

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

Dette værk er downloadet fra

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

www.genealogi.dk

Bemærk, at hjemmesiden indeholder værker, som er omfattet af ophavsret. For ældre værker, hvor ophavsretten er udløbet, kan PDF-filen frit downloades og anvendes.

For værker, som er omfattet af ophavsret, er det vigtigt at være opmærksom på, at PDF-filen kun må benyttes til rent personligt brug. Distribution og publicering af PDF-filen er ulovlig.

SAMFUNDET
FOR DANSK
GENEALOGI OG
PERSONALHISTORIE
STIFTET 1878

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

55DE AARGANG

(10. RÆKKE 1. BIND 3.—4. HÆFTE)

1934

UDGIVET AF

SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG
PERSONALHISTORIE

INDHOLD

Erindringer fra Aarene som Volontør og Kandidat i Kommunehospital og i St. Hans Hospital. Af Dr. med. <i>Victor Lange</i>	161
Slægten Budde fra Hindsels og Lengsholm. Af Postmester <i>C. Klitgaard</i>	194
Familieoptegnelser af Amtsprovst Niels Bruun. Ved Fuldmægtig i Finansministeriet <i>Jørgen Swane</i>	201
Den dansk-norske Abildgaard-Slekts Oprindelse. Av Kaptein <i>O. T. C. Abildgaard</i>	207
Uddrag af Brevvekslingen mellem N. F. S. Grundtvig og H. R. Carlsen. Ved cand. mag. <i>Poul Møller</i>	213
Familien Splett i det 17. Aarhundrede. Af Oberstløjtnant <i>Chr. Bokkenheuser</i>	225
Kanniken Niels Torkilsens Adelsbrev. Af Arkivar i Rigsarkivet, Dr. theol. <i>Bjørn Kornerup</i>	231
Jens Baggesen og Slægelse Latinskole. Af stud. mag. <i>Grethe Wille</i>	238
»Stille Holm« og hans Slægt. Af Ingeniør, cand. polyt. <i>Vilhelm Marstrand</i>	266
Smaa Meddelelser	274
Spørgsmaal og Svar	276
Samfundets Anliggender.	277
Fortegnelse over Medlemmer af Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie. (1. December 1934)	279
Register	285

I KOMMISSION:

LEVIN & MUNKSGAARDS FORLAG

(EJNAR MUNKSGAARD)

KØBENHAVN — DECEMBER 1934

Spørgsmaal af genealogisk og personalhistorisk Natur kunne Samfundets Medlemmer erholde optaget i Tidsskriftet, naar de sendes til Samfundets Sekretær: Hovedarkivar i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet *H. Hjorth-Nielsen*, Bredgade 29, København K.

Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie.

Medlemsbidraget er 12 Kr. + Forsendelsesomkostninger.

Samfundet har siden dets Stiftelse i 1879 udgivet:

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

1. Række, Bind I—III (1880—82) ved *F. Krarup*.
1. — , — IV—VI (1883—85) ved *G. L. Wad*.
2. — , — I—IV (1886—89) ved *G. L. Wad*.
2. — , — V—VI (1890—91) ved *H. W. Harbou*.
3. — , — I—III (1892—94) ved *H. W. Harbou*.
3. — , — IV—VI (1895—97) ved *G. L. Grove*.
4. — , — I—II (1898—99) ved *C. E. A. Schøller*.
4. — , — III—VI (1900—03) ved *G. L. Grove*.
5. — , — I—VI (1904—09) ved *G. L. Grove*.
6. — , — I (1910) ved *G. L. Grove* og *Paul Hennings*.
6. — , — II—VI (1911—15) ved *Paul Hennings*.
7. — , — I—VI (1916—21) ved *Paul Hennings*.
8. — , — I—VI (1922—27) ved *Paul Hennings*.
9. — , — I—VI (1928—33) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
10. — , — I— (1934—) ved *H. Hjorth-Nielsen*.

I Aargangen 1930 findes Indholdsfortegnelse til Tidsskriftets første 50 Aargange

Aargangene 1880—1882, 1898 og 1919 er udsolgt. Ved Henvendelse til Samfundets Kommissionær kan Medlemmer erhverve enkelte Aargange til og med Aargangen 1930 for en Pris af 1 Kr. pr. Aargang. Ved Køb af hele den før nævnte Aar udkomne Del af Tidsskriftet, med Undtagelse af de udsolgte Aargange, leveres dette for en Pris af 40 Kr. — For Ikke-Medlemmer er Priserne hhv. 1 Kr. 50 Øre og 60 Kr. — Aargangene efter 1930 koster 15 Kr. pr. Aargang. Enkelte Hæfter sælges ikke.

Abonnement paa Personalhistorisk Tidsskrift kan kun erholdes, naar Medlemsrettigheder i Samfundet erhverves. Henvendelse herom sker direkte til Bestyrelsens Sekretær, Hovedarkivar i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet *H. Hjorth-Nielsen*, Bredgade 29, København K. Foreninger og Biblioteker har Adgang til at blive Medlemmer af Samfundet.

ERINDRINGER FRA AARENE SOM VOLONTØR OG KANDIDAT I KOMMUNEHOSPITALET OG I ST. HANS HOSPITAL

Af *Victor Lange*.

Hvorfor jeg nedskrev disse Erindringer?

Jo! fordi det for det Første har interesseret mig at kaste et Tilbageblik paa den Række af vigtige Aar, hvori der skulde lægges et Fundament for den Virksomhed, jeg havde valgt mig til Livsopgave. Jeg har heller ikke fundet det afvejen at gjøre et Regnskab op for at se om det stemmer, saa at man kan være det nogenlunde bekendt. Sagen er at jeg medbragte en levende Interesse for Lægekunsten og at jeg har været saa heldig overalt at træffe paa Forhold, der var istand til at holde »Ilden brændende«: udmærkede Lærere, gode Kammerater og særlig Disciplin og streng Paapasselighed, der fordredes i Smaat og Stort. Der var saaledes alle Betingelser for en ung Mand, der var vaagen og modtagelig for grundig Belæring baade i den ene og anden Henseende. Jeg taler jo her kun om de Hospitaler, hvortil jeg har været knyttet, men jeg kan med lige saa stor Ret udstrække mine Bemærkninger til Livet ved Universitetet.

Dernæst kunde jeg tænke mig at eventuelle medicinske Læsere maaske kunde have Interesse af at sammenligne Forholdene paa Hospitalet i min Tid — altsaa for c. 60 Aar tilbage — med de nuværende; selv om der er sket mangehaande Forandringer særlig paa Grund af den stærkt tiltagende Mængde af Læger og, paa Grund af det meget udvidede Studium med allehaande Fag, der ere nye for min Tid, er jeg overbevist om at den røde Traad, der gik igennem Hospitalslivet i tidligere Dage, er uforandret den samme den Dag idag; der arbeides i Studiet, der jo er i rivende Udvikling paa mange Omraader særlig i de sidste Par Decennier, med samme Alvor og Ihærdighed som før, og den danske Lægestand kan kun glæde sig over den høie Standard, som ikke mindst Udlandet er villig til at anerkende.

Vor berømte Sprogforsker I. N. M a d v i g udtalte som Rector magnificus i sin Tale Aar efter Tabet ved vor sidste Krig med Rette: »Fordi vi ere blevne færre, ere vi ikke derfor blevne ringere«. Disse sande og opmuntrende Ord til Efterverdenen findes indgraverede paa den Mindetavle, der er sat paa det Hus i Hillerød, hvor han boede som Elev i Frederiksborg lærde Skole.

Og endelig ville læge Læsere, der kunne ønske at gjøres bekiendt med tidligere Tidens Forhold, maaske have Interesse af at faa et lille Indblik i Hospitalsforhold, der selvfølgelig er dem ret fremmede. Selv en saa beskedne Piece som den foreliggende kan uden Tvivl — da jeg haaber at Fremstillingen er tilstrækkelig klar og forstaaelig selv for Lægmand — give et nogenlunde fyldigt Indtryk af den Kultur og smukke Tradition, der herskede —

og uforandret hersker i vore Hospitaler og som har bidraget i ikke ringe Grad til at den danske Lægestand indtager en saa værdig Plads i Samfundet som Tilfældet er.

1ste Afsnit.

Volontøraarene.

Allerede i mit Rusaar, 1866, fik jeg Tilladelse til at følge med Volontørerne ved Stuegangen i Kommnehospitalets kirurgiske Afdeling. Endskiøndt jeg — særlig efter en lidt ældre Broders Tilskyndelse — havde bestemt mig for det medicinske Studium, mente jeg at det ikke var afveien at orientere mig lidt om, hvorvidt jeg vilde blive tiltrukken eller frastødt af Forholdene paa en saadan Afdeling. Som fremmed og uforstaaende kunde man jo let komme til kun at se de mindre tiltalende Sider ved Hospitalsgerningen — Patienter med mere og mindre svære Saar med Materie og Blødninger ved Operationerne — noget der senere traadte i Baggrunden, da Opmærksomheden var fæstet paa Opgaven: at hjælpe. Da jeg efter Prøvetiden følte mig tiltrukken af en Læges smukke Gierning, ventede jeg ganske rolig indtil jeg i October 1868 efter vel overstaaet medicinsk Forberedelsesexamen — den saakaldte »Kantusse« — kunde melde mig i Kommnehospitalet med Ansøgning om at blive antaget som Volontør. Den daværende udmærkede Reservekirurg, Dr. H e m m e, modtog mig med Elskværdighed og indførte mig i Protocollen som Volontør ved Hospitalets kirurgiske Afdeling, hvis Overlæge var den i mange Henseender betydelige Prof. V. H o l m e r. Jeg fik nu sammen med nogle Kammerater den Besked at møde den følgende Dag Kl. 8 om Morgenen til Tjeneste ved nævnte Afdeling; vi havde at medbringe en Forbindtaske, indeholdende en Sax, Pincet, Sonde og maaske andre Smaating, jeg ikke erindrer, og forøvrigt møde med Lyst og godt Humør.

Det var naturligvis med en ikke ringe Spænding, da man nu skulde til at gjøre Tjeneste indenfor Murene af den Bygning der rummede saa megen Alvor; og selv om den unge Mand ikke formaede tilfulde at fatte denne — det var dog en fremmed, egenartet Verden, han skulde lære at kiende — stod det ham dog klart, at her gjaldt det om at sætte sin hele Person ind paa den Gjerning, han havde valgt til Fremtids Opgave, at være vaagen, lære af de Ældres Erfaringer og fremfor alt at forstaa, at et Hospital rummer syge Mennesker, der med Rette kunne gjøre Fordring paa, at alt opbydes for at hjælpe saameget det er menneskelig Magt mulig. Men selv om man nu kom med den bedste Villie og desuden bestyrkedes af ældre alvorlige Kammerater i Nødvendigheden af at det gjaldt om et Enten—Eller, maatte der for den Ny-

indtrædende hengaa en Tid, førend han kunde gjøre sig fortrolig med alt det Nye og Fremmede, der satte hans Hierne i mægtige Svingninger og førend han selv fik Lejlighed til at se med egne Øine de Tusind Detailler, der rummedes i det store Spørgsmaal: Sygdom.

Som omtalt ansattes den nye Volontør paa kirurgisk Afdeling med Forpligtelse til — hvis der da ikke stillede sig uovervindelige Hindringer iveien f. Eks. Sygdom, svageligt Helbred og navnlig en bestemt Opfattelse, at den Gerning, man havde valgt, ikke tiltalte En og mange andre Grunde — at tiene det »kirurgiske Aar«, der dog indskrænkedes til 11 Maaneder, forsaavidt Hospitalet ikke havde haft nogen Grund til at være utilfreds med Ens Tjeneste. Lad mig blot sige, at jeg ikke erindrer at Nogen af mit Hold var Gjenstand for Indvendinger fra Hospitalets Side i saa Henseende.

Volontøren havde at følge Overlægen eller Reservelægen ved Stuegangen og være til hans Tjeneste med en eller anden Haandsrækning, saaledes med at overlade ham Instrumenter af den medbragte Forbindstaske, hvis Indhold ikke betroedes Volontøren førend han var moden til at gjøre Brug deraf. Den unge Mands Opgave var altsaa som passivt Medlem at se hvorledes de forskellige Bind anlagdes paa rette Maade, hvorledes Omslag anbragtes og ikke mindst, hvorledes der skulde tages paa Patienten paa den mest skaanende Maade. Naar man saa lidt efter lidt var begyndt at blive husvant og fandtes egnet til selv at tage fat, fik man Vejledning i Udførelsen af de omtalte Manipulationer.

I de første Aar af mit Hospitalsophold fandtes kun 1 kirurgisk Afdeling, der næsten altid var belagt, saa at Stuegangen ofte trak ud i 4—5 Timer, et umaadeligt Arbeide for Overlæge, Reservelæge og Kandidater; dertil kom saa de næsten daglige Operationer af mere og mindre alvorlig Art.

Mod Slutningen af det kirurgiske Aar betroedes der En Forbindinger af sværere Tilfælde under skarpt Tilsyn fra de Overordnede Side. Thi det maa siges, der var en udmærket Disciplin paa Afdelingen, og gjorde man sin Pligt kunde man ogsaa være sikker paa Opmuntring i alle Henseender og fik overladt Tilfælde, man kunde være voxen. Det var et herligt Aar, som man tænker tilbage paa med Glæde over, hvad man havde lært. Dertil kom et godt Kammeratskab mellem os unge Volontører og et behageligt Forhold til alle de Overordnede.

Hospitalet rummede dengang 4 Afdelinger: den 1ste for Kirurgi, den 2den og 3die for medicinske Sygdomme og den 4de for Hud- og Kønssygdomme; det varede dog ikke længe, førend der oprettedes en 5te Afdeling til for Kirurgi, da det i Længden var uoverkommeligt for en enkelt Overlæge at bestride det enorme, opslidende Arbeide, som en kirurgisk Afdeling lægger paa en nok-

saa dygtig og udholdende Mands Skuldre; senere er Hospitalet blevet betydelig udvidet — og bliver det endnu for Øjeblikket — for at kunne rumme 6te, 7de og 8de Afdeling, henholdsvis for Nervesygdomme, Øiensygdomme, Øre-, Næse- og Halssygdomme, Massage, Røntgenbehandling osv.

Til de medicinske Afdelinger hørte desuden 2 Pavilloner, der laa ud mod Østersøgade; de bestyredes for et Aar ad Gangen af Overlægen i 2den og 3die Afdeling; den ene Pavillon var for Mæslinger, Skarlagensfeber, Rosen, Difteritis, Dysenteri og lignende smittende Sygdomme, medens den anden i Stueetagen var Opholdssted for Delirister og paa 1ste Sal for alvorligere Nervesygdomme, der var til Observation saalænge, indtil Patienten kunde udskrives eller overflyttes til St. Hans Hospital, der jo hører under Københavns Kommune.

Med de 4 Afdelinger havde Volontørerne forholdsvis meget lidt at gøre efter Afslutningen af det kirurgiske Aar; man indkaldtes efter Tour til i et Par Uger at gjøre Skrivetjeneste : nedskrive efter Overlægens eller Reservelægens Diktat de daglige Optegnelser i Sygejournalerne snart paa den ene, snart paa den anden Afdeling samt paa Obduktionsstuen. Man fik dog paa den Maade jævnlig Berøring med alt, hvad der rørte sig indenfor Hospitalets Mure og fik desuden, naar Ens Tid ellers tillod det for Forelæsninger og forskellige Øvelser paa Frederiks Hospital og Kirurgisk Akademi, Lejlighed til at gøre Stuegang med Overlæge og Reservelæge, der gerne hialp En til Forstaaelse af de forskellige Sygdomme.

Jeg har ovenfor berørt, at der i hele Hospitalet herskede en smuk Disciplin, hvilket ogsaa var af stor Betydning for de Unge, selv om de kom fra disciplinerede Hiem; jeg har desuden det Indtryk, at de forskellige Afdelinger stod i godt kollegialt Forhold til hverandre — selv om der maaske kunde have været noget mere Samarbejde mellem de enkelte Afdelinger. I de Aar jeg stod i mer og mindre Rapport til Hospitalet var der en Række dygtige og meget ansete Overlæger, der støttedes af en Stab af flinke og elskværdige Reservelæger, hvoraf mange senere kom til at indtage fremragende Stillinger baade ved Hospitaler og ved Universitetet.

Det mangler ikke paa Lyst til at omtale nærmere mange af disse udmærkede Læger; men det vilde være for uoverkommeligt og overskride Rammerne af denne Artikel. Imidlertid maa jeg standse ved Omtalen af en enkelt Overlæge, da hans Navn ikke bør gaa i Glemme for Almenheden; privatim maa jeg tilføie, at han baade som Læge og Menneske har havt den allerstørste Betydning for mig, hvilket iøvrigt ogsaa har været Tilfældet for

mange Andre. Denne Mand var Overlæge Sophus Engelsted!

En smuk Nekrolog i Illustr. Tidende 1914, hans Dødsaar, begynder med de sande og meget rammende Ord: »Han var den største Personlighed indenfor dansk Lægeverden«. Det hører i Virkeligheden til de største Sjeldenheder at træffe en Mand med en saa helstøbt Karakter som Engelsted, hvis hele Liv peger paa en Række Handlinger, der havde det ene og store Formaal at hjælpe sine Patienter og gavne sit Fædreland paa enhver Maade. Han var klog, usnobbet, beskeden, trofast, i Besiddelse af en ukuelig Evne til at føre en smuk og samfundsnyttig Opgave til Ende, trods Kritik og Modstand; han var en Hader af halvgiort Arbejde og kunde ikke døie Vigtigpetere. Han var i Besiddelse af en sielden Sindsligevægt, besad et velgørende Lune, og havde et venligt Smil tilovers for alle, ikke mindst for Mennesker paa Livets Skyggeside; han gav tilmed gierne med en rund Haand, naar han mente at kunne hjælpe — og det var meget ofte Tilfælde. Engelsted hyldede Rasmus Rasks bekiendte Ord: »Sit Fædreland skylder man Alt, hvad man kan udrette«. Derfor gik han strax efter Examen med som Frivillig i 1848, gjorde Tjeneste som Læge paa de aabne Kanonbaade — han fyrede endog Kanonen af, naar det kneb — og ydede senere under Fredericias Beleiring en saa glimrende Lægegierning, at han i 26 Aars Alderen hædredes med Ridderkorset. Han var en uforfærdet Mand, altid tilstede hvor det kneb og altid istand til ved sit udmærkede Humør at sætte Liv i Kammeraterne. Vi ser ham nogle Aar efter som Læge paa det gamle Almindelighospital under den store Koleræepidemi i 1853, der lyste frygtelig op i de gamle Hospitalslemmers Rækker; overalt paa sin Plads, opmuntrende de Syge og Lægerne, hvoraf mange var ved at tabe Hovedet; det véd jeg fra en af dem, den senere udmærkede Prof. Steenberg, Overlæge i St. Hans Hospital, hvor jeg i 1876 havde den Lykke at gjøre Kandidattieneste.

Engelsted havde tidligt fattet den største Interesse for Tuberkulosen — herom dreiede hans smukke Doktordisputats sig —; hans Studier i Udlandet af denne Sygdom og hans enorme Erfaring fra hans Virksomhed i Kommunehospitalets 4de Afdeling, hvor der var rigeligt af kirtelsyge Børn, gav Anledning til at han skaffede os efter fransk Mønster— Kysthospitalet i Berck-sur-Mer — det noksom bekiendte Kysthospital ved Refnæs; han saa nemlig med sit klare Blik, at Kirtelsyge saa ofte er Forløber for Tuberkulose; kunde man helbrede den første, kunde man forebygge den sidste, og at Veien hertil var at skabe et Opholdssted for de syge Børn, hvor der var Lys, Luft, Sol, god Ernæring og alle mulige hygieiniske Betingelser under sunde Omgivelser. Det er et

uforgiængeligt Minde Engelsted her har sat sig i det velsignelsesrige Hospital, en Opgave, der kostede utrolige Overvindelser og som kun kunde løses af en Mand med hans Klogskab og Energi. Blandt andre filantropiske Foretagender han satte i Gang skal blot noteres Oprettelsen af billige Spisehuse og Foreningen til forvildede unge Pigers Frelse. Engelsted nød en sielden Tillid blandt alle, og iblandt sit store velhavende Klientel og Bekiendtskab fandt han altid velvillig og betydelig Assistance, naar det galdt om Støtte til filantropiske Foretagender. Selv holdt han sig ikke tilbage!

Engelsted blev i 1863, da Kommunehospitalet toges i Brug, udnævnt til Overlæge over dettes 4de Afdeling. Det var en stor og vanskelig Afdeling, der just ikke i Folkemunde nød nogen særlig Sympathi paa Grund af de mindre tiltalende Sygdomme, der havde til Huse der. I de mange store Stuer — Afdelingen var den største i Hospitalet — var der nemlig altid et Utal af Patienter med Hudsygdomme af alle Arter, hvoriblandt den saa alvorlige Lupus, af kirtelsyge Patienter, hvoraf Børn var i Overtal, og endelig af Patienter med Kønssygdomme. Naar man erindrer, at et ikke ringe Antal af Ladegaardens Lemmer ogsaa fandt Optagelse i Hospitalet, kan man slutte sig til Kvaliteten af mange Patienter; heldigvis varede det ikke ret mange Aar, førend Hospitalet befriedes for de Gæster, men der var nok tilbage af høist utiltalende Individier fra de obscure Gader, hvoraf der dengang eksisterede flere end nutildags, da der rømmes godt op i de usle, usunde Boliger, der altfor længe har været til Skam for vor By.

Der hørte en Mand af Engelsteds Støbning med rig Erfaring, human Tankegang og fremragende administrativt Talent til at bringe Orden i en saadan Afdeling; og i Virkeligheden varede det ikke længe, før han havde formaaet at hæve Afdelingen, saa at Publikum fik Respekt for den og med Tillid søgte derhen for at nyde godt af hans Dygtighed som Læge og hans sieldne Menneskelighed. Man skal have havt Lejlighed til at følge denne Udvikling for ret at kunne værdsætte Engelsteds store Arbeide og den Betydning, dette fik for Hospitalet og Befolkningen.

Det var en sand Fornøjelse at følge med ved Stuegangen og se hvorledes ikke mindst hans Humanitet traadte frem i Alt, hvad han foretog sig; for ham var Patienten en Syg, der kunde gjøre Fordring paa den omhyggeligste Behandling, han var ens mod alle, om det var det fattigste eller rigeste Menneske, der var under hans Varetægt. Et lysende Exempel at tage til Efterfølgelse for os Unge.

Endnu fra mine første Hospitalsaar erindrer jeg adskillige sørgelige og uhyggelige Tilfælde af Syfilis paa 4de Afdeling; de forekom i Reglen hos Individier, der forsømte at søge Lægehjælp i

rette Tid og som levede i Nød og Svineri, og som var hengivne til Drik og Udskeielser af enhver Art, der nok skulde give den undergravende Sygdom rigelig Næring. Fra min Kandidattid paa Engelsteds Afdeling i 1878 mindes jeg ikke de forfærdelige Tilfælde, hvor der var Substandstab i Hovedets Ben, saa at Dele af Hiernen laa blot, hvor større eller mindre Partier af Næsen var borte eller hvor den var indsunken til en flad Klump, da den Del af Skelettet, der skulde være Støtte for Næsen, var gaaet tabt. Syfilis var allerede paa det Tidspunkt ved at antage mildere Former, og med den nyere og mere indgribende Behandling har den jo heldigvis tabt sin Brod, og giver i langt større Grad end før Chancer for en radikal Helbredelse; det gaar med den Infektion som med mange andre, at god Behandling, Hygieine og bedre Livsvilkaar formaar i Tidens Løb at afsvække Giftstoffet; og saaledes oplever vi det smukke Resultat, at det Antal af nye Tilfælde af Syfilis, der anføres i Ugelisten her i København, er ganske forsvindende i Sammenligning med det, vi blot for 10—15 Aar siden var vant til. Det gaar i alle Lande, hvor Behandlingen af denne Sygdom er energisk, paa samme Maade som hos os; jeg kan saaledes anføre et udmærket tysk Arbejde over Syfilis fra de tidligste Tider indtil 1929, hvor Forfatteren gaar saa vidt, at han har givet sin Bog Titlen »Eine sterbende Krankheit«.

Ser man hen til dette smukke Resultat, maa man inderlig ønske at det maa lykkes den »næsten feberagtig« arbeidende Lægekunst i alle Lande at finde lige saa gode Midler mod 2 andre af Menneskehedens Svøber, Kræft og Tuberkulose, der endnu gjøre uhyggelig lyst i Rækkerne.

Jeg har gemt til Slutningen af denne Artikels 1ste Afsnit at omtale den mægtige Omvæltning for Kirurgiens Vedkommende, der skabtes ved den banebrydende Lister'ske Antiseptik, der gaar ud paa at hindre de mangehaande særlig i Luften værende Bakterier i at inficere Saar og derved forhale eller umuliggøre Helbredelse. Forud for Lister havde den geniale Franskmand Pasteur ved Filtrering af Luften paavist mangehaande Bakterier og Gærsvampe som var istand til at fremkalde Infektion; hans Iagttagelse gav Stødet til, at den franske Kirurg Guerin indførte en Vatforbinding, der skulde holde de skadelige Mikroorganismer borte. Trods de mange Mangler, der klæbede ved hans Forbindingsmethode, kan man dog betragte den som Forløber for Listers Fremgangsmaade. Denne nøjedes imidlertid ikke med en simpel Forbinding; han greb Ondet an ved Roden, idet han sørgede for, at det opererede eller angrebne Sted først og fremmest rensedes omhyggeligt i alle Kroge og Kanter og dernæst dækkedes af Stoffer, der indeholdt Midler, der var istand til at holde de i den omgivende Luft svævende skadelige Mikroorganismer borte. Som det virksom-

me Stof til at rense Saar og beskytte dem mod Luftens Paavirkning, valgte han *Karbol*. Desuden lagde han Vægt paa at Instrumenter rensedes omhyggelig før Brugen og at der iagttoges pinlig Renlighed med Alt og Alle, der kom i Berøring med Patienten; nærmere herom senere.

Først skal jeg med nogle Ord omtale Behandlingen paa den kirurgiske Afdeling, da jeg i 1868 kom til Hospitalet; som ved et Trylleslag forvandlede den ganske kort efter, saa at jeg har haft Lejlighed til at se det Gamle og være med fra det Nyes Indførelse.

Førend Listers Methode holdt sit Indtog herhjemme — altsaa endnu i Slutningen af Tredserne — var de store Gryder, hvori Grød til Omslag tilberedtes, i idelig Kog; Omslagene anbragtes paa Saarene, dækkedes af Gummilærred og fæstedes ved Bind. Luften paa de Sygestuer, hvor der laa Patienter med stærkt suppurerende Saar, særlig i Bendelene, var ofte fyldt af Stank, der vanskelig lod sig fjerne, endskiøndt Sygestuerne var rummelige og høje; naar man skiftede Forbindingerne hos disse Patienter, der kunde være saa angrebne, at de enten døde eller udskreves som stakkels Invalider, havde man ofte Vanskelighed ved at udholde den kvælende Stank. Man maa have oplevet den gamle Tilstand for ret at kunne vurdere den himmelvide Forskiel, der indtraadte efter at Listers Antiseptik havde holdt sit Indtog. Ganske vist var Sygestuerne og Operationsstuen fyldt med Karbollugt, men den fandt Alle saa behagelig, at den endog betragtedes som en tiltalende »Parfume«. Men det der var *Tyngdepunktet i Resultaterne* ved den nye Forbindsmethode var Følgende: før Karbolens Indførelse hørte det desværre til Sieldenhederne at Operationsaar helede »per primam intentionem«, d. v. s. uden Suppuration; man var forberedt paa, at Helingen foregik i et ret langsomt Tempo, hvilket ikke alene forhalede Hospitalsopholdet men ogsaa kunde bevirke forskellige Komplikationer, som yderligere trak Tiden ud. Man gik i en idelig Spænding, naar der skulde skiftes Forbindinger paa store Operationssaar. Efter at Listers Fremgangsmaade havde faaet Fodfæste, varede det ikke længe før man med Forbavselse og Beundring saa de smukke Resultater, man nu opnaaede; store Saar efter Amputationer helede saa at sige næsten for Ens Øine; fra Saarfladerne afsondredes kun ringe Materie og tidligere frygtede Komplikationer udeblev; hele Processen forløb uden eller med ringe Feber, og hvad der ikke var den mindste Glæde og Opmuntring for Patienten og Operatøren: Hospitalsopholdet forkortedes meget betydeligt og Tilliden til den operative Lægekunst voxede. Det var et Trylleri, der var sket, og som ikke mindst gav Operatøren Løn for hans ansvarsfulde Gerning. Det ene Skridt tog det andet og det varede ikke længe, før man gav sig i Lag med

store Opgaver, som man tidligere havde gyst tilbage for og kun i Nødstilfælde indlod sig med. Jeg behøver kun at pege paa de enorme Indgreb der kunne foretages paa Underlivet med et udmærket Resultat fra den tekniske Side og dermed med de første Betingelser for en Helbredelse. Det er ingen Overdrivelse naar man paastaar, at Listers Methode har reddet og redder Millioner af Mennesker; blandt andet er Dødeligheden i Krigen paa Grund af Skudskaar og de som Følge deraf nødvendige Operationer aftaget meget betydelig.

Et smukt Exempel herhjemme fra paa Listers Methodes seirrige Gang kan jeg hente fra Fødselsstiftelsen, hvor dennes Overlæge, Prof. S t a d f e l d t, snart kunde møde med det udmærkede Resultat, at Dødelighedsprocenten nedsattes meget betydelig; det erindrer jeg tydelig fra min Kandidattieneste paa Stiftelsen i 1874.

Et lille Memento har i Tidens Løb lydt fra fremragende Kirurger, ikke mindst fra den høit ansete Professor E r n s t v o n B e r g m a n n, hvor han søger at lægge en Dæmper paa »for operationslystne Læger«. Der er nemlig ogsaa Noget, der hedder »konservativ Lægekunst«. Det er noksom bekjendt, at han som Overkirurg under Krigen i Bulgarien reddede mange Saarede ved at fraaraade Sonderingen af Saarkanalerne.

Efter saa mange Aars Forløb kan jeg selvfølgelig ikke erindre de mange Nuancer, der efter haanden foretoges med Listers Methode — det spiller ogsaa en underordnet Rolle —; jeg skal blot i korte Træk omtale den Form, der fra først af brugtes i Kommunehospitalet. Saarene rensedes omhyggeligt og afvaskedes med Karbolvand; paa mindre Saar anbragtes Kompresser dypede i Karbolvand og derover Gummilærred; men med større, mere supurerende Saar, lagdes ovenpaa dette en Pasta, der bestod i en Slags tæt Grød, dannet af Kridt, udrørt med Karbololie, indsvøbt i Staniol. Det ser jo noget aparte ud, at det desinficerende Stof indpakkedes i et for Luft mindre gennemtrængeligt Stof som Staniol; men Karbolen gjorde ikke desto mindre sin Nytte, idet der i Virkeligheden ved Præparation af Pastaen var sivet Karbolud, hvilket mærkedes ved den stærke Lugt, der var ved Pasta-Pakken. Et Bevis herfor fik man ret hurtigt, idet den i Begyndelsen benyttede Karbololie var meget stærk, saa at den snart maatte gøres svagere, eftersom Patientens Hud angrebes deraf og fordi der ogsaa viste sig Tegn fra Nyrenes Side.

For at gøre Desinfektionen fuldstændigere indførtes efter nogen Tids Forløb Brug af en Haandspray, fyldt med Karbolvand; en Volontør betiente Apparatet allerede inden Forbindingen skiftedes og vedblev dermed, indtil en ny var anbragt. Denne Methode uvidedes snart, saa at der ved Operationer anvendtes Damp-Sprayer, hvis Indhold udtømtes over Operationsfeltet; Operatøren arbej-

dede saaledes under en stadig rindende Karbolvands-Strøm, der vel frembød nogen Gene, men som sikrede, at Alt var rent. Jeg husker ikke nøie hvorlænge denne Methode, som man med Hensyn til Resultatet af Indgrebene var tilfreds med og som syntes at skulle have en lang Levetid for sig, var den herskende, indtil der i et tysk Tidsskrift sprang en Bombe med Devisen: »fort mit dem Spray«; det gav naturligvis et Sæt i Kirurgerne, og man tænkte: »kan det ogsaa gaa an, og hvad skal der nu sættes istedetfor den allerede hævdede Methode?« Men da der fra mange Sider svaredes, at Alt gik udmærket uden det vidtløftige Apparat, faldt Gemytterne efterhaanden til Ro, og en af vore fremragende Kirurger — der var nu 2 kirurgiske Afdelinger — Overlæge S t u d s g a a r d, der ikke var bange for at være Foregangsmand paa mange Punkter, overraskede en skøn Dag Afdelingens Læger med at erklære, at han nu fulgte Opraabet fra Udlandet.

Hvad laa der nu til Grund for denne Afløsning af den tidligere omtalte Behandling? Som Kiærnepunktet i Listers antiseptiske Methode fremgik med Tydelighed, at det gjaldt om en *absolut Renlighed* med Alt; Luften i Operationsstuen burde være ren, Lægerne maatte sæbevadske Hænder og Arme, alle burde iføres rene Kitler, Instrumenterne skulde koges og henlægges i Alkohol før Brugen, Patienten renses saavel paa Operationsstedet som paa dets Omgivelser, og der burde kun anvendes sterile Stoffer, der ved Dampning var befriede for mulige Mikroorganismer, og som tildels vare imprægnerede med desinfiserende Stoffer f. Ex. det i lang Tid benyttede Jodoform, hvis Anvendelse dog efterhaanden indskrænkedes noget, særlig af Hensyn til dets gennemtrængende og for mange Patienter generende stærke Lugt. Men endnu idag er Jodoformgaze et ret uundværligt Stof i mange Tilfælde.

Mottoet var altsaa: en pinlig Renlighed fra Top til Taa med Alt og Alle. Principet i Listers Antiseptik havde altsaa seiret, selv om Formen for det til Grund liggende Princip efterhaanden afveg fra den oprindelige.

Naar man var kommet godt hen i Studiet — i Almindelighed det sidste Aar før man skulde op til Examen — fik man i Reglen Leilighed til at vicariere for en Kandidat, der var syg eller havde Orlov. Desuden holdt Overlægen af egen Drift Forelæsninger for de Studerende samt Praktikantkliniker, idet man fik tildelt Patienter til Undersøgelse, for Dagen efter at levere en Sygejournal, hvis Indhold da blev gennemgaaet og korrigeret af Overlægen, hvad der afgav et overordentlig nyttigt Supplement til de faa Undersøgelser ved Sygeseng, som »vi« fra Kommunehospitalet fik Anledning til at gjøre paa Frederiks Hospitals kirurgiske og medicinske Afdelinger, der lededes af Universitetsprofessorer og hvor det samlede Antal af Studerende var for stort til at hver Enkelt

kunde faa Øvelse i at undersøge Patienter. Man maatte da nøies med at examineres et Par Gange i Semestret og forøvrigt følge godt med Kammeraternes Præstationer og Overlægernes Korrektioner.

Undtagelsesvis skal jeg meddele et meget interessant og enestaaende Tilfælde, som næppe mange Læger have oplevet; jeg erindrer i hvert Fald ikke, at nogen af mine Kolleger før eller efter den Tid har omtalt et lignende. Det forekom paa min Vagtdag i 1872 som Vicar paa den dengang eksisterende 5te Afdeling, den saakaldte »blandede Afdeling«, som Finansborgmester Fenger, den fra Frederiks Hospital berømte Overlæge, indførte til Prove, et Forsøg, der hurtigt opgaves, da det til Grund liggende Princip viste sig upraktisk; den omdannedes derfor til en ren kirurgisk Afdeling, hvortil der var stærk Trang. Overlægen var Vald. Rasmussen, en høist videnskabelig Mand med udmærket Uddannelse, ikke mindst i pathologisk Anatomi, men den haardeste Læge jeg i mit Liv har truffet. Han var bl. a. bekendt for sin Doktordisputats, der handlede om den paa Island hyppigt forekommende Ekinokoksygdom, der som bekendt bestaar i Tilstedeværelsen i Leveren af en Blæreorm, der er et Udviklingsstrin af Hundens Bændelorm, *tania echinococcus*. Jeg er tilbøjelig til at tro, at Rasmussen aldrig har glemte »sin gamle Kiærlighed« — af følgende Grund. Paa min Vagtdag modtog jeg nemlig en gammel forkommen Kvinde, der i Aarevis var vandret fra Hospital til Hospital for en Sygdom i Underlivet. Min Journal indeholdt selvfølgelig hendes Lidelseshistorie men Intet om den egentlige Aarsag til hendes Sygdom af den simple Grund, at jeg ikke havde kunnet finde den. Dagen efter foretog Rasmussen en grundig Undersøgelse, og det varede ikke længe før han udbrød: »Vil d'Herrer høre efter denne tintement metallique«; Metal-klangen var ganske rigtig let at opfatte. Reservelæge Stage blev hentet og Rasmussen foretog en Punktur ved en Morfinsprøjte, der hurtigt fyldtes af en klar Vædske. »Den maa ikke coagulere ved Kogning«, hvilket ogsaa slog til. Da jeg stod ved Hovedenden af Sengen var det mig paafaldende, at Patienten pludselig begyndte at gabe og falde hen; jeg følte Pulsen, der syntes ophørt med at slaa, og gjorde Overlægen opmærksom derpaa; først da Patienten gav et Gisp fra sig og laa med brustent Blik, blev han urolig og maatte til sin Sorg og Forbauselse konstatere, at Døden var indtraadt. Katastrofen varede kun faa Minuter. Skiærnbrættet sattes om Sengen og Rasmussen listede af og forlod Afdelingen i Tavshed, øiensynlig ubehagelig berørt af den triste Udgang. Ikke et Ord kom over den kolde Mands Læber!

Dette sieldne Tilfælde fik et ligesaa sieldent Efterspil.

Den følgende Dag foretoges nemlig Obductionen af Prosektor Chr. Fenger, en udmærket pathologisk Anatom, senere bekendt som en fremragende Kirurg i Chicago. Overlægen og Prosektoren stod paa hver sin Side af Obductionsbordet og betragtede nøie den udtagne Ekinokok-Blære, der af Størrelse som en stor Tallerken saa ud som en Svineblære fyldt med en bævrende Vædske.

Hvad var nu Grunden til dette aldeles uventet indtraadte Dødsfald?

Ja, derom kom Striden til at staa. Begge Lægerne var dygtige pathologiske Anotomer, som imidlertid meget hurtigt kom i en saa hæftig Discussion, at de bogstavelig talt lignede et Par hidsige Hanekyllinger. Trods en Krydsild af lærde Udlægninger fik man ingen Løsning paa Gaaden, da hver stod uroket paa sin Mening og forlod Valpladsen uforsonligt. Det var et høist aparte og komisk Optrin. Situationen mindede mig om den bekendte Scene i Goethes Drama »Clavigo«, hvor to Modstandere opgør med Kaarde deres Mellemvæ-

rende ved den Dødes Kiste, med det Resultat, at Clavigo stødes ned. Saa blodigt gik det jo ikke til hos os; men man havde det Indtryk, at de to Anatomer godt kunde have Lyst til »at lange ud efter hinanden«.

Et i flere Henseender sieldent Tilfælde!

Volontørtjenesten var altsaa til Ende; tilbage stod den yderst vigtige Del af Uddannelse til Lægegering: efter endt Examen at kunne komme til at gøre Tjeneste som fast Kandidat i Hospitalet, naar Ens Tid dertil var inde.

Da jeg i 1873 var bleven medicinsk Kandidat — og saaledes maatte sige Farvel og hiertelig Tak til den kiære Regens, som Digteren Hostrup saa smukt har sunget om — var Forholdene meget uheldige for os unge Læger, der hørte til Kommunehospitalet; alle Pladser var optagne for lang Tid; der var saaledes spærret for mange, der ikke var saa økonomisk velstillede, at de kunde holde Ventetiden ud, hvilket havde til Følge, at endel Kammerater maatte søge ud i privat Virksomhed og udelukkedes fra den saa betydningsfulde Uddannelse som kun Kandidattjeneste i et Hospitals forskellige Afdelinger kan skaffe; fraregnet Enkelte, der havde Raad til at reise til Udlandet og besøge Hospitaler der — hvilket jo langt fra var ensbetydende med at være i fast Tjeneste hjemme — fik Nogle midlertidig Tjeneste i Hær og Flaade eller hos praktiserende Læger; kun faa kunde efter Ventetiden vende tilbage fra Praxis udenfor Byen, da de foretrak at blive paa det Sted, hvor de fandt deres Udkomme. Dengang var der heller ikke saa mange Pladser ved Provinsernes Sygehuse som nu, hvor man kan opnaa en god Uddannelse hos de mange udmærkede Overlæger.

Jeg selv var saa heldig at blive antaget som Assistent paa den berømte Ørelæge Wilhelm Meyers Klinik, hvor jeg allerede i Studentertiden havde vikarieret nogle Maaneder for en Regenskammerat, der nu virkede i nogen Tid som Læge ved vore Amerikadampere. Hos Dr. Meyer blev jeg fra Efteraaret 1873 til Somren 1876 og fik saaledes Lejlighed til under denne videnskabelige, meget begavede, meget grundige og høist elskværdige Mands Vejledning at faa et godt Grundlag i Øre-, Næse- og Halssygdomme, en Specialitet jeg ret naturligt valgte for min senere Lægevirksomhed, idet jeg dog længe praktiserede som Huslæge. Det var den kiære Overlæge Engelsted, der absolut fra raadede mig at lade sig absorbere af en Specialitet; han selv var jo en fremragende Læge paa Hud- og Kønssygdommenes Omraade; men han yndede ikke at kaldes »Specialist«, da han var Lægen par excellence; jeg er den Dag idag Overlæge Engelsted taknemmelig for det gode Raad og har altid søgt efter bedste Evne at holde mig à jour med den *almindelige* Lægekunst, der maa siges at være i en stærk Opblomstring særlig paa Basis af den

nyere Fysiologi. Det var mig i hvert Fald kjærkomment, efter mit Studium i de 3 Aar hos Dr. Meyer, at faa mine Kundskaber supplerede ved et 2aarigt Ophold i Kommunehospitalets forskellige Afdelinger, efter først at have nydt godt af at være Kandidat i St. Hans Hospital.

2det Afsnit.

Kandidat i St. Hans Hospital.

I Mai Maaned 1876 blev der mig meddelt, at jeg fra 1ste Juni var bleven ansat som fast Kandidat ved Kommunehospitalet og at jeg som den yngste Kandidat først skulde gjøre Tieneste i 4 Maaneder ved St. Hans Hospital, der jo hører under Kjøbenhavns Kommune. Denne Bestemmelse greb unægtelig forstyrrende ind i mine smaa Forhold; men der var ingen Vei udenom. Og jeg maa sige, at jeg altid har takket min gode Skiæbne, fordi jeg fik Lejlighed til at opleve dette betydningsfulde Afsnit af min Hospitalsuddannelse. Jeg skal nu forudskikke dette førend jeg i det 3die Afsnit omtaler de følgende 2 Aar i Kommunehospitalet.

Endskiøndt jeg i min Volontørtid havde faaet et lille, selvfølgelig overfladisk, Indblik i de sørgelig svære Nervesygdomme, hvoraf mange udviklede sig til Sindssygdomme, der gjorde et Ophold paa en Sindssygeanstalt nødvendig, var jeg i ikke ringe Spænding ved nu at skulle gjøre nærmere Bekiendtskab med en Verden, der rummede saa megen Sorg og Ulykke for de Stakler, hvoraf Hovedparten var kommen ind ad den Dør, hvorigennem de aldrig skulde komme ud igen; heldigvis stod der ikke over den den berygtede Indskrift hos Dante: *lasciate ogni speranza voi ch' entrate* (opgiv ethvert Haab I, som træde ind), da ikke saa faa Patienter med »forholdsvi« godartede Former slap ud, da de kunde begaa sig i Familien, selv om de ikke kunde betragtes som helt restituerede.

Den 1ste Juni 1876 mødte jeg altsaa efter Ordre i ovennævnte Hospital, hvor jeg fik en venlig Modtagelse ikke alene af den fremragende og elskværdige Overlæge, Prof. V. E. Steenberg, men ogsaa af de to Underlæger Gad og Rohmell, hvoraf den første — en meget erfaren Sindssygelæge — under mit Ophold udnævntes til Overlæge ved Viborg Sindssygeanstalt, medens den anden, en ældre Studiekammerat af mig, rykkede op i Gads Plads for paa et senere Tidspunkt at overtage Ledelsen af Hospitalet som dettes Overlæge efter Prof. Steenbergs pludselige Død; desuden traf jeg en samtidig kjær Ven og Studiekammerat, Dr. O s c a r S e c h e r, der senere, efter en fortrinlig Uddannelse, virkede i mange Aar som en anset og afholdt Læge i Kjøbenhavn. Ogsaa hos de høiere Funktionærer, hvor jeg aflagde Visit, blev

jeg ønsket Velkommen, hvilket altsammen var mig kiært og virkede velgjørende paa mine af forskellige Aarsager ret medtagne Nerver — der heldigvis meget hurtig kom i Orden.

Dr. med. **V a l d e m a r E m a n u e l S t e e n b e r g** udnævntes 1862 til Overlæge i St. Hans Hospital; der tiltrængtes en videnskabelig, praktisk og energisk Mand til at bringe Liv og Orden i denne brogede Verden, særlig da hans Forgænger, der ganske vist var til Aars, omtales som upraktisk, uinteresseret og uden tilstrækkelig Berøring med den vigtige, psychiatriske Behandling, der netop i Aarhundredets Midte begyndte at gøre Krav paa en Plads baade i Videnskabens og Humanitetens Tjeneste.

Det var under vanskelige Forhold, at Steenberg tiltraadte sin Virksomhed; ganske vist var der i 1860 opført et efter Datidens Fordringer udmærket Kurhus, hvor de nyankomne Patienter optoges, observeredes og behandlede saalænge, indtil de enten kunde udskrives eller maatte betragtes som hørende til de Uhelbredelige. Det var for denne Kategori af Patienter, for hvem der længe manglede passende Vilkaar. Resten af St. Hans Hospital — der var taget i Brug i 1816 — bestod nemlig af tarvelige Bygninger, liggende ved det saakaldte »Slot« — en Rest fra fordums Tid — der i Virkeligheden svarede til de gamle Lemmegaarde, for ikke at tale om Daarekister, disse ukristelige Levninger, der genkaldte sørgelige Minder om den graa Middelalder. Daarekister var i Provinsbyerne en integrerende Del af det lokale Sygehus; Tiden talte ikke om Sindssyge — om syge Mennesker — men om Daarer, der besatte af onde Aander og al Slags Diævelskab ofte behandlede værre end Dyr af et raat, uvidende Opsyn. (Jeg erindrer fra min Barndom i Hillerød i Begyndelsen af Halvtredserne et saadant Hospital med Tilbehør, beliggende tæt ved vor Bolig; de rædselsfulde Hyl af de stakkels deri indespærrede Mennesker skingrer endnu af og til i mine Ører).

Disse gamle Bygninger i St. Hans Hospital var overfyldte af Patienter af begge Køn; der manglede Alt hvad man henregner til Hygieine, selv om man ikke stemmer Fordringerne for høit; Patienternes Klæder var slidte og mangelfulde, Forpleiningen maaelig, og i de smaa, propfyldte Stuer var der en hæslig Lugt, for ikke at sige Stank, tildels hidrørende fra de mange skrækkelige Sygdomme, hvis Behandling var og maatte blive høist mangelfuld. Der var en Augiastald at rense ud!

Det var en mægtig Opgave at løse for den nye Overlæge, der tilmed stødte paa finansielle Vanskeligheder, særlig fordi det nye Kurhus havde slugt større Summer end paaregnet.

Ved St. Hans Hospitals 50aarige Jubilæum i Aaret 1866 vedtog Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse, at alle de omtalte, ganske forældede og navnlig uhygieiniske Bygninger skulde ryddes bort

og at der istedetfor skulde opføres et Antal nye, tidsvarende Bygninger, der skulde tiene som Pleiestiftelser; de skulde være Stiftelser, ikke Hospitalsafdelinger, hvorved Steenbergs Iver for den individualiserende Hospitalsbehandling desværre led Skibbrud. Men tiltrods for disse Tilbygninger viste der sig dog snart en følelig Pladsmangel — man maa jo erindre Københavns store Tilvækst — saa at der i 1878 var 100 Patienter flere end Hospitalet egentlig kunde rumme, og Steenberg havde overordentlig store Vanskeligheder ved at vedligeholde en nogenlunde rationel Behandling; skøndt han var imod et for stort Hospital, indsaa han dog snart Nødvendigheden af en ny Udvidelse af Hensyn til den truende Pladsmangel.

Da jeg i 1876 kom til Hospitalet var allerede al Plads optagen saavel i Kurhuset som i Pleiestiftelserne. Der var altsaa intet andet at gøre end at skride til Opførelse af nye Pleiestiftelser paa »Bjergmarken« i nogen Afstand fra det gamle Hospital, dog sammenhørende med dette. Hele Hospitalet er fulgt godt med Tiden, dels ved Ansættelse af flere selvstændige Overlæger ved den nye Del, dels ved Indførelse af den nye Sygepleie, gode hygieiniske Forhold og god Forpleining. Jeg har af mange Grunde maattet indskrænke mig til disse faa, men dog ret talende Data, der er hentede fra 2 udmærkede Arbejder: C. A. G a d : »Sanct Hans Hospital og Claudi Rossets Stiftelse, et Mindeskrift udgivet 1866 ved Københavns Magistrats Foranstaltning til Erindring om Stiftelsens Bestaaen i 100 Aar og Hospitals Virksomhed som Sindssygeanstalt paa Bistrupgaard i 50 Aar«, og A u g. W i m m e r : »St. Hans Hospital 1816—1916. Jubilæumsskrift udgivet paa Københavns Magistrats Foranstaltning«, et stateligt og meget indholdsrigt Værk, hvori bl. andet en Del Portræter af Overlæger, der har haft Betydning for Hospitalets Trivsel og bidraget deres til at hævde dets Ry.

Jeg kan ikke slutte disse Linier uden paany at fremhæve hvad Prof. Steenberg med sin aldrig svigtende og opofrende Interesse har betydet for at bringe Hospitalet igiennem de mange vanskelige Aar. Dr. Helweg skriver med Rette i Wimmers ovennævnte Værk: *»Een Ting maa for en meget væsentlig Del regnes Steenberg til Ære, nemlig: at han fik indarbejdet i den almindelige Bevidsthed, at en sindssyg Københavner havde Ret til at komme paa Hospitalet; Afvisning paa Grund af Pladsmangel var utænkelig. Københavns Kommune har baade i Steenbergs Tid og siden fastholdt Principet: Plads til Alle«.*

Steenberg var en fortrinlig Læge for Patienterne; altid taalmodig, med et roligt, ligevægtigt Sind, opmuntrende, human i al sin Færden, utrættelig med et enormt Skriverseri til de Syges Familier og med Samtaler med disse, hvad enten det skete ved hans

ugentlige Træffetid paa Københavns Raadhus eller ved deres Besøg paa Hospitalet.

For de unge Læger var han en udmærket Veileder i Erkendelsen af de forskellige Sygdomsformer dels ved sine Samtaler og Foredrag ved Sygesengen, dels ved theoretisk Undervisning.

I Prof. Steenberg brændte den hellige Ild!

Som yngste Læge boede jeg de 2 første Maaneder i Kurhuset i et Par hyggelige Værelser; foruden den almindelige Kandidatgage havde jeg fuld Forpleining og Vask, et ikke ringe Plus til Hjælp, saameget mere, som jeg havde at betale for min Bolig i Byen, hvor mine Indtægter ved Praxis selvfølgelig var temmelig ubetydelige.

Forinden jeg gaar over til at anføre lidt om mit beskedne Arbejde som Kandidat i Hospitalet, vil jeg forudskikke nogle almindelige Bemærkninger om Sindssygdomme, deres Opfattelse i tidligere Tider og den deraf følgende Behandling af de stakkels Patienter. Disse faa Bemærkninger kunne maaske have nogen Interesse for de Læsere, der er ukiendte med Sindssygevæsnet i det Hele.

Sindssygdomme er saadanne Sygdomme, der giver sig tilkiende ved Forstyrrelser paa Sandsningens og Forestillingens Omraade, ved abnorme Tilstande i Villiens Yttringer og ved abnorme Handlinger. Sindssygdomme have ofte mange Fænomener og psykiske Anomalier fælles, f. Ex. Hallucinationer, Vrangforestillinger (fixe Ideer), glad og sørgmodig Forstemning, jagende urolig Tankegang, Hukommelsessvækkelse osv. Selv for en erfaren Sindssygelæge gives Tilfælde, hvor det ikke er let uden indgaaende Observation at samle af disse Fænomener, hvad der er karakteristiske for den enkelte Sindssygdoms Form, dens Styrke og de Udsigter, den stiller med Hensyn til Helbredelse. Dermed er det givet, at en ung uerfaren Læge, der stilles overfor Patienter med disse Fænomener, maa være i stor Vilderede og Forlegenhed med at samle dem til et rigtigt Sygdomsbillede, han maa ledes paa rette Vei af den ældre, erfarne Kollega og maa skærpe sin Tankeevne, idet man sætter sig nøie ind i Patientens Sygehistorie, der ofte spænder over et længere Tidsrum. *Det er jo Værdier af største Betydning og af indgribende Vigtighed det drejer sig om*, hvor Erfaring, Takt og psykologisk Forstaaelse kan komme til at spille den største Rolle, ikke alene for Paagældende, men i høieste Grad for hans Nærmeste.

Som bekendt varede det længe — altfor længe — inden den Opfattelse brød igiennem, at sindssyge Mennesker er syge Menne-

sker og som saadanne kunne gjøre Krav paa den bedste Behandling som Lægekunsten kan give.

Det er næppe 150 Aar siden det begyndte at lysne for de stakkels sindssyge Patienter, der betragtedes som besat af onde Aander og som behandledes i Overensstemmelse dermed; de bleve straffede legemligt, lagt i Lænker og ansaas som saa farlige, at Læger og Sygevogtere havde Blodhunde med sig, naar de gik ind til dem, der tilmed ofte var indespærrede i en Celle, i hvis Seng de laa i Spændetrøie eller fastbundne. Ganske vist blev de ikke brændt som Hexene, men deres Existens var rædselsfuld, da de blev behandlet mere som Dyr end som Menneske.

Der skulde en saa forstaaende og filantropisk Mand som Franskmanden Pinel til for at Staklerne kunde udfries fra et saadant Helvede; han virkede i Slutningen af det 18de Aarhundrede som Sindssygelæge, og vakte stor Opstandelse ved at befri Patienterne for alle Torturretskaber og ved at gaa alene ind til dem. Jeg erindrer fra en udmærket Afhandling for mange Aar siden i »Revue de deux mondes«, der omhandlede Sindssygdommenes Historie, en betegnende Yttring fra denne banebrydende og menneskekiærlige Mand, der lyder saaledes: »Il faut vivre entre les aliénés pour les connaître quand on les connaît on les aime«.

I min Barndom, der jo ligger langt tilbage i Tiden, kunde man endnu skimte en Rest af gammel Antipathi mod sindssyge Mennesker; det at en nær Slægtning førtes til »Bistrup« — det gamle gængse Navn for St. Hans Hospital — var næsten noget af en »Skam« for Familien. Men! heldigvis: tempora mutantur omend ofte langsomt, og nu taler man om et *sygt* Menneske, hvis Nervesystem kan være saa angrebet, at Sorgen alene er stor nok for Paa-gældende og hans Familie.

I Kurhuset optoges nye Patienter, der havde hjemme i København. Her var den første Etappe, hvor jeg skulde gøres bekendt og fortrolig med en Verden, der var saa vidt forskiellig fra den jeg kientde fra Kommunehospitalet. Om Formiddagen mødte man til Stuegang med Overlægen, der nu paa sin elskværdige og kollegiale Maade begyndte at indvie En i de mange forskiellige Sygdomsformer, der rummedes i Hospitalet, og det var ikke faa; snart stod man overfor en melankolsk, snart overfor en maniakalsk Patient, snart overfor en forvirret Syg, snart overfor en Patient med Høihedsvanvid og snart overfor en af de sørgelige Grupper: Patienter med fremadskridende Lamhed, en Sygdom, der absolut førte hurtigere eller langsommere til Døden, ofte efter en højst uhyggelig og pinagtig Tilværelse og næsten i en halv Opløsningstilstand; det dreiede sig om en Gruppe af Patienter, der bukkede under som Følge af en ondartet Syfilis, et Forhold, hvis Sammenhæng

Steenberg og Jespersen havde den store Fortieneste af at have paavist og klaret for Ind- og Udland; man kunde nemlig igiennem Sygehistorier forfølge Patienter, der var bleven behandlede paa Kommunehospitalet for ovennævnte Sygdom og som hørende til København senere indlagdes i St. Hans Hospital.

Der var altsaa nok for en Novice at spile Øinene op for og faa et uudsletteligt Indtryk af. Der skiftedes mellem Overlæge og Reservelæge at gøre Stuegang i Kurhuset og Pleiestiftelserne med de uhelbredelige Patienter. Som yngste Kandidat havde man at modtage de Nyankomne, undersøge dem, levere Journal eller Sygehistorie over dem samt sørge for deres foreløbige Anbringelse, indtil Overlægen traf nærmere Bestemmelse. Efter Stuegangen samledes man paa Medicinstuen, hvor Overlæge og Reservelæger forhandlede om administrative Forhold baade i Kurhuset og Pleiestiftelserne. Kandidaten havde at sørge for Medicinbeholdningen, afveie de nødvendige, brugelige Pulvere og fremstille Mixturer, der ikke var leverede færdig fra Apoteket; desuden indførtes de mangehaande Poster vedrørende Patienternes Forplejning i Madbøgerne efter Rekvisition af de enkelte Funktionærer. Senere paa Dagen gjorde Kandidaten en Runde i Afdelingerne for at være til Tjeneste, hvis Hjælp paakrævedes og for at foretage de fornødne Morfinindsprøitninger, Forbindinger, Elektrisering, Massage o. lign.

Som man ser, var der ikke lagt stærkt Beslag paa Kandidatens Tieneste, og der var saaledes rigelig Tid til Studium og til at gøre sig fortrolig med Forholdene i Hospitalet.

Da jeg boede i Kurhuset i den første Tid og saaledes blev særlig bekendt med de nye Patienter, havde jeg den bedste Lejlighed til at følge Gangen i deres Sygdom, om til det Bedre eller det Værre; og under mit Ophold i St. Hans Hospital havde jeg den Glæde at se forskellige Patienter blive udskrevne, enten fuldstændig helbredede eller dog i en saadan Tilstand, at de atter kunde vende tilbage til deres Hjem og i hvert Fald delvis kunde gienoptage deres afbrudte Virksomhed. Det interesserede mig meget i mine frie Timer at færdes imellem Patienterne; det var imidlertid ikke altid lige let at komme mange nærmere, især de der var melankolske eller maniakalske; de syntes i det Hele taget at være ret uomgiængelige og let tabe den Smule Ligevægt, de endnu kunde være i Besiddelse af. Jeg erindrers saaledes en Barndomsven, dengang medicinsk Student, der ikke var til at faa i Tale og som var fuldstændig sløv for at ville kiendes ved mig; han led af en voldsom Melankoli, om hvilken den erfarne Dr. Gad udtalte, at der dog var Mulighed for en Helbredelse, da han erindrede et endnu hæftigere Tilfælde, der var faldet fuldstændig til Ro. Hans Spaadom gik i Opfyldelse; Patienten naaede senere at faa medicinsk

Examen og var endog en Tid Læge paa Amerikabaade; det har altid været mig ufatteligt, at man turde ansætte en Læge med en saa alvorlig syg Fortid paa en saadan ansvarsfuld Post. Heldigvis forløb alt — saavidt jeg erindrer — uden Uheld; det viste sig, at hans Helbredelse holdt, saa at han senere kunde passe en Praxis paa Landet i Jylland til sin Død. Om Aarsagen til hans Sygdom fik jeg aldrig nogen Oplysning; jeg erindrer blot, at nogle af hans Sødskende havde et lidt aparte Udseende og døde temmelig unge, fraregnet en Broder, der opnaaede en høi Alder; der var det mærkelige ved denne Mand, at han havde den fixe Idé, at han ikke kunde være oven Senge og ikke var til at faa til at forlade den, tiltrods for at han ikke led af nogen organisk Sygdom. Men af det ovennævnte svære Tilfælde af Melankoli lærte man at holde fast ved Ordet: never give up!

Heller ikke med de Maniakalske kom man ret vidt; man skulde passe paa dem, enten fordi de blev ærgerlige over at man tiltalte dem eller fordi deres opfarende Sind parret med Forvirrethed kunde forlede dem til at tildele En et Stokkeslag; naar man havde faaet en saadan Paamindelse passede man jo bedre paa, hvilket ikke altid var saa let, naar man i Fællestuen var optaget af at give en Patient en Morfinindsprøjtning. Jeg erindrer ogsaa, at en ellers dannet Dame, der gav mig et godt Slag over Ryggen, slog en Flaske efter den elskværdige Overlæge, med hvem hun ellers ikke havde noget Udstaaende.

Et Exempel paa en hensynsfuld Patient af ovennævnte Categori, der i Tide varskoede sine Omgivelser, skal jeg nævne for Curiositetens Skyld; en gammel, havareret Mediciner kunde allerbedst som han sad og spillede Kort pludselig fare i Flint og han reiste sig da op, slog i Bordet og raabte »Krigshumør«, hvorefter de Medspillende øjeblikkelig forduftede. Under al Elendigheden forefaldt der selvfølgelig mangan komisk Situation; det kan man læse i Sindssygelægers Bøger.

Jeg har ovenfor anført at Steenberg og Jespersen i sin Tid paaviste Sammenhængen mellem Syfilis og den fremadskridende Lamhed, der ogsaa betegnes som generel Parese eller dementia paretica. Sygdommen er karakteriseret ved Lamheder, der begynder enkelte Steder, saa at f. Ex. Talen bliver noget utydelig og mangelfuld og efterfølges af lignende Svækkelsestilstande andre Steder paa Legemet; der indtræder Hukommelsessvækkelse, Tale i Usammenhæng, Sløvsind, Pirrelighed, Voldsomhed og forrykte Handlinger; dertil kommer i overmaade mange Tilfælde Storhedsvanvid. De første Antydninger til denne Sygdom er ofte vage, ubestemte, Patienten anses for distrait og overarbeidet, indtil man en skøn Dag mærker, at det dreier sig om en saa alvorlig Tilstand, at Patienten maa anses for virkelig sindssyg; ved Siden af

en saadan langsommere Udvikling af Sygdommen staar Tilfælde, der kunne optræde med Lynets Fart. Jeg erindrer saaledes fra min Praxis for mange Aar siden, at en forkommen, ængstelig og nedtrykt Skræddersvend søgte min Hjælp for en Læsion af Haanden, der var saa alvorlig, at jeg lagde ham ind paa Kommune-hospitalet, da han umulig kunde faa fornøden Hjælp i sit Kvistkammer; han udskreves efter nogen Tid helbredet fra kirurgisk Afdeling Kl. 10 om Formiddagen, Kl. 12 mødte han hos mig, fuldstændig forvandlet; da han var kommet ind i Stuen smed han sin Hat ud i Luften, kastede sig ned i en Stol og lod mig vide, at han nu skulde til at give Concert paa Hotel d'Angleterre og i Roskilde Domkirke og at han siden vi sidst saas var bleven en hovedrig Mand. Jeg indbød ham strax til en Køretur, der under Ledsagelse af en Politibetjent gik til Kommunehospitalet, hvor han heldigvis døde efter en Maanedes Forløb.

Jeg erindrer forøvrigt et andet Tilfælde, hvor Vanvidet brød ud med faa Timers Varsel ligesom i det ovennævnte. En Fabrikant fra Provindsen var næppe kommen til København, førend hans hele Adfærd røbede en saa udtalt Sindsforvirring, at man strax maatte sikre sig hans Person; et Sted opkøbte han nemlig alle de Osteholdere, der fandtes paa Lageret, og et andet Sted alle de eksisterende Numre af en bestemt Flip. Det er rimeligt, at Aarsagen hos ham til Sygdommen var den samme som hos Skræddersvenden; jeg vilde, af Hensyn til Familien, jeg var bekendt med, imidlertid ikke gaa nærmere ind paa Sagen; ogsaa her indtraadte Døden efter kort Tid.

Som ovenfor anført, var Syfilis i mine unge Dage langt mere udbredt end nu fortiden — heldigvis — og frembød mange alvorlige Tilfælde, hvorpaa jeg her har nævnt et Par Exempler med ualmindelig hurtigt Forløb.

I St. Hans Hospital saa jeg ogsaa en Række Tilfælde, hvor Forløbet af Sygdommen var mildere, langvarigere og mindre stormende; jeg husker saaledes en lille Gruppe af 3 Patienter med generel Parese der havde sluttet sig sammen; de frembød Alle flere eller færre af de ovenfor anførte sygelige Symptomer. Gruppen bestod af en forhenværende Officer, særlig bekiendt som Sprogmand, en tidligere Hoteleier og en Oversergent; den sidste havde jeg modtaget og fik hurtig Lejlighed til at stille den rette Diagnose, da han var støiende, brovtende, meget overlegen og noget utilbøielig til at faa i Tale; imidlertid lykkedes det mig at faa ham ind i den for ham bestemte Celle, hvor hans Storhedsvanvid strax udfoldede sig paa mange Maader, bl. a. ved at udnævne mig til sin Huslæge med den »beskedne« Sum af 100,000 Kr. om Aaret, da han ikke havde flere Penge hos sig i Øjeblikket. Jeg bad ham tage Plads og tillade mig at fjerne mig et Øjeblik; hurtig

ud af Døren, der aflasedes; han var fangen, stormede løs paa Døren og brugte Mund, men forsonede sig dog paafaldende hurtigt med Cellefængslet, saa at han ret snart kunde komme ud paa den fælles Gang, hvor han som sagt sluttede sig til de 2 andre Patienter. Det var kuriøst at se, hvorledes de tolererede hverandre, tiltrods for at de i visse Henseender i deres stille Sind nærrede en vis Mistillid og Foragt for hverandre. Jeg husker saaledes, at en af dem en Dag tog mig tilside for at lade mig vide, at hans Kammerat var fuld af Løgn; næste Dag var Turen til den saaledes just ikke for smukt omtalte Mand, der ogsaa tog mig tilside og bemærkede: »jeg saa igaar Lægen tale med Hr. N; tro endelig ikke et Ord af hvad han siger, da han er den største Løgnehals af Verden«. Det var rene Ord for Pengene, saa at jeg ikke behøvede flere Udtalelser for at kiende disse Herrers »hiertelige« Forhold til hinanden. Jeg fik ikke Leilighed til at opleve deres senere Skiæbne; men da de alle var paa det farlige Skraaplan, har de rimeligvis kun haft en stakket Tid at leve i. Sagen er den, at den Slags Patienters Organismer er saa medtagne, at de er lidet modstandsdygtige; de bukker hurtigt under for en Lungebetændelse, Legemsbeskadigelser, operative Indgreb osv., hvilket maa betragtes som en Lykke, saa at de ikke naar det værste Stadium, der er at ligne med en Opløsningsproces.

Der skal stærke Nerver til at være Sindssygelæge, ikke mindst i Kurhuset; og det var sikkert med fuld Ret, at Prof. Steenberg en Dag yttrede til mig: »som Overlæge burde man ikke fungere mere end 15 Aar paa Grund af den enerverende og oplidende Gierning«. Han nævnte mig Steder i Udlandet — vistnok i Skotland — hvor en saadan Termin var fastsat. Her maa man holde længere ud!

De 2 sidste Maaneder boede jeg i en af Pleiestiftelses-Bygningerne, der jo alle rummede kroniske Sindssyge; jeg kom herved til at gøre hyppigere Stuegang med Reservelæge Gad, der foruden at være en meget videnskabelig Mand havde en sielden Evne til at omgaas denne brogede Samling af Patienter med deres mangeartede Sygdomme, der jo desværre frembød saare faa Lyspunkter. Det var et heldigt Valg, da han kort efter udnævntes til Overlæge ved Viborg Sindssygeanstalt.

Jeg maa indrømme, at denne Del af St. Hans Hospital ikke gjorde det mægtige Indtryk paa mig som det var Tilfældet under Opholdet i Kurhuset; det var ret naturligt, thi dels stod man her fremmed for de nye Forhold og dels vare de her optagne Patienter som Regel paa et tidligere Stadium i deres Sygdom; de virkede, om jeg saa maa sige, »voldsommere« paa en ung Læge, hvis Sindstilstand ganske naturligt maatte sættes i stærkere Svingninger ikke mindst paa Grund af den sørgelige Verden, han saa pludselig var

kommen ind i og levede med i som Læge. Paa den anden Side havde man oftere den Glæde at se adskillige blive udskrevne — et stort Lyspunkt. I Pleiestiftelsen, der husede de kroniske Syge, var Tonen, om jeg saa maa sige, »noget mere afdæmpet«, blandt andet paa Grund af de mange sløve Patienter; men man maa dog ikke glemme, at der iblandt disse, som blandt Kurhusets Patienter, var mange, der pludselig, ofte uden nogen paaviselig ydre Anledning, kunde blive voldsomme eller ubeherskede, baade i Tale og Handling; det var f. Ex. Tilfælde ved de saakaldte cirkulære Former, hvor Patienten i nogle Maaneder kunde være ret normal og medgørlig, indtil denne Periode afløstes af en melankolsk Sindsstemning, der senere gik over i en maniakalsk. Jeg erindrer saaledes et prægnant Exempel; en fin, dannet og intelligent Dame bad mig, da jeg fortalte hende at jeg skulde nogle Dage til Bryssel, ved Afskeden om endelig efter min Hjemkomst at besøge hende for at vi kunde faa en Passiar om den for hende saa kære By. Jeg indfrie da mit givne Løfte og blev ret ubehagelig overrasket, da hun, efter at jeg havde sagt »Goddag Frk. L.«, overfusede mig med de Ord »Vous êtes un gamin de Paris«. Forklaringen paa denne besynderlige Optræden fik jeg af min gode Ven, Reservelæge Rohmell, der sagde: »Vedkommende er for Tiden ikke Frk. L, hun er den og den«; der skjulte sig en skuffet Kiærlighedshistorie bag hendes Opførsel. Et andet Exempel husker jeg ogsaa tydelig; naar en til daglig fredelig og flittig Tømrer pludselig fik den Idé, at han var »Sørøverkaptein«, havde man at titulere ham saaledes, saafremt man ikke vilde udsætte sig for en »uvenlig« Hilsen.

I det Hele fandtes ikke faa Kvinder, der havde lidt Skibbrud paa Erotikens Omraade, og som stadig drømte om at komme ud for at naa deres Ønskers Maal; man kunde træffe dem i fuld Pynt paa en bestemt Dag, hvor de ventede paa at Forløsningens Time var slaet, og som blev sørgelig skuffede da man i Hast gik dem forbi og laasede Døren af. Naar saadanne Stakler fik deres Anfægtelser paa Kønslivets Omraade, kunde deres Opførsel optræde under høist utiltalende Former.

Naar jeg tænker tilbage paa min over 50aarige Praxis, husker jeg ikke alene mange Patienter, der var medtagne af Menstruationsuregelmæssigheder, men ogsaa et ikke ringe Antal, som *Overgangsaarene* skaffede mange og store Besværligheder. Det var en trist Opgave for en Læge at søge at komme saadanne Patienter til Hiælp; hvis man nemlig ikke vilde gribe til Anvendelse af smertestillende eller kraftig beroligende Midler — hvilke selvfølgelig kunde være nødvendige og rigtige — havde man ikke anden Udvei end at trøste Patienten saa godt som mulig, tilraade Et og Andet i deres Levevis, være saameget som mulig i frisk Luft, tage Bade,

søge den Adspredelse, der tiltalte dem, og for Resten haabe, at den pinefulde Tid ikke vilde blive for langvarig og svær. Det var en temmelig fløv Rolle at spille for en Læge, der maatte føle sig som en »Doktor-Hiælpeløs«. Der var mange Kvinder der led ikke alene fysisk men psychisk under denne voldsomme Brydning i Organismen, endog i saa høi Grad, at de for en stor Del var ude af Stand til at udholde Tilværelsen og var en Plage for sig selv og deres Omgivelser; mange var absolut utilregnelige og betragtedes som halvt sindssyge. Heldigvis er der vaagnet en bedre *Forstaaelse og Hensyntagen* til disse stakkels Kvinder, og Lægekunsten er tilmed i de senere Aar bleven beriget med udmærkede Midler, der formaa i saare mange Tilfælde at bringe dem over de værste Vanskeligheder, ja til at bringe virkelig Hiælp, fremfor Alt naar man kan gribe ind fra Begyndelsen af, hvorfor det er af største Vigtighed, at man paa et saa tidligt Tidspunkt som muligt bliver klar over at Brydningsperioden er begyndt.

Den Tanke er altsaa ikke fremmed, at nogle af disse Stakler, der vare fordømte til Ophold i Sindssygehospital, »*maaske*« kunde været hiulpne og reddede i rette Tid, saafremt der dengang havde existeret de Midler, der nu staa til vor Raadighed, og der var taget tilbørligt Hensyn til deres sjælelige Tilstand. Det er efter min ringe Mening en stor Opgave for alle praktiserende Læger at passe godt paa disse Tilfælde; thi der er ingen, hvilken Gren af Lægekunsten han end beskæftiger sig med, som ikke kommer til at staa overfor dette store Vendepunkt i den kvindelige Organisme. Jeg skal i Parenthes tilføie, at det ogsaa er gaaet op for mange Læger, at Manden har en Overgangsperiode, der svarer til Kvindens, men som i visse Henseender er alvorligere, forsaavidt som han særlig lider af endog ret svære Nervetilfælde. Ogsaa dette Kiøn maa der skænkes større Opmærksomhed end tidligere, tilmed da saadanne Nervetilfælde kunne være kombinerede med andre sygelige Tilstande i Organismen. Sandt er det engelske Ord: »*prevention is better than cure*«; kan man forebygge et Onde, er det dog langt bedre, end om man paa et senere Tidspunkt skal tage sin Tilflugt til en Kur, hvis Rækkevidde kan være tvivlsom. Det kan ikke fremhæves stærkt nok, at der her foreligger en alvorlig Opgave at løse baade af Læger og Lægfolk; derfor har jeg tilladt mig — udenfor Texten — at fremstille »min« Anskuelse paa dette vigtige Punkt.

Ved Siden af de mange, der led af fixe Ideer, Hallucinationer, Forfølgelsesvanvid, Mistænksomhed og Hadefuldhed fandtes ikke faa, der led af religiøst Vanvid. —

Dette optræder saavel i ganske ung Alder som hos Ældre; det var ikke altid let at komme paa Spor efter Oprindelsen dertil; men

hvad enten nu den ene eller anden Omstændighed har bidraget til at berøve Vedkommende Evnen til at klargøre for sig de mangehaande religiøse Problemer, bliver dog Enderesultatet det Samme: de hilde sig saaledes ind i forskruede Forestillinger, at det Hele tilsidst løber rundt for dem; de kunne arbeide sig op i den Tro, at de er blevne særlige Guds Udvalgte, der har faaet den Mission at skulle omvende deres Medmennesker; der gives ganske vist nogle Patienter, der ved deres Veltalenhed og hele Fremtræden faar Andre — dog kun for en stakket Tid — til at tro paa deres Mission og Lære. Historien er rig paa den Slags Prædikanter og Stiftere af mange religiøse Sekter; men de fleste forsvinder dog hurtigt fra Skuepladsen, da deres Forrykthed bliver opdaget, og Samfundet maa sætte en Stopper for deres Galskab og Færden ved at anbringe dem i Hospital.

Ved Siden af en Gruppe Patienter der ere stærkt deprimerede over at være store Syndere, forstødte af Gud og fordømt til Helvedsstraffe (den religiøse Melancholi) findes en anden, hvor det religiøse Vanvid antager en anden Form; ganske vist bevæger Patienten sig ogsaa i religiøse Forestillinger, men er her, i Modsætning til den første Gruppe, glad, dristig og exalteret; en Sygehistorie af denne Kategori beretter f. Ex. om en Kvinde, der paa staar afvexlende at være Gud, Kristus og Jfr. Maria; adspurgt om hvorfor hun, da hun er Gud, ikke strax forlader Hospitalet, svarer hun kategorisk afvisende: »jeg sætter mig ikke op imod Autoriteterne«; der er meget lidt at stille op med disse Stakler. Alle Sindssygehospitaler huser talrige Exempler paa disse Grupper, der imidlertid har den sørgelige Skæbne tilfælles, at de som Regel bliver der for bestandig; særlig synes jeg, at et religiøst Vanvid opstaaet i en tidlig Alder giver de sletteste Udsigter.

Det var mig paafaldende, hvor stor Levedygtighed mange af disse ulykkelige Væsner i de forskellige Kategorier — fraregnet det ovenfor nævnte Antal Patienter med Høihedsvanvid og fremskridende Lamhed som Følge af Syfilis — var i Besiddelse af, tiltrods for at deres Sindssygdom var begyndt paa et meget tidligt Tidspunkt i deres Liv. Jeg erindrer saaledes en gammel Kvinde, paa hvem jeg foretog den obligate Obduktion; hendes Journal oplyste om, at hun i en Alder af 2 Aar var blevet indbragt som sindssyg i det gamle Almindelig-Hospital i Amaliegade, hvorfra hun senere overførtes til St. Hans Hospital, hvor hun endte sine Dage, 72 Aar gammel. Man skulde næsten tro, at mange var ret ufølsomme eller meget lidt generede af Sygdomme, der ellers plager Mennesker i Almindelighed; jeg fik nemlig det Indtryk af, hvad den mangeaarige Reservelæge, Dr. Gad, der ved talrige Obductioner havde nøie undersøgt og ledt efter mulig Aarsag til Sindssygdomme, fortalte mig; han viste mig bl. a. en mægtig

Samling af Galdesten, der laa saa tæt sammenpakkede i Galdeblæren, at de havde slebet Facetter paa hverandre — lignende en Maiskolbe. Journalerne, der strakte sig over mange Aar, oplyste imidlertid som Regel Intet om, at Bæreren af disse Lidelser havde lidt derunder.

Jeg skal nu stoppe op her! Hensigten med dette beskedne Arbejde har været at gengive det Indtryk jeg fik af mit 4 Maaneders Ophold i St. Hans Hospital for henved 60 Aar siden, og give Udenforstaaende et lille Indblik i den saa sørgelige Verden. En Læge, der er knyttet til en saadan Anstalt, vil selvfølgelig ganske anderledes end jeg kunne give en langt fyldigere og indgaaende Skildring end den, jeg har formaaet at give. Jeg haaber imidlertid, at der er fremdraget saadanne Billeder, at disse ville være tilstrækkelige til at turde paaregne en vis Interesse hos Læsere, for hvem et Sindssygehospital er en ukiendt Verden, der paa enhver mulig Maade maa støttes af det Offentlige, for saa godt som Forholdene tillader det, at mildne Staklernes Kaar.

Jeg har ovenfor nævnt, at der var levnet Kandidaten god Tid til at være sin egen Herre og tage sig baade noget Nyttigt og noget Behageligt til. Det var et henrivende Sommerveir under hele mit Ophold dér, der bl. a. tillod i udstrakt Grad at dyrke det dengang saa yndede, morsomme og friske Croquet-Spil paa en pragtfuld stor Plæne samt til at tage Bad i Issefjordens noget blandede Vand; ved den Sport udmærkede vor kiære Professor sig i siælden Grad. Var Aftenen ikke optaget af noget bestemt, kunde man temlig let samle et Parti til Kortspil.

Til Hospitalet hørte mange herlige Haver, hvori et Væld af Blomster, særlig af Roser, hvoriblandt de endnu dengang dyrkede fyldte Centifolieroser, hvis Blade afgav rigeligt og godt Stof til Potpouri, hvis Parfume nu sielden spores. Men ogsaa udenfor Hospitalet kunde man føle sig som ude paa Landet; vilde man giøre en Sviptour op mod Roskilde, gik man ad Stien over Markerne, der bugnede af alle Slags vilde Blomster, og vilde man følge den slagne Landevei, var der en herlig Spadseretur forbi Parcelgaardene til Boserup Skov, der særlig i Foraarsstiden var og endnu den Dag idag er berømt for en rig Flora af Foraarsblomster, hvoriblandt ualmindelige Pragtexemplarer af Primulaer og Lærkesporer. Det var noget andet end de forkrøblede Exemplarer der findes i vor Tid paa de overalt nedtraadte Plæner i Københavns Omegn. Som Curiosum skal jeg anføre, at vor botaniske Prof. Ø r s t e d i 1867 foretog den første Foraarsexcursion med os til Charlottenlund, hvor der fandtes en pragtfuld Flora. Der er desværre i disse Dage (April 1934) bleven klaget i Avisen over den Fare, der truer Boserup-Floraen fra 2 Sider: 1. den *hensynsløse* Del af Skovgæster,

der nedtramper og oprykker med Rod de herlige Planter og 2. fra et »andet« Ukrudt, Ramsløget, der breder sig paa en uhyggelig, ødelæggende Maade.

Et Par Dage efter min Ankomst til Hospitalet fandt den aarlige Funktionærskovtour Sted; paa store Charabancs gik Touren igennem smukke Egne og herlige Skove til Bramsnæs; jeg fik derved strax Leilighed til at stifte Bekiendtskab med nogle Funktionærer, i hvis Hus jeg nød Giæstfrihed, som jeg altid har paa-skjønned; da jeg jo ikke kunde gengiælde den, var det mig kiært, naar jeg efter Anmodning kunde bidrage lidt til Underholdning med mit beskedne Klaverspil, som jeg dengang dyrkede ret flittigt. Denne lille Evne skulde imidlertid bringe mig en Overraskelse — ja, en Oplevelse. Da Degnen, der besørgede Kirkemusiken, var bleven syg, spurgte Prof. Steenberg mig, om jeg ikke kunde remplace ham; »med største Glæde, saa kan jeg da maaske gjøre lidt Gavn«! Efter bedste Evne søgte jeg at foredrage paa Stueorgel af Berggreens smukke Præludier før og efter Gudstienesten, for at gøre den saa høitidelig som mulig. Alt gik af uden »Mislyd« — hvilket jo let kan ske, naar man ikke er vant til at bruge Pedalen samtidig med Spillet — saa at det var mig kiært at spille den følgende Søndag, da Degnen endnu var forhindret i at møde. Hermed tog jeg for stedse Afsked med min Virksomhed som »Organist«.

Afskedstimen slog nu hurtigere end jeg havde ønsket; men jeg havde at møde til Tieneste i Kommnehospitalet nogle Dage senere! Naar jeg tænker tilbage paa Opholdet i St. Hans Hospital er det med Glæde og Taknemmelighed over, at det faldt i min Lod at være Kandidat der i 4 Maaneder. Jeg har medbragt et varigt Indtryk af mit Ophold dér. Det har haft *Betydning* for min Virksomhed i hele mit Liv; det er Grunden til at dette Afsnit af Piecen indtager saa forholdsvis stor Plads; man fik lukket Øinene op for en Verden, der ganske vist rummede Stakler, der havde mistet det høieste Gode et Menneske kan have, Forstanden, men som ogsaa opfordrede til, saavidt det stod i Ens Magt, at passe paa for om muligt i Tide at søge at forhindre En og Anden fra at komme paa Sindssygehospitalet. Hvor mange Venner og Bekiendte har jeg ikke set falde som Offer for Hiernesyfilis, der jo som nævnt heldigvis er bleven langt sieldnere, takket være en mere energisk Behandling af Sygdommen fra første Færd af. Jeg kan kun udtale Ønsket om, at alle unge Læger kunde faa Leilighed til at gøre Kandidattieneste paa et saadant Sted, selv om det kun er for en kortere Tid. Det kan kun bidrage til at Ens Alvor for den ansvarsfulde Lægegierning voxer!

Netop som jeg var ved at afslutte dette Afsnit blev jeg giort

opmærksom paa, at Carl Ploug ved St. Hans Hospitals Hundredaarsfest har skrevet et Digt, der vistnok turde være ukiendt af de Fleste. Han giver deri smukke Udtryk for de Følelser, der maa bevæge Alle, for hvem Sindssygdomme staar som en af Menneskets sørgeligste Lidelser, og som derfor med Glæde maa hilse ethvert af Lægekunstens Fremskridt paa dette Omraade. Jeg mener derfor, at jeg ikke kan afslutte min lille Skizze af Forholdene paa St. Hans Hospital paa en smukkere Maade end ved at anføre nogle Dele af Plougs Digt.

Det første Vers lyder saaledes:

Saa tung er ingen Sot som den,
der Tankens Traade bryder,
saa alt det Virkelige hen i Natten flyder;
saa Følelsernes Brønd er tom,
og tabt al Mindets Eje;
saa Spøgelser kun flakker om
paa Sjælens øde Veje.

Og efter at have skildret de Sindssyges sørgelige Kaar i den Tid, »der var blind og haard«, og derefter udtalt Glæden over den store Forvandling Humanitet og Videnskab har bevirket, ender han det sidste Vers med følgende Ord:

Held hver en Menneskeligheds Borg,
hvert Kjærlighedens Tempel,
hvert Tag til Ly for Sot og Sorg,
som bærer vor Tids Stempel.

3die AFSNIT.

Kandidat i Kommunehospitalet.

Efter Ordre mødte jeg altsaa den 1. October til Tjeneste i Kommunehospitalets 3die (medicinske) Afdeling, hvis Overlæge var Prof. Fr. Trier. Kort forinden var der i Hospitalet sket en Omvæltning af betydelig Rækkevidde; medens Sygepleien der, som i alle de andre Hospitaler besørgedes af de saakaldte »Stuekoner«, forsvandt nu disse og afløstes af Sygepleiersker, der rekruteredes fra andre Samfundslag end de, hvorfra de tidligere Pleiersker var hentede; og det kan ikke nægtes, at hele Spørgsmaalet om Sygepleie kom ind i et nyt Spor, hvortil der nok kunde trænges. Det er en svær og opslidende Gierning for unge Kvinder at udfylde, og det er det den Dag idag, selv om der skal være indført nogle Lettelser i den fra min Tid — efter min ringe Mening — for strænge Tjeneste. Men Faktum er: at Sygepleien saavel i Hospitaler, paa private Kliniker og i Patienternes

Hiem har taget et for hele Samfundet lykkeligt Opsving, der ikke kan værdsættes højt nok.

Imidlertid vil jeg dog lægge et godt Ord ind for de gamle Stuekoner, hvis Færd jeg har haft Leilighed til at følge i mange Aar, lige fra jeg satte mine Ben indenfor Kommunehospitalets Mure. Naar man tænker paa det Millieu, hvorfra Stuekonerne rekruteredes, forbavses man i Sandhed over at mange af disse virkelig fyldte deres Plads saa godt som de gjorde, og var Hospitalets forskellige Afdelinger til stor Nytte. Jeg erindrer saaledes fra Operationsstuen et Par udmærkede Stuekoner, der røgtede deres ansvarefulde Kald paa en ypperlig Maade; der hvilede et stort Ansvar paa dem og ikke mindst gjaldt det Pasningen af de ofte mange af Strubehoste angrebne Børn; der var Epidemier af denne uhyggelige og farlige Sygdom, der lagde Beslag paa Stuekonernes idelige Nærværelse med Inddrypninger igjennem den i Luftrøret anbragte Kanyle for at gøre de i Luftrør og dets Grene ophobede Slimmasser mere flydende og fjerne de mange hindeagtige Ansamlinger, der truede med at tilstoppe for Veirtrækningen. Det var mærkeligt, hvorledes nogle Epidemier optraadte voldsomt og bortrev Børnene i Massevis, medens andre viste et mere godartet Forløb; ogsaa indenfor samme Epidemi kunde en næsten haabløs Tilstand pludselig afløses af en godartet; jeg erindrer saaledes fra min Tjeneste paa kirurgisk Afdeling een Epidemi, i hvis første Halvdel næsten intet Barn blev reddet, medens Dødeligheden i den sidste Halvdel var meget sielden. Den nyere Tids udmærkede Hiælpemidler har heldigvis taget Brodden fra den uhyggelige Sygdom, hvor hvert enkelt Tilfælde satte den opererende Læge paa Pinebænken, ikke mindst i siælelig Henseende. Man vil forstaa, at den saa vigtige Efterbehandling krævede et opofrende Personale, og dettes Paapasselighed og Kiærlighed til Børnene skal ikke glemmes.

I det 1ste Afsnit af dette Arbejde har jeg omtalt, at der laa 2 Pavilloner ud mod Østersøgade, der skiftevis henhørte under de 2 medicinske Afdelinger; i 1876 var Pavillonen med de smitsomme Sygdomme under 3die Afdeling, hvor jeg var som yngste Kandidat og som saadan derfor skulde gøre Tjeneste i 2 Maaneder i den nævnte Pavillon. Jeg havde at modtage de nye Patienter, undersøge og skrive Journal over dem, gøre omhyggelig Stuegang, efterse f. Ex. Dysenteripatienternes Udtømmelser og aflægge nøjagtig Rapport om Stort og Smaat til Overlægen, der indfandt sig i Pavillonen efter Stuegangen i Hovedbygningen; han gennemgik da det Hele, gjorde sine Bemærkninger og ordinerede, hvad der skulde foretages med Hensyn til Behandlingen. Saalænge som min Tjeneste i Pavillonen varede, var jeg afskaaret fra Afdelingen af Hensyn til mulig Smitteoverførelse. Efter at min Tid der var ud-

løben, kom jeg i Nummer paa Afdelingen, hvor jeg som paa alle Afdelinger havde Vagtskifte med Kammeraterne. Vagten var paa 1 Døgn og man havde at modtage de nye Patienter, skrive Journaler over deres Sygdom, forrette forskellige Ting efter Stuegangen, f. Ex. foretage Maveudskylninger, give Elektricitet og Massage, foretage mulige Forbindinger osv. Desuden havde hver Kandidat 2 Stuer, hvor han gjorde en foreløbig Stuegang, for senere, naar Overlægen begyndte Giennemgangen, at kunne aflægge Rapport over hvad der var sket siden sidst og henlede hans Opmærksomhed paa Tilfælde, der kunde kræve en særlig Undersøgelse og Bestemmelse fra hans Side; der var saaledes endnu dengang ikke faa Alkoholister, hvis Delirium udbrød efter nogle Dages »Afsked med Flasken«; jeg erindrer saaledes, at der fra en 10 Sengs Stue i Løbet af en Uge maatte overføres 3 Delirister til den Pavillon ved Østersøgade, der var bestemt for saadanne Patienter; man studerede virkelig over at høre, hvad de daglig kunde konsumere af Brændevin og bayersk Øl; men disse Varer var jo ogsaa billige dengang. Der forefaldt blandt saadanne Delirister de latterligste Udslag af deres ubeherskede Tilstand, hvor ofte de intimeste Forhold fra disse Mennesker, der for største Delen befolkede de obscure Gader, afsløredes i sørgelig Raahed og Kynisme. Det er Figurer af denne Art som Zola skildrer saa mesterlig i sin Bog: *la bête humaine*.

Her i Afdelingen fik jeg Leilighed til at træde i nærmere Forhold til Overlæge Trier; han var en elskværdig og imødekommende Mand, der ved stor Flid paa Hospitalet og i sit Studereværelse havde erhvervet sig en stor Kundskabsfyldde, som han med Glæde lod sine Kandidater nyde godt af. Han var overordentlig flittig, sprang intet over, men gav sig rigelig Tid til Undersøgelse og stillede som Følge deraf mangen fin Diagnose. Han stod i det bedste Forhold til Lægerne og Patienterne, hvis Ve og Vel han ofrede al sin Kraft og Viden; og i Virkeligheden havde han stor Fortieneste af Styrelsen i Afdelingen, hvor enhver ung Læge kunde høste god Erfaring for sit senere Liv; han hørte til den gamle Skole af Læger, der forlangte meget af de Unge men som heller ikke skaanede sig selv; han kendte i sine Manddomsaar ikke til at blive træt, men var altid parat til at hjælpe, ikke alene i Hospitalet men i sin Privatpraxis; jeg mindes med Glæde hans udmærkede Hiælp i de Tilfælde, hvor han stod mig bi ved Consultationer. Desværre standsede en dødbringende Sygdom denne pligttopfyldende og noble Mand i den Virksomhed, som han virkelig elskede med Liv og Siæl.

Efter 8 Maaneders Tjeneste i hans Afdeling blev der Plads for mig paa den nogle Aar iforveien oprettede 5te Afdeling for kirurgiske Sygdomme, hvis Overlæge var Prof. S t u d s g a r d. Selv

om man i sin Tid havde tilbragt det obligate kirurgiske Aar som Volontør — det var allerede 9 Aar siden — var man dog i Mellemtiden bleven udviklet saa meget, at man nu kunde se paa Kirurgien med andre Øine end i de unge Aar og var mere modtagelig for den Belæring, en saadan Afdeling kunde yde. Livet der maatte frembyde ganske andre Sider i Lægekunsten, end Tilfældet var paa den medicinske Afdeling; medens denne, om jeg saa maa sige, bevægede sig i et roligere Tempo, var der stærkere Bølgebevægelser paa den kirurgiske; man blev ganske anderledes stillet overfor Nødvendigheden af at være hurtig i Vendingen og efter bedste Evne lægge sin Person i Selen. I det Døgn, hvori man havde Vagt, var der paa den i Reglen stærkt belagte Afdeling nok at tage Vare fra Morgen til Aften, ja undertiden ogsaa om Natten; først var der Stuegangen, hvor man aflagde Beretning om de Patienter, der var En betroede; efter Stuegangen forefaldt regelmæssig større og mindre Operationer, til hvis Udførelse der maatte være sørget for fornødent Instrumentarium, man havde at foretage Kloroformering eller være Overlæge og Reservelæge til Haande, man blev hyppig i Dagens Løb kaldt ned for at behandle Tilskadekomne, standse Blødninger, anlægge Forbindinger, og frem for alt være paa Pletten, naar der blev meldt om Indlæggelse af et Barn med Strubehoste, en Sygdom, der kræver øieblikkelig Hiælp og Ens hele Aandsnærværelse og manuelle Dygtighed for ved en rask udført Operation — thi Minutter er kostbare — at gøre sit til at Barnet kan reddes fra den overhængende Fare, hvori det svæver.

Foruden anden tilfældig Gierning paa Afdelingen stod endnu en stor Opgave tilbage: at modtage de nye Patienter, varsko Overlæge eller Reservelæge, saafremt disses Hiælp burde paakaldes — i modsat Fald maatte man selv tage Affære efter bedste Evne, om muligt efter Samraad med en flink Kammerat — undersøge de Nye, skrive Journaler over dem, saa at alt paa dette Punkt var lagt til Rette ved Stuegangen den paafølgende Morgen. Man kunde nok ofte sent paa Aftenen trænge til Hvile — man maatte ustandselig op ad mange Trapper og ad lange Gange —; men saadanne Vagtdøgn havde en mægtig Betydning for en ung Læges sjælelige og legemlige Udvikling.

Afdelingen lededes udmærket af Prof. Studsgaard, der som født Kirurg tillige havde en fortrinlig Uddannelse saavel herhjemme som i Udlandet; han havde blandt andet været Reservekirurg hos Prof. A n d r e a s B u n t z e n paa Frederiks Hospital, en fremragende Kirurg, der betragtedes som Datidens fineste Operatør; selv har jeg ikke haft Leilighed til at se ham i hans Virksomhed paa Hospitalet, men jeg har hørt saa meget om ham, at jeg kan tænke mig ham som Forbillede for en Mand som Studsgaard,

der var i Besiddelse af ualmindelige Anlæg som Diagnostiker og Operatør. Jeg var saa heldig at tilbringe 10 Maaneder paa hans Afdeling, saa at jeg fik et fyldigt Indtryk af hans Overlegenhed baade ved Sygesengen og ved Operationsbordet. Studsgaard var ikke særlig tilnærmelig, snarest var hans Væsen køligt; iøvrigt stod han altid i et godt Forhold til sine Undergivne. Naar han sad ved Operationsbordet var der en velgørende Ro og Sikkerhed over ham; han var taus, optagen af sit store Ansvar; han var som nævnt den mest fuldendte Operatør, man kunde se for sine Øine, hans Brug af Instrumenter saa sikker og elegant; han var altid selv den alvorligste Situations Herre, tabte aldrig Hovedet, men gav sine Ordre rolig, præcis og oplysende; jeg kan næppe tænke mig at Læreren overgik sin Elev som Kirurg. Ved hele sin Optræden afgav han et ypperligt Exempel for os Yngre, ikke mindst for dem, der særlig var tiltrukne af kirurgisk Virksomhed.

Ved Stuegangen og særlig ved Undersøgelsen af de nye Patienter mærkede man hvilket Fond af theoretiske Kundskaber han var i Besiddelse af, og med hvilket Falkeblik han kunde slaa ned og finde Sagens Kærne; han stillede de fineste Diagnoser og var, selv om han var noget faamælt, en ypperlig Veileder for dem, der vilde høre og se; han var desuden i Besiddelse af hurtig Bedømmelse og Snarraadighed i alvorlige, truende Ulykkestilfælde. Jeg erindrer adskillige af den Slags, hvor man blev imponeret og belært. Jeg skal tilføje, at jeg senere hen i Livet havde Leilighed til at behandle ham for en alvorlig Tunghørhed, der deprimerede ham stærkt; jeg havde Held til at kurere ham fuldstændig; han var en ypperlig Patient, der skænkede den der behandlede ham en absolut Tillid, et velgørende Moment for Læger og Patienter, og han satte Pris paa hvad der var gjort for ham.

Efter min Kandidattjeneste paa kirurgisk Afdeling stod endnu tilbage Tjeneste paa 4de Afdeling.

Jeg har ovenfor udtalt mig om dennes Overlæge, Prof. Dr. S. Engelsted, der endnu den Dag idag staar for mig som et lysende Exempel paa hvad en Videnskabsmand og en helstøbt Person med et Fond af menneskelige Egenskaber betyder, ikke alene for det Embede, han er sat til at røgte, men for den enorme Mængde af Mennesker i alle Samfundslag, han kom i Berøring med. Jeg havde ganske vist som Volontør følt mig særlig tiltrukken af denne udmærkede Mand; nu i 1878, omtrent 10 Aar senere, fik jeg som hans Kandidat ret Leilighed til at bedømme og beundre ham. Han stod jo i sin fulde Manddomskraft som Enehersker paa det store Omraade: Hud- og Kønssygdomme, og havde vundet Anerkiendelse og Sympathi for den Maade, hvorpaa han styrede sin vanskelige Afdeling. Da der ikke ved Universitetet doceredes i de Sygdomme, maatte Studerende og Læger søge til Kommunehospi-

talet, hvor Engelsted, allerede førend han udnævntes til Docent i disse Sygdomme, af egen Drift hver Tirsdag holdt kliniske Forelæsninger. Der var altid fuldt Hus til disse; Materialet for dem var omhyggeligt lagt til Rette, Forelæsningerne var klare, knappe og fremdrog altid det, som det kom an paa at vide. Han var en ganske fortrinlig Lærer!

Hans Stuegang var hyggelig; hans klare Opfattelse af Sygdommene og hans velgørende Lune gjorde, at man nogenlunde kunde følge med, særlig ved Studiet af de mange indviklede Hudsygdomme. Han satte ikke Pris paa vidtløftige Journaler — havde en Patient Scabies, behøvede blot dette at anføres — der ofte bredte sig for stærkt uden Grund; thi Sagen var den, at der ofte afleveredes mangan Journal, særlig paa dette Hudsygdommens vanskelige Omraade, der lod meget tilbage at ønske med Hensyn til fornuftig Opfattelse. Jeg erindrer saaledes fra en Vagtdag, at jeg modtog en Patient med en Hudaffection, hvorom jeg ikke havde Anelse; Resultatet blev, hvad jeg vil kalde, en »s l e t« Journal, for hvilken jeg strax ved Stuegangen gjorde Undskyldning. Engelsted sagde blot: »bryd Dem ikke om det, vi kunne jo alle tage feil; nu skulle vi se nærmere paa Sagen og kunne jo tilføie Noget i Journalen«. Jeg følte mig uendelig flau over min Fadæse, men jeg var taknemmelig over hans venlige og rørende Overbærenhed; og jeg maa sige, at jeg af denne slette Journal fik lært mere end af mangan bedre; man glemte nemlig ikke sit Undermaal og lærte at passe bedre paa en anden Gang, takket være den grundige Veiledning man havde faaet.

For Engelsted var en Patient et sygt Menneske, der trængte til hans Hjælp; han kiendte ingen Personsanseelse, kunde med sit tørre Lune udjevne de ofte kuriøse Uenigheder, der ikke sielden forefaldt blandt det alt andet end første Klasses Publikum paa Fællesstuerne; han skændte aldrig; skulde en eller anden for obstinat Patient have en Reprimande, skete det som Regel i al Mindelighed og med godt Resultat ved at Vedkommende kom paa Feberkost et Par Dage. Man fik mangt et godt Vink af ham under Stuegangen og ikke mindst ved Affattelse af de Erklæringer om en Patients Sygdom, han skulde afgive til Sogneraad, naar der spurgtes om mere, end det var muligt at forklare det. »Her sætter vi lidt Latin ind, det vil vist interessere Sogneraadet«.

Jeg følte mig saa stærkt bundet til Engelsteds Afdeling, at jeg søgte om nogle Maaneders Forlængelse; Engelsted anbefalede elskværdigt mit Andragende; jeg maatte imidlertid til min Sorg renoncere derpaa, da jeg ellers vilde have været iveien for en Kammerat; og da jeg af Erfaring vidste, hvor lærerig hans Afdeling var og hvor vigtig Kiendskabet til dens Sygdomme — ikke mindst Kønssygdommene — er for enhver Læge, da det spiller en mægtig

Rolle i hans hele Virksomhed, hvad enten man senere virker som »Specialist« eller ei, billigede Engelsted min Beslutning fuldtud. Det var utrolig, hvad Engelsted kunde udrette, men han var ogsaa tidlig paa Færde og var den hele Dag i Aktivitet. Han havde en enorm Consultation; men ingen Patient mærkede, at han havde travlt; tværtimod; de Fleste, der forlod hans Consultationsværelse, gik bort med det — velgiørende — Indtryk, at han særlig havde beskæftiget sig med dem. Mine kiære Overlæger lærte os ved deres Exempel, at man fremfor alt skulde give sig Tid til grundig Undersøgelse og Behandling — en ypperlig Lære!

Allerede ved 60 Aars Alderen trak Engelsted sig tilbage fra sin Hospitalsvirksomhed, ikke fordi han følte sig træt — det Ord kiendte han ikke — men fordi han mente, at yngre Kræfter skulde til.

Engelsted elskede sin By og sit Fædreland og var trofast til op i en høi Alder at yde sin Hiælp, baade som Læge, som fremragende Borgerrepræsentant og som Forsorg for filantropiske Foretagender. Hans Aandsevner holdt sig friske til sen Alderdom; saaledes udgav han i sit 87de Aar en vidunderlig Bog, der i hans friske, naturlige diærve Sprog skildrede baade hans Deltagelse i Trearskrigen, hans Lægegierning under den store Choleraepidemi i 1853 samt Afhandlinger om Tuberkulosens Bekæmpelse og Sundhedskollegiets Ødelæggelse. Efter i 37 Aar at have indtaget en førende Stilling i Sundhedskollegiet trak han sig i 1906, 93 Aar gammel, tilbage fra dette, væsentlig af Harme over den daværende Justitsminister Albertis meningsløse og skadelige Indgriben. At han modtog Statens Tak for det lange, opofrende Arbeide, ikke mindst i Collegiet, var ganske i sin Orden; den skønneste Tak bragtes ham imidlertid i sande og rørende Ord fra Lægestandens Repræsentanter, en Tak saa oprigtig og varm baade for hans Virksomhed som ogsaa for hans Kollegialitet, som man siælden træffer.

Engelsteds Navn bør og vil ogsaa blive bevaret af sene Slægter indenfor den danske Lægestand.

Naar jeg i min høie Alder tænker tilbage paa de mange herlige og lærerige Aar, de udmærkede Lærere og det gode Kammeratskab, hvilket Alt staar for mig i uudslettelig, frisk Erindring, saa fyldes jeg med Glæde og Taknemmelighed over alt det Gode, der har bidraget til at lodse mig saa temmelig helskindet udenom de mange Skiær i den ansvarsfulde men saa skønne Lægegierning.

SLÆGTEN BUDDÉ FRA HINDSELS OG LENGSHOLM

Af *C. Klitgaard.*

I »Danmarks Adels Aarvog« 1890 findes en Stamtavle over Familien Budde fra Nessow, til hvilken Stamtavle der i Aargangene 1891, 1893, 1897, 1901, 1906 og 1915 findes forskellige Supplements. En Gren af denne Slægt har i særlig Grad været knyttet til Vendsyssel og har tiltrukket sig Opmærksomhed ved den ublide Skæbne, den fik, og som førte den ned i de allerlaveste Samfundslag. Det er om denne Gren, der i det efterfølgende skal fortælles lidt; det kan maaske ikke gøre Krav paa større Opmærksomhed hos Læserne, men det giver dog et noget fyldigere Billede af Slægtens Historie end det, vi faar gennem Adelsaarvogens knappe Data, som ogsaa paa enkelte Punkter berigtiges her.

M a t h i a s F r e d e r i k s e n B u d d e til Tøllist paa Øsel og Øster Hindsels i Thy, f. Tøllist 10 Novbr. 1613, død Hindsels 5 Juni 1679, var Hofjunker og fik 1649 Bestalling som Kaptajn, avancerede senere til Oberstløjtnant og var 1652 Lensmand paa Bakke Kloster i Norge, Ejer af en Del Strøgods i Børglum Herred. Han var gift 3 Gange: I med **R e g i t z e S o f i e O v e s d a t t e r G i e d d e**, der døde 1653, II 1654 med **E l i s a b e t C a s p e r s d a t t e r G e r s d o r f f**, død 1674, og III med **B i r t e M a r g r e t e E n e v o l d s d a t t e r K a a s**, der anden Gang ægtede **A x e l P o r s**.

Af første Ægteskab var:

1. **O v e M a t h i a s s e n B u d d e**, f. o. 1650. Han synes ligesom Faderen at have været Militær og er muligt identisk med den Kaptajn **O v e M a t h i a s s e n**, hvis Kompagni 1677 laa i Børglum Herred, hvor **O v e B u d d e s** Fader da ejede følgende Gods i Torslev Sogn: 2 Gaarde i Krogen, Lille Krogen, Koldbro, Rævmose, Hjortmose, Vangkær, Vang og Fladbirk¹⁾ og muligt flere, idet f. Eks. Chr. Aalborg, Kaptajn d'Arme under Kaptajn **O v e M a t h i a s s e n s** Kompagni, boede paa Gydeje i Torslev S.²⁾

¹⁾ Børglum H. Tgb. 13 Maj 1673.

²⁾ a. St. 10 Juli 1677.

Derimod er Ove Budde ikke identisk med den Kaptajn Ove Mathiasen, som 1681 og 17 April 1682 samt 20 Okt. 1692 fik Bevilling til at koge Salt paa Læsø,¹⁾ thi sidstnævnte døde 1705, og han var forøvrigt gift med Elisabet Andersdatter Weyle.²⁾ En Kaptajn Ove Mathiasen var 1686 tilstede i Nørre Sundby ved Syn over en myrdet Rytter af Major Christoffer Claudis Regiment, men om det er Ove Budde eller Saltkogereren er uvist, da Bopæl ikke omtales.³⁾

1680 boede Ove Budde i Kalsensgaard i Jetsmark. Det var en ret anselig Gaard paa ca. 16 Tdr. Landgildehk, og her var vel en standsmæssig Bolig, thi 1659 beboedes den af Ritmesterløjtnant Ove Hartvigsen og Fru Margrete Urne. 1664 blev Gaarden udlagt til den bekendte Landsdommer Jens Lassen til Dalum Kloster for en Del af hans Fordring paa Kronen, og af ham købte Ove Budde den antagelig, thi 1681 solgte Ove Budde den til Else Katrine Markvorsdatter Rodsteen til Lengsholm, hvem han kort efter ægtede. Gaarden kom dog snart efter tilbage til Kronen, og da hun ikke ses at have afhændet den, er den maaske blevet indløst af Kronen, da Jens Lassens Affærer kom til Behandling i Rentekammeret (1681—1686), thi Kronen havde ved Afhændelsen forbeholdt sig Indløsningsret, og Gaarden blev derefter henlagt til Regimentskriverbestillingen. Efter Ægteskabets Indgaaelse er Ove Budde antagelig flyttet til Lengsholm i Lendum Sogn, af hvilken Fru Else Katrine ejede Halvdelen. Her boede de til ca. 1710 i tiltagende økonomiske Vanskeligheder. Den anden Halvdel af Gaarden tilhørte Fru Kirstine Beck til Vraa, der 1674 var blevet Enke efter Fru Else Katrines Farbroder Frederik Rodsteen, og Fru Kirstine var Panthaver i Ove Buddes Halvdel af Gaarden, medens Elisabet Bille, Enke efter Holger Pachs til Sæbygaard, ogsaa var Kreditor. 14 Juli 1706 kom Fru Elisabeth Billes Datter, Fru Anne Sofie Pachs, Enke efter Kaptajn Jørgen Skeel og da residerende paa Hørbylund, kørende til Lengsholm sammen med Prokurator Daniel Glasmeier fra Sæby, og da var Fru Kirstine Becks Svigersøn, Justitsraad Jørgen Bille til Ellinggaard, just taget fra Gaarden sammen med Ride-mændene, der vel havde givet Fru Kirstine Indvisning i Gaarden. [Møllerkonen i Sæby skældte hende for en »sort Tæve«, hvortil Anne Sofie svarede: »Skam skal I faa, I skulde drikke mindre og spilde Eders Bærme hvor I drikker Eders Øl« (Sæby Tgb. 1707 Bl. 15).] Fru Anne Sofie Pachs⁴⁾ begærede da paa

1) Rentekammeret.

2) Sæby Tgb. 30 Novbr. 1707.

3) Jerslev H. Tgb. 17 Juli 1686.

sin Moders Vegne at købe Buddes Halvdel af Gaarden, og efter nogen Vægring indgik han paa at tage ned til Fru Elisabet Bille paa Sæbygaard for at forhandle om Sagen, og her blev han nogle Dage. Ove Buddes Søn, Ove Giedde Budde, vidnede i en i Anledning af Salget opstaaet Retssag, at Salget af Gaarden var blevet afsluttet paa Lengsholm for 7000 Rdl., og at Fru Elisabet Bille i den Anledning havde foræret ham omtrent 100 Rdl., men Fruen vilde ikke vedstaa Købet, idet hun hævdede, at hun havde faaet Gaarden tilslaaet ved Auktion.¹⁾ Nogle Maaneder senere krævede Ove Budde Fru Anne Sofie Pachs paa Hørbylund for en Pakke Brevskaber forsejlet med hans Signet, som han havde givet hende i Forvaring, men hun svarede, at hendes Moder havde faaet Pakken.²⁾ Det ses ikke, hvorledes disse Stridigheder endte, men $\frac{1}{2}$ Lengsholm blev 1708 tildømt Fru Kirstine Beck, hvis Svigersøn Jørgen Bille tog sig af Buddes Sag. Da Familien Budde ca. 1710 flyttede fra Lengsholm, fik de en Fæstegaard paa dens Gods at bebo; det var den lille Gaard Kringelmose, der kun havde ca. $1\frac{1}{2}$ Td. Hk., og her boede de vel af Familiens Naade. Her døde Fru Else Katrine Rodsteen 1732 efter at have haft mange Familiesorger. Hendes Jordefærd skete standsmæssigt, og der anvendtes bl. a. sort Tøj for 64 Rdl. til Draperi, et i hin Tid ikke ringe Beløb. Ove Budde overlevede hende i ca. 3 Aar og døde paa Kringelmose 14 Okt. 1735, antagelig ca. 85 Aar gammel. Begge er sikkert begravet i Lendum Kirke.

Det var et fattigt Bo, Budde efterlod sig, og Etatsraad Jørgen Bille maatte sørge for at faa ham standsmæssigt jordet, hvilket kostede 33 Daler. Af Regnskabet desangaaende ser vi, at Ligkisten blev betrukket med sort Bay, og at Følget for-tærede 12 Potter Brændevin, $\frac{1}{2}$ Side Flæsk samt 2 Faar foruden Ost, Fisk, røget Kød, Smør, Æg, Høns, Tobak m. v. Det efterladte Bohave vidnede ogsaa om Fattigdom, selv om det tillige viste, at det havde tilhørt en Mand, som havde kendt bedre Dage. Der var bl. a. et Egebord med Fod, 1 Egeskab med 5 Rum, 2 Fyrreskabe, 1 Egekiste, 1 nyt Egeskrin, 1 læderbetrukket Lænestol, 3 Træstole, 2 Fyrrebænke og 1 Jernbilæggerovn. Hans personlige Udstyr bestod bl. a. af 1 graabrunt slidt Klædeskjole med Messingknapper, 1 gammel sort og graa Kjole med 36 gammeldags smaa Sølvknapper samt 1 gammel Jern-Krumsabel m. v. Paa Gaarden var 4 Heste, 1 Føl, 4 Køer, 1 Kvie, 5 Faar, 1 Vædder, 1 Gris, 2 Gæs og 1 Gase.

Gaardens Bygninger var forfaldne, og Brøstfældigheden

¹⁾ Børglum—Jerslev H. Tgb. 12 Maj 1707.

²⁾ a St. 11 Aug. 1707.

takseredes til ca. 70 Rdl., som Jørgen Billes Dødsbo havde tilgode (som Husbond), da Skifteforsamlingen holdtes 25 Septbr. 1736. (Aalborghus m. fl. A. Skiftebreve Nr. 71). Der var utvivlsomt intet til Deling blandt Buddes mange Børn, men desuagtet trak Skifteslutningen længe ud. Det lyder vemodigt i et Brev til Stiftamtmanden fra Else og Birgitte Budde, hvori de fra Lendum 11 Juli 1740 beder om, at Boet maa blive sluttet: »Gud bedre os, det skulde blive saa trakigt (∴: traagt = trangt), at vi skulle have saa stor Trang for vores Ophold«, — men der var ingen Lindring for Trangen at hente i dette Bo.

De to ældste Børns Rækkefølge kender vi ikke og heller ikke deres Fødested, men ældst var antagelig:

- a. **Sofie Budde**, f. ca. 1681, død efter 1736, da hun nævnes som boende paa Sjælland (Skiftet efter Faderen). Hun opholdt sig 1706 hjemme paa Lengsholm og havde 1 April en uægte Datter **Anne Marie** til Daab i Lendum Kirke. Faderen var Korporal Frederik Hassen, og Faddere var hendes Broder Ove Budde, Markus Rodsteen (Budde?), Margrete Lunds (Lunov?) og Søsteren Else Budde.
- b. **Else Vind Budde**, f. 1682, begravet Lendum 27 Maj 1757. Hun opholdt sig hjemme paa Lengsholm 1705, da hendes uægte Søn **Jochum Johan** blev døbt i Lendum Kirke. Der er ingen Barnefader nævnt. Faddere var hendes Broder Ove Budde, hendes Søster Sofie Budde og Margrete Lunov (fra »Jomfruhuset« i Trøgdrup i Skærum). 3 December 1706 blev hun i Sæby troløvet med Garver Jørgen Pedersen Røring; men Troløvelsen blev senere hævet, uden at der dog gik Dom ved Aalborg Stifts Tamperret, og han ægtede en anden. 9 Juni 1710 nævnes hun atter paa Lengsholm, da hun fik en uægte Søn døbt **Peder** i Lendum Kirke. Han var 1748 død »for nogle Aar siden«. Faderen var Ladefoged Mads Pedersen paa Lengsholm. I D. A. A. 1890 siges, at han ogsaa var Fader til hendes første Barn, men Kilden hertil er mig ikke bekendt. Faddere til Barnet var hendes Broder Markus Budde paa Lengsholm, Jens Gudesen i Fuglsang, Karen Olufsdatter i Trøgdrup og Maren Madsdatter i Lendum. Efter Forældrenes Død boede Else Budde sammen med Søsteren Birgitte i en Hytte paa Lendum Fælle, kaldet »Buddehuset« — »forvandlet til Bondeskæbne i Usselhed« og meget fattige, som Pastor Mumme i Aasted skrev om dem 1748 (Pers. Tidsskr. 1. VI 211).
- c. **Dortea Margrete Budde**, f. 1684, begr. i Lendum Kirke 1 Decbr. 1684, 10 Uger.

- d. **Ove Giedde Budde**, døbt Lendum 6 Novbr. 1685, død før 1735. Sergent i Fodgarden, 1710 Sekondløjtnant ved jyske gevorb. Inf. Reg., 1716 Premierløjtnant, afskedi- get s. A. med Kaptajns-Karakter. Boede 1709—21 paa Hals Ladegaard, derefter i Nygaard i Hals Sogn og døde paa Springborg ved Hals. Gift med **Anne Katrine Moltke**, f. 16..., d. 17... paa Springborg i Hals S., Datter af Oberst Christoffer Henrik Moltke i Hals og Anne Katrine Pors.

Børn: 1) **Christoffer Giedde Budde**, f. 17..., var 1736 Sergent ved Landmilitsen, logerede 1748 i Nørhalne i Biersted Sogn, hvortil han »forleden Aar« var ankommet. Han omtales da som Løjtnant og ligeledes 1761, da han døde i Biersted Sogn i et lille Hus og under fattige Forhold. Kakkelovnen i Huset var lejet, og hans Bo var fallit. Begravelsen forestodes af en Ide Kir- stine Budde (Aalborghus m. fl. A. Skiftebr. Nr. 317), antagelig Fejlskrift for Birgitte Kristine (Fasteren i Lendum), hvis hun da ikke er Alex- ander Buddes nedennævnte Datter.

2) **Sofie Budde**, f. 17....., levede 1736, nær- mere ubekendt.

3) **Anne Sofie Budde**, f. 27 Juni 1727 paa Hals Ladegaard?, død Hjørring 23 Decbr. 1795, begr. der 6 Jan. 1796, opholdt sig 1748 hos Fru Unger paa Gjettrup i Ulsted Sogn, gift 1760 med Oberstløjtnant **Nicolaj Wivet**, f. Hillerød 2 April 1722, død Hjørring 7 Febr. 1793.

- e. **Alexander Budde**, døbt Lendum 26 April 1687, Kadet i Fodgarden, Afsked 1706 med Fændriks Karakter for at gaa i russisk Tjeneste, 1709 Fændrik ved Livregimen- tets Dragoner, dimitteret 1711, blev 1713 Sekondløjtnant ved Bergenhus nat. Inf. Reg., men 1714 fradømt sin Stil- ling; boede 1716 i Hvirring, 1721 og 1723 i Nørresundby, 1727 i Aarslev, 1736—1754 i Dommerby ved Skive, be- gravet 16 April 1758 fra Skovhuset i Taarup Sogn i Fjends Herred. Nød Understøttelse af Aalborg Hospital.

Gift 15 Juni 1715 i Tamdrup ved Horsens med **Sara Jakobsdatter** af Kørup.

Børn: 1) **Ove Budde**, døbt Hvirring 2 Aug. 1716, begr. Nørresundby 8 Septbr. 1723.

2) **Jakob Budde**, døbt Hvirring 2 Juli 1719, begr. Nørresundby 22 Septbr. 1723.

- 3) Else Johanne Budde, døbt Nørresundby 9 Febr. 1721, konf. 1737 i Dommerby.
 - 4) Else Marie Budde, døbt Nørresundby 14 Marts 1723, nærmere ukendt.
 - 5) Jakob Budde, døbt Aarslev 3 Juni 1727, nærmere ukendt.
 - 6) Ove Budde, født ca. 1728, konf. Dommerby 1744, boede i Skovhuset i Taarup S. og blev begr. der 12 Maj 1758, 36 Aar; gift 14 Decbr. 1757 med Ingeborg Christensdatter fra Hesselballe, der som Enke skikkede sig ilde.
 - 7) Ide Budde, født o. 1731, konf. Dommerby 1747, levede der 1754; er antagelig den Ide Kirstine Budde, der 1755 var Fadder i Viborg, og som 2 Febr. 1759 fremstillede sit uægte Barn i Vorde Kirke. Barnet blev begr. 24 Maj s. A. Hun boede da i Rogenstrup i Fiskbæk Sogn. Maaske var det hende, der sørgede for den ovennævnte Fætters Begravelse i Biersted.
- f. Markvor Mathias (Markus Rodsteen) Budde, døbt Lendum 22 Marts 1691, opholdt sig paa Lengsholm 1710 og var 1736 Sergent i Trondhjem.
 - g. Birte (Birgitte) Budde, døbt Lendum 1 Juni 1695, død før 1736 paa Kringelose (Skiftet efter Faderen).
 - h. Jørgen Henrik Vind Budde, døbt Lendum 30 Novbr. 1698, var Underofficer og boede 1736 paa Lendum Fæled, antagelig sammen med Søstrene i Buddehuset; 1748 levede han som Betler i et Hus i Lørslev, Ugilt Sogn, under Hæstrupgaards Gods og blev begravet i Ugilt 22 Jan. 1755. Hans Hustrus Navn kendes ikke, men 1748 angiver Præsten, at han havde 3 Sønner og 1 Datter.
En Søn var formodentlig Christian Jørgensen Budde, der havde været Underofficer, og som 1776 var Undertoldbetjent i Trondhjem, førte det adelige Vaaben og havde trængende Slægt.
 - i. Birgitte Kirstine Budde, døbt Lendum 5 Juni 1702, boede 1736 og 1748 sammen med Søsteren Else i »Buddehuset« paa Lendum Fæled i stor Armod, begravet Lendum 5 Novbr. 1775.

Foruden den under 1 nævnte Søn Ove Budde af 1. Ægteskab havde Mathias Budde til Hindsels en Del Børn af 2. Ægteskab, nemlig:

2. Sofie Budde, f. 16..., var død 1718, gift I med Chri-

stoffer Orning til Eget og Trøgdrup i Skærum S., der blev begravet i Skærum 26 Juli 1693, gift II med Reinhold Jensen Holst i Styvels i Refs Herred.

3. Frederik Budde, f. 16..., antagelig død ung.
4. Caspar Budde, f. 16..., boede i Raasig i Lendum Sogn og blev 4 Juli 1697 begr. i Lendum.
5. Peder Budde, f. 16..., solgte 1689 sin Arvepart af Hindsels til Svogeren Anders Pedersen, boede 1692 i Bundgaard i Skærum S., var i »Kongens Tjeneste«, hvilket vel vil sige, at han var Underofficer. Rejste sidst i 1690erne fra Egnen, efterladende Hustru og Børn.

Var gift med Birgitte Katrine Unger, vist Datter af Ritmester Frederik Unger til Egebjerg og Dorte Galde. Hun indgav 1708 Begæring til Aalborg Stifts Tamperret om at blive skilt fra Ægtefællen, der for mere end 10 Aar siden havde forladt hende, og hun ønskede at erholde Tilladelse til at gifte sig paany. I Retten fremlagde hun Forholdsattest fra Hans Faber, Præst i Sønder Harreslev, Rakkeby og Sejlstrup, saa hun har formodentlig haft Ophold i hans Sogne (Aalb. Tamperrets Pr. 19 Decbr. 1708). Hendes senere Skæbne er ukendt.

Børn: a. Dorte a Barbara Budde, døbt Skærum 3 Maj 1692, begr. der 22. Febr. 1694.

b. Frederik Budde, døbt Skærum 18 Oktbr. 1693, begr. d. 9. Jan. 1696.

c. Wulff Budde, døbt Skærum 27 Oktbr. 1694, d. 17..., blev Kyrasser og tjente som saadan i 27 Aar, boede 1748 i et Gadehus i Rubjerg Sogn og »nærer sig i sin Fattigdom af et ringe Fiskeri paa Havet«. Var gift og havde 1748 Sønnen Peder Budde, f. ca. 1748.

d. Casper Budde, døbt Skærum 20 Juni 1697, nærmere ukendt.

6. Nikolaj Budde, f. 16..., er vel identisk med Claus Budde fra Raakær (= Rødkær) der blev begravet Lendum 30 April 1699.
7. Øllegaard Budde, f. 1666, begr. Hvidbjerg 11 Maj 1736, 71 Aar; gift o. 1686 I med Anders Pedersen, f. i Nissum 29 Juli 1646, død Hindsels 16 Febr. 1699, der ejede $\frac{1}{2}$ Hindsels. Ægteparret havde 3 Sønner og 4 Døtre, bl. a. en Datter Else, der 1748 var Huskone i Stagstrup i Thy. Øllegaard Budde ægtede II Christen Christensen, f. 1664, død 20 Decbr. 1733, 69 $\frac{3}{4}$ Aar, der med hende fik Øster Hindsels (Gravsten i Hvidbjerg Kirkes Kapel, se Thisted A. Aarbog 1931. S. 158).
8. Kirstine Budde, f. 16..., gift Skærum 21 Febr. 1697 med Hans Jakobsen af Flade.

FAMILIEOPTEGNELSER AF AMTSPROVST NIELS BRUUN

Ved

Jørgen Swane.

I en Almanak for Aaret 1776, det Aar, hvor han blev cand. theol., har den senere Amtsprovst, Sognepræst til Spentrup og Gassum Niels Bruun paa indskudte hvide Blade nedskrevet en Del Optegnelser om sin nærmeste Slægt, Bruun fra Fredericia, hvorom der nærmere kan henvises til Patriciske Slægter I pag. 38—63, men dèr findes for de ældste Slægtleds Vedkommende som oftest kun angivet Daabs- og Begravelsesdage, medens Niels Bruun har optegnet Fødsels- og Dødsdage.

Naar han dog oplyser, at hans Broder Niels, født 1744 er død 29. Juni 1755, maa det bero paa en Fejltagelse, han er selv født 5. Januar 1755, og er sikkert opkaldt efter den i 1753 døde Broder. Fortegnelsen i Patriciske Slægter over Forfatterens Børn er ikke fuldstændig, da den som det tredieældste Barn der anførte Jens Bruun efter hans Opgivende er hans syvende Barn.

Foruden Slægtoptegnelserne indeholder Almanaken landøkonomiske Betragtninger, Opskrifter paa Lægemidler og snurrige gamle Husraad.

Niels Bruun var Søn af Bertel Johansen Bruun, født 12. Juni 1708 i Fredericia, død der 9. August 1761, Købmand, Tobaksfabrikant og Raadmand i Fredericia, gift 2. Gang 14. August 1742 i Herslev med sit Næstsøskendebarn Kirsten Gudme, født der 25. Januar 1719, død 11. November 1767 i Fredericia.

Niels Bruun selv er født 5. Januar 1755 i Fredericia, død 29. Mai 1825 i Spentrup. 1773 Student, 1776 cand. theol., studerede 1784—87 ved Universiteterne i Leipzig og Göttingen, 1788 Sognepræst til Hald, 1797 Provst, 1810 Sognepræst til Spentrup og Gassum, 1812 Rang med Amtsprovster. Gift i Spentrup 7. August 1789 med Kirstine Marie Brøchner, født der 7. Februar 1771, død 12. September 1847 i Randers, Datter af Konsistorialraad, Provst, Sognepræst til Spentrup og Gassum Hans Brøchner.

Januarius.

1750 er Broder Knud Bruun fød d. 2 Januar [† 1792 Købmand og Raadmand i Kolding].

1755 d. 5 Januar er Niels Bruun fød.

1751 er Broder Søren Bruun fød d. 20 Jan. [† 1830 Overlandmaalingsinspektør].

1779 d. 20. Jan. blev Hr. Fengers Datter bortbaaren til Graven.

1776 d. 22 Jan. Raadmd. [Johannes Iver] Bruun beskikket til Agent. [† 1804 Købmand og Stadshauptmand i Fredericia].

- 1719 d. 25 Jan. er vores Moder fød i Herslef, hiemmedøbt og kaldet Kirsten Gudme.
 1748 d. 25 Jan. er Broder Andreas Bruun fød.

Februarius.

- 1761 d. 2 Februar døde Broder Iver Bruun udj Fridericia.
 1694 d. 11. Februar er Kirsten Bruun fød, gift Ao 1710 med Niels Gudme Præst til Herslef.
 1746 d. 7 Febr. døde Moster Maren Morville fød Gudme.
 1762 d. 7 Febr. døde Moster Gye [Kirstine] Blicher i Gauerslund. [g. m. Sognepræst Jens Nielsen Blicher til Leirskov].
 1734 d. 9 Februar døde vores Bedste Fader i Herslef Præstegaard Hr. Niels Gudme fra 15 Børn, 8 Døttre 7 Sønner — — 4 døde.
 1695 d. 13 Febr. er Kirsten Gudme fød i Herslef, hendes Forældre vare Anders Bruun, Præst ibidem og Moderen Maren Borch.
 1709 døde Hr. Anders Bruun i Herslef.
 d. 21 Febr. blev Hr. Finger Søn Michael begravet.
 1779 d. 23. Febr. blev Ægteskabs Løfte imellem Hr. Jens Storm [Sognepræst til Smidstrup] og Søster Gye Kirstine Bruun [1759—1830] bekiendtgiordt.

Martius.

- 1756 d. 9 Martij blev Broder Herman Peter fød udj Fridericia, døde 1760 d. 24 Majj.
 1741 d. 24 Mart. stod Jomfrue Maren Gudmes Bryllup med Hr. Henrik Morville, Præst til Lejerskov.
 1772 d. 26 Mart. døde Søster Anna Kirstine Bruun udj Fridericia.

Aprilis.

- d. 12. April prækede Jens Bruun for Demis over Texten 1 Cor. 15 under Doctor Balle i Nicolai Kirke og fik Character, laudabilem.
 1757 d. 17. April er Hans Bruun fød. [† 1800, Købmand og Kæmner i Fridericia].
 1776 d. 24. April var jeg Niels Bruun til Examen Theologicum og fik characterem laudabilem.
 1740 d. 26 April er Søren Gudme Iversen døbt i Fridericiæ tydske Kirke.
 1766 d. 30 April er Anna Maria Bruun fød. [† 1839 g. m. Toldkasserer i Fridericia, Niels Staal 1751—1819].

Majus.

- 1778 den 4 Maj blev Niels Morville beskikket til Land Conducteur i Rentekammeret, 1800 i Martz til virkelig Cammerraad.
- 1774 d. 3 Maj var Niels Bruun til Exam. Philosophicum og fik 36 bene og bedste Caracteer.
- 1759 d. 8 Maj er Søster Gye Bruun fød.
- 1776 d. 9 Maj blev Broder Anders Bruun confirmeret til at være Capellan pro Persona hos Hr. Hagen i Harthe og Bramdrup.
- 1760 d. 24 Majj døde Broder Herman Peter Bruun udj Fridericia.

Junius.

- 1790 d. 24 Junij fødte Kirstine Maria Brøchner i Hald Præstegaard en Søn, kaldet Søren Vedege Bruun, [† 1835, Sognepræst til Bjerregrav].
- 1769 tog Anders Theolog-attestats.
- 1772 kaldet af Doctor Gudme.
- 1764 d. 18 Junij er Broder Anders Bruun dimitteret fra Frideritz Skole til Academ.
- [1776] d. 21 blev Andreas Bruun ordineret af Biskop Bloch i Ribe.
- 1767 in Junij deponerede Søren og Jens Bruun fra Frideritz Skole.
- 1773 blev fra samme Skole Niels Bruun dimitteret af Rector Hans Hansen fik til Examen 30 Bene.
- 1761 d. 27 Junij er Søster Anna Kirstine Bruun fød udj Fridericia, Døde Ao. 1772.
- 1776 d. 21 blev Anders Bruun Examineret af Biskop Bloch.
- 1755 d. 29 Junij døde Broder Niels Bruun.
d. 30 blev Andreas Bruun indsat af Provst Volqvarst til Capellan pro Persona for Harte og Bramdrup Meenigheder.

Julius.

- 1773 d. 3 Julij var Niels Bruun til Examen artium og fik 31 bene.
- 1774 d. 10 Julij er N. Gudme Blicher dimitteret til Academiet af Rector Hansen. [† 1832, Sognepræst til Gauerslund og Vinding].
- 1765 d. 5 Julij stod Broder Joh. Ivars Bryllup med Jomfrue Maren Pagh. [1742—1784].
- 1767 d. 5 Julij er Bertel Johansen Bruun fød. [† 1827 Fabrikeier].

- 1763 d. 9 Julij er Søren Gudme Ivarsen inscriberet blant Studenternes Tall ved Kiøbenh. universitet.
 1764 er Anders Bruun bleven Student.

Augustus.

- 1761 d. 1 August døde Raadmd. Bertel Bruun udj Fridericia fra 9 smaae Børn.
 1778 d. 9 Aug. draget til Ereskiøbing med Skipper Matthæos Post og derfra til Khavn d. 14 August.
 1742 d. 14 August stod Raadmand Bertel Bruuns Bryllup med Kirsten Gudme i Herslef.
 1791 d. 28 August fødte Kirstine Maria Bruun sin anden Søn, som blev døbt Bertel. d. 4 April 1793 døde dette Barn af Slag og Krampe.
 1798 i August døde Hr Anders Bruun, Sognepræst i Harthe.
 1779 d. 27 August døde min elskværdigste Lærer Rector Hansen i sit Alders 43 Aar.
 1778 d. 24 Aug. er Agent Bruuns Søn Mads Pagh fød, døde derefter i October.
 1776 d. 30 Aug. aflagte Agent Bruun sit Formynder Regnskab til N. Bruun.

September.

- d. 2 Sept. fra Frideritz.
 1771 havde Broder Knud Bruun Bryllup med Jomf. Karen Danielsen [1742—1785] i Colding.
 1776 d. 6 Sept. kom jeg N. Bruun til Kiøbenhavn.
 1771 d. 6 Sept. stod Knud Bruuns Bryllup med Karen Daniels Datter Bakkesen i Colding.
 1772 d. 9 Sept. døde Doctor [theol. Stiftsprovst Herman Peter Nielsen] Gudme i Aalborg.
 1743 d. 17 Sept. er Broder Johannes Iversen fød.
 1775 d. 27 Sept. var Hans Ditlef Friis [1752—1827 Sognepræst til Veile og Hornstrup] til Examen Theol., bekom Characteren haud illaudabilem, han deponerede med mig Bruun fra Frideritz Skole 1773.
 1778 d. 30 Sept. præket for Dimis og bekom Caract. Laudab.

October.

- 1772 d. 2 Oct. havde Apoteker [Casimir Martin] Ingvarsen [† 1810] Bryllup med Jomfr. Gye Marie Pagh. [1745—1791 D. af Købmand i Fredericia Mads Pagh og Anne Christine Pedersdatter].
 1778 d. 7 Oct. disputerede N. Bruun for Plads paa Elersens Collegio.

- 1776 d. 10 Oct. holdtes Censura Stili Candidator., der blev 10 rejicerede, hvoriblandt var Jørgen Møller og Jacob Hvalsøe [1754—1787, Sognepræst til Torsted] fra Frideritz.
- 1778 d. 13 Oct. reyste [Holger de Fine] Olivarius [1758—1838 Professor ved Universitetet i Kiel] herfra til Kiel.
- 1745 d. 14 Oct. er Broder Iver Bruun fød, 1761 døde han.
- 1778 d. [21] Octob. døde Mads Pagh Bruun.
- 1744 d. 24 Octobr. er Broder Niels Bruun fød, han døde 1755 d. 29 Junij.
- 1755 d. 25 Oct. var Jens Bruun oppe til Theolog. Examen, fik Character: haud illaudab.

November.

- 1792 d. 2 Nov. fødte Kirstine Maria Bruun i Hald en Datter, der kaldtes Mette Maria [† 1834].
- 1742 d. 9 Novembr. er Jens Storm fød.
- 1767 d. 11 Novemb. døde vores Moder Mad. Kirstine Bruun fød Gudme.
- 1776 d. 16 Nov. døde Rector Johannes Christopher Nenees udj Kiøbenhavn.
- 1776 d. 16 Nov. døde Madame Kirsten Gudme fød Bruun, udj Herslef Enke Sæde, har levet her i Verden 81 Aar 9 Maaneder 3 Dage, hun er fød i Herslef Præstegaard af Forældre Hr. Anders Iversen Bruun og Moder Maren Borch, fød Ao. 1694 d. 13 Februar, blev gift 1710 d. 16 November med Hr. Anders Baltasar [skal være Herman Peter] Splett, som døde d. 4 Januarii 1711, anden Gang 1712 med Hr. Niels Gudme, begge Sogne Prester for Herslef og Wiuf Meenighed i Riber Stift. Hun har været Moder til 15 Børn neml. 7 Sønner og 8 Døttre af hvilke Doct. Gudme den ældste, hun har seet 29 Børne-Børn og 6 Børne-Børns-Børn.

December.

- 1796 d. 18 Dec. fødte Kirstine Maria Bruun sit syvende Barn i Hald, som blev kaldet Jens. [† 1850, Købmand i Randers].
- 1752 d. 1 Decemb. er Janus Bruun fød udj Fridericia.
- 1779 d. 23 Dec. faaet af Agent Bruun skriftlig Forsikring om Exspectance paa Taulow Præstekald.
- 1783 d. 5 Dec. afstod Hr. Bartold Hoe ved en sluttet Contract sit Kald til sin Successor Jens Bruun mod 220 r. aarlig Gotgiørelse.
-

- 1744 d. 20 Julij er Farbroder **K n u d B r u u n** død i Frideritz,
[f. 1699] han har conditionneret i Helsingøer ved Toldkam-
meret.
- 1747 d. 10 Maj **J e n s B r u u n** død. [f. 1697, Student].
- 1747 d. 24 Decemb. **H a n s B r u u n** død. [f. 1701].
- 1751 d. 24 Junij **K i r s t e n B r u u n**. [f. 1706].
- 1766 **A n n a M a r i a B r u u n** [f. 1711] gift med Provst [**J e n s**]
S t o r m i H ø y e n død.
- 1771 Storm. [f. 1702, iflg. Wiberg død 1768].
- 1758 **C a t h r i n e B r u u n** død. [f. 1715].

DEN DANSK-NORSKE ABILDGAARD-SLEKTS OPRINDELSE

Av *O. T. C. Abildgaard.*

Slekten Abildgaard kom til Norge i 1687 med artillerilöitnant *Jens Pedersen Abildgaard* (1650/51—1718) og den har siden dette tidspunkt været bosatt her i landet. En del av hans efterkommere er vendt tilbake til Danmark, og av de nu levende 23 mandlige efterkommere som bærer slektsnavnet er 9 norske og 14 danske. På grund av dens opprindelse og på grund av dens fordeling kan slekten således betegnes som dansk-norsk, til adskillelse fra de rent danske familier av samme navn som har tatt navn efter de 10—15 bondegårde i Danmark av navnet Abildgaard.

Om slektens stamfar i Norge, ovennevnte artillerilöitnant *Jens Abildgaard*, er der efterhånden samlet adskillige opplysninger. Da han i 1687 dro til Norge, var det sikkerlig i håp om å få rummeligere livsvilkår og om der å skape sig en fremtid. Han blev skuffet i dette håp, idet han ikke skulde drive det lengere enn til å bli premierlöitnant (i 1709) i artilleriet i Trondhjem, og hans økonomiske kår var dårlige. Medvirkende hertil var antagelig hans mindre gode helbred, — han led av stensmerter og var sykemeldt ved flere mönstringer. Disse ytre forhold bestyrker hvad slekstradisjonen beretter om ham, — at sykdommen og de feilslagne forhåpninger om å gjøre karriere gjorde ham til en bitter mann, at han brente sine papirer, ikke vedlikeholdt forbindelsen med sin slekt i Danmark og talte lite om den.

Han gikk av på pensjon (4 Rdlr. månedlig) i 1712 og blev begravet $^{14}/_2$ —1718 på Domkirkegården i Trondhjem, i en »Furu Kiste«. Ifølge Domkirkens regnskaper blev der $^{12}/_2$ —1718 betalt 2 Rdlr. for jord og 7 Rdlr. og 2 ort for å ringe med klokkene.

Skjønt hans økonomiske forhold var dårlige, lykkedes det ham bl. a. med hjelp av general *Vincents Buede*, å få sine tre sønner frem til universitetsutdannelse, og de blev da også alle tre aktede og anseede embedsmenn i gode stillinger, kfr. nedenfor.

Löitnant *Jens Abildgaard* blev gift i Holmens Kirke i Kö-

benhavn den $\frac{5}{8}$ —1687 med Birgithe Jensdtr. som imidlertid må være död förhållsvis kort efter, og uten at der kjennes barn fra dette ekteskap. Den $\frac{15}{4}$ —1694 blev han i Trondhjem gift med Hilleborg Bugge, f. ca. 1662 og död för mai 1708, datter av prest ved Hospitalet i Oslo, herr Jens Christensen Bugge (d. 1671). I dette ekteskap var der, foruten 2 döttr, hvorav den ene angis död ugift og den annen formodes å være död som barn, følgende 3 sönnar:

1. Peter Abildgaard (1695—1778), sogneprest på Röros. Hans selvbiografi er nylig efter 2 avskrifter i Kongl. Bibliotek i Köbenhavn trykt i Norsk Slekthistorisk Tidsskrift, bd. 4, side 109 ff.. En nekrolog fra 1778 med vesentlig samme innhold er i familiens eie.
2. Jens Abildgaard (1696—1745), sogneprest i Lötten.
3. Christian Ulrich Abildgaard (1698—1771), rektor i Helsingör.

Det er fra de to sistnevnte at den nu levende slekt nedstammer, idet Rörosprestens efterkommere utdödde på mannssiden med hans sön, sogneprest Peter Hersleb Abildgaard (1727—1799) til Nikolai Kirke i Köbenhavn.

Om efterkommerne efter disse tre brödre er det efterhvert lykkedes å samle tildels ganske fyldige opplysninger. Anderledes stiller det sig m. h. t. spørsmålet om artillerilöitnant Jens Abildgaards avstamning. Herom foreligger følgende:

- a. Han angis å være födt i Jylland i 1650 eller 1651 og å være sön av en Peder (eller Peter) Abildgaard, om hvem der förövrig ikke har været mulig å finne noen data.
- b. Han hadde en bror, Sören Pedersen Abildgaard, som ifölge sogneprest Peter Abildgaards ovenfor nevnte selvbiografi »skulde boe paa en Gaard i Skagen«. Undersökelse i Danmark har godtgjort at Sören Abildgaard blev födt i 1653 og döde i 1725, at han var fæster under Bangsbo i Flade sogn, 3 ganger gift og efterlot sig descendens, som er fulgt til ca. år 1800.

Enn videre vet vi at löitnant Jens Abildgaards tre sönnar regnet sin far å tilhøre den gamle danske adelige Abildgaard-slekt, som er kjent siden år 1230 (se Danmarks Adels Aarbog 1929 m. fl. kilder). Rörospresten brukte således selv denne slekts våben, som fremdeles findes på den gård han eiet i Röros, likesom maleriene i Röros kirke av ham og hans svigersön, nevö og efterfølger, sogneprest Jens Abildgaard i Röros, er forsynt med slekts våben. Billederne er bekostet av forannevnte sogneprest Peter Hersl. Abildgaard i Köbenhavn, Rörosprestens sön. På dennes gravmæle i Frue Kirke i Roskilde findes også våbenet.

Löttenprestens sön, daværende studiosus Martin Abild-

gaard (senere sognprest i Fåberg, d. 1793) hevdet ved de i 1747 innsamlede opplysninger om adelen i Norge og Danmark at hans familie tilhørte den gamle danske slekt (se Personalhistorisk Tidsskrift II, (1881), 3. hefte, pag. 274), og i familien opbevarte papirer viser at han hadde dette fra sin far.

Fra rektoren i Helsingör har likeledes samme tradisjon gått i arv til hans etterkommere.

Det er å merke at etter ca. år 1800 har der praktisk talt ikke været noen forbindelse mellom de tre fra premierlöitnant Jens Abildgaards sønner nedstammede linjer og de har tildels ikke hatt kjennskap til hverandres eksistens. Når der da i disse tre linjer i over 200 år med bestemthet har været hevdet at slekten nedstammer fra den gamle danske slekt, må denne påstand føres tilbake til stamfaren i Norge, premierlöitnant Jens Abildgaard i Trondhjem. At löitnant Jens Abildgaard eller hans tre sønner skulde ha grepet påstanden om at de tilhørte den gamle danske slekt så å si ut av luften, må efter hvad der foreligger om disse menn, forkastes som helt usandsynlig. Löitnanten har sikkerlig hatt rede på tilknytningen, sønnene har kjent at faren regnet sig å tilhøre denne slekt, men de kom hjemmefra til skolen i Christiania som unge gutter, derfra videre til Universitetet i Köbenhavn, og vi vet at de ikke kom tilbake til Trondhjem för efter at faren var död (1718).

I löpet av de senere år har der været foretatt adskillige undersøkelser i de danske arkiver for å söke å fastslå den nu levende dansk-norske slekts tilknytning til den gamle danske adelige slekt, men hittil uten resultat. Det har også været undersøkt mulighetene for artillerilöitnant Jens Abildgaards og hans bror Sören Abildgaards avstamning fra gården Abildgaard i Jerslev sogn i Jylland, men heller ikke dette har gitt noe resultat.

I denne forbindelse bör nevnes at der ved de i Danmark foretagne undersøkelser er fundet spor efter en Peder Pedersen Abildgaard i Jylland som ved et skifte i 1653 får en mindre arv efter Anders Pedersen Abildgaard (antagelig en bror), voldvakt i Köbenhavn († 1653). Denne Peder Pedersen Abildgaard, hvis hjemstavn og stilling ikke kjennes, hadde en søn, Hans Pedersen Abildgaard, († 1724) som var politübetjent i Köbenhavn. Gjennem flere skifter kan vi følge dennes 6 barn, av hvilke de 3 sønner alle kom til Norge, nemlig:

- a. Rasmus Hansen Abildgaard (1684—1750), tolder i Egersund. Hans søn Rasmus Rasmussen Abildgaard (f. 1727) døde som toldinspektör i Bergen 1774, samme år han hadde tiltrådt embedet. Han var gift med

1. Inger Schjelderup (1724—49) og
2. Anna Sylvia Munch (1732—1779). Av de 11 barn blev datteren Elisabeth (f. 1749) gift med skipper og handelsborger Jørgen Hiorth Le-ganger (1749—1823).

Denne linje er forlengst utdödd på mannssiden.

- b. Peder Hansen Abildgaard (1687—1757), tolder i Flekkefjord. Hans søn var Sören Pedersen Abildgaard (1718—1791), arkivtegnemester ved det Kgl. Geheimearkiv i Köbenhavn, far til veterinærprof. Peter Christian Abildgaard (1740—1801) og til maleren Nicolai Abraham Abildgaard (1743—1809). Denne linje er utdödd på mannssiden. (Se Dansk Biografisk Leksikon I (1933) om Sören Abildgaard og hans sønner).
- c. Nicolai Hansen Abildgaard (1694—1767), guldsmed i Stavanger. (Se Th. Kielland og H. Gjessing: Gammelt sølv i Stavanger amt, Stavanger 1918). Også denne linje er utdödd på mannssiden.

Heller ikke denne families oprindelse i Jylland har det lykkedes å bringe på det rene. I Danmarks Adels Aarbog 1929 og i Dansk Biografisk Leksikon I 1933 er denne Peder Pedersen Abildgaard anført som far av premierlöitnant Jens Pedersen Abildgaard, i Trondhjem, men det er et ulöst spørsmål om den i skiftet av 1653 nevnte Peder Pedersen Abildgaard er identisk med den Peder Abildgaard som var far av artillerilöitnant Jens Abildgaard.

Genealog Alb. Fabritius i Köbenhavn, som har arbeidet inngående med spørsmålet om artillerilöitnant Jens Abildgaards avstamning, anfører herom bl. a.:

»Vi er ikke — positivt — kommet længere end da jeg begyndte, om end vi kan sige, at bunden er nået, og gåden — hvis den da ikke løses ved et aldeles uforudset tilfælde — stedse må forbli ulöst.«

Han tilføier at vil man opstille hypotesen om avstamningen fra den gamle danske adelige slekt, overensstemmende med tradisjonen, så vet han intet som kan motbeviser den, likesålidt som hypotesen om avstamningen fra gården Abildgaard i Jerslev sogn i Jylland kan bevises eller motbevises.

Det ser således ut til å være overmåte liten sandsynlighet for at man noensinde skal få full klarhet over artillerilöitnant Jens Abildgaards avstamning og dermed over slektens historie for ca. 1650. Sålenge der ikke foreligger positive data i mottsett retning vil den nu levende slekt derfor måtte holde sig til den opfatning av dette spørsmål som dens fædre har hevdet i vel 200 år.

Når man således i denne sak blir stående på tradisjonens og

formodningenes fra et strengt historisk synspunkt usikre grundlag, kan det være av interesse å se litt på muligheten for den påståede tilknytning til den gamle danske adelige slekt.

Dennes historie som begynner med at Tyge Abildgaard i 1230 er med å løskjøre kong Valdemars sønner fra fangenskapet hos grev Guncelin av Schwerin, er mindre kjent. I Danmarks Adels Aarvog 1929 er der opstillet stamtavler for en ældre og en yngre linje, hvilken siste utdödde i 1705, men samtidig angis at der i det 14.—16. århundrede forekommer forskjellige av navnet Abildgaard, adelige og borgerlige, som ikke kan knyttes til stamtavlen. Således nevnes at der i en dom ¹¹/₃—1475 omtales »Abilgordt paa Skjern«, væbner, som formodes å være identisk med Bertel Terkelsen Abildgaard der i 1472 var foged på Skjern. Denne antas (av Thiset) å være far til magister Terkel Abildgaard (omtr. 1498—1564) som var prest i Aarhus, hvor han medvirket til innførelsen av reformasjonen, og som ifølge Klevenfeldt »holdis for at have været af den adelige stamme«. Dette synes også å fremgå av det endnu eksisterende epitafium i Aarhus Domkirke over ham og broren, presten Peter Abildgaard († 1557).

Presten Terkel Abildgaard hadde to sønner som også blev prester, Peter Terkelsen Abildgaard (omtr. 1541—1602) i Aarhus og Jakob Terkelsen Abildgaard (omtr. 1544—1620) i Söften og Folby.

I stamtavlen over en familie Wagner (Köbenhavn 1883) anføres: »Med hensyn til Abildgaardene har herr arkivassistent Thiset oplyst at Bertel Terkildsen Abildgaard 1472 var foged paa Skjern. Hans søn Mag. Terkild Abildgaard var den første lutherske prest og læsemester ved Domkirken i Aarhus, far til Peter Terkildsen Abildgaard, prest i Aarhus, död 1602. Fra ham stammede, som det synes (sønnesønnesøn) Sören Abildgaard der boede paa Skagen, far til Peder Abildgaard, tolder i Flekkefjord, f. 1687, död ²⁹/₁₂—1757, gift med Ane Sörensdr. Deres søn var Sören Pedersen Abildgaard.«

I det eldre danske »Biografisk Leksikon« (av 1887) angir H. Rördam disse Aarhusprester Terkel og Peter Abildgaard som stamfædre for den nulevende slekt.

I Danmarks Adels Aarbogs 1. årgang (1884), angis, sandsynligvis med arkivar Thiset som kilde, likeledes den nevnte Aarhusprest Terkel Abildgaard som stamfar til »den endnu blomstrende borgerlige slekt Abildgaard«.

I Danmarks Adels Aarvog 1929 (del II) erkjennes muligheten av at artillerilöitnant Jens Abildgaard i Trondhjem, den nulevende slekts stamfar, kan være en efterkommer av Aarhusprestene, og den gamle danske adelige slekt, som i en rekke av

årbokens bind har været betegnet som »utdöet«, betegnes i dette bind (av 1929) som »formentlig utdöet«, — en reservasjon som utvilsomt har adresse netop til den nulevende slekts formodede tilknytning til den gamle danske slekt.

I Dansk Biografisk Leksikon I (1933) anförer genealog Alb. Fabritius at den nulevende slekt »formentlig« har navn fra Abildgaard i Jerslev sogn, men ifölge brev står han »ikke steilt fast herpaa«. I Norsk Slekt historisk Tidsskrift IV, s. 117, refereres anförslen i Dansk Biografisk Leksikon samt en antagelse av postmester C. Klitgaard i Hjörning om at slekten er utgått fra Abildgaard i Flade sogn i Nörre-Jylland. Det viser sig at disse anförsler er rene antagelser som ikke er underbygget med noe bevis, således at de ikke bringer lösning på spørsmålet om slektens oprindelse.

UDDRAG AF BREVVEKSLINGEN MELLEM N. F. S. GRUNDTVIG OG H. R. CARLSEN

Ved *Poul Møller*.

Hofjærgermester Hans Rasmussen Carlsen til Gammelkjøgegaard havde tre Søstre, af hvilke den ældste, Marie, først var gift med Godsejer Harald Toft til Rønnebæksholm og anden Gang fra 1851 til sin Død 1854 med N. F. S. Grundtvig (hvem hun fødte Sønnen Frederik Lange Grundtvig), mens den mellemste, Jutta, 1850 blev gift med Grundtvigs nære Ven, Præsten Peter Rørdam. Carlsen var saaledes ved Familieforbindelser knyttet til den grundtvigske Kreds, som han i Førvejen stod nær. Med sin særprægede Personlighed blev han dog aldrig egentlig »Grundtvigianer«, men hævdede i mange Spørgsmaal sine egne Meninger over for Grundtvig og hans Tilhængere.

Et godt Billede af Forholdet mellem Grundtvig og Carlsen giver deres Korrespondance.¹⁾ I den behandles saavel politiske og kirkelige Problemer som Emner af privat Natur, f. Eks. Ordningen af Boet efter Marie Grundtvig. Denne sidste Kategori Breve, i hvilke Korrespondenten udelukkende fremtræder som Ven eller som Familiemedlem, kan ganske vist have stor Betydning for Forstaaelsen af det personlige Forhold mellem Grundtvig og Carlsen; men af Pladshensyn er her dog kun medtaget Breve af mere almindelig Interesse, det vil først og fremmest sige Breve med politisk Indhold.

Carlsen til Grundtvig: 1848 ²⁹/₈.

Rønnebæksholm den 29de August 1848. —

Deres Høierværdighed

Hr. Pastor Grundtvig!

I Deres Brev af 15' August har De udtalt Dem om hvorledes De finder at danske Selskab burde indrettes og bestyres. — Heri er jeg ganske enig med Dem, om det end maaske vil holde haart nok at give Bestyrelsen en saadan Uafhængighed som De anseer for fornøden. — Jeg indseer nu ret vel at Deres Hensigt er den, at gjøre den offentlige Mening, der hidtil her, som andensteds har

¹⁾ Grundtvigs Breve til Carlsen (16 Breve, omfattende Aarene 1852—66) opbevares i Arkivet paa Gammelkjøgegaard (H. R. Carlsens Privatarkiv: Familiebreve Nr. 475—490), mens Carlsens Breve til Grundtvig (23: 1848—67) findes blandt de Grundtvigske Papirer i Rigsarkivet (Fasc. 472). — Af Korrespondancen kan det ses, at nogle Breve formentlig maa være gaaet tabt; de opbevares i hvert Fald ikke sammen med de øvrige.

faaet sin Retning og sit Tilsnit, i og udenfor Regjeringen, største-deels fra den lærde Skole, til en sund dansk Dom om hvad Ret og Rigtigt kan være, men sandt at sige troer jeg at det kan være vanskeligt at bringe *M a n g e a n d r e* ind i et dansk Selskab og bringe dem til at gaae løs paa Sagen i sin Almindelighed ved at forestille dem at de ere besatte af en fremmed Aand. — Og det af den Grund at hvis de havde Øie for hvor de stode ville de vel af sig selv unddrage sig den fremmede Indflydelse. — Jeg mener derfor at det er nødvendigt strax ved Stiftelsen at angive *v i s s e b e s t e m t e R e t n i n g e r* hvori Selskabet vil arbeide, uden at dette behøver at udelukke at det kan vende sig til andre Sider om fornødent gjøres. —

Jeg har, efter at have talt med Nogle om Sagen i Almindelighed, intet Haab om at vor Stræben i det Hele *s t r a x* vil kunne bære synderlig Frugt og navnlig troer jeg ikke det er muligt at virke paa Valgene i den Retning; man maa saa stole paa hvad den danske Aand, ubevidst for Folk, kan virke. — Derimod troer jeg at man slog paa en Stræng, som ville klinge godt i den danske Almues Øre, naar man stiftede et Selskab for at skabe eller skaffe en dansk Folkeskole. — Det er jo ogsaa dette, som Deres Høierværdighed selv anseer for det meest Fornødne og som vist maa sættes mod den lærde Skole, naar man vil udrette noget Grundigt. — For derfor strax at have et Udgangspunkt har jeg formaaet Pastor *B o y e s e n*²⁾ til at skrive en Ansøgning til Kongen om at bevare Planen til Sorø Høiskole og at paaskynde dens Udførelse. — Denne Ansøgning lader jeg trykke og sender den om i Rigets forskjellige Dele med Anmodning til gode Mænd at tage sig af den. — Et af to Ting maa da skee. — Enten vil Regjeringen intet Hensyn tage til vor Bøn eller vi faae Høiskolen i Sorø. — Faae vi den kan den blive et Middelpunkt, faae vi den ikke have vi (Anstifterne) en god Grund til at lægge Underskriverne paa Hjerte at det er fornødent at de selv tage Haand i Hanke med og gaae ind i et dansk Selskab. — Jeg troer dette er den rette Side at gaae ind paa Sagen fra og at det kan hjælpe os enten til en Høiskole eller til et dansk Samfund eller til begge Dele. — Saasnart Ansøgningen er trykt skal jeg sende Dem den. —

Med mange venlige Hilsner fra Alle er jeg med Høiagtelse
Deres Høierværdigheds

ærbødige

H. Carlsen. —

²⁾ Formentlig enten Boie Frederik Outzen Boisen (1793—1876), 1848 Præst i Søllerød, eller Carl Christian Boisen (1804—1866), som i Maj 1848 var blevet afsat af Oprørsregeringen fra sit Embede i Vonsbæk ved Haderslev, eller Frederik Engelhart Boisen (1808—1882), 1848 Præst i Skørpinge.

Carlsen til Grundtvig: 1854 ⁶/₅.

[Gl: Kjøgegaard den] 6te Mai 1854. —

S: T:

Hr. Pastor Grundtvig!

Jeg kan ikke have noget imod at festligholde Grundlovens Aarsdag, men i Selskab med Bondevennernes Førere, som have gjort deres til at nedværdige og ødelægge vor unge Frihed vil jeg personlig ikke festligholde Nogenting og allermindst Grundlovens Aarsdag. —

Da denne Beslutning staar fast hos mig, vil jeg ikke reise til Byen for at opponere. — Beslutter Bestyrelsen at deeltage i ovennævnte[en halv Side mangler]..... om Bestyrelsen ved at afslaae Indbydelsen, ingen Interesse havde for Grundloven, som er den eneste Grund jeg kan finde, da vil jeg ikke afgjøre hvorvidt deri kan være en Opfordring til Deeltagelse eller ikke. — Tiderne ere ellers af den Beskaffenhed at jeg ikke vilde have stor Fornøjelse af en politisk Feide. — Hils Marie og Alle kjærligst fra Deres hengivne

H. Carlsen.

Grundtvig til Carlsen: 1857 ³/₇.

Khvn. 3die Juli 1857.

Høivelbaarne

Hr. Hofjægermester Carlsen!

.....

De har formodentlig seet, at her den 14de Juli skal begynde et saakaldt skandinavisk Kirkemøde, hvortil der, foruden Biskop Thomander³) sagtens vil komme en heel Deel skaanske Præster, og skjønt Wexels⁴) udebliver en halv Snees Norske. Hidindtil havde jeg været udenfor det hele og agtede at holde mig tilbage, hvor man ventelig kun sankedes for at befæste sig i den gamle Slendrian; men nys har den danske Deel af Bestyrelsen indbudet mig til at aabne Forhandlingerne, og da de gientog Ønsket, efterat jeg skriftlig havde meldt dem, at, skulde jeg med, da gik jeg ingenlunde udenom de brændende Spørgsmaal, men lige midt igiennem dem, som en christelig Olding der beskikker sin Deel i Guds Huus; nu har jeg lovet at tage Ordet for Alvor. Meget Udbytte er vel ikke at vente, men med Guds Hielp udretter man altid noget hvor man klarlig seer, man skal hen.

Kiærlig Hilsen til Dem alle fra lille Frederik som ordentlig

³) Johan Henrik Thomander (1798—1865), svensk Teolog, 1856—65 Biskop og Prokansler i Lund.

⁴) Wilhelm Andreas Wexels (1797—1866), norsk Teolog, 1819—66 Præst i Kristiania.

gaaer og praler af, at han har ridt paa en levendes Hest og et levendes Æsel, og saa fra

Deres
N. F. S. Grundtvig.

Grundtvig til Carlsen: 1858 ⁸/₃.

Khvn. 1858 Marts 8.

Høivelbaarne

Hr. Hofjægermester Carlsen!

I Anledning af vor Samtale, for kort siden, om lille Frederik Langes Opdragelse, hvis Vorherre kalder mig herfra i hans umyndige Aar, da skal jeg, efter Deres Ønske, herved skriftlig gientage hvad jeg tidligere vist nok mundtlig ogsaa har sagt begge mine voxne Sønner, at hvis jeg bortkaldes uden at have skriftlig gjort nogen anden Bestemmelse, s a m m e n m e d d e n n e, da er det mit Ønske og min sidste Villie, at Frederik Langes Opdragelse aldeles overlades til hans Moster Jutta og hendes Mand, Pastor Rørdam i Lyngby, som dertil har erklæret sig villige.

Ligesom jeg paa den ene Side derved har for Øie, at min Søn ei under Opvæksten skulde blive fremmed for sin elskelige Moders Minde og hendes nærmeste Slægt, saaledes er det paa den anden Side mit Skøn, at jeg snarest tør vente af min Ven Pastor Rørdam og hans Hustru, min Veninde, som kiender og, som jeg troer, billiger mine fra det Sædvanlige meget afvigende Grundsætninger om den ægte, fri og levende Menneske-Dannelse, at de hverken vil lade sig lokke eller true til at underkaste lille Frederik et Trældoms-Aag og en Examens-Afretning, som jeg er vis paa, især netop for ham vilde være ødelæggende.

Jeg har det Haab, at om end mine voxne Sønner om lidt eller meget af dette skulde være uenige med mig, og skulde kunne gjøre nogen Vanskeligheder, de dog af Agtelse for deres gamle Faders vel overlagte Beslutning og tydelig udtalte Villie, finde sig deri.

Ærbødigst og venligst

N. F. S. Grundtvig.

Carlsen til Grundtvig: 1861 ⁵/₇.

Gl: Kjøgegaard den 5te Juli 1861.

Høierværdige Høivelbaarne

Hr. Biskop Grundtvig!

Min kjære Svoger! De vil have erfaret at jeg har udmeldt mig af Dannevirkeforeningens Repræsentantskab etc., samt at jeg dernæst med F l o r⁵) har indgivet et Forslag om at Foreningen skulde

⁵) Politikeren og Skolemanden Christian Flor (1792—1875), som i Trediverne og Fyrreerne var Danskhedens Forkæmper i Slesvig.

opløse sig.⁶⁾ — Dette Forslag har jeg hørt sige at Repræsentantskabet har lagt ad acta. — Da vi i vort — Flors og mit — Forslag ikkuns have anført de Grunde for en Opløsning, som kunde anføres uden at compromitere nogen, og disse Grunde paa ingen Maade, for mig, ere de eneste, der taler for en Opløsning, saa har jeg beholdt en Følelse af, at min Tilbageholdenhed kunde compromitere en Deel af mine Troesbrødre, og det er derfor jeg agter i Dag med faae Ord at sige Dem i Fortrolighed hvorfor jeg ikke vil have noget med Foreningen at gjøre længere, selv om den ikke er skadelig — som jeg troer den er nu, af de Grunde Flor og jeg have anført. —

Efter min fulde, paa en sammenhængende Række af Erfaringer grundede, Overbevisning ledes Foreningen nu af Folk, der ville, om det er dem muligt, ved en hensynsløs Politik styrte Danmark i en Krig for at Sverig kan faae Leilighed til at deeltage i Krigen og besætte Danmark med en Armee; Følgen vil da blive at Sverig efter Freden beholder saameget deraf som muligt eller saa lidt som Lykken levner. — Mundtlig er jeg beredt til ved Leilighed at forelægge Dem alle de Grunde hvorpaa jeg støtter denne Overbevisning. —

De kjender mit nordiske Sindelag, saa at jeg ikke behøver at sige Dem at det er noget Andet end Frygten for et nordisk Forbund, der bestemmer mig til aldrig at bidrage til at bringe saa upaalidelige Folk til Magten i Danmark, som dem der kom dertil om det lykkedes Dannevkf. at styrte den bestaaende Regering.

Jeg har ikke villet lade Dem være uvidende om hvad jeg tænker. Hils Adelheit⁷⁾ og Børnene.

Deres hengivne
H. Carlsen.

Grundtvig til Carlsen: 1861 ⁹/₇.

Gl. Kongevei 6te Juli 1861.

Høivelbaarne

Hr. Hofjærgermester Carlsen!

Ja, kiære Ven! Det er sandt, at Dobbelt-Skridtet af Dem
1. og Flor, baade uden Varsel at udtræde og at raade
2. til Selskabets Opløsning har jeg misbilliget endogsaa

⁶⁾ Dannevirkeforeningen var blevet stiftet i Januar 1861 af Mænd som Balthasar Christensen, Blixen-Finecke, H. R. Carlsen, Chr. Flor og Grundtvig; den skulde virke for en kraftig eider-dansk Politik. Den fik imidlertid ikke nogen større Betydning, og allerede det følgende Aar opløstes den (Neergaard: Under Junigrundloven II 1, 440 ff.).

⁷⁾ Grundtvigs tredje Hustru, Asta Tugendreich Adelheid, f. Komtesse Krag-Juel-Vind-Frijs.

høiere end det vel sømmer sig for en gammel, aflægs Stakkel, der selv ingen Ting kan gjøre. Vist nok er nu den Grund til begge Dele, som De i Deres ærede Brev udvikler, ganske anderledes vigtig og vægtig end hvad jeg har seet paa Tryk, men deels synes mig, det skulde netop forhindret Forslaget paa en aldeles utilstrækkelig Grund, og deels maa jeg bekiende, at jeg, selv under Forudsætningen af den Fare, De vist nok med Føie regner paa, ikke kan finde mig i Tankegangen.

- Vi er saaledes vist enige om, at Dannevirke-Foreningen,
3. hvad saa end dens Ledere vilde, uendelig kan bidrage til at styrke den nærværende Styrelse, med mindre denne aabenbar vilde styre ad Helvede til, og i dette Tilfælde mener jeg, og synes, alle Danskere maae mene, at der ikke kan findes en saa upaalidelig og tvetydig Mand i hele Kongeriget, at vi jo
 4. maatte ønske Roret i hans Haand, naar han var den eneste, som muelig vilde og kunde redde Skibet fra den visse Undergang; thi hvor alt staaer paa Spil, maa jo alt voves for muelig at vindes.

- Da jeg nu paa den anden Side ikke kan skønne rettere,
5. end at Dannevirke-Foreningen ligesaavel nu og herefter som ivinters, og maaskee endnu mere er uundværlig, om den nærværende Styrelse skal gyse tilbage for at gjøre det værste, saa maa jeg nødvendig ønske, jeg kunde gjøre langt mere end der staaer i min Magt til at holde den skrøbelige Forening ilive og sætte Mod i den.

- Er det sandt hvad man siger og hvad jeg finder ganske rimeligt, at Rusland nylig i stærke Udtryk har protesteret mod Holstens Fraskillelse, da vil jo enten Krigen eller Trældommen være uundgaelig, og mit Valg vilde da være utvivlsomt, hvor store Farer saa end Krigen selv i lykkeligste Tilfælde udsatte Danmarks Frihed og Selvstændighed for.
- 6.

Det har vist nok kostet gamle Kong David megen Overvindelse at benytte sig af Job og betroet ham Ledelsen af hele Folke-Magten, men han gjorde det dog, i Tillid til Vorherre, og kom ikke til at fortryde det.

Med Tak fordi De vilde oplyse den optaaede Sag, og med kiærlig Hilsen fra os alle til Dem og Deres

venligst

N. F. S. Grundtvig.

Fra Rørdam kan jeg hilse, vi var der i Torsdags, og fandt dem raske og glade.

Carlsen til Grundtvig: 1861 ⁷/₇.

Gl: Kjøgegaard den 7de Juli 1861. —

Høivelbaarne

Høierværdige Hr. Biskop Grundtvig!

Kjære Ven! Naar jeg svarer paa Deres Svar, saa er det hverken af Rethaverie eller fordi jeg har det allermindste Personlige mod Blixen⁸) et B: Christensen⁹) etc: men først for at oplyse Dem om hvad der bestemte min Fremgangsmaade ved Udmeldelsen og dernæst fordi jeg troer De betragter Dannevirkeforeningens Betydning for Øieblikket urigtigt, hvilket jeg nødigt vil have for Danmarks og for Deres Skyld. —

Hvad nu først angaaer at jeg udtraadte af Bestyrelsen »uden Varsel«, saa veed jeg ikke hvem det er De mener jeg skyldte et Varsel. De og Rørdam ere de eneste hvem jeg af personlige Grunde maaskee skyldte et Varsel; dersom min Udtrædelse ikke, i mine Tanker, havde været en saa naturlig Følge af at jeg ikke kunde være tilstede i Byen og deeltage i Bestyrelsesbeslutningerne, at det snarere var forunderligt at jeg ikke før havde udmeldt mig end at jeg nu først har gjort det, saa kunde jeg maaskee have anset det for fornødent at forklare mig for gl. Venner. —

Hvad angaaer Blixen og B: Christensen, da tilbød jeg dem, da jeg i Marts reiste fra Byen, at lade en Anden constituere i mit Sted, men begge afslog dette meget bestemt og forsikkrede mig at man ikke i Bestyrelsen skulde foretage Noget uden forud at indhændte mit Samtykke. — Dette Løfte har man brudt men at jeg før Valgene ikke vilde gjøre noget Skridt for ikke at virke forstyrrende ind paa Udfaldet, et eller andet Sted, det skedte naturligviis fordi jeg ikke ønskede at svække Oppositionen. —

Naar jeg paa ganske almindelig og lovlig Maade melder mig ud af Bestyrelsen for Df: saa finder jeg at jeg har et naturligt Krav paa at mine Venner antage at jeg har haft god Grund dertil. — Er der noget heri der er dem dunkelt, saa kan og maa de spørge mig ad før de dømme, ellers er Feilen deres og ikke min. —

Naar De anker over at vi (Flor og Jeg) raade til Selskabets Opløsning, saa kommer det naturligvis deraf at De anseer Foreningens Bestaaen for gavnlig; men vi ansee den nu for skadelig

⁸) Politikeren Carl Blixen-Finecke (1822—1873), som paa dette Tidspunkt var Tilhænger af Eiderpolitikken og Skandinavismen.

⁹) Politikeren Balthasar Christensen (1802—1882), en af Bondevenernes Førere.

og derfor er det jo naturligt at vi foreslaae dens Opløsning. — Med Villie have vi valgt den Form først at udtræde af Bestyrelsen og dernæst som Medlemmer at henstille til Repræsentationen om den vilde indstille Opløsning til Generalforsamlingen eller ikke. — Herved sparede vi Foreningen (og ikke mindst Blixen) for hæftige Forhandlinger, hvori let ubehagelige Oplysninger, der kunde tages til Indtægt af Modstanderne, maatte fremkomme. —

For Flors Vedkommende var hans forestaaende Reise til Sverig ogsaa et Motiv til ikke i sidste Øieblik at fremlægge som Bestyrelsens Formand et saa afgjørende Forslag. —

Hvad nu Nyttens af Foreningens fortsatte Bestaaen angaaer, da er den slet ingen i mine Tanker. — Regjeringen frygtede Foreningen i Vinter deels paa Grund af de usikre og krigerske Forhold i Europa, og deels fordi der stod Mænd i Spidsen som den ventede kunde og vilde fortrænge den, og endelig fordi den offentlige Mening ikke havde bestemt dannet sig og var bleven udtalt. —

Nu ere Forholdene i Europa forandrede, de Mænd der ledede Foreningen ville og kunne ikke danne nogen Regjering tilsammen, og den offentlige Mening har udtalt sig. — Under almindelige Omstændigheder vil Foreningen derfor ikke kunne paavirke Regjeringens Beslutninger, men kuns være en Bussemand for de Eenfoldige, og under overordentlige Forhold vil Foreningen blive farlig naar den er i Blixens, B: Christensens og Consorters Hænder. —

De maa nemlig ikke oversee, at medens De kuns vil gribe til fortvivlede Midler for at rædde os ud af en fortvivlet Stilling, saa vilde andre fremkalde en fortvivlet Stilling for at komme til at anvende fortvivlede Midler. —

Til en saadan Færd vil jeg ikke være med. — Mit Hjerte staaer endnu til en reen dansk Politik, og om dette Haab skulde slaae Feil, saa er det altid tids nok at vende sig til Carl den XVde, naar Omstændighederne virkelig retfærdiggjøre det. — Men saa skal det for mit Vedkommende skee aabent og saa uforbeholdent som Loven tilsteder.¹⁰⁾ —

Dette er min uforanderlige Anskuelse. — Kan jeg ikke overbevise Dem, saa faaer De i Guds Navn gaae efter Deres nuværende Overbevisning, og jeg tænker, dersom De tager Feil i Deres Gang, at Herren vil oplyse sin gamle Tjener i rette Tid. Tager jeg feil, saa er det af Mangel paa Seekraft. Jeg har ikke for min Fornøielses Skyld først lagt mig ud med det ene Parties Ledere og

¹⁰⁾ Under Forhandlingerne om en skandinavisk Union i Foraaret 1864 foretog Carlsen en saadan Henvendelse til Carl XV.

saa med det Andets; men jeg agter min egen alvorlige Overbevisning for den eneste Rettesnor for mine Handlinger og skal hverken dadle mine Venner »høit« eller lavt, fordi de have en anden Anskuelse, og endnu mindre skal jeg underlægge dem andre end hæderlige Motiver saalænge det ikke er aabenbart at jeg er nødt dertil, hvilket jeg veed ikke vil indtræffe med Dem. —

Hils Fredrik, Adelheid og Børnene venligst

fra Deres hengivne

H. Carlsen. —

Carlsen til Grundtvig: 1865 $\frac{1}{1}$.

Gl: Kjøgegaard $\frac{1}{1}$ 65. —

Høierværdige

Hr. Biskop Grundtvig. —

Jeg har med Bedrøvelse hørt at Deres Hustrue har haft et Anfald af Blodstyrtning. — Vær saa venlig og hils hende kjærligt fra Emmy¹¹⁾ og mig, og beed Frederik skrive os et Par Ord til om hvorledes hans Moder har det.

De har formodentlig hørt at en Deel af Deres Venner have forenet sig om at arbeide for at bevare den folkelige Frihed. Jeg har ikke villet anmode Dem om formeligt at tiltræde Forbundet, men jeg venter dog at vi faae godt af Deres Raad. — Det følger iøvrigt af sig selv, at Døren altid staaer aaben for den Mand, hvis Virksomhed egentlig har gjort det muligt for os at samles. — Dersom De derfor synes saa, da skal jeg iforveien underrette Dem om Møder hvori Sager af Vigtighed maatte blive forhandlede.

Jeg kommer, vil Gud, den 8de til Byen i Hotel Phoenix, og haaber da snart at kunne see ud til Dem og Adelheid. —

Deres hengivne

H. Carlsen. —

Carlsen til Grundtvig: 1866 $\frac{27}{3}$.

den 27de Marts 1866. —

Høierværdige

Hr. Pastor Grundtvig!

Balthasar Christensen har bedet mig sende Dem medfølgende Pjece¹²⁾, og anmodet mig om at bede Dem om at yttre Dem om Grundlovssagen i det samme Nummer af Høgsbros Blad¹³⁾,

¹¹⁾ Carlsens Datter, Emmy Carlsen (1842—1912), Stiftsdame i Vallø; oprettede ved testamentarisk Bestemmelse Den Carlsen-Langeske Legatstiftelse.

¹²⁾ »Til Vælgerne angaaende Grundlovssagen«; heri redegjorde Grundlovsforslagets Modstandere for deres Synspunkter.

¹³⁾ Grundtvigs Tilhænger, Politikeren Sofus Høgsbro (1822—1902), udgav 1865—83 det demokratiske Ugeblad »Dansk Folketidende«.

hvori »Til Vælgerne« optages. Dette er jeg herved saa frie at gjøre. Jeg vil holde min Stilling i Grundlovssagen saa længe min Overbeviisning er uforandret, og det er den fremdeles. —

Jeg beder Dem hilse Deres Hustrue venligst fra
Deres hengivne
H. Carlsen. —

Carlsen til Grundtvig: 1866 ²⁵/₆.

G1: Kjøgegaard den 25de Juni 1866. —

Høierværdige Hr. Biskop Grundtvig!

Kjære Ven!

Vi faldt da i Roeskilde¹⁴) med 17ten—19ten Stemmers Overvægt for Modstanderne. Hermed er 5te Junigrundlovens Skjæbne afgjort. —

Skal der herefter udrettes Noget for Folkelighed og Friehed, saa maa man samle i Landet alle som ere virkelig friesindede under anerkjendte Ledere. — Kjærnen vil her i Landet blive dem der have tilegnet sig Deres Oplysninger. — Jeg er villig til at forsøge dette, dersom De billiger det og troer at jeg har saameget Begreb om hvad det gjælder om at jeg kan udrette Noget uden at gaee altfor meget vild. — Men i saa Fald vilde jeg bede Dem om at modtage det Valg¹⁵) der faldt paa Dem i Horsens, og at udtale Dem om Betingelserne for et frit Folkeliv i Danmark. —

Jeg har bedt B: Christensen, Høgsbro og K r a b b e¹⁶) at komme herud for at vi kunne overveie hvad der maa gjøres for at samle og ordne Folkepartiet under anstændige Førere, og jeg venter dem engang i denne Uge. Jeg vilde derfor gjerne vide snarest muligt, om der er nogen Anden, som De ønsker jeg skal tilkalde til Raadslagning. —

De gamle Bondevenner ere opløste (som vel er) og dersom ingen tro dansk Mand forsøger at samle Oppositionen i Almuen, ville vi under den nye Forfatning gaee en slem Tid imøde.

Det er Kongens Udtalelse paa Eremitagen¹⁷), der bragte Bønderne i Københavns Amt til Frafald. —

Hils venligst.

Deres gamle Ven
H. Carlsen. —

¹⁴) Ved Valgmandsvalget af Rigsdagens Landstingsmænd for nordsjællandske Kreds (Københavns, Frederiksborg og Holbæk Amter) den 23. Juni 1866 i Roskilde blev der ikke valgt en eneste Venstremand; bl. a. faldt Carlsen og Balthasar Christensen.

¹⁵) Til Landstinget.

¹⁶) Politikeren Christopher Krabbe (1833—1913), en af det nationale Venstres Ledere.

¹⁷) Ved Hundredeaarsfesten til Minde om Københavns Amts Ryttergods'

Grundtvig til Carlsen: 1866 ^{27/6.18)}
 Gamle Kongevei den 27de Juni 1866.
 Høivelbaarne Hr. Hofjægermester Carlsen
 til Kjøgegaard.

Kjære Ven!

Jeg har rigtignok modtaget Valget til Landstinget, og skal med Guds Hjælp, d e r sætte Grundlovssagen og Folkeligheden i sit rette Lys, men selv dette kunde jeg umuelig gjøre naar jeg ikke selv under de nærværende fortvivlede Omstændigheder nærede Haab om at kunne bevæge enten Regjeringen til at tage det ulykkelige Forslag tilbage eller bevæge Thinget til at forkaste det, thi blev det Lov, da seer jeg ikke der paa lovlig Maade kunde udrettes det Mindste for Folket og Friheden. Vil derfor mine Venner udenfor Thinget støtte mig da maa de støtte Sagen, og ved Rigsdagens Aabning indgive til Landstinget en saa stor Adresse eller saa mange smaae Adresser som mueligt, med det Indhold: at da Kampen for Juni-Grundloven uforandret ingenlunde som det havde faaet Udseende af er en Parti-Sag men en Livssag for det danske Folk og dets Frihed, saa beder man Thinget indstændig ikke at vedtage det hvilende Grundlovsforslag, som staaer fjendtlig mod den almindelige Valgret og dermed mod hele den fri Livs-Bevægelse hos det danske Folk.

Dette er nemlig hvad jeg med al den Kraft og Oplysning som jeg har vil gjøre gjældende i Thinget, og hvormed efter min Forstand den danske Folkesag for Øieblikket maa staae eller falde.

Med kjærligst Hilsen fra os Alle

venligst

N. F. S. Grundtvig.

Carlsen til Grundtvig: 1867 ^{12/1.19)}
 Raadhusstræde den 12te Januar 1867.

Høierværdige

Hr. Biskop Grundtvig!

Kjære Ven! Jeg maa endnu ikke gaae ud, derfor skriver jeg Dem til. —

Høgsbro har bragt mig Deres Paalæg om at faae Rigsdagen til at udtale sig om vort Folks Ret i Slesvig og til det danske Slesvig med Videre, som jeg ikke her gider gjentage. —

Jeg har selv tænkt paa Noget saadant og skal af al min Magt fremme Sagen. — Jeg troer, hvad Formen angaaer, at denne Ud-

Overgang til Arvefæste d. 28. Maj 1866 opfordrede Christian IX i sin Tale Landbostanden til at medvirke til Vedtagelsen af det hvilende Grundlovsforslag.

¹⁸⁾ Dette Brev har Grundtvig dikteret sin Hustru.

¹⁹⁾ Trykt i Aage Friis: Det nordslesvigske Spørgsmaal I 350 f.

talelse lettest kunde skaffes Indgang og Gjennemgang, om den knyttedes til Throntalens Ros eller Tak til Frankerig.²⁰⁾ — Man kunde dermed dog have sagt Alt hvad man burde til hele den civiliserede Verden, og lægge et nyt Tryk paa Hr. Napoleon.

Men i alle Tilfælde vilde jeg bede Dem om at sende mig, om muligt paa Mandag førstkommende et Udkast til en saadan Udtalelse. — Deels er der ingen nærmere end De til at tale det danske Folks Sag, og deels antager jeg De allerede har tænkt over hvorledes en saadan Udtalelse burde lyde, hvilket jeg ikke har. — Kan De ikke paa Mandag, saa dog snarest muligt, da vi ellers komme forsilde.

Med kjærlige Hilsner

Deres hengivne

H. Carlsen.

P: S:

Beed Fru Adelheid om at lade mig vide naa'r jeg faar Udtalelsen. —

Carlsen til Grundtvig: 1867 ^{30/1.}²¹⁾

Raadhuusstræde den 30te Januari 1867.

Høierværdige

Hr. Biskop Grundtvig!

I Anledning af Deres ærede Brev af Dags Dato tillader jeg mig at underrette Dem om, at jeg fastholder min Betragtning af, at jeg ikke vil indbringe Forslag af Adressen til Kongen.²²⁾ — Jeg tillader mig at tilføie, at jeg antager min Forespørgsel vil finde Sted paa Mandag.²³⁾ —

Hengivenst

H. Carlsen.

²⁰⁾ I Trontalen ved Rigsdagens Aabning den 12. November 1866 takkedes Napoleon III for Indsættelsen af Artikel 5 i Prag-Freden. (Jvf. Aage Friis: Den danske Regering og Nordslesvig I 242 f.).

²¹⁾ Trykt i Aage Friis: Det nordslesvigske Spørgsmaal I 353.

²²⁾ Vedrørende Danmarks Ret til Nordslesvig ifølge Prag-Fredens Artikel 5.

²³⁾ I Folketingets Møde Mandag den 4. Februar 1867 stillede Carlsen følgende Forespørgsel til Udenrigsministeren (Frijs): »Naar agter den ærede Udenrigsminister at meddele Thinget den fornødne og sædvanlige Oplysning om den af Regjeringen hidtil fulgte Udenrigspolitik og de med fremmede Magter førte Forhandlinger?« (Se iøvrigt Aage Friis: Den danske Regering og Nordslesvig I 248 ff.).

FAMILIEN SPLETT I DET 17. AARHUNDREDE

Af Chr. Bokkenheuser.

I Kolding levede paa Christian IV's Tid Hendrich Splett den ældre; han var født ca. 1553 og døde $28/1$ 1641; han var to Gange gift, først med Dorothea Lydersdatter, der døde $30/10$ 1609, og derefter i 1612 med Maren Andersdatter, død 1617, begravet $10/5$; dette sidste Bryllup fejrede han ved en todages Fest paa Raadhuset i Kolding.

Der kendes intet til hans Herkomst, men Navnet peger imod Syd; der var i det 16. Aarhundrede i Holsten en Præstefamilie Splette¹). Om hans Ungdom vides kun, at han har tjent i Frederik II's Kantori²); mulig er han den Henrich Gigler, der i 1574—75 optraadte paa Kjøbenhavns Slot³); han var ialfald efter al Rimelighed Musiker, thi i 1583—84 gjorde han Tjeneste som Organist ved Kolding Kirke. Siden blev han Underskriver, og fra ca. 1592 til Udgangen af April 1617 var han Slotsskriver paa Koldinghus. Han tilhørte de professionelle Skriverses Lag, nævnedes ofte slet og ret som Hendrich Skriver og havde en meget smuk Haandskrift.

Efter sin Afskedigelse blev han boende i Kolding; han omtales i 1620erne som Tolder⁴), han blev Raadmand og levede iøvrigt godt af sine Midler og sit Landbrug. Han var en velstaaende Mand; i Østergade, imellem Peder Helts Gaard paa den østre og den Ejendom, der beboedes af Rasmus Clausen, paa den vestre Side, havde han sin store Gaard, og her boede han; Ejendommen var med Bygninger, Stalde, Gaard og Grund vurderet til 1000 Rigsdaler; det var mange Penge den Gang. Syd for Byen ejede han desuden en Staldgaard og en Køkkenhave, tilsammen til en Værdi af 86 Rigsdaler 4 Mark, og han havde ydermere fæstet Dele af Byens Markjorder. Hans Landbrug var for en væsentlig Del baseret paa Opdræt af Stude, en Forretning der i hine Tider var meget indbringende.

I 1580erne havde han fæstet en af Kronens Gaarde i Seest By; den var meget brøstfældig, og han havde maattet anvende en Del af sine egne Midler paa at sætte den i Stand; dels som

Følge heraf og dels fordi Christian IV paaskønnede, at han i lang Tid havde tjent Kongens Fader vel, bevilgedes der ham $\frac{22}{7}$ 1590 Fritagelse for Afgifter af Gaarden; man faar et Indtryk af denne kongelige Gaves Størrelse, naar man ser, at Landgilden beløb sig til $\frac{1}{2}$ Tønde Smør, 1 Svin, 1 Ungkreatur, 1 Faar, 1 Lam, 1 Gaas og 3 Ort i Penge. En yderligere Indtægt fik han gennem Korn-tienden for Almind og Seest Sogne, som han havde fæstet⁵).

I 1627 blev den rige Mand pludselig fattig. I Kolding havde der levet en Købmand ved Navn Johan Reiming; han var fra Westphalen og maa formodes at have været i nær Slægt med Herman Reiming, der ogsaa var født i Westphalen, og som omkring 1600 sad som Apoteker i Kolding. Johan Reiming, der havde faaet Borgerskab i 1611, døde i 1621, og Aaret efter gik ogsaa hans Hustru, Maren, bort. De havde en Datter, Elisabeth, og for hende blev Hendrich Splett Formynder; det betød, at han fik hendes Formue i Forvaltning. I 1627 rykkede de kejserlige Tropper frem igennem Jylland, og Kolding blev besat; det gik ud over Byens Borgere og blandt dem Hendrich Splett, der, da Fjenderne nærmede sig Byen, havde søgt Tilflugt paa Slottet; han blev berøvet alt sit rørlige Gods, og imellem det, Fjenderne tog, var ogsaa hans Myndlings Arv efter Forældrene; da Krigen var forbi, krævede man ham til Regnskab for de Midler, han havde haft at bestyre; han blev tiltalt ved Raadstueretten, og Sagen endte for Viborg Landsting, hvor han blev dømt til at betale Elisabeth Reiming hendes Arvelod, ialt 1703 Rigsdaler 3 Mark. Der blev gjort Udlæg i hans faste Ejendomme, og den tidligere saa velstaaende Mand blev nu ganske forarmet; han havde intet at leve af, udover hvad andre kunde give ham. Han gik igen til Retten, og her fik han et Tingsvidne, der fortalte om hans kummerlige Forhold; imidlertid traadte Kongen hjælpende til⁶).

Elisabeth Reiming blev $\frac{25}{2}$ 1638 gift i Kolding Kirke med Hendrich Pedersen Raffn; han var Købmand, Raadmand og nævnes i 1641 som Stadsfændrik, en Officersstilling i Byens Borgervæbning; hun døde ca. 1647, han 15 Aar senere⁷).

Den $\frac{2}{2}$ 1641 blev Hendrich Splett bisat i sin murede Begravelse i Kolding Kirke, og i Nærheden af Prædikestolen har der tidligere hængt et Epitaphium over ham med følgende Indskrift:

Memento mori.

Qvis evadet?

Anno 1641 d. 28. Januar hensov udi Herren ærlige og velforstandige Mand, Hendrich Splett den Ældre, fordm Slotsskriver paa Coldinghus og Raadmand her i Colding, anno æt. suæ 88. Item hviler udi Herren ærlige og gudfrygtige Dorothea Lydersdatter, Hendrich Spletts Hustru, som hensov d. 30. Octob. A. 1609. Gud unde dem en glædelig Opstandelse.

Ved Døbefonten har der hængt en Tavle med følgende Indskrift:

Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

Matth. 3. Og der Jesus var døbt, gik han strax op af Vandet, og se! da aabnedes Himlen over ham, Johannes saa Guds Aand fare ned som en Due og komme over ham, og se! en Røst ned af Himlen sagde: denne er min elskelige Søn, i hvilken jeg haver Behagelighed.

Matth. 28. Marc. 16. Jesus sagde til sine Disciple: Mig er givet al Magt i Himmelen og paa Jorden; gaar fordi hen, og lærer alle Folk og døber dem i Navn Faders, Søns og Helligaands og lærer dem at holde alt det, jeg haver befalet eder. Hvo som tror og bliver døbt, han skal blive salig; men hvo som ikke tror, han skal blive fordømt.

Christ, min Frelser!

Anno 1626. d. 1. November lod ærlige og velforstandige Mand, Hendrich Splett den Ældre denne Tavle bekoste og indsætte Gud til Ære og Kirken til Beprydelse.

I den søndre Korsarm hænger endnu et Maleri, forestillende Jesu Daab, og opsat i 1626 af Hendrich Splett.

Hendrich Splett den ældre havde følgende Børn: H e n d r i c h S p l e t t den yngre, L y d e r S p l e t t og A n n a.

Samtidig med Hendrich Splett den ældre levede i Kolding Frederich Hendrichsen Splett; han var sandsynligvis hans Broder; er det rigtigt, har deres fælles Fader heddet Hendrich. Han virkede fra 1588 til 1627 som Organist ved Kolding Kirke, og han brugtes desuden jævnligt til Sendelser i Byens Ærinde; $\frac{11}{8}$ 1592 tog han Borgerskab i Byen, og han slap da med den billige Afgift af 2 Daler, »dette undte de ham, fordi han har tjent Byen og Kirken i lang Tid vel, at betale naar han faar sin Løn.« Han havde sin egen Gaard i Staden, og han drev desuden som de fleste andre Borgere i den Tid noget Landbrug; han synes at have været ret velstaaende; $\frac{4}{5}$ 1594 fæstede han Kronens Part af Korntienden i Vejlbj Sogn i Eldbo Herred⁸). Han ses ikke at have efterladt sig Børn.

Hendrich Splett den yngre, hvis Fødselsdag og -aar ikke kendes, levede i Kolding til Midten af 1620erne; han har rimeligvis paa en eller anden Maade været knyttet til Handelen, thi han nævnes som Medlem af det spanske Kompagni i Aarhus, et af de Handelsselskaber, der oprettedes af Christian IV, og hvis Levetid indskrænkedes til nogle faa Aar. Fra Slutningen af 1620erne til sin Død ca. 1648 var han Slotsfoged paa Skanderborg; desuden nævnes han som Birkefoged i Ry Birk. Ved Siden heraf ernærede han sig — ligesom Faderen — af Agerbrug; han havde af Kronen fæstet den Gaard i Seest By, Faderen havde haft, samt Vrandrup Mølle og en nærliggende Eng ligeledes i

Seest Sogn og desuden forskellige Tiendedele dels paa Koldingegnen og dels i Skanderborg Len⁹).

Hans Bestilling som Slotsfoged var noget mindre end den, Faderen havde haft som Slotsskriver paa Koldinghus; Lønnen for dem begge var en Pengesum, en gemen Hofklædning og Foder til en Hest, men medens Faderen havde faaet 40 Daler i Penge, maatte Sønnen nøjes med 16.

Hans Hustru, som overlevede ham, hed Ludumella Køsters (eller Cocters); hun blev som Enke boende i Skanderborg. Deres mulige Efterkommere kendes ikke, da Kirkebøger o. lign. fra Skanderborg ikke er bevarede fra den Tid.

Lyder Hendrichsen Splett synes at være født i Maj 1590; han døde $\frac{30}{5}$ 1660 og blev jordet i Kolding Kirke, hvor han i Koret havde sin murede Begravelse. Han blev i 1624 gift med Margrethe Reiming, efter al Sandsynlighed en Datter af den foran omtalte Apoteker Herman Reiming og hans Hustru Margrethe. Deres Bryllup fejredes ved en Fest paa Kolding Raadhus. Hun var født i August 1598, døde i 1678 og blev begravet $\frac{22}{10}$.

Lyder Splett var Købmand i stor Stil, og han synes allerede i en Alder af 20 Aar at have begyndt sin Forretning; en af hans bedste Kunder var den kongelige Husholdning paa Koldinghus, og næsten utallige er de Gange, han opføres i Lensregnskaberne som havende solgt et og andet til Slottet. Han handlede — som det var Skik og Brug den Gang — med alt muligt, og han havde selv Skibe, der gik i udenrigs Fart. Han var ligesom Broderen en Tid Medlem af det spanske Kompagni i Aarhus. Han var absolut en velstaaende Mand. En Tid var han Overkøbmand, en Tillidspost, der gik paa Omgang mellem de store Handelsmænd, og som gjorde dem til Medlemmer af det særlige Raad, Købmændene havde, og som nærmest svarede til Haandværkerlaugenes Styrelse. I Begyndelsen af 1630erne blev han Raadmand, og fra ca. 1655 til sin Død var han Borgmester.

Det er sjældent, at man i hine Tider kan finde noget om Folks private Liv, men nogle spredte Bemærkninger fortæller om Lyder Splett, og man faar Indtrykket af en Mand, der i sine unge Aar levede Livet let, og som senere blev prikken paa sin Ære og paa-holdende med Hensyn til sin Pung¹⁰).

I Kolding Kirke laa i sin Tid en Sten over hans Grav, og paa den læste man:

Des zeitliches Lebens Ausgang ist des ewiges ein Anfang.

Her hviler i Herren ærlige, agtbare og velfornemme Mand, Sr. Lyder H. Splet, fordum Borgmester i Colding, bortkaldet 1660, d. 30. April, æt. 70.

Lyder Splett og hans Hustru havde ialt 7 Børn, men kun 2 naaede at blive voxne: Herman, født 1627, død i Kolding 1659, og Marget, født 1636.

Anna Hendrichsdatter var vistnok Tvilling til Broderen Lyder; hun døde i 1654 og blev begravet $^{22}/_1$ i Kolding. Hun var gift med Lauge Madsen, der i Aarene 1610—25 var Ridefoged paa Koldinghus; han døde 1625 eller 1626. Hans Løn var — ligesom Slotsskriverens — et Pengebeløb, 24 Daler, en Hofklædning og Foder til en Hest.

Af deres Børn kendes kun Hendrich Laugesen Splett, der blev født i April 1609; han døde 1686 og blev begravet $^{19}/_{11}$ i Kolding. Han var opkaldt efter Morfaderen og førte en Tid Familienavnet Splett; fra 1640 strøg han imidlertid Tilnavnet og nøjedes med at kalde sig Hendrich Laugesen; i hans Segl staar der H S. Han var gift med Maren Petersdatter Mørck, født i Januar 1620, død 1675 og begravet $^{23}/_3$ i Kolding. Hendrich Laugesen var fra 1639 til 1672 By- og Raadstueskriver, og han oppebar herfor en aarlig Løn af 36 Daler. Han og hans Hustru hørte til Byens jævne Lag¹¹).

Deres Datter var Dorte Hendrichsdatter, født $^{5}/_2$ 1644 i Kolding og død $^{20}/_2$ 1725 i Aarhus. Hun blev $^{6}/_6$ 1672 trolovet og $^{13}/_4$ 1673 gift i Kolding Kirke med Jørgen Andersens Winter, født i Marts 1639, død $^{26}/_5$ 1689 i Kolding, Søn af autoriseret Kornmaaler Anders Winter.

Han var Fuldmægtig paa Koldinghus Amtstue, men da han var blevet forlovet med Dorte Hendrichsdatter, søgte Svigerfaderen om sin Afsked og bad Kongen om, at hans Bestilling maatte overgaa til Svigersønnen. $^{18}/_3$ 1672 blev han saa By- og Raadstueskriver.

De havde 7 Børn, af hvilke 3 blev voxne: Anders, døbt $^{16}/_1$ 1676, Maren, døbt $^{25}/_7$ 1677, og Anna Mette, døbt $^{9}/_9$ 1679.

I 1677 nævnes deres Bolig i Kolding med en aaben Skorsten, en Kakkelovn og en Bagerovn med dertil hørende ubrugelig Skorsten. De havde paa samme Tid en Ko; i 1687 faar man at vide, at deres 2 ældste Børn var kommet hjemmefra, at de ikke havde Tjenestefolk, og at de ikke mere holdt Ko.

Efter Mandens Død vedblev Dorte Hendrichsdatter at leve som Enke; de sidste 16 Aar boede hun sammen med Sønnen, der $^{28}/_2$ 1724 tog Borgerskab i Aarhus. Paa sine gamle Dage var hun syg og svagelig, og den meste Del af den Tid, hun boede hos Sønnen, tilbragte hun i Sengen¹²).

KILDER OG HENVISNINGER :

De almindelige Kilder til foranstaaende er: Kirkebøger og Begravelsesbøger for Kolding Kirke, Regnskaber for Kolding By, Kolding Bysbog. Lensregnskaber for Koldinghus og for Skanderborg samt Ny kgl. Saml. 751. 4to. Desuden henvises til ¹⁾ Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II. 279. ²⁾ Kanc. Brevb. ²²/₇ 1590. ³⁾ D. Kanc. Maaned- og Kostpenge-regnskab 1570—76. ⁴⁾ Kolding Raadstueark. Kgl. Rescr. ⁵⁾ Kanc. Brevb. ²²/₁₁ 1586, ²²/₇ 1590, ⁷/₁₁ 1594. ⁶⁾ Kolding Raadstuebog ²³/₃ 1633. Viborg Landst. Domb. C. 1632. 230 ff. ⁷⁾ Kolding Overformynderiprot. 1631 ff. 57. J. Reg. 1640 ff 133b. ⁸⁾ Kanc. Brevb. ⁴/₃ 1594, ⁹/₁₁ 1609. ⁹⁾ J. Reg. 1634 ff. 19b, 418; 1640 ff. 102b, 103. ¹⁰⁾ Kolding Regnskabsb. 1617. Viborg Landst. Domb. C. 1642. 74 ff. ¹¹⁾ J. Reg. ¹⁸/₃ 1672. Kolding Orig. Skiftebreve. ¹²⁾ Pers. Tidsskr. 5. R. VI. 167. Aalborg Stiftsbibl. 58.

KANNIKEN NIELS TORKILSENS ADELSBREV

Af Bjørn Kornerup.

En karakteristisk Repræsentant for den Type verdsliggjorte Kirkemænd, som ikke sjældent forekommer i Senmiddelalderens Slutning, var Kanniken Niels Torkilsen (Terkelsen), der en Aarrække var ret nær knyttet til Kong Christiern II, i hvis Smag han, som den praktisk dygtige og meget anvendelige Mand han aabenbart har været, i høj Grad synes at være faldet.

Niels Torkilsen nævnes første Gang 1513, da han som Kongens »Kapellan« fik et kgl. Præsentationsbrev paa Thoreby Sognekald paa Lolland.¹⁾ Næste Aar anbefalede Kongen ham indtrængende til et Kanonikat i Ribe,²⁾ og 1517 forekommer han som Skriver paa Københavns Slot.³⁾ I Begyndelsen af Aaret 1520 kalder han sig selv i et Dokument »Præst, Kannik i København« (i Vor Frue Kollegiatkapitel);⁴⁾ »Canonicus ecclesie b. Marie virginis Haufenensis« kaldes han ogsaa, da han i Maj samme Aar af Paven fik Tilladelse til at forene to ellers uforenelige, gejstlige Embeder og til at opgive sit Kanonikat i København med tilhørende Kannikegaard, som han selv paa egen Bekostning havde ladet opbygge eller istandsætte (edificavit seu restauravit). Samme Dag gav Paven ham tillige Brev paa et Kanonikat i Aarhus Domkirke, som den nysudnævnte Biskop i Børglum Stygge Krumpen hidtil havde besiddet. Ganske vist havde Niels Torkilsen allerede faaet det tildelt af Kanonikatets Patron, den danske Konge, men da han var i Usikkerhed om, hvorvidt denne Udnævnelse var kanonisk gyldig, havde han anset det for tryggest at sikre sig pavelig Provision herpaa, som han da ogsaa opnaaede, tilmed med Fritagelse for at residere i Aarhus.⁵⁾ Faa Maaneder senere

¹⁾ Suhms Samlinger til den Danske Historie II, 2. Hefte, S. 2.

²⁾ Tillæg, Nr. 1.

³⁾ Aktstykker vedkommende Staden og Stiftet Aarhus, udg. af J. R. Hübertz, I, 116.

⁴⁾ Tillæg, Nr. 2.

⁵⁾ Acta Pontificum Danica VI, Nr. 4772—74. Jvfr. Ny kirkehist. Saml. VI, 573—4.

— den 2. Juli 1520 — blev han, som det nedenfor aftrykte Brev viser, optaget i den danske Adelsstand; nogle Maaneder forinden var han blevet forlenet med St. Jørgens Gaard ved Grenaa, hvoraf han skulde nyde Indtægterne mod at sørge for, at Stiftelsen paa forsvarlig Maade holdtes vedlige, og at de deri optagne syge Mennesker fik deres Underhold.⁶⁾

De mange og store Gunstbevisninger, som Christiern II saaledes paa forskellig Vis havde ladet Niels Torkilsen blive til Del, har næppe været ufortjente. I hvor høj Grad og paa hvilke Maader han har været Kongen til Nytte, fremgaar tydeligt af den Kvittering, Christiern II i meget naadige Udtryk meddelte ham den 3. Februar 1521, efter at han havde gjort Kongen Rede for, hvad han havde haft under Hænder, og det paa en saadan Maade, »at Hans Naade takker hannem for godt, klart og retfærdigt Regnskab«. Mange Slags Forretninger havde han haft at bestyre. Han havde saaledes været Kongens Skriver og Tolder paa Falsterbo og Skanør, til forskellige Tidspunkter haft Dragør og Københavns Slot »i Befaling«, desuden staaet Kongen bi snart med at lade indkøbe og nedsalte Sild til den kongelige Hofholdning, snart med at indkræve Skatter og Laan »til en kærlig Hjælp« hos Indbyggerne i Helsingør, Halmstad, Falkenberg og Varbjerg, snart med at forestaa andre finansielle Gøremaal baade i Skaane og i Norge.⁷⁾

Til Trods for, at Niels Torkilsen, som det fremgaar af det ovenfor anførte, har været en højt betroet Mand hos Christiern II, kom han dog ikke til at dele Skæbne med sin kongelige Velgører, men har allerede inden dennes Fald forstaaet at redde sit paa det tørre og siden at stille sig i et forsonligt Forhold til de nye Magthavere.⁸⁾ I August 1525 omtales det, at han var skikket i Kongens — Frederik I's — Ærinde til Skaane, i hvilken Anledning der udgik et Kongebrev til Kapitlet i Ribe om, at da han paa Grund af sin Bortrejse ikke rettidigt kunde indfinde sig i Kapitlet for at »protestere«, ∫: love, at han i det kommende Aar vilde residere ved Domkirken, burde dette ikke komme ham til Skade ved Berøvelse af hans Kanonikats Indtægter.⁹⁾ 1529 gav Frederik I ham et nyt Bevis paa sin Velvilje, idet han for Livstid

⁶⁾ Suhms Nye Samlinger I, 356.

⁷⁾ Suhms Samlinger II, 1. Hefte, S. 195—6.

⁸⁾ Anders Sørensen Vedel, som har haft gode Kilder til sin Raadighed, karakteriserer ham i sit nedenfor nævnte Skrift (O 6) paa følgende Maade: »Alter Dn. Nicolaus Torchilius erat, qui multos annos Christierno II cum cancellarius prudentissimus operam suam utendam commodasset, tandem illum minus faustum, qui postea secutus est, euentum atque exitum auguratus, pertæsusque molestiarum, quas sustinuerat grauissimas, aulæ mature ualedicens, adoptatusque in collegium canonicorum, ut uocant, Ripis iam consederat«.

⁹⁾ Tillæg, Nr. 4.

forlenede ham med St. Anne Alters Vikariat i Helligtrekongers Kapel ved Roskilde Domkirke, dog med Fritagelse for at residere ved denne.¹⁰⁾

Formodentlig fra Slutningen af Aaret 1525 har Niels Torkilsen taget fast Ophold i Ribe, hvor han 1528 købte en anselig Gaard, det nuværende Raadhus. Selv boede han i sin Kannikerresidens i Skolegade (Nr. 308). Denne Gaard er vel i senere Tider blevet helt ombygget, men i den nye Bygning blev fra den gamle indføjret en Egeplanke med Niels Torkilsens Vaaben og en latinsk Indskrift. Da denne bærer Aarstallet 1529, er den vel et Vidnesbyrd om, at Niels Torkilsen i dette Aar har ladet sin Kannikerresidens opføre eller ombygge.¹¹⁾ I Ribe Kapitel og i Byen nød han megen Anseelse. Af og til nævnes han som betroet Deltager i Kapitlets Forhandlinger, og 1543 var han en af Forstanderne for »det almindelige Hospital« i Ribe, som han ved sin Død betænkte med en Gave.¹²⁾

Paa Grundlag af sin Lærer Jens Pedersen Grundets Fortællinger roser Anders Sørensen Vedel Niels Torkilsen i høje Toner og priser ham for hans fromme Sindelag, for hans Iver for at fremme Guds Ære og fremfor alt for hans usædvanlige Klogskab (*eximia prudentia*). Da Grundet som Dreng var kommet til Ribe, havde han hurtigt fundet en Velynder i Niels Torkilsen, og da han efter nogen Tids Forløb havde faaet Lyst til at forøge sine Kundskaber ved at søge til den den Gang saa berømte Skole i Aarhus, sørgede Niels Torkilsen for, at han kunde faa sit Ønske opfyldt. Han sendte ham afsted med gode Rejsepenge og ledsaget af et varmt Anbefalingsbrev til Rektoren i Aarhus, hans gamle og meget kære Ven, Mag. Terkel Abildgaard. Skønt det gik ham saa nær at miste Grundet, som om det kunde have været hans egen Søn, fik han dog snart Erstatning for Tabet ved de udmærkede gode Efterretninger, han modtog om Grundets Fremgang i Aarhus, og han støttede ham da med endnu større Rundhaandethed. Paa sin Side glemte Grundet aldrig, hvad Niels Torkilsen havde betydet for ham. Han priste altid hans Velgerninger mod sig, og da han selv var blevet Rektor i Ribe (1542), var det ham en Glæde med særlig Omhu at tage sig af Niels Torkilsens to velbegavede Sønner, der gik i Skole hos ham.¹³⁾

¹⁰⁾ Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udg. ved Kr. Erslev og W. Møllerup, S. 215. Jvfr. E. C. Werlauff, De hellige tre Kongers Kapel i Roskilde-Domkirke S. 8.

¹¹⁾ Ny kirkehist. Saml. I, 409—10.

¹²⁾ Ribe Kapitels Arkiv, Papir, 1533 10. Sept. Jvfr. Perg., 1530 26. Febr. og 1542 4. Maj. J. Kinch, Ribe Bys Historie og Beskrivelse (1536—1660) S. 39, 798.

¹³⁾ Liber posthumus continens similitudines, collectus a Johanne Petro Grundith, nunc primum auctior editus una cum vita autoris ab Andrea Severino Welleio, Witt. 1567, O6—v.

Niels Torkilsen døde den 20. Juni 1553 og blev begravet i Ribe Domkirke. Han var ved sin Død gift med en Kvinde, der kaldes Kirsten Nielskone, og som siden ægtede Borgeren Knud Lassen i Ribe.¹⁴⁾

Som ovenfor nævnt blev Niels Torkilsen 1520 adlet. Hidtil har man i Almindelighed kun kendt hans Adelsdiplom gennem en latinsk Oversættelse heraf, som Peder Terpager 1736 havde meddelt i sin »Ripæ Cimbricæ Descriptio«.¹⁵⁾ Imidlertid er selve det originale danske Adelsdiplom, et velbevaret Pergamentsbrev, i nyere Tid — 1921 — blevet genfundet, og 1931 erhvervet af Hr. Hovedbogholder i Kungl. Järnvägsstyrelsen, Stockholm, Tor v. Schreeb, der med megen Liberalitet har skænket det til det danske Rigsarkiv. Om Brevets Proveniens oplyser Giveren, at det 1894 var kommet til Familien Hayen i Byen Oldenburg, da det sidste i Tyskland levende, mandlige Medlem af Slægten v. Schreebs yngre Gren, Rigsfriherre Eberhard Kolbe v. Schreeb døde og efterlod et større Familiearkiv til Geheime Ober Kirchenrath Hayen, hvis Moder hed Kolbe v. Schreeb. Der er en vis Mulighed for, at Brevet er kommet i Slægten v. Schreebs Eje gennem en indgiftet v. Bobart, der har efterladt sig et større Arkiv af meget broget Indhold.

Man har tidligere — uvist af hvilken Grund — opstillet den Formodning, at Niels Torkilsens Adelsbrev snarere burde henføres til Aaret 1521 eller 1522.¹⁶⁾ Denne Formodning bortfalder nu, da Originalen tydeligt nok er dateret den 2. Juli 1520. Et Aftryk af det genfundne Brev skal meddeles her:

»Wii Christiernn met Gudtz nade Danmarckis, Norgis, Wendis och Gottis koningh, vdwaldt koningh thill Swerige, hertug vtj Sleszwich, Holstenn, Stormarn och Dytmerschen, greffwe vtj Oldenborgh och Delmenhorst, giøre alle widterligt, ath wii aff wor synderlige gunst och naade swo och for troskaff och willige tienste, som oss elskelige her Nielss Torckilß, cannick vtj Køpnehaffn, wor schriffuere, oss och riget her till troligen giordt och bewiist haffuer och hereffter troligen giøre, bewisze maa och skall, haffwe vndt och giffuit och met thette wortt opne breff vndne och giffwæ hannom och hans retthe arffwinge till ewig tidt fry-

¹⁴⁾ P. Terpager, *Inscriptiones Ripenses* p. 82. J. Kinch, *anf. Skrift* S. 52.

¹⁵⁾ *Ripæ Cimbricæ Descriptio* p. 124. Terpager har dog kendt den danske Tekst, thi en Afskrift heraf fra 18. Aarhundrede, som gemmes i Genealogisk-heraldisk Selskabs Samlinger, Specialia, Rosenstjerne, (Rigsarkivet), bærer Paategningen »Ex Copia D. Petri Terpagrii«. Jvfr. en Afskrift fra samme Kilde i Klevenfeldts *Nobilitations-Breve* (Rigsarkivet).

¹⁶⁾ *Regesta diplomatica historiae Danicæ I*, Nr. 6733. Overfor denne Formodning har allerede Rørdam stillet sig tvivlende (Kjøbenhavns Kirker og Klostore i Middelalderen S. 147).

hedt och frelsce, som andre riddere och riddermentzmendh haffue her vtj wort rige Danmark, met skioldt och hielm, som er een siwoddet hvidt stierne met en rødht rosze mit paa stiernen i ith blaafeldt och till hielm teghen twe vprete blotte arme holdendis en rosze i hwer hand, ligerwisz som vtj thette wort breff malet stander, dogh at wort och kronens bondegoidz och kiøbstede goitzz ther mett vforkrencket. Thj forbiwde wij alle, ehwo the helst ære eller wære kwnne, och serdelis wore fogeder och embetzmendh oc alle andre hannom och hans retthe arffuinge till ewigh tiidh her emoidt paa forskreffne waben och fryhedt at hindre, hindre lade, dele, møde, platze, wmaghe eller nogher forfangh at giøre vndher wor koninglige heffndt och wrede. Giffuit paa wort slott Køpnehaffnn wor ffrwe dag visitationis aar effter Gudtz byrdt twszinde femhndrede pa thet tiwgende, wnder wortt secreto.

Ad mandatum dominj regis proprium.¹⁷⁾«

Niels Torkilsens Efterkommere antog Navnet Lihme. Efter en Tradition skal hans Sønnesøn Lauritz Lihme 1565 paa Grund af sin Tapperhed i Syvaarskrigen have faaet Farfaderens Adelskab fornyet.¹⁸⁾

Tillæg.

1.

1514. 3. Maj. Kong Christiern II til Ribe Kapitel.

Christiernus, dei gracia electus in regem Dacie, Suecie, Noruegie etc., dux Slesuicensis, Holsacie, Stormarie et Ditemercie, comes in Oldenborg etc.

Premisso nostro sincero fauore. Kiære vennere, wii bete ether kierligen, ati fore thenne wor bøn oc scriffuelses skyld velæ loffwe oc tiilsege oss elskelige her Niels Torckelbøn, wor capellan, thet første canickedom oc prebende, som ther vdi ethers domkircke først fallendes worrtther, swo hand thet visseligen fange maa oc nyde thenne wor bøn oc scriffuelsæ gott adt, och ati met allerførste velæ giffue oss tiil kenne egen met ethers scriffwelsæ, hwad i her vdindhen giøre velæ. Ther met giøre i oss sønderligen tiil villige, oc velæ wii thet althiidt gerne met ether alle oc hwer serdelis oc sammeledes met ethers domkircke sønderligen forskyldte. In Christo valet. Ex castro nostro Haffnensi die sancte crucis inuentionis anno etc. mdxiij, nostro sub signeto.

¹⁷⁾ Rigsarkivet, Adelsdiplomer. Kongens Segl er bevaret.

¹⁸⁾ W. v. Benzons Stamtavler over danske Adels Slægter, Rosenstierne.

Udskrift: Venerabilibus viris dominis archidiacono, decano cantor[i] ceterisque canonicis ecclesie Ripensis capitularibus coniunctim et diuisim nobis sincere dilectis.

(Original paa Papir, Rigsarkivet, Ribe Kapitels Arkiv).

2.

1520 17. Februar. Niels Torkilsen kvitterer paa Kongens Vegne for et Laan af Aas Kloster i Halland.

Kenness jeg Nielss Torkelsß, prest, canick wti Køpnehaffen, met thenne myn eghenn hand oc wdskoren scrifft, at jeg haffuer affnamet paa wor nadigste herris wegne tiil en kerlig loen eth hwn dre lod sølff, som abbeth Mattis Ericksß wti Aarss kloster hanss nade lent haffuer. Tiil ydermere bewisning trycker jeg myt sügnete nedhen for thenne myn eghenn handscrifft. Screffued paa Wardberig fredaghenn nest effter Juliane virginis aar mdxx^o.

Paaskrift paa Bagsiden: Aff Aarss klosster.

(Original paa Papir i Rigsarkivet, Reg. 108 A, Pakken: »Krist. II.s og Fredrik I.s Aktive og Passive Gæld«).

3.

1520 28. Marts. Niels Torkilsen kvitterer paa Kongens Vegne for en Sum Penge af Redvägs Herred i Älfsborg Len.

Kenness ieg Nielss Torkelsß, prest, canick wti Køpnehaffenn, met thenne myn wdskorenn scrifft oc egne hand, at ieg haffuer affnamet pa wor nadigste herris wægne aff Swen Persß aff Eeg oc Nielss Bwdh i Anesdorp halleff annet hwn dre marc ock xliiij marc danske aff thij ij^e marc, som thij aff Redweck herrit loffued Otte Krwmppen tiil brandskat; loffued thij hannem oc cxx lod sølff, ther aff haffuer ieg wndfangen tretenn lodh. Tyl ydermere bewisnyng trycker ieg myt signete nedhenn for thenne myn handscrifft. Screffuedh wti Wardberig ottensdag nest fore palmesøndag aar mdxx.

Paaskrift paa Bagsiden: Redweck herret.

(Original paa Papir i Rigsarkivet, Tyske Kancellis udenlandske Afdeling, Sverige A II, Akter og Dokumenter vedr. det politiske Forhold til Sverige 1464—1532).

1525 30. August. Frederik II til Ribe Kapitel.

Fredericus, dei gracia Dacie, Sclauorum Gotorumque rex, electus in regem Norueg[ie], dux Slesuicensis, Holsatie, Stornarie et Ditmertiae, comes in Oldenborg et Delmenhorst.

Premissa reuerencia cum nostri syncerj fauoris affectu. Kere herre och fader och kere wenner, wiider, at oss elskelige her Nielss Torckelsß er nu skicket vdi wore ærende i Skaane, och beclaget hand seg, førre end hand thet giøre wilde, at hand schulde thage ther stoer skade aff, fore at hand kunde icke komme tiill Riibe inden then dag, som hand schulde protestere och kunde saa møste syn rentte theroffuer; thij bethe wij ether kierligenn och gierne, atj fore thenne wor bøn och schriffuelsse skyld wille vndtne hannum syn rentte i thette aar. Han kand icke komme tiill Riibe indhen sanctj Michels dag, och ther effther skall hand strax komme tiidt och bliffue ther tilstæde och giøre kircken alt thend tiæneste, hannum bør at giøre. Lader ether her vdinnen findes ether weluillige, som wy ether tiltro, och giøre i oss synnerligenn ther met till wilge, forskyllendes thet gierne. In Christo valet. Ex castro nostro Haffnensi feria quarta proxima post festum decollationis Ioannis anno etc. mdxxv, nostro sub signeto.

Udskrift: Reuerendo in Christo patrij domino Yuaro Munck, ecclesie Ripensis episcopo, consiliario nostro fidelj, necnon venerabilibus viris dominis archidiacono, decano et cantorj ceterisque ecclesie eius[dem] canonicis residentibus coniunctim et diuisim nobis syncere di[lectis].

(Original paa Papir, Rigsarkivet, Ribe Kapitels Arkiv).

JENS BAGGESEN OG SLAGELSE LATINSKOLE

Af *Grethe Wille.*

Indledning.

Oprindelsen til Slagelse Latinskole maa søges i Klosterskolen paa Antvorskov, der oprettedes 1479. Da Antvorskov Kloster nedlagdes efter Reformationen, flyttedes Skolen til Slagelse, og i 1616 skænkede Christian IV den gamle Kirkelade til Skolen, hvor den havde til Huse lige til 1809, og som staar den Dag i Dag. — En Reminiscens af Latinskolens Afhængighed af Antvorskov Kloster finder man i den Bestemmelse, at Lærere og Disciple skulde bespises paa Slagelse Hospital, der i 1585 havde overtaget en Del af Klosters Kapital og dermed dets Forsørgelsespligter. Dette Forhold ophørte dog 1750, og Skolen fik i Stedet udbetalt Penge til Stipendier. — Da der 1739 blev nedlagt en Del Latinskoler, blev de Kapitaler og Jordegodser, der hørte til Korsør og Kallundborg Latinskoler henlagt til Slagelse, mod at Disciple fra disse Byer ogsaa skulde nyde godt af Indtægterne.

1749—1777 var Otto Rhud Skolens Rektor. Han var en dygtig og i sin første Tid en energisk Mand; men med Alderen svækkedes hans Iver; han blev eftergivende og svag, saa at al Disciplin og Skoletugt i Slutningen af hans Rektortid forfaldt i en næsten utrolig Grad. Det var derfor en Lykke for Skolen, at Magister Peter Wøldike den 15. Jan. 1777 beskikkedes til Rektor ved Skolen.

Rektor Wøldike var født 1741, privat dimitteret 1756. Han studerede først Teologi, derefter Filologi og ansattes 1763 som Hører ved Metropolitanskolen. 1765 tog han Magistergraden, og 1777 udnævntes han uden Ansøgning til Rektor ved Slagelse Latinskole, hvor han virkede til sin Død 1811.

Rektor Wøldike blev Skolen en god Mand i alle Maader. Han var en streng og myndig Mand; men Strenghed og Myndighed var nødvendig efter Slapheden i Rektor Rhuds Tid. Han var tillige en fremragende Pædagog og en glimrende Lærer; han var frygtet, men ogsaa elsket af sine Elever. Hans Undervisning i de klassiske Sprog roses som grundig, omfattende og i det hele meget dannende, medens han i andre Fag, Historie, Geografi og Teologi efter Tidens Skik krævede en ordret Udenadslæren af Stoffet. — Han havde altid et aabent Blik for sine Disciples smaa Talenter, ja opmuntrede dem ofte til at dyrke dem uden for Skoletiden, hjalp dem, hvor han kunde, og kritiserede dem, naar det var nødvendigt.

Som et Bevis paa, hvor anset en Pædagog han var, kan anføres, at han var en af de fem Rektorer, som den i 1785 nedsatte Kommission til det lærde Skolevæsens Forbedring henvendte sig til for at høre deres Betænkninger, og hans skal være blevet modtaget med megen Paaskønnelse.

Til Minde om ham findes i Koret i St. Mikkel's Kirke i Slagelse en Marmortavle med følgende Indskrift: »Peter Wøldike, Professor og Rektor ved Slagelse lærde Skole, født den 15. Maj 1741, død den 23. November 1811.

Ham, den gode og kloge Lærde, satte erkjendtlige Disciple, højtskattende Venner dette Minde«.

Foruden Rektor var ved Skolen ansat tre Lærere: Conrectoren Mag. Niels Borch, f. 1720, dim. fra Slagelse lærde Skole 1742. cand. theol. 1746, s. A. ansat som Hører ved Slagelse Skole. 1749 blev han Conrector og tog s. A. Magistergraden. Han afskedigedes 1793 og døde 1807. Han var gift med Sidsel Marie Winther f. Hørberg, Enke efter Rasmus W., der var Hører ved Skolen.

Magister Johan Gottschalch f. 1742. Ansat ved Skolen 1766, Conrector 1793, død 1802. Han var vist en ret dygtig Mand, men meget ilde lidt af sine Elever.

Endelig Jacob Krag Høffding, f. 1746. Ansat ved Skolen 1774, afskediget 1805. Han vil være bekendt fra Rosenkildes og Ingemanns Erindringer fra deres Skoletid i Slagelse.

Den 25. Oktober 1777 indmeldtes Jens Baggesen af sin Fader i denne Skole.

Hans Dagbog*) fra denne Tid fortæller levende ikke alene om selve hans Liv og Færden i og uden for Skolen; men den er tillige et interessant Vidnesbyrd om, hvor tidligt de typisk baggesenske Egenskaber er kommet til Orde, dette Spil mellem Smerte og Humor, denne evige Selvrefleksion og Selvironi, og som Grundtonen i det hele — Erotikken.

Det er interessant at foretage en Sammenligning med Oehlenschlägers Dagbøger fra hans Skoletid**) i Aarene 1794—96, hvor han altsaa netop er i samme Alder som Baggesen, da han skrev den foreliggende Dagbog. Begge Drengene er lyse Hoveder og hører til de bedste i deres Klasse; men hvilken Forskel i Temperament! Oehlenschläger lever et intimt Liv med sine Forældre og sin Søster, hjælper Faderen med at skrive »Qvitterings Sedler«, læser højt for Moderen, da hun er syg; han er tilsyneladende ret forkælet, er ikke bange for at faa Skænd, naar han har gjort noget forkert og faar Gang paa Gang Lov til at blive hjemme fra Skolen paa Grund af Regnvejr. Baggesens Forhold til Forældrene kommer frem som i et Glimt, da han fortæller om Faderens Besøg under hans Sygdom, han diskuterer Sørgepsil med den skikkelige Kornmaaler fra Korsør, og baade han og Faderen keder sig umaadeligt; der gaar en ungdommelig nedladende Erasmus Montanus-Tone gennem hele Beretningen. Oehlenschläger er en rigtig hidsig Krabat, han skændes og slaas ustandselig med sine Kammerater, hvad enten de brækker hans Kæp, kaster Grus i Hovedet paa ham eller siger, at han ikke har fortjent sit ug; men han bliver lige saa hurtigt gode Venner med dem igen. Han morer sig med barnlige Fornøjelser, klatrer i Træer, leger »Høg«, bygger Broer o. s. v., og om Forelskelse er der ikke den fjerneste Tale. Baggesen derimod slutter ubrødelige Ven-skaber, fører lange lærde Diskussioner med Vennerne om alt mellem Himmel og Jord, og flakker rundt »udi Elskovs Irrhave«. Han læser Young og sværmer selvfølgelig for Ewald, medens Oehlenschläger dyrker Campe og »Cartouche's Bedrifter« dog ogsaa Wessel. Oehlenschläger er saaledes, skærmet af Hjemmet og Forældrenes Kærlighed, heltud Drengen, Barnet; medens Baggesen, der allerede fra sit 13. Aar selv maatte klare sig i Tilværelsen, helt anderledes tidligt er blevet modnet.

Hvad selve Baggesens Ophold i Slagelse angaar, betragtede han det senere

*) Manusk. paa Det kgl. Bibliotek: Ny kgl. Saml. 504, I, 8°, skænket dertil af Aug. Baggesens Søn. Det er udført med megen Omhu, udsmykket med forskellige Farver og Guld.

**) Findes i »De Rahbekske Mindestuer«s Haandskriftsamling paa Bakkehuset.

hen i Livet ikke med Velvilje. I hans »Indenlandske Rejse 1787—88« hedder det saaledes under »Slagelse«: »Jeg druknede her en Deel af mine Bekymringer i den glædelige Tanke, at jeg ikke længere var Discipel i denne Kjedsomhedens Moderstad. Erindringen af de fire lange Elendighedens Aar, jeg der har tilbragt, satte min nærværende Forfatning, trods dens Sorthed, i et Slags Lys. Ikke destomindre befandt jeg mig meget slet hos K i k e b u s k s. Det er mig umueligt at befinde mig vel i denne By.« I den Selvbiografi, han tilskrev Oberstinde B r o u n i Bern, er det endnu værre: »Die 4 kummervolle Jahre, die ich hier in verschiedenen Arten von Elend, in Hunger, Kälte, Krankheit, und Mishandlung zubragte, will ich Ihnen nicht durch Details darstellen — — Ich lebte meistens von Wasser und Brodt — ohne Ofen in strengsten Winter — — — —«. Sammenholdt med Dagbogen tager disse Udtalelser sig unægtelig noget overdrevne ud. Dagbogen strækker sig ganske vist kun over en ret kort Periode; men i den Tid er der i alle Tilfælde ikke Tale om hverken Mishandling eller Sult. Han nyder tilsyneladende sine Læreres og Kammeraters fulde Agtelse, han »faar ikke synderlig Utak« af Rektor, selv om han »ryger af« i Geografien, og det er ham, der optræder som Kammeraternes Talsmand, da der skal bedes om »Lov«. Naturligvis hænder det, at »Autor faster i Dag«, eller han spiser »sit ubesmørte Stykke Brød«; men næsten daglig fortæller han, at han er »til Kost«; i »Forfatterens Levned« priser han da ogsaa denne gode, danske Skik, at velhavende Borgere bespiser fattige Skoledisciple, og sværger, at han aldrig skal glemme det.

I Slutningen af hans Skoletid ser Billedet dog lidt anderledes ud. Ganske vist var Baggesen altid voldsom i sine Følelsesudbrud; men de to Breve til Rektor Wøldike fortæller tydeligt om en forpint og uheldig Sjæl. Hvad der er hændt ved vi ikke; men han føler sig miskendt og forurettet paa en eller anden Maade, og denne Følelse af Forurettelse er det, han bevarer hele Livet, og som farver hans Minder fra Skoletiden. Han agter og ærer Rektor Wøldike til enhver Tid, anerkender hans glimrende Egenskaber; men — der sidder en Brod i hans Sind, saarbart som det var allerede den Gang, og som det vedblev at være hele hans Liv.

I Gengivelsen af Dagbogen er Baggesens Fremhævelser anførte med Kursiv, ligesom overalt B.'s Stavemaade og Tegnsætning er bibeholdt.

DAGBOG.

*Slagelse Skole fra mit 15de Drengenaar. Flegelaar. 1780.
d. 7de October Løvedag —*

Dagen effter den sorte Dag i denne Maaned* — Jeg stod op Kl: 6 i den fortredeligste *Humeur* drak Thee og uden at tage Afsked Hiemme gik op til *Mdme Bagers*¹⁾ for at høre om Leylighed som ieg strax traf og *cito* lagde *Corsøer* tilbage og kom til *Slagelse* Kl. 11. Ieg gik meget dybsindig ind til *Christensen*,²⁾ og hafde en løyerlig Samtale om den Tyrkiske Prinds og *Licin*, men kom meget opklaret derfra og feyede hen til Hr. *Tops*³⁾ — Kl. 2 samlede ieg endelig alle mine *Concepter* — mønstrede mine Tanker og satte Mod i Dem, som en Anfører der effterat hans Armee er splitted gaar med 100 mod 1000. Ikke anderleedes† marserede ieg hen til

* Det er bekient at 6te *Octob.* er een af de saa kaldte *Tyge Brahes Dage*.

† Vid: Peder Paars pag:

Mag: Borch,⁴⁾ som ieg antraf tilligemed *Consortem thori* i Kiøkkenet og paa ydmygst Maade undskyldte mig for ham, slap ogsaa heeløret, thi det var et beqvemt Sted ieg traf ham paa — *His ita gestis* dreyede ieg need til *Bager*⁵⁾ |: i god *Humeur* :/ med ham til *Chr*: derfra til *Brorson*⁶⁾ som var ikke hiemme og spadserede derpaa om ad *Lambeks* Vænge gottende os med sammes gode Æble og med en betydelig Agtsomhed betragtede *Rudera* af Sl. Frue Kirke Mur,⁷⁾ gik hiem og drak Thee, hen til *Borches*, derfra til Hr. *Tops* hafde en artig *Discours* med Jfr. *H. T.*⁸⁾ og hørte sammes Søster⁹⁾ spille paa Klaveer og synge tillige. En fortryllende *Musique!* — og hvor slap jeg? — og skrev dette. Gik hiem: tænkte og *phantasere*** en Timmes Tiid og sammenskrev *Porydon* Kl. 8 — satte mit Lys ved Sængen og læste mig i Søvn — hafde midlertiid *Neergds.* Besøg *Dial*: om min *Navigaz* i Parken med — *NB.* Er det en Prædiken lille *Baggesen* — — *Hvor yndig! men en Grund hvorpaa man minst kan bygge.*

Søndag d 8de October.

Op Kl: 7. Førend ieg gik i Kirke *mediterede* paa adskilligt som Læseren ikke vedkommer* traf siden min Fader *à cheval*, og fulgtes med ham ned til Control. *Lange*⁹⁾ hvor vi drak Froekost, da han derpaa reyste til *Corsøer* — Tienesten angaaer nu 9½. — *Rector* ventes i Dag — Holdt i Kirken *Commentarier* med *F: Wildggrd.*¹⁰⁾ over *Saxo* og den *Historie* om *Svend Grathe* — *dito* over *P: F: Suhms* *Historie* — *dito* over med Sorgen og Klagen hold maade *etc*: — Flyve Tanker til *Object* i *Templen* — *Effterm*: hafde utal: Løyer af Skialdren *Rafin***¹¹⁾ som qvad† og rimedede et par Timers Tiid — gik ned til hans†† *Med-Collega* Hr. *Brorson* |: den Danske *Taubmann* :/ †††, og holdt en *Dialog* med ham om denne *Pegasianske* Rytter og *Parnassianske* *Bestormer**** — Men! — Billig burde ieg nu paakalde Dig O! Kal-

** *Autor* er meget tilbøvelig til at *phantasere*. Man har heele *Folianter* af hans *Phantasier*: Jeg haaber derfor dog just ikke Læseren holder ham for en *Phantast* — det er dog ikke at lide paa.

* Man har siden faaet at vide at det var paa Planen til hans *Levnetsbeskrivelse*.

** En Bogbindersvend, men meget riig paa Riim, helst naar han faaer vandet sin Geysts Have med lidt Korn-Safft (*a*) — Saa flyder hans Poet: Aare baade paa *Latin* tydsck og dansk hved [!] hvert Ord — Han gjør *Arier* og sætter Tone paa samme, alt *impromptu* (*b*).

† *Saxonice* *perinde igitur ergo itaque eleganter.*

†† *Teste se ipso* — ††† *Teste Illo Hugone* — *** *Epitheta Rafinii*

(*a*) med samme *Autoritet* som *Drue-Safft*. —

(*b*) *Der har hun paa min Ære*
en *Pæææere* —

[lio]pe! *Homeri* fortroelige *Patronesse*; Du Digteres Dronning, for hvis Scepter ieg altid bukker mig; billig burde ieg bønfulde Dig om at besiae mig for i din Yndlings \wedge Tone at besyngne effterfølgende rørende Samtale med den fortroeligste Ven. Men — Du nægter mig nu din begeystrende Hielp — Egensindige Gudinde! — og tvinger mig til at fortælle det i en frie men usammenhængende Prosa**** *NB.* Efterat ieg hafde dreyet *Brorson** min kiændte Ieg, [ind] paa en Samtale om — her *pauseres* — men hvor blev *Kalliope* af, som dog med al sin Guddom neppe skulde værdig kunde besyngne hiin *Venus's*¹²) Datter, som gjør mig Livet til *Plutos Residence* \vee og som forvilder og leder mig dybere og dybere ind udi Elskovs Irrhave — den yndige, som skulle staa bag effter dette: om(a) — — kom vi dybere end vi hafde ventet ind i denne Elysæiske Samtale, ja tilsidst saa vidt, at ieg neppe kunde komme ud igien(b), Det er husker ieg ret den 8. 8ber og lige saa lykkelig en Dag som dens *Farfader* var ulykkelig — Samtalen varede en Elysæisk Time som ieg troer i Gudernes Regnebog staar anskreven for En 1000000deel af et jordisk *Secund* — — Jeg er overtudet om at min Læser er begiærlig effter at vide Sammes Indhold og nysgierig titter om paa den anden Side for at hitte *Dialogen*, men han mærker han er narret, og var *Autor* nærværende vilde Han nok viske ham en Diævel i Øret — Men da samme ikke endnu er overbeviist om at Laasen til Hans Hemmeligheds *Contoir* er dirkefrie holder den forsigtige *Autor* ikke raadeligt, at nedlegge sligt der hvor Tyve saare let kand igiennembryde og stiaele; helst da dette ikke kand være den veldømmende Læser til nogen Nytte eller Fornøyelse da det er en Sag som Helten alleene kand gotte sig over — og derfor behager at lade sig nøye til videre med denne Effterretning: at *det er skrevet af ved og for Ham selv, scilicet Autor(a)* — — og desforuden saa han jo selv |: jeg mener Læseren :/ at *Calliope* løb — — — i Vold med Svampen — — — For dog at tilfredsstille den fortørnede Læser med noget |: meest for at forebygge at han ikke skal kaste Bogen bort uden at læse meere:/ vil ieg fortælle at: *Friedrich Quist Brorson og lens Baggesen* blev i Dag |: d. 8de 8ber :/ forneml: , fortroelig eed-

\wedge *videlicet Homeri* —

**** Her var *Autor* uden Tvivl plumpet Hovedkulds ned i *Hippocrene* Kilde — Drukner han kun ikke? Han er ganske vaad —

* *Amicus Authori Thesea fide junctus*

NB. Nu kom han op igien —

\vee Mon han ikke blev vaad nok sidste Gang?

(a) En temmelig *Digression*. Man mærker nok *Autor* forstaar ikke *Knebren* med *Pegasus*. Han v. Hun/: for enten det er en Hest eller Hoppe veed jeg endnu ikke :/ løber sommetider af den rette Vey den er ventelig skye —

(b) Det mærker ieg.

(a) Visk ier nu om Munden.

svorne og uadskillelige Venner(*b*) — — — En behagelig Tidspunkt som bestandig skal *celebreres* i min Hukommelses snevre Stadsstue. — Og Du min *Orest*(*c*) skal denne Dag evig være helliget — *Ut enim ad me redeam*(*d*) Da gik ieg fra *Brorson* Kl: 9. hjem og i dybe, vidt udsvævende, rørende, og Poetiske Tanker sammenskrev denne Poetiske *Harangue* — og effter at havfe giort adskillige *Moralske* Betænkninger herover blev tilsidst saa *moralsk* at ieg gik i Seng før Midnat og slumrede hen (først Kl. 1) i lutter fortryllende Skygger, og med den *Devise* i Munden: *Una Salus victis nullam sperare salutem* og drømte at: *interdum valet plus Pietate* Venus.*

Mandag 9de October,

vognede Kl: 4 i samme Tanker som ieg sov hen, og gottede mig med alle de Forlystelser som en fortvivlet Elsker kand finde i Haabets forfængelige Indbildninger til Kl: 7, forloed derpaa *Sr: Morpheii* Verksted og for ret at benytte mig af den *Venia, quæ nobis concessa erat hodie*, gik ned til *Brorson* som fulgte med mig op til mig hvor vi fornøiede os med at læse i *Relat: Curios: Jan. Bag:* og *Opuscul: Poeticis ejusdem Autoris*, samt holt en lærd Samtale over *Poesien* — og *Poetiske* Følelser, og iblant andet bildte os meget *Poetisk* ind at vi havde 40000 Rdl., og dereffter indrettede vores Levemaade og Forlystelse til Kl: 10, derpaa gik begge hen til *Borches* hvor der var temmelig Luunt af visse — som Lat. kalde *Flatus* besaa den nu færdige Lande *Vey*¹³) — og beundrede Ober *Vey Mesterens*(*e*) *Force* i at traktere en Jomfrue derfra ned til *Brorsons* /: igiennem *Bierb. Gade*,¹⁴) som vi gjorde Anmærkn: over for sammes Utydelighed :/ hvor vi talte om Hr. *Winther et ejusdem Gestis et Vestigiis in re amatoria*, og *dito Colloquium* om Hr. *I: P: Top* (*f*)¹⁵) en Tiimestid, samt til *Beviis* paa *Br:* uskrømtede *Venskab* besaae adskilligt, og til *Vederlag* viiste ham adskilligt(*g*) *Credo me vivere Seculo Pythiæ*(*h*) Medens *Brorson*

(*b*) *Par fuit his Ætas, et amor: quorum alter Orestes Alter erat Pylades; nomina Scola †† tenet*

Ovid: Ex Poet. l. III Epl 11 v. 70.

(*c*) Aarsagen hvorfor *Aut.* kalder ham *Orestes* /: *Raison* for alting: / og sig *Pylades*, skal effter mange Lærdes Meening være blot aleene Begyndelse Bogst: effterdi *Orest* naar man lægger en Svands til ligner *Q* — *Quist* — og — *P* i *Pylad* ved samme *incrementum* bliver *B* — *Baggesen vid: Dissert: Hug: Nansen in Diar: Baggidis.*

(*d*) Lidt Latin imellem skader intet; det er Klumperne: *Variat: delectat.*
* *pro virtute*

(*e*) *Johannes Winther*¹⁶)

(*f*) *Hafniæ ambo hodie existentes*

(*g*) *Arcana, Secreta, et Mysteria* —

(*h*) *Tempus docebit aut fors an lector.*

†† *deest quid melius*

spüsde(i), skrev dette. Derpaa agerede han Bogbinder meget snildt, indrettede sig en Tegne Bog af Carduus Papiir, og fleskede løs i *Wøldikes Propos*: for at tage de reene blade af til et *Diarium*. Svinet forfattede sig en Bog kaldet Hans *Oeconomie Register* som Han indviede med disse Stropher:

Denne Bog den er nu færdig
 Skjønt ieg er den ikke værdig
 Dersom den af Penge fuld var
 Da var den meere smuk en rar
 Det var vel ogsaa gandske smukt
 thi hvo der har Penge som Sand har ogsaa en behagelig Lugt.

Gik derpaa fra *Brorson* ned til *Bager* som gik op til mig, hvor *Brorson* og mødte, holdt en Samtale, hvori vi lærte den uvedkommende *Bager* de første *Elementer* i *Elske-Kunsten*, men som til hans Lykke ikke beed paa ham. *dito* om *Skjønheder* — *dito* om *Skoelen*, sær om *Roskilde* og andre *Skoelers Vedtægter* og *Indretninger bortdrivende Tiden* dermed paa mit *Kammer* til *Kl: 7*, gik saa need til *Bager*, hvor ieg *effter Brors: 3 gange repet*: Sang lærte *Menuetten la Touchant* paa *Fløyte*, og *Gnikkeren*. Da *Bager* noget haffte *ageret* fuld *Bonde*, gik ieg og *Br.* hiem, hver til sit, og ieg i hvor søvniq og sulten ieg var skrev dette*** som derfor er meget mavert.

Fredag 13de October.

Seet og hørt denne *Despetaz in re vera(a)* Effter megen *Qualme* og *Latter* sær af *Albek*¹⁷⁾ /: som saa tilstrækkel: grinede, at *Stoelen* knagede under ham :/ spadserede *Br:* og *I. B.* samt *P: Nerg:*¹⁸⁾ *Kl: 8½* ned til *Bager*, hvor hvi effter adskillige korte *Pudser* svingede ned fra igien, da ieg endelig gik hiem, for at sove, men falt *Kl. 10* paa det besynderlige *Indfald* at vaage, satte mig til at pløye paa *Ferie Lectierne*, først i *Horatz*, derpaa *in Theol: naturali* hendrivende *Natten* dermed til *Kl: 3*, da *Lyset* sluktes, og ieg altsaa satte mig paa en *Stoel* og i denne *Stilling* forblev til om *Mor-*

(i) *Autor* *Faster* i *Dag* — Adskillige subtile *Hoveder* har bemøyet sig for at udfinde *Aarsagen* hertil. Nogle holder for det er fordi han ikke har *Kost* i *Dag*; andre at det er af *Hellighed*, og andre — for *Sundhed*; — men ieg veed bedre *Luntent*: *Aarsagen* er denne: hand holder bestandig en *Fastedag* paa denne *Dag* hver *Aar* i *Anledning* af det som *passerede* i *Fior 1779* den *9de October*, og som *Læseren* vidløftig kand efftersee i *Hans: Relat: Curios: v: Diar: Anni 1779 mensis Oct. pag: 30.*

*** Disse *Stierner* betyde sielden got — *Autors Geyst* er i *Aften* krøben i *Køye*, og vil med *D..... Vold* og *Magt* have sin *Herre* med — Han er sielden studs imod den; thi han er af et føyeligt *Gemyt* — Nu *snorker* han alt.

(a) *Felices quibus hæc ipso cognoscere in actu*

— — — — — — — — — — *contigit.*

Ovid lib III Ep V. v. 15.

genen Kl: 5, i hvilken Tiid ieg deels sov deels drømte, deels imellem ofrede nogle Tanker til min Siels elskte Gienstand, § som den nysgierige Læser meget gierig ønsker at kende(*) Men dette kand hand være vist paa, at *Helten* har hafft lige saa fiin *Gout* som hand i at vælge og tør sette sin imod hans naar det skal være thi hun viger ikke hans i noget.(b) NB. Men derfor skal han ikke phantasere.

Løverdags 14 October

Kl. 5½ drak thee, og gik derpaa i Sielegot *Humeur* op paa Skoelen og drøvede, med god *Force* til Kl: 9. — læste derpaa med stor Fornøjelse for vores hiemkomne *Rector*, og stod os alle temmelig got, gik siden hen at spise til Hr. *Tops* derfra til *Borches* hvor *Albek* og de andre sad i Styrvolt til Øerne, slog et Slag i med, men gik siden hiem med *Melsted*,²⁰) som satte mit Haar saa guddommel: at endog § beundrede det. Kl: 6. gik hen til Hr. *Tops*, holdt først ½ *Times Discours* med *M: D.*²¹) siden med *H: T:*, skrev derpaa mine unge for, og førte en artig *Dial.* med §, og haffte adskil: Løyer med *Henr.* og *Mar: Dorthea* — heglede Forvalteren — dito Sr. Hofmester *Contant* og afbrød endelig Kl: 8½, da ieg gik hen til *Borches*, hvor Styrvolten endnu *dominerede*, ned til *Brorson*, hvor *Melsted* var, og hafde 1000 Løyer af *Brorson* som fortalte *Fabler* og opdigtede Historier om *beat. Sr. Lund*, og som igien skal refereres til § med [det] første gik fra *Brorson* Kl: 9½, op paa mit Kammer, skrev dette, tænkte og overlod mig gandske til *Elskovs* bitter søde Følelser, til *Nathanemes* 12-Skraal mindede mig at gaa i Seng tilsidst — og *malgré moi* maatte binde mit vel *conditionerede* Haar ind i et Lommetørklæde — *Tantum.* — NB.

Jeg kand dog ikke undlade at fortælle *Skialderens Rafinii* Aftensang, som han /: i det ieg gik i Seng :/ qvad i en høy og lydelig Tone: Kl: 12½:

Tvi Tvi Dig dog Pilatus (a)
Der haver Du en Flatus
 Ich will nun im mein bette gehen

(*) Her og paa fleere steder i *Diario* forstaaes sædvanlig ved det Ord Læser især *H. C. W.*¹⁹)

(b) — — ἐπεὶ οὐ ἔθεν ἐστ χερσίων

Οὐ δέμας, δουδέ φνήν, οὐτ ἄρ' φρένας, οὐτε τι ἔργα.

Homer: Iliad: A. v: 114.

NB. I Dag vare alle Lærerne occuperede med at indrette *Bibliotheket* og sætte de første Bøger derudi. —²²)

(a) *Pilatus* og *Flatus* ere hans Liv Ord, som han ved alle Leyligheder indflikker, ut: *Saa snart som en lader gaa en Flatus, Saa tænker man strax at det er Pilatus.*

und für im Morgen nicht aufstehen
Det er en anden casus
Teribazus Carasus Trabasus. (b)

Dette skrev ieg kiære Læser i den blotte Skiorte.

[Søndag d. 15. October]

Op Kl. 7 — Førend ieg gik i Kirke feyede op til *Borches*, hvor Brorson kom, og hvor vi kom i Disput med *I: W:*²³⁾ angaaende hans Lægge for hvilke han var *defendens*. — Derpaa i Kirke hvor ieg tiente Herren med Sang og Bøn til 12 — hen til *Glises*,²⁴⁾ derfra hen til *Brorson* som var gaaet ud, hen til *Borches*, og siden hiem, hvor medens ieg sad paa Trappen *Rützow* kom til mig og hilste mig fra *Corsoer* — gik derpaa op paa mit Kammer, og øvvede min Fløyte, siden op paa Værket hvor *Brorson* var men gik derfra med *Kettil Johnson Melsted*, hiem og som satte mit Haar saa ypperlig og uforlignelig at 10 *Homerer* neppe kunde besyngede det i en værdig Stiil, — gik ned til *Brors:** Kl: 5, hvor *Kettil* var *etc:* I anledning af *Friborgs*²⁵⁾ Død holdte vi hos *Brorson* et heelt *Collegium*, og fortalte utalte Historier om Døde Folks Levendegjørelse, *Bavianen*, Hofmester Indfald *etc.*, spadserede siden op af Gaden og satte hverandre Stevne at møde til *Borches* for at spadserere. Kl: 7 samledes da Selskabet: *Brorson, I Ferslew*,²⁶⁾ *K: Melsted* og *I. Baggesen*, og effter adskillige *Touren* kom ud paa den nye Vey hvor de toe ulykkelige forvildede *K: og F:* med *Pine* fortalte deres Gebrechlighed paa Hiertes Vegne, da *Brorson* imidlertid var *Neutral*, men ieg vedligeholdte Samtalen, og gav dem nyttige Regler og *Medicam:* skrevne og *præparede* af Erfarenhed; *K:* [og] *F:* Ragede siden i *Disput* med en *Persohn* som ieg ikke vil værdige at nævnes i mit *Diario* — satte os paa en Ligsteen, fornøiede *P: Nerg:* med at fortælle utal: af *Brorsons Contant-Indfald* og som alle slutter med dette: Aldeles ikke [videre] min Herre(a). Derpaa gik ieg hiem og haaffte Løyer af *Rafin:* Noret Kattemaal *etc:* — Kom formedelst samme *desperate* Skialdre ikke i Søvn før Kl. 1, da han bestandig *declinerede, conjugerede* og skraalte Vers som

(b) Det Vers er fornemmel: indført, fordi det kand give Læseren best begreb om hans Skialde Kunst, som blander *Latin*, Tydsk og Dansk sammen, og ender som offtest med *Teribazus*.

* *Autor* har ikke megen tid til overs nu *Rector* er kommet hiem og *Examen* nærmer sig, allerhelst han i denne Tid er faldet paa det besynderlige Indfald, at betragte sine Studeringer med meere Alvorlighed, til at udføre adskilligt med meere Vidtløftighed, haaber derfor den gunstige Læseres *Pardon* heri.

(a) *Lector* kand herom faa nøyere Underretning in *Natura* !: *volente Deo* ! naar han kommer igien.

hin gale Poet hos Horaz: (b) og kom ind til Lund, som ikke kunde blive ham qvit. —

Mandag 16 Octb.

Op Kl: 7. Paa Skoelen forefaldt følgende: *Rector* indtriner: *Hent Riis |: inquit |:*. Da *Lectier* vare hørte og vi pillede i *Homer* fik vi at see hvortil det sigtede: han viskede altsaa *I: Wægner*²⁷) 14 *delicate* Hantager ud, fordi han hafte skrabet taget af *Fritz*es Næse, og forsømt Kirken — Forresten aldeles ikke videre B: L: — Da ieg kom af Skoele spiste med god *App.* et stykke ubesmøret Brød(a) og skrev dette. — Paa Skolen var *Ferslew* lidt undseelig ved *Homer*, og hafte nær faaet Nævlinger, ellers aldeles intet mærkværdigt. Effterat have drukken Thee gik ned til *Brorson*, spillede og dandsede siden(b), da *Breson*²⁸) kom, og blev af min *Maitre*, roest for en temmelig god Bensats, spillede siden som bragte *Madme Krumhorn*²⁹) til at *presentere* mig nogle Æbler, spadserede op af Gaden med *Brorson* og tilbage igien gik omsider hiem læste en halv time i *Lettres de Richelet for les galans* — og udbrød med ham: *l'absence est pour les vrais Amans un supplicé insupportable* — gik derpaa uden at have i Aften tænkt paa *Rector*, i Seng og tænkte dismeere paa § *sed: lingua sile! non est ultra narrabile quicquam.* —

Tirsdag 17 October

Op Kl: 8, paa Skoelen, til Kost, paa Skoelen igien, ned til *Brorson*, dansede et par *Menuetter* med ham, hjem, og i Seng Kl: 9(a) Aldeles ikke videre min Herre — lat: *Amplius nihil*(b)

Onsdag 18 October.

Op Kl. 8, *accomoderte* mig, paa Skoelen, *accommoderte* mig — hen til Hr. *Tops* — — — atter paa Værkstedet til Kl: 5 — drak Thee, *accommodertes* af *Brorson*, ypperlig uforlignelig *etc.*, gik hen til Hr. *Tops*, hvor Jfr. *M. D.* og Frøken *A. S.* vare særdeles muntre. Da de skulle fortælle mig en *Passitiv* angaaende *A: S:* Angest i Sengen, talde de begge paa engang med saadan Hidsig-

(b) *Qvem vero arripuit tenet occiditque tegendo.*

Hor: Art: Poet — 475.

(a) *Jejunus raro stomachus vulgaris temnit*

Horat: Satyr: l. II Sat: 2 v: 38.

(b) Helten har i Dag begyndt at giøre de første Trin i en *Menuet* — Man mærker nok han ville med enten hand kand eller ikke: *Omnia conando docilis solertia vincit |:svær han paa:!*

(a) *Sallustiana brevitatis*

(b) *Hoc non tibi dictum puta doctissime Lector.* —

hed, at jeg troer, at hafde de talet *Hebraisk* hafde der blevet *Dagesch* i Frøkenens γ , hafde siden adskillige Løyer, og talte alleene med gik derpaa ned til *Brorson* og dandsede; — *Brorson* begyndte i Dag at spille paa Fløyte *sub auspiciis meis* —

19 October.

Paa Skoelen løb *Ferslew* mig omkuld, at ieg slog mit Hoved saaleedes, at ieg maate bede *Rector* om at gaa hiem, da ieg lagde mig og kom ikke paa Skoelen meer den Dag, hafde *Nrgds* og *Brorsons* besøg om Aftenen.

20 October.

Gik i Kirke, hvor *Wgd.* fortalte mig Historien om *Printz Faruk*. Om Effermiddagen fik vi *Kostpenge*, var først hos *Rector* som forkyndte mig at min Fader hafde skrevet ham til og bedet ham modtage mine *Kostpenge*, *Anecdoter* herved som ere for vidtløfftige at opregne — gik ned til *Brorson*, dandsede som *Discipel* og fløytede som *Ludimagister* — gik hiem og i Seng.

21 October.

Om Formiddagen *passerede* intet mærkværdigt, om Effermid: satte *Brorson* mit Haar uforligneligt. Kom hen til *Hr. Tops*, hvor intet synderligt *passerede*; Man legger alleene Mærke til *Lindenblads*³⁰⁾ Opførsel i henseende til Dørens Lukken, og siden en lang *Discours* med *Phyllis* — need til *Brorsen* hvor vi dandsede og spillede. —

22 October.

I Kirke hvor *Wgd.* og ieg fortalte Historier etc.; den heele Dag *passerede* intet uden den Historie om *Wolff*³¹⁾ og *Dorthe*.

23de October.

var mærkværdig ved *nulli* —

24de dito.

dito —

25 dito

Til *Hr. Tops* Kl. 6, hvor ieg og *Βρισηῖς καλλιπαρηγον* og beluxede *A E*³²⁾ for nogle *Bergamotter etc*: gik ned til *Brorson*, I Dag hafde *Melsted accom.* mig fortreffelig. —

26de October.

Effterat have været paa Skoelen gik ned til Hr. *Bierregrds*³³) hvor *Ngd.* og ieg spildte Dam som saaleedes ophidsede den gode Mand at han intet vilde spise — *Joh. Wægner* fik dygtig Nævinger — og *Fr. Wildgd.* maatte bede sig frie — for Frankerig — dandsede om Aftenen paa Skoelen. *Brorson* fik i Dag Blommen i Ægget at spille effter.

27. October.

I Kirken gottede jeg *F. Wgd.* og *Ferslew* sig over den af mig vidtløftige fortalte Historie, om *Primaria Causa* til *Troyæ Krig*, eller *Adams Opera i 300 Tomer*. Om Efftermiddagen smørede *Rector Ferslews* Hænder — Effterat have været nede hos *Brorson* tilligemed *Kettil* gik vi toe op til *Wildgaards* som trakterede os med Nødder hvor da adskillige Løyer. —

28. October.

Conrector læste i Dag — Ved Bordet til Hr. *Tops* haftte Jomfr *H. T.* og ieg en mumle[n]de *Discours* om *Wolffs* Forlibelse. Om Efftermdagen ned til *Brorson*, siden til Hr. *Tops*, hvor vi alle gottede os over *Wolfs* Kierligheds Brev, i en Himmelsk Henrykkelse sad paa *το κοξ(?)* med den guddommel: §, og i den lykkeligste *Humeur* gik ned til *Brorson*, som satte sig til at tilskrive *Winther* i hvilket Forsæt ieg og dyppede en Pen *NB.* — men gik siden op til *Borches*, hvor ieg først hørte den hereffter saa offte forekomende Historie om en Discipel af Skoelen der skulle have giort en falsk *Banco* Seddel og leveret *Mdme Schorler*³⁴) *etc*: siden hiem, og beg: at skrive paa til *Winther* — til 1. —

29 October.

Strax om Formiddagen hen til *Borches*, hvor da *Conectium* og *Continuatio* af *dito* Historie (*a*) — i Kirke, til Kost og ned til *Brorson*, som ieg fulgte med op til *Borches* — hvor vi atter taledede om Seddelen og dens *Facon* — derpaa med *Brors*: paa Værket, hvor vi betragtede *Magneterne*, og gik da det var forrettet ned igien, og hen til *Borches*. *Brorson* gik da hiem, og jeg ligesaa, men

NB. Kettil Johnsen Melsted Friseerte mig

(*a*) Omstændighederne ved denne Historie kand Læseren fuldkommen blive underrettet om naar han kommer engang til *Slagelse* da hvilket Barn han vil spørge paa Gaden, strax vitløftig kand fortælle den der har giort den saavel som og den der ikke har giort den — Man troer at det i Morgen er bekjært i *Kbhavn*.

samledes igien til hans hvor *Bager, Ngd Haderup*³⁵) *Iohannes* og *Kettil* var, som tilskyndte mig at gaa op til *Schorlers* for at faa Oplysning andgaaende Seddelen, da det alt var kommen saa vidt, at ieg og *Haderup* vare beskyldte for sammes Forfærdigelse, men *Schorler* og hans Kone svor paa at ingen enten hafde været der med saadan Seddel eller nogen sagt det. Ieg gik da ned til *Br:* igien og *replicerte* dette, og siden hen til Hr. *Tops* for at tale med φ — derpaa ind til *Ferslew* hvor *Brors:* og *Ngd:* var, plodrede noget der, gik ned paa *Apoteqvæt*, hvor ieg antraf Sr. *Bierregrd* begeystret af *Bacchus. Lange*³⁶) han og ieg taledede om adskilligt, da endelig *Banco* Diskursen begyndte, i hvilken *Biergd.* viiste sig meget *patriotisk* — han taledede *Latin* tydsk og Fransk og endelig tumlende svingede ned af Trappen og gik hiem. Jeg blev endnu noget og talte om *Personnagen* med Hr. *Jacobæus*³⁷) og gik hiem i Seng Kl: 10. —

Mandag 30. October.

Paa Skoelen var jeg saa forvirret over Historien at ieg upartisk maa fortælle Læseren at ieg *totaliter* røg af med *Geographi* /: *Scapta hybla* :/ — dog uden at faa synderl: Utak, endsige Hug af *Rector*. Kl. 12 tog jeg mig paa att forrette paa Skoelens og mine egne Vegne at forrette den *Ambassade* som de andre vægrede sig ved og gik hen til *Wöldike*, som med stor *Attention* hørte mig opremse Hist: fra Hoved intil Hale, og gik derpaa i egen Persohn hen til *Conrector* for at oplysse om samme. Om Efftermiddagen fik den bestandig rygende *F Wlg.* Hug til alles Forundring. Kl. 6 gik *Brorson Kettil* og *Bager* og Ieg op paa Skoelen hvor vi dandsede først et par *Menuetter* og nogle Engelskdandse, men da de andre gik, slukte ieg Lysset og *Kettil* og ieg blev siddende i Mørke da ieg *phantaserede* paa Fløyte til Kl. 9, gik hen til *Borches* et par ” og siden Hiem.

Tirsdag 31. October.

Midt iblandt Grækernes Raaben hos *Homerus* afbryder *Rector* og begynder at *examinere* Historien om Seddelen opholdende sig alleene over mig og *Ennius*. Vi svarede begge effter Formue, og vores Vidnesbyrd komme tilsidst ikke overeens *altero negante quod alter affirmabat*, da *Rector* maate lade sig dermed nøye, og der kom intet andet deraf en *Rasmus* sagde deres Pige at have nægtet at det var sandt *etc.* Vi skulle vel overveye med os selv og betænke i vor Samvittighed ifald vi stak noget under Stagen /: *inquit* :/ thi det var en Æres og Livs Sag. Om Efftermidd: passerede intet vigtigt — og om Aftenen var ieg til *Borches* hvor vi talte om *Banco*

Fablen som ieg hereffter vil kalde den, gik hiem og i Seng Kl: 11. —

NB. I [Dag] var *Concert* første gang i Aar til Hr. *Bangs*.*

Onsdag 1ste November. Alle Helgens Dag.

Op Kl: 8 paa Skoelen hvor vi strax tog fat paa Homer, og *Horaz* og effter at have flesket løs i dem af (?). Hen til Hr. *Tops* hvor de vare *occuperede* med at pynte *Madme* til *P. Beirholms*³⁸⁾ Bryllup med Jfr. *Biergrd.* Hafde over borde adskillig Spøg og klemmede alle brav paa *Cartoflerne*. Om Efftermd. Kl: 1 blev da jeg og *F: C.*³⁹⁾ sendt som *Gesandtere* hen at anholde om Lov.

Ved Indtrædelse til *Wöldike*

1ste *Gesant I: Dne Rector* Tør vi ikke bede om vi maa have Lov i Effterm.

2den *Gesant F:* Fordi vi ere saa faa og alle de andre har Lov.

Resp.

W: Distbedre have vi andre jo Rum til at gjøre os glade.

Begge *Ges: F. og I.* En Smiil.

Conclusio.

W: Ia det kommer da ikke an derpaa!

Dermed var da *Gesandtskabet* endt, og ieg gik med en *Ambassadeur* Mine stiltiende op paa Skoelen igiennem de andres Frydeskrig, hvor ieg 3 gange udraabte: *Venia. Vivat Pêr Wöldike quia nobis hæc otia fecit.* Gik omsider ned til *Brorson* som *friseerte* mig og sig, og effterat vi *in Conspectu Ngrd Ferslew* og *Zeuth*:⁴⁰⁾ dandsede to *Menuetter* og en *Schwabisk* som endtes med Bordets Omkastelse, gik op til *Borches* og *presenterede* dem der en Priis Tobak og hen til *Kierulffs*⁴¹⁾ hvor vi besaa alle *Bibliotekerne* derpaa hen til Hr. *Tops*, hvor ieg drak Thee men maatte savne min Gudindes dyrebare Nærværelse, skjønt ieg blev der til Kl. 9, fra Kl: 5 af, effterdi de var ikke hiemme. Ieg sad i al denne Tiid og sammenskrev dette alleene med *August*⁴²⁾ som læsde og skrev til vi begge gik hen til *Borches* i Følge med *Brorson*, *entretenerne* først *Madme Borch*, og talte om Pigen som var Aarsag til al denne *Banco-Allarm* blev og tilsidst alle eenige om at sette hende i Gabestokken. — Siden fortalte *Brorson* os adskill: *Passitiver* angaaende den unge Jfrue *Mandix* som han hafde giort *Cuur* hos til *Kierulffs*, da han og *Breson* hafde dandsset med hende, hvorledes hun giorte 12 Trin og meere. Tilsidst endte *Diskursen* med et vel-

* Formedelst utallige Hindringer har *Autor* imod sin Villie ikke kundet udføre de Dages Historie fra d: 17. *Oct:* til 1ste *November* og har derfor maattet paa eengang skrive det, som derfor er ikke saa fuldstændigt. —

signet Indfald, som *Ferslew* fortalte (a) og som ieg saaleedes gottede mig over at ieg biefaldende tumlede om paa Gulvet, og vogtede af *Albeks* levendegjørende Latter. *Enfin*, da ieg var kommet mig reyste ieg mig op tog min *Chapeau* og tilligemed de andre og gik hiem Kl. 10. —

Torsdag 2den November.

Paa Skoelen fik *Rector* en Epistel fra Sr *Beck*,⁴⁴) hvori han beklagede sig at han ikke kunde gaa over Kirkegaarden for Discipulne som raabte effter ham, Ved hvilken Leylighed *Rector* holt en Tale til *Breson*, etc: — gik om Aftenen ned til *P. Neergrd.* og *parlerede* Fransk med ham som og siden med *Monsr Laugier*, luntede om til *Borches* hvor *Brorson* kom, og hvor vi medens *Albek Erichsen* og de andre spillede; med *Ennius* ved Kakkellovnen gottede os over selsomme Historier og Indfald til den gamle *Rector* og meere til Kl. 10.

[Fredag d. 3. November.]

Gik i Kirke hvor ieg var baade *Dux* og *Fux*, det er at siige var alleene i Kirke. Paa Skoelen giortes en besynderlig Stiil. Gik ned til *Brorson* hvor *Ferslew* var. NB: *Brorson* var i Dag i en forbandet ond *Humeur*. Vi snakkede *Latin* saa diævels at *Brorson* derved gav mig et Ørefigen, da jeg udbrød med *Socrates*: Hereffter er det best at gaa med Jern Masker. Til *Borches* spillede paa den lille Fløyte. Siden ned til *Brorson* hvor *Bager* var med, og hafde adskillige Løyer. Et stort Hul i Historien. —⁴⁵)

Vogn nu op igien Du af foranderlige Indflydelser paa min døsiges Siel, i saa langt et Mellemrum af til Inders Ocean hensendte Dage, ligesom i Søvn dyssede om ikke døde Muse — Vogn op og lad min høye Sang tilbagekalde Dig fra dine Søstres Selskab ved Aabredde af den Kastaliske Kilde — Hører Du ikke? — Maaskee Du er bleven fortørnet over min Skiødesløshed da jeg saa længe har afsondret mig fra dit behagelige Selskab — Men vær forsohnlig da ieg nu forbander min Forbrydelse — Kom da nu min Beskytterinde! *Calliope* og lad mig ikke længer sukke effter Din Begeistring! — (a) Hører ieg du kommer eller bedrages ieg af en stolt Indbildning (b)? Men ieg vil prøve om du er tilstede og snart mærke om Du usynlig indblæser mig. Er Du tilstede saa beviiss din Nærværelse ved værdig at besynge den Ødelæggelsens Vederstyggelighed som i disse Tider er indfaldet i Din og Dine Søstres *Residense*.

(a) Dette lække Indfald skylder ieg min[e] Læsere NB. dem som ey have hørt det før:

— — — — *Gaa ind i Kahytten og spør Styrmanden ad.* —⁴³)

[Onsdag d. 29. November.]

Efterat Examen med de første Alumner i Slagelse lærde Skoel var tilendebragt, og med de ringere begyndt; helligholdt: *I: C: Breson, F: Q: Brorson, I: Winther, I: Baggesen, og K. I. Melsted* Tirsdagen d. 28. *November* med at dandse, i *Respect* af Hr: *Wöldike (a)* om aftenen Kl. 6, da i det samme et slags Pudslen lod sig høre ved Vinduet. Man merkede strax at det var en *Herold* fra samme, som lod udraabe følgende med en Østerlandsk Tone: *Alle af Skolen: Mester Lectie, Fierde og Tredie Lectie maa i følge Rectors Ordre uden Opsættelse møde i Morgen Klokken 8¾ paa Skoelen.* Dandsen ophørde da, og man begyndte nu kuns at tale om hvad dette sigtede til; men da adskillige af Skoelen vare bortreyste hvoriblandt *Ferslew*, besluttede *Breson* og ieg at ride bort efter ham og i det Forsæt skildtes Selskabet ad. Efterat da ieg og *Breson* hafde giennemspølet alle Slagelses Vraaer for at faae en Hest til mig /: da han alt hafde faaet Biergrds :/ men omsonst, lod denne tienstagtige Mand mig ogsaa faa den anden, da vi derpaa uden videre Omstændighed forlod Slagelse Kl: 8 i et sort Mørke. Veyen var overmaade slem og da det frøs stærk var Reisen tildeels ubehagelig indtil vi kom til *Harrested* da vi hendrev Tiden med Fornøelse og endelig ankom Kl: 11 til *Haarsløw*.⁴⁶⁾ Hvor vi først forskrekkede *Bresons* Broder som vi i en *comique Exvipage* forefandt ved Kakkelovnen i Skoelen, men forlod snart denne Residens og kom over i Præste Gaarden, søgende Kammer Raad *Mejers* Kammer hvor *Ferslew* tillige laae. Vi bankede 3 gange, men ingen svarte, til sidst kom dog Kammer Raaden /: efter given Forsikring at vi vare fredelige Folk :/ i den blotte Skiorte at lukke os op. Vi fik omsider Lys og efterat *Ferslew* og Kammer Raaden vare paa klædte satte vi os ned og *discourerede* da Jfrue *Ferslew*⁴⁷⁾ kom med Smørrebød, *Aqvavit*, Syltetøyer, Æbler og andre gode Sager at forfriske sig paa, begyndte vi at fornøye os, og da siden Kaffeen opmuntrede os hafde vi de løyerligste Samtaler af Verden. Selskabet bestod af følgende Persohner: Hr. Kammer Raad *Mejer*, Jfrue *Ferslew*, den unge Hr. *Ferslew*, *uterque Breson* og ieg, som saaleedes svirede til om Morgenen Kl: 5: efterat ieg imidlertid hafde aflagt en *Visit* til Hr. *Breson* hvor vi atter maatte drikke *Caffé*, og iblandt andet ogsaa *parleret* fransk med Hr. *Mejer*. Vi reyste da Kl: 5, skjønt mørkt fra *Haarsløw* og i den gladeste Sindsforfatning reed til *Hyllested*, da *Ferslew* |: *incautus* :/ for at blive varm gik og lod Hesten gaa bag efter.

[Torsdag d. 30. November.]

Vognede ej før Kl: 9, men var saa ilde *disponeret* at jeg saa

(a) — — — *quia nobis hæc otia fecit.*

mig nødt til at blive liggende da ieg i det øvrige hafde adskillige Besøgelser samme Dag, læsde i *Young* til langt ud paa Natten.

[Fredag d. 1. December.]

Efterat have drukket Thee, kom den lille *Top*, og meldte at hans *Papa* naar han gik af Kirke ville see op til mig. — Han kom og; og forsikkrede mig at han ey nok kunde forundre sig over *Rector*; han ville gaee ind til ham, tale med ham, og hvis han ikke med det gode ville fortryde sin Forseelse, skulle han nok andrage samme for Bispen *etc.*: Han fortalte mig tillige at *Breson*, som i gaar reed hiem sildig om Aftenen, hans Hest stoed i Morges uden for Slottens Port (*a*) og dette gav Folk anledning til adskill: Domme. Efter nogen Samtale forlod han mig og gik ind til Rektor, viiste ham den *Art*: i Skoole Forord: og forresten formanede og straffede ham *secundum Officium*. Ieg hafde i Dag 99 andre (*a*) *Visitter* og iblandt andre *Bresons* Broder. Om Natten hafde ieg *I. Zeuthen* til *Contubernal*.

[Lørdag d. 2. December.]

Hafde atter liig en Barsel Kone Mange *Visitter*. I Dag gjorde de Stiil. *Breson* indfandt sig, og *Rector* talte ikke et Ord til ham, ikke heller spurte han om mig — Ieg fik i Dag *Copie* af det Brev som *Rector* skrev Hr. *Top* til (*b*). *Melsted* laa i Nat hos mig, og da han i en ulykkelig Tiid næfnede *Rholf Krake* af *Ev.* hafde han nær giort mig rassende, da han hafde laant den til *P. Neergrd*. Skiønt han nu gik derned effter den fik ieg den dog ikke, da han var ikke hiemme. Ieg maatte da smøre mig om Munden og læsde i steden for den: *Zarine*, et Sørgeespil af *Brun*, med megen Fornøjelse samt noget i *Young* saaledes hendrivende Natten til 2½ da ieg slukte mit Lys og lod *Morpheus* sørge for Resten.

Søndag [d. 3. December.]

Da Hr. *Morpheus* holdt noget længe paa mig vognede ieg først Kl: 10 ved min Faders Indgang. Jeg behøver vel ikke at fortælle min Læser, at ieg bad ham sætte sig ned, og begyndte derpaa en Diskurs om Sørgeespil. Samme befaldt ham just ikke meget vel, og effterat han siden hafde aflagt sit Besøg hos Hr. *Rector*, gav han

(*a*) Da *Breson* kom ud paa Veyen syntes Hesten han ville tilbage igien. Den gjorde derpaa en dyb *Compliment* for ham, eller rettere, slog ham af, da de gik hver til sit. —

(*a*) *Numerus certus pro incerto* —

(*b*) *Vide Supplementa Diarii*.

mig meget overbeviisende at forstaae at Roelighed var nyttig baade for Siel og Legeme — *Pacem te pascimus omnes*. Effter nogen Ophold reyste han igien Kl: 4. — Neppe har nogen Dag været kiedsommeligere end denne for mig, derfor falder det mig og kiedsommelig at *renovere* den. —

[Mandag d. 4. December.]

I Dag besluttede ieg at forlade — — — Men — ieg husker ikke om der er nogen Gud for Sygdom, med mindre det skulle være *Æsculapius* som een af de første Læger — — — *C'est a dire (a)* Jeg besluttede at staa op. Dette blev iverksat Kl: 12, da ieg spadserede hen til Hr. *Tops*, som *grat*.****

Et Indlednings Kapitel.

Intet er værre end naar man i et Selskab er saa ulykkelig at man efter nogen Taushed ikke kan hitte paa hvad man skal begynde at tale om. Saaleedes gaaer det og en Forfatter som skal skrive, at han offte kommer i Forlegenhed for at hitte paa noget at begynde med; thi kommer han først i Gang saa har det ingen Fare. Jeg er just for nærværende Tiid i denne Betuttelse; men ieg er saa lykkelig at ieg ved at fortælle mine Læsere det, har faaet baade Tanker Fingre og Pen i en god lunte-Trav. Og da det vil forekomme Læseren noget forunderligt at der paa eet er bleven saa forskrækkelig en Pause /: om det ellers kan kaldes en Pause at springe fra den 3die December 1780 til den 2den *July* 1781 :/ saa ville vi gierne herfor giøre nogle Undskyldninger dersom samme maatte ansees for gyldige. Jeg har 100de sagde en Kommandant paa en vis Fæstning engang til en Prinds som spurgte ham fortrydelig hvorfor han ey hafde skudt fra Fæstningen da han seylede derforbi. Jeg har 100de Aarsager sagde han — Lad os høre nogle af dem svarede Prindsen — Kommand: begyndte: Den 1ste er at ieg har intet Krudt; den 2den — — — Holt! holt! raabte Prindsen med de 99, ieg har alt nok i den 1ste. Saaleedes haaber ieg og mine Læsere ere fornøiede naar ieg siger at vor Helt /: Forfatteren :/ har i al denne Tiid sovet, og vognede først op i en Feber den 2den *July* 1781, effterat han hafde sovet i 7 Maaneder 1 uge og 4 dage. Dette er vel noget utroeligt, allerhelst han i den Tiid har haft mange *Fata*, og iblandt andet skiftet Logis fra *Herresteds*⁴⁸) til *Krumhars*⁴⁸) hvor han kom den 1ste *May*, men det er dog vist

og adskillige Skribentere stemme overeens i at bevidne det*). Vist nok er det at det forårsager en stor Forandring i Heltens Historie, men det bliver tillige en stor Zirat i samme og gjør vor Helt mærkværdige[re] da man har kun faa slige Exempler i Historien. Han vognede om Morgenens Kl: 5 og gjorde mange naragtige Spørsaal til sin *Contubernal*, var forresten i Førstningen ligesom en Daarekiistegal. Da han siden blev lidt roeligere i Hovedet snakkede han med mig, og spurgte mig om de mærkværdigste Forandringer som hafde *passeret* i hans Sove Tiid; Jeg bildte ham ind for Spøg, som ieg let kunde at vi nu skrev 1801, at her hafde været Krig og at vi hafde vundet Sverrig, som han især gottede sig over, at der nu ikke var een i Skoelen af dem som før hafde været der, men lutter nye; og da ieg just hafde min Kiøle af, bildte ieg ham ind at det var Moden at gaa med Vest alleene og at Fruentimmer gik med Peruqver. Han begyndte derpaa at spørge mig om Videnskabernes, i sær Poesiens Tilstand, Ieg fortalte ham da at *Evald* var død, men at en nye dansk Digter var opstaaet effter ham som langt overgik ham. Hvad heder han, spurgte han gridsk, og hvad har han skrevet? Man kalder ham svarede ieg næsten intet andet end den Danske *Homer* men hans egentlige Navn er *Omen Bagvendt*; Han har skreven, blev ieg ved et Heltedigt om *Michaels* Strid med *Dragen*⁴⁰) og et om *Christian* den 4de: et Komisk Heltedigt kaldt *Pipliaden* og adskillige smukke *Tragoedier*. Hvor fornøyet han blev er næsten ikke at beskrive ved det ieg fortalte ham dette. Nu kan Danmark trodse, raabte han, baade Engeland og Frankrig, ia Grækenland og Rom selv. Men hvor studsede han ikke da jeg sagde ham at disse Skriffter vare skrevne i et Sprog, som er saa forskiælligt fra det i Evalds Tiid, som Evalds fra det i Saxos. — Det besynderligste ved alt dette, var at han ikke betragtede eller hensaa til min Vext mit unge Udseende og andre Omstændigheder hvoraf han let kunde slutte mine Beretningers Falskhed; men han var saa ørt i Hovedet at han endog troede da ieg sagde ham at det nu omstunder var skammeligt at lyve, at bande, at hykle at bedrive Hoer, at være uredelig /: det som man i hans Tider kaldte politisk :/ at have Tvivl om Religionen, at spotte samme, og andre saadanne Ting som ellers udgiorte en *honne homme*; at der nu vare Procuratorer og Dommere som hafde Samvittighed, Læger som gjorde sig Betænkning om at dræbe deres Patienter, Præster som sagde og gjorde, Magistre eller Skole Lærere som ey hafde Pedanterie, Lykkelige som ey vare stolte, og Fogeder som ey vidste at sætte det halve til af et, nybagte Studentere som ikke troede

*) *Vid: Danhedr: Mærkv: Begiv: i det 18 Seculo Tom. 3. Cap 15 pag 1611. Ennersons: Hist: Mirac: p. 353. Des Ballices l'Histoire de Dannemarc pag. 2113. og utallige andre troværdige Skribentere.*

sig klogere end de ere, Fruentimmer som ikke vare Koqvetter, Officerer som ikke vare Narre, og fleere saadanne Siældenheder; Da ieg mærkede han var saa tosset at troe dette, tænkte ieg det ikke ville blive umueligt at indbilde ham en Helvedes stor Løgn, nemlig at der nu fandtes oprigtige og bestandige Venner — Viis mig et par, raabte han, og smaaeloe. Jeg hafde ikke tænkt ham til denne Stræg, og søgte derfor at rede mig derfra i en Hast, ved at fremstille mig og ham som et par. Got nok, sagde han, *sed finis coronat opus etc.* Dog er det bekjændt at ieg og *Baggesen* virkelig er gode Venner, og opløses dette Venskab engang saa vil der ligge et Fandens Huus. Dog af Frygt for dette oplyste ieg ham strax effter om Sagen og lod ham ey længer blive i Troen, men sagde ham Sandhed om alt. Intet ærgrede ham meere end *Omen Bagvendts* Tiltetgiørelse og dette tog han sig saa nær at Feberen igien kom over ham. Ieg vil forlade ham i denne Stilling, for at give mig selv og mine Læsere lidt Pusterum. Han selv *continuerer* hereffter sit Dagregister. —

1781.

Mandag d. 2den Iuly.

Vognede op meget forvirret, halv rasende, men ieg vil ikke opholde min Læser med at fortælle mine Begivenheder fra Kl: 5 til 11 om Formiddagen; da min Ven Hr. *Snei Neseggab* alt har berettet det. Kl: 11. befandt ieg mig saa ørt i Hovedet at ieg for at forekomme mine Læsers billige Fortrydelse her afbryder mit Dagregister. —

Exegi monumentum aere perennius.

Breve fra Baggesen til Rektor Wöldike.)*

Værdige Lærer.

Værdige, Evigdyrebare Lærer! disse Linier for nogle Øyeblikke deres Opmærksomhed!

Ieg vover i den ulykkeligste Tilstand, paa en Tid, da min Siæl sønderrives af Fortrydelses, Skamfuldheds, Frygts og Fortvivlelses græsseligste Plager, paa en Tid, da ieg neppe tænker mig selv uden for at gyse over mig selv, i denne Tilstand vover ieg at tilskrive *Wöldike*. — Hvor ulykkelig er ieg, at ieg ikke kan udtrykke, hvad ieg tænker, at ieg ikke kan tænke, hvad ieg føler, at De ikke, Dyrebare Mand, i steden for disse Linier kan læse mit Hierte.

*) Manusk. paa Det kgl. Bibliotek.

Ieg er ulykkelig, *Wöldike!* Selv den ældste iblandt de fordømte er ikke ulyksaligere! Fortvivlede, men sande Tanke! Plages han meere, han føler det mindre. Hvor ieg vender mig øyner ieg Skræk og Fortvivlelse, lig flammende Lyneder i sorte Tordenskyer, eller rettere: lig de brandgule Luer imellem de sorte Klipper i Helvede. Tænker ieg mig tilbage — skrækkelige Scene! som da Brodermorderen vendte sig og saae *Abels* rygende Blod! Saaleedes seer ieg dig, sorte Erindring om — ieg gyser ved at vogne dig — om at have misbrugt mine af Gud skiænkede Natur-Gaver og dig, uigienkalde- lige Tiid — om at have misbrugt Guds Naade og den bedste Lærers Overbærelse — og derved at have fortørnet dem begge! Kast dit Øye bort, min Siæl, fra denne Synspunkt! vend dig til en gladere! favn det velgiørende Haab! — men ak! Haabet er borte — denne Ulykkeliges eeneste Tilflugt glimter neppe mat bag endnu sortere Tordenskyer i det kommende. O! hvem kan redde mig — rive mig løs af dette virkelige Helvede? Hvem vil? — — *Wöldike!* Men bør *Wöldike* redde mig? Ieg skiælver — Ieg bør først giøre Regnskab.

Ieg vil giøre det — saaleedes som ieg paa Domsdagen vil giøre det for den retfærdige Dommer — Du alvidende er mit Vidne, at Sandhed styrer min Pen! Knuus mig med din hevrende Torden — dræb mig med din Lynild om ieg lyver for *Wöldike*.

Ieg har været forsømmelig — meget forsømmelig i mine Studeringer — Ved et hurtigt Nemme lærte ieg i een Time, hvad mange ikke lærer i fire — Ieg har altsaa havt megen Tid tilovers fra mine Skolesager. Denne anvendte ieg som offtest — ja næsten altid paa fremmed Læsning. Min utæmmede Videlyst, denne Videgier- righed, som just har giort at ieg veed kun lidet, foraarsagede at ieg læste uophørlig Nat og Dag alle de Skriffter som var mig muelige at bekomme, i alle Slags Videnskaber, Lovkyndigheden og *Medi- cinen* undtagne, men i sær i de skiønne. I Begyndelsen, medens ieg endnu manglede Skiønsomhed, var Valget af disse nok ikke det bedste; men i disse sidste Aar troer ieg ikke at have læst andre end i en egentlig Meening nyttige. Disse fandt ieg kun faae; thi ieg læste kun Danske. Ieg saa mig altsaa nødsaget til at lære nogle andre le- vende Sprog, og anvendte da nogen Tid paa under Anførsel at lære Fransk og uden Anførsel at lære Tydsk. I begge Sprog gjorde ieg saamegen Fremgang at ieg kunde temmelig got forstaae deres Prosaister — ja endog, skiønt i det franske vanskeligere, Poeter. Nu læste ieg næsten intet uden Tydsk og Fransk og disse Skriffter fik ieg allevegne at laane. Latin læste ieg dog ogsaa gierne; men Grædsk og Hebraisk — to Sprog, som ieg ellers anseer for de ypperligste — læste ieg ikke engang saameget som ieg burde, af Aar- sag, ieg troer det er mig umueligt nogentid at lære dem saa fuld- kommen som ieg til mit Øyemed behøver. I udenads *Præceptis* har

ieg været flittig — ja offte overdreven; men en vis Vildhed i mit *Genie* gjør mig det umuelig at lære Dansk udenad Ord for Ord — og offte har ieg i Theologierne læst heele Natten paa fire Blade uden at kunde dem *verbotim* om Morgenen. Saaleedes har min Læsning været beskaffen — vidtløfftig — uordentlig. Ved at søge at lære alt har ieg næsten lært intet, alt for ufornuftig til at begribe: at det er bedre, at vide lidt godt end meget slet.

Ieg har været uordentlig i min Opførsel; men aldrig liderlig. Ieg har aldrig været i noget Vertshuus for at drikke eller spille. Disse Ting ere mig meget vedderstyggelige — men ak! at som Barn ieg undertiden har ladet mig forføre til nogle Samlinger Ach! hvor offte har ieg fortrudt det! og ieg skal evig fortryde det. Ieg har stedse æret og elsket mine Lærere — men Dem o! *Wöldike!* — Gud er mit Vidne — Dem har ieg altid baaret, bærer og evig skal bære den meest brændende Ærefrygt, Høragtelse og Kierlighed for — ikke min Fader elsker ieg meere.

Dette er mit Regnskab. Sandhed og min Samvittighed besegler det — og ieg vil svare for hvert Ord paa Dommens Dag.

Ieg har offte vildet sige Dem mundtlig, hvad ieg her vover skriftlig; men naar ieg har seet Dem, har Frygt, sand Ærefrygt bundet min Tunge. Den standser nu min Pen — ieg har været for dristig — men troe, Evigdyrebare Lærer! at den Kiærlighed man skylder saa stor og værdig en Lærer, saa sand og virkelig en Velgører og Fader, brænder i ingen Discipels Hierte med saa reene Flammer, som i dens der vover at kalde sig

Deres lydige og evighengivne Discipel

I Baggeseu.

* De tilgiver den slette Stiiil og Skriffit; det er Hiertets ukonstlede Sprog og ieg tør ikke bie at skrive det om — — — *De meente jeg var alt rejst* — —

Slagelse d. 22de August 1782.

II.

Dyrebare Lærer!

Ieg er syg, meget syg; en hefftig Koldfeber hver anden Dag og Kolik hveranden Dag udmatter nu alt længe i Selskab med nagende Bekymringer min Sjæl og mit Legeme. Det har derfor været mig umueligt hidintil at komme hen til Dem. Men det er i denne Tid at ieg skal forlade Dem — da ieg i Dem skal forlade den største og med alle Lærerens Egenskaber meest udrustede Lærer, min san-

deste Velgiører og min Sjæls virkelige Ven — det er paa denne Tiid, at ieg opdager mig selv, saaleedes som ieg har beskrevet Dem mig — og mine Omstændigheder, saaleedes som ieg vil beskrive Dem disse.

Mit heele Liv min heele Tilværelse i Slagelse har været en Søvn — mine Handler Drømme; derefter er ieg dømt. Men De har hidindtil ikke kiendt mig — ney, *Wöldike* har ikke kiendt *Baggesen*. Tilgiv mig denne Tanke! De har stedse handlet imod mig som De burde; havde De handlet anderledes, havde ieg været maaskee evig ulykkelig — som den klogeste Lærer og den ømmeste Fader har De handlet imod mig — Ieg indser det — ieg skal evig tilstaae det — for heele Verden — ja, for den alseende retfærdige Dommer skal ieg vidne det — — men, De har ikke tænkt rigtigt om mig — vel som De burde; thi *Wöldike* kan ikke tænke anderleedes, men, som de burde, effter den Side, De betragtede mig fra. De har tænkt /: De har havt Aarsag til at tænke det :/ at ieg var hengiven til Ladhed, til Vellyst. Naar ieg kom hen til Dem og ønskede at tale med Dem, men kunde ikke for den Frygt, som ieg altid føler for min Lærer, troede De, at det var den lumske, den nederdrægtige, den lastefulde — Hyklere med den skumle Mine, som stod for Dem; men De kiendte mig ikke — De vidste ikke, at det var den ærefrygtsfulde Discipel. Nu er ieg opvognet — min Ulykke har vognet mig — ieg er opvognet for at kiende Dem, mig selv og den.

Ieg har altid stræbt at danne mig saaleedes, at ieg kunde være mig selv nok. Dette kan ieg ikke være i Medgang; men ieg kan være det i den højeste Modgang. Ieg kan være lykkelig i hvad Tilstand ieg er undtagen i een: det er: ieg kan taale Sygdoms, Armodsmerteligste Lidelser, men mindste Plet paa min Ære er mig utaalelig, her bukkes ieg under. Denne staaer i Fare; for ikke at føle dens Tab fatter ieg, effter rolig, lang og moden Overlæg, den forunderligste Beslutning. De værdige mig dyrebare Lærer! at høre den og mine Grunde.

Ieg er fattig, eller rettere: arm; thi ieg eyer slet intet — min Faders Vilkor ere saa slette, at det er ham ikke muelig at understøtte mig med det allerringeste — jeg vil ikke sige meere, da det er tilstrækkelig til at viise Umueligheden for mig at komme til Kiøbenhavn. Ieg kan ikke forlade Slagelse uden at efterlade mig en Giæld paa 20 Rixdaler, og det hos Personer, som, om de mærker, at ieg ey, inden ieg reyser, betaler dem, vist lader mig stevne — desuden ere der endnu andre for mig nødvendige Udgifter: Reysens Omkostninger, *Logie* og Kost for det første i Kiøbenhavn og meget andet, og hertil eyer ieg ikke — een Skilling. Min eeneste Trøst er, at det er hverken for Spil eller anden Liderlighed at ieg er kommen i denne Giæld, men for at forskaffe mig det nødvendige til Livets Ophold i 2 Aar. Naar ieg overvejer dette seer ieg ingen Redning

uden denne, som [vist] vil koste mig meget; men: *una salus victis nullam sperare salutem*. Jeg seer vel i Forveyen mine Forældres Fortvivlelse herover, som ikke betænker at det er nødvendigt — og sandt! her skiælver min Aand — her ryster min Pen; men det er besluttet — — Jeg beder Dem da, evig elskede Lærer! om mit — *Testimonium*. Troe, at det er ikke Sværmerie — men effter modent Overlæg og at denne Bøn er et Foster af 14ten Dages Overveyelse.

Hvad vil jeg saa gjøre, spørger De. Jeg vil forlade mit Fædreland og ukiendt i et andet leve, hvor kummerligt det skal være, de faa Aar, som er tilbage af min Levetid. Endnu engang, *Wöldike!* troe at det er effter fuldkommen Overlæg — jeg troer, ja, jeg synes at føle, at det alting os til Bedste uddeelede Forsyn bifalder denne Vey. Jeg kan ikke leve længe. Et af Sygdomme udmattet Legeme, som een af lang Græmmelse og sort Fortvivlelse plaget Siæl endnu meere forstyrret kan ikke længe udholde. Lad mig end leve noget — ja længe — saa skal jeg stræbe at leve Heltenes Liv — de sande Heltes Liv thi:

Rebus in adversis facile est contemnere morbum;

Fortius ille facit, qui miser esse potest.

Jeg haaber, dyrebare Lærer, at de har saa megen Kiærlighed for mig at De ikke nægter mig dette — at De ikke afslaaer mig denne eene sidste Bøn — *Durum — sed levius fit patientia quicquid corrigere est nefas* —

· Lev længe *Wöldike!* lykkelig i Livet, meere for Staten og Ungdommen, end for Dem selv! Lev evig effter Deres Død hellig i Efftertidens Minde! Lev evigsalig, evighellig i Evigheden! — og tænk paa den, i hvis Hierte dette Ønske evig brænder

I Baggesen.

Slagelse d. 23de August 1782.

Liig Havet, naar oprørt af Storm dets vrede Bølger⁵⁰)
 Mod Himlen bruuser op —
 Og styrter ned igien og skummende forfølger
 En anden Bølge-Trop;
 Saa oprørt er min Siæl — forfulgt af sorte Skygger
 Og mørk Fortvivlelse
 Den raver vildt omkring — og fæl Indbildning bygger
 Om den et Helvede
 Saa vanked du omkring, du Menneskenes Fader,
 Med Eva ved din Haand
 Udi dit Paradiis imellem grønne Rader
 Af Træer med bange Aand,

Da dette Tordenslag: Hvor er du, Adam! knuuste
 Din Skrækopfyldte Siæl —
 Da Hevnens Torden Knald og Vreedens Storme suuste
 Din Dom, som Syndens Træl.
 Kun han, som rev dig ned — og ieg ulykkelige
 Nu føler hvad du leed —
 Ey Farver maler det — ey noget Ord kan sige
 Kun du, Samvittighed.
 Samvittighed! du Orm, som lastefulde nager,
 Du Kundskabs Træets Frugt!
 Du lyser i min Siæl, som gysende opdager
 Sig selv — sit Maal — sin Flugt —
 Samvittighed! ja du, mit Livs Medviderinde!
 Og du, Fortrydelse!
 Det eder er, som gjør — at disse Taarer rinde
 Fra Hiertet flydende.
 Hvor skal jeg vende mig? Hvor skal mit ængsted Hierte
 Faa Raad og Trøst og Roe?
 Skal Kummer da — og Frygt — og uophørlig Smerte
 I dette evig boe?
 Ney, dette vil du ey, Algode, som bereder
 Det mindste Mid sin Fryd —
 Og, dette vil du ey, Du store Mand, som glæder
 Dig ved at øve Dyd.
 O! glædesvangre Haab! men ak! En Soel oprinder
 Opvarmende mit Bryst
 Med Fryd — et Øyeblik — og ak — og den forsvinder
 Og med den al min Lyst —
 Thi mørke Tanker — sort Erindring om at have
 Saa tit fortørnet den,
 Som var — som er for mig — hvor dyrebar en Gave! —
 Velgiører — Fader — Ven —
 Som ved Formaning, snart Belønning, snart ved Straffer
 Har søgt at viise mig
 At Fliid og Dyd kun til Hans Hierte Adgang skaffer
 Og — ieg var lykkelig!
 Men ak! ieg glemte alt — min Siæl sig lod henrive
 Af Lysters striidig Elv —
 Hans Yndest misted ieg — og evig maa tilskrive
 Saa stort et Tab mig selv,
 Et evigt Tab! o. Gud! — den blotte Tanke dræber
 Han evig hade mig!
 Flye, sorte Skygge, flye! forgiæves da ieg stræber — —
 Ieg er ulykkelig!

Iens Baggesen.

Baggesens Vidnesbyrd i Skoleprotokollen.)**Iens Baggesen.*

antaget d. 25. Oct: 1777

født i *Corsøer* d. 5. Apr. 1760⁵¹), blev af sin Fader *Bagge Baggesen* Kornmaaler og Skriver ved Amtstuen i *Corsøer* sat her i Skolen d. 25. Oct. 1777, havde været underviist sammesteds af *Hans Brorson Candid. S. S. Ministerii*, og lært sin Christendom, noget af Regnekunsten, *Aurora, Donat, Gram, lat.* tydet den største Deel af *Camerarii Fabulae Æsop. i Vita i Corn. Nep.* begyndt *Eutrop.* og at gjøre Stil. Af samme Lærer har han det bedste Vidnesbyrd om skikkeligt Forhold, Lærvillighed Flid og vare Naturens Gaver. Ligeledes *Recommendationer* fra Hr. *C. Plum* Sognepræst, Hr. *H. Hammer* Kapellan i *Corsøer* og Hr. Provst *Faber* i *Eggitzløvmagle*. Faderen gav Forsikkr. *de cursu Ac. abs.* Da *Metæe* for Klasserne her endnu ey vare fastsatte, blev han i Betragtning af hans gode Stil og store Skønsomhed, og fordi han tillige erholdt privat Underviisning af *Mag. Gottschalch* sat underst i mellemste Klasse.

ved *Examen* 1777 — store Naturgaver, Lyst og Flid.

» » 1778 — ligeledes

opfl. i øv. Kl. 1779 — ligesaa

1780 — ligesaa

1781 — ligesaa

dimitt. publice 1782 — *Caract. Laudab.*

Praemia Diligentia: Guldberg Verdens Historie 1778

Simonis Lex. hebr. 1779. *Ovidii Metam.* 1780. *Nov. Fest. lat.*

Sahlii 1781.

Tillagt 255 Rdl. Oplagt 144 Rdl. 4 sk.

NOTER.

1) Hede vig Johanne Bagger f. Langeland, Værtshusholderske i Korsør, Enke efter Marcus Marcussen Bagger. Hun var Datter af den berømte Korsørkøbmand »salig Rasmus Langeland, der ikke er Poet«. (F. E. Hundrup: Biogr. Efterretn. om de fra Slagelse lærde Skole dimitterede Disciple. og Korsør Kirkebog). 2) Frederik Christian Christensen, f. 1762, dim. 1783. Faderen Ejer af Bonderup ved Korsør. (Hundr. Dim. Sl.). 3) D i d r i k T o p, Sognepræst ved St. Mikkel Kirke i Slagelse. f. 1723, cand. theol. 1749, Præst i Slagelse 1769, † sst. 1796. ~ Anna Cathrine Dorothea Henriksen f. Farup. † 1816. (Wiberg. Richter). Et af de Steder, hvor B. havde »Kost«. 4) Conrectoren Magister Niels Borch (se Indledn.) ~ Sidsel Marie Winther f. Hørberg, Enke efter Rasmus Winther, Hører ved Slagelse Skole. (Hundrup: Lærerstanden ved Sl. lærde Sk.). 5) Rasmus Langeland Bagger f. 1764, Søn af ovenn. Marcus M. Bagger og He-

*) Skoleprotokollen findes paa Landsarkivet i København.

devig Joh. Bagger. Dim. 1784, cand. jur. 1789, ansat i Cancelliet. Birkedommer ved Antvorskov Birk 1796. Borgmester i Slagelse 1805. Justitsraad og Politimester i København 1809. Borgmester sst. 1814. † 1819. (H: D. Sl.).

6) Frederik Quist Brorson, f. 1764 i Pedersborg ved Sorø, hvor Faderen var Præst. Dim. 1784, cand. jur. 1790. † 1826 som Justitsraad og Herredsfoged i Bjerre og Hatting Herreder. (H: D. Sl.).

7) Den opr. Frue Kirke, beliggende i Fruegade, nedreves 1551, senere opførtes paa samme Sted et lille Kapel. Kirkegaarden (»De Fattiges Kirkegaard«) fik Lov at passe sig selv og benyttedes til Græsning for Kreaturerne, den nedlagdes 1833. (P. Arnskov: Bogen om Slagelse).

8) Præstens Døtre Henriette Top f. 1762. og Marie Dorothea Top. f. 1764. ~ 1784 Lars Christian Dan, Kapellan i Odense senere Sgpr. i Gjerslev † 1813. hun † 1827. (Giessing: Jubellærere. B. Dan: Slægten Dan).

9) Thomas Lange, Consumptionskontrollør. (Folketæl. 1787).

10) Carl Frederik Wildgaard f. 1765, Faderen Klokker ved St. Mikkels Kirke. Dim. 1782, † i København 1788. (H: D. Sl.).

11) Rafin el. Rafenius † som Bogbinder i Slagelse 1783. (Kirkeb. f. St. Mikkels Kirke) B. logerede hos Bogbinder Hersted. 12) Hvem denne »Venus' Datter« har været, er det mig umuligt at faa opklaret; den unge Pige har øjensynlig været i Huset hos Pastor Top. 13) Den nye Hovedvej København—Korsør, som netop da var blevet fuldendt. 14) Bjergby Gade, der fortsætter i Skelskør Landevej. 15) Johannes Peter Top f. 1763, S. af Etatsraad Hans Pedersen T. † 1776, sat i Skolen af sin Farbroder Pastor Didrik T. dim. 1780. Var if. Folketællingen 1801 Skriver ved Hof- og Stadsretten, ugift. Hans senere Skæbne kendes ikke. (H. P. Tops Selvbiografi, Noter af H. Hansen, Pers. Tidsskr. VI, 6).

16) Johannes Winther, f. 1764. S. af Hører Rasmus W. og Sidsel Marie Hørberg (se Note 4). † som Klokker i Stege. (Nic. Bøgh: Chr. Winther). 17) Christian Albek f. 1759. dim. 1781. (H: D. Sl.).

18) Peter Olsen Neergaard Schow f. 1763. Faderen Ole Jensen Ladefoged paa Antvorskov. † 1833 som Sgpr. i Høje Taastrup. (H: D. Sl.).

19) Vel Hans Chr. Winther f. 1759. S. af Rasmus W. (Note 4), † 1808 som Sognepræst i Fensmark. Far til Chr. Winther. (Nic. Bøgh: Chr. W.).

20) Ketil Johnsen Melsted f. paa Island 1765. Faderen John Ketilson var Bonde. dim. 1784. cand. jur. 1798. Sekretær i Raadet paa St. Thomas 1799. Senere Kaptajn og første Medlem af Gouvernementet. Blev som Major skudt af de Engelske paa Anhold 1811. (H: D. Sl.).

21) M. D. = Marie Dorothea Top, H. T. = Henriette Top, Præstens Døtre (se Note 8).

22) Rektor Wøldike havde sørget for et Lokale til Skolens Bibliotek, til hvilket hans Forgænger Rektor Rud havde faaet bevilget 50 Rdl. aarligt (Arnsk: B. om Sl.).

23) Vel Johs. Winther. (se Note 16).

24) Kancelliraad C. F. Glise, hvor B. havde »Kost« (sml. »Forf. Levned«).

25) Eggert Christian Friberg fhv. Forvalter paa Vemmetofte Frøkenkloster. f. 1696, begr. 21/10 1780. (St. Mik. Kirkeb.).

26) Jens Ferslev f. 1763. Faderen Sgp. i Haarslev og Tingjellinge. dim. 1782. Lærer ved Skolen i Frederikssted paa St. Croix 1788. Subrector paa St. Thomas 1793, Sekretær ved Kommandoskabet sst. 1797, † 1798. (Anna Levin: Ferslev-Slægten).

27) Johannes Olsen Wægner f. 1763, dim. 1782. (H: D. Sl.). Omtales i Skoleprotokollen som »meget vel begavet men vild og doven«. I 1780 er »hans Flid og Gemyt og Forhold ey ulastelig«. Hans videre Skæbne kan ikke efterspores.

28) Hans Christophersen Breson f. 1761. Faderen Skoleholder i Hyllested. dim. 1781. cand. theol. 1787. (H: D. Sl.). Hans videre Skæbne kendes ikke.

29) Krumhar?; i Folketællingslisten fra 1787 findes baade en Johan og en Jakob Krumhar, der begge var Værtshusholdere, den ene boende i Slottensgade, den anden i Bredegade. Sandsynligheden taler for, at det er Johan Krumhars Kone, der menes, da hans Søn Johan Frideric K. gik

i Skolen, men udgik 1784 paa Grund af Dovenskab og slet Opførsel. B. fortæller senere, at han var flyttet hen til Krumhars. 30) Peter Christian Lindenblad f. 1756, Faderen Degn i Faardrup. dim. 1781. † som Klokker i København 1823. (H: D. Sl.). 31) Wolff har det været mig umuligt at skaffe Oplysninger om. 32) A. E. evt. Andreas Erikson f. 1763 i Halle, hvor Faderen var Dr. med. († 1768). dim. 1782. cand. theol. 1785. † 1829 som Sognepræst i Gjerslev paa Sjælland (H: D. Sl.). 33) Vel den »lærde Bonde« Hans Jensen Bjerregaard i Gentofte, en Protegé af J. H. E. Bernstorff; en for sin Tid og sin Stand sjældent oplyst Mand. Han døde i Slagelse 1781. Hans Søn, senere Præst i Hjerminde, Lee og Hjorthede Sogn i Viborg St., Hans Hansen B. dim. fra Sl. Skole 1788. (H. Bjerregd.: Dyder og Udyder i verdslige Eksempler). 34) Guldsmed Thomas Schorler f. 1737. † 1794. (~ Sophie Faber) (Richter). 35) Andreas Haderup f. 1765 i Norge, hvor Faderen var Sorenskriver († 1771) dim. 1785. Videre Skæbne ukendt. (H: D. Sl.). 36) Lange, Apotekersvend, nævnes 1780 som Fadder i Sl. St. Peders Kirke, ellers vides intet om ham. 37) Heinrich Jacobæus, senere (Dec. 1780) Apoteker i Slagelse. ~ 1779 sin Forgængers, Apoteker Smiths Datter. † 1781. Nævnes 1780 som Lotterikollektør i Slagelse. 38) Peder Beierholm, Avlsmand senere Værtshusholder i Sl. ~ Lene Bjerregaard, D. af ovenn. Hans Jensen B.; de viedes 1/11 1780 hjemme i Huset af Sognepræsten Hr. Top. (St. Mik. Kkb.). 39) Vel Frederik (Christian) Christensen, (se Note 2). 40) Jens Rasmus Zeuthen, f. 1760, Faderen Degn i Slots Bjergby. Dim. 1783, cand. theol. 1791. † 1814 som Sognepr. paa Fæmø. (H: D. Sl.). 41) Holger Kjerulf, f. 1757 (el. 1754) dim. 1780, cand. theol. 1784, † 1825 som Sognepr. i Balling. (H: D. Sl.). 42) August Peter Top, Søn af Sognepræst Didr. T. f. 1769, dim. 1787, † 1837 som Sognepr. i Norge. (H: D. Sl.). 43) B. har været saa begejstret for dette Indfald, at han har malet det med store, røde Bogstaver. 44) Maaske Birkeskriver ved Antvorskov Birk Iver Bech, han var ugift og vistnok lidt »sær«. 45) Her følger seks blanke Blade, som det vel har været B.'s Mening senere at udfylde. 46) Ferslevs Fader var Præst, Bresons Fader Degn i Haarslev. 47) Johanne Margrethe Ferslev, der styrede Huset for sin svagelige Moder f. 1759 † efter 1806 (Anna Levin: Ferslev-Slægten). 48) Lars Nielsen Herrested, Købmand og Bogbinder i Sl. † 1782 (St. Mik. Kkb.). Krumhar se Note 29. 49) St. Michael og Dragen findes i Slagelse Byvaaben, dette Emne har vel derfor syntes B. nærliggende. 50) Tydelig Paavirkning af Ewald, sml. f. Eks. Philet. 51) Det er ganske vist B. selv der i Korsør Kirkebog har indført sit Navn under 15. Febr. 1764; men han findes heller ikke under 5. April 1760, saa Skoleprotokollen er sikkert forkert.

„STILLE HOLM“ OG HANS SLÆGT

At *Vilhelm Marstrand*.

I første bind af »Historiske meddelelser om København«¹⁾ henledte pastor R. P. Rasmussen opmærksomheden paa de mange bevarede stik, tegninger og akvareller, som er udført af »Landskabsmaler H. G. F. Holm«. Deres værdi mente han var saa stor, at det var »berettiget at opfriske mindet om ham, ihvorvel han var en simpel mand, der i en vis henseende heller maa ses i skygge end i for stærkt et lys«. Eftertiden har ganske tiltraadt disse udtalelser. Holms billeder hører nu til de af samlere mest efterspurgte, og var allerede højt værdsat af Thorvaldsen (1768—1849), som efter hans kammertjener C. F. Wilckens udsagn²⁾ ikke kunde »lade den talentfulde mand gaa uden at hjælpe ham til penge«, men som ikke fik »stor glæde deraf; Holm hørte allerede dengang til de mennesker, som er tabte for samfundet«.

Ved hjælp af en række breve og andre forhold belystes, hvor ringe Holms økonomiske kaar var, og hovedsagelig ved hjælp af de oplysninger, som Holm gav, da han ¹⁹/₄ 1861 indlagdes paa Almindeligt Hospital, ikke 2 uger før han døde ¹/₅ 1861, blev der givet nogle oplysninger om Holms personlige forhold. Disse er i det væsentlige rigtige, som man maa vente det, naar de hidrører fra ham selv, men i alle nærmere enkeltheder saa unøjagtige, som man ogsaa kan vente det af en mand, hvis ydre livsbetingelser var saa ringe som Holms. Naar det om hans familie hedder, at han da var enkemand med 4 børn — saa er det lidt unøjagtigt, idet Holms eneste søn desuden stadig var i live, men som sindssyg indlagt paa S. Hans, og altsaa tabt for det sædvanlige liv. Og naar det i en senere artikel om ham fra 1919 af R. P. Rasmussen³⁾ hedder: »besynderligt nok findes der saa

¹⁾ I (1907—08), 257—74.

²⁾ Træk af Thorvaldsens kunstner- og omgangsliv ² (1874), 31 f.

³⁾ Før og nu, V (1919), 25—116.

vidt mig bekendt ikke nogen fjærnere eller nærmere slægtninge af ham«, saa viser en nærmere undersøgelse, at det gør der, og da disse undersøgelser i det hele taget har bragt ting for dagen, som kan være af betydning, naar man søger at trænge til bunds i forholdet mellem de arvelige faktorer og de sociale forholds betydning for udviklingen af det enkelte individ, saa kan det være rimeligt her at give resultatet af den.

Den ydre anledning til at den blev foretaget var en fra U. S. A. hjemvendt malermesters død i 1930. Han efterlod sig en del penge, men der fandtes i hans bo eller bekendtskab ingen oplysninger om slægtninge eller arvinger, hvorfor skifteretten paa Frederiksberg overdrog kand. phil. D. E. R u g a a r d (1877—1931) at undersøge, om der ikke kunde opspores arvinger.

Jeg hjalp Rugaard, der i mange aar har været mig en trofast og dygtig hjælper ved arkivundersøgelser, lidt med denne undersøgelse, som til hans store glæde efter et næsten fantastisk stort arbejde førte til et positivt resultat. Inden han fik afleveret arbejdet, døde han pludseligt, og det faldt derfor naturligt, at jeg fuldførte det med en udførlig beretning af ³⁰/₁₁ 1931. Senere er det lykkedes mig at afrunde dette arbejde med nogle oplysninger fra Berlin, og det er mig en særlig glæde at kunne fremlægge dette smukke resultat af hans arbejde, som kort kan resumeres saaledes:

Arveladeren viste sig at være født ⁴/₄ 1862 paa fødselsstiftelsen i København. Moderen var hemmeligtfødende, men senere kom sønnen i pleje under stiftelsens forsyrg, og heraf fremgik, at moderen hed F r e d e r i k k e M a t h i l d e L o u i s e H o l m.

Gennem folketællinger og en omfattende gennemgang af byens kirkebøger lykkedes det at fastslaa, at moderen var datter af H. G. F. H o l m, og at finde samtlige hendes sødskende. Men det viste sig mere end vanskeligt at følge deres videre skæbne. Til sidst kronedes anstrængelserne dog med held, og det viste sig, at en søster til arveladerens mor havde faaet 2 hemmeligt fødte børn, at det ene af disse var død gift uden at efterlade sig børn, mens det andet baade havde børn og endnu var i live.

Den nærmeste arving var altsaa fætter til arveladeren, men det forhold, at slægtskabet gik gennem 2 hemmeligt fødende søstre, forklarer naturligvis i høj grad de vanskeligheder, som var forbundet med undersøgelserne. Men endnu større blev de af den grund, at ikke mindre end 3 af Holms børn døde paa St. Hans hospital ved Roskilde, og at mærkværdigt mange smaa-ting gang paa gang førte undersøgelsen paa vildspor. Enderesultatet var imidlertid tvingende, og anerkendtes af skifteretten; et tilfælde, der rimeligvis er uden fortilfælde.

De nærmere forhold, som knytter sig til selve undersøgelsen, er imidlertid uden interesse den dag, resultatet er naaet, ligesom

det ogsaa maa anses for naturligt ikke at nævne de nulevende arvinger. Den efterfølgende stamtavle vil derfor alene omfatte de to kobberstikkere og tegnere Holm:

H O L M.

Tavle I.⁴⁾

Jens Holm c. 1776 — $\frac{24}{12}$ 1859 $\frac{30}{12}$ Kbh. S. Poul. Vistnok⁵ døbt 1776 $\frac{9}{6}$ Kbh. Trin. som søn af brændevinsbrænder Peter Jensen Holm og Maria Johansdatter, idet han 1850 opgives født i København. Uddannet i Berlin som kobberstikker og kunstmaler. Ernærede sig ved at udføre »småa nydelige landskaber paa daaser og kakkellovnsskærme«. Vendte c. 1819, maaske allerede c. 1815, tilbage til Danmark, hvor han 1825 indbød til subskription paa et værk »Danmarks yndigste egne«, som skulde tegnes af hans søn og stikkes i kobber af ham selv. Værket omfattede 23 blade med dansk, tysk, fransk og engelsk text, og udkom i aarene 1826—38. 1832 udførte han, ligeledes efter sønnens tegnninger, nogle af kobberstikkene i W. A. Graah: Undersøgelsesrejse til østkysten af Grønland.

Gift 1802 $\frac{17}{4}$ St. Georgenkirche in der Königsstadt i Berlin Ane Louise Köhler født $\frac{30}{4}$ 1780 $\frac{8}{5}$ i Oranienburg ved Berlin, død $\frac{16}{8}$ 1863 $\frac{10}{8}$ København S. Poul. Hun var datter af kanonér og feltartillerist Johan Michael Köhler og Anna Sophie Fincke, sidstnævnte af en i omegnen af Berlin udbredt slægt. Hun fødte ham 3 børn, af hvilke de 2 døde smaa, og 1859 bekendtgjordes mandens død »efter 53 (maa være trykfejl for 57 eller 58) aars ægteskab« af »kone, søn og sønnebørn«.

Børn:

1. Henrik Gustav Ferdinand Holm $\frac{23}{4}$ 1803 $\frac{22}{5}$ Berlin St. Georgen — se tavle II.
2. Maria(na) Henriette Louise Holm $\frac{18}{4}$ 1806 $\frac{18}{5}$ Berlin St. Georgen, død $\frac{17}{9}$ 1806 $\frac{20}{9}$ Berlin St. Georgen.
3. Gottlieb Holm $\frac{7}{7}$ 1807 Berlin St. Georgen, død c. $\frac{10}{7}$ 1807 $\frac{11}{7}$ Berlin St. Georgen.

4) Ved fødsels- og dødsaar er datoen foran aastallet: fødsels-, henholdsvis dødsdagen, datoen efter: daabs-, henholdsvis begravelsesdagen.

5) Krohn: Samlinger til en beskrivende fortegnelse over kobberstik og raderinger (1889) og Weilbach: Nyt dansk Kunstner-Lexikon ² I (1896), 453, kalder ham Jens M. Holm, vistnok med den urigtige hjemmel, at der i vejviseren 1815/16 nævnes en »M. Holm kobberstikker«. Det er dog snarest trykfejl for »Jens Holm, kobberstikker«, der nævnes i vejviseren 1821 og følgende aar, og er isaafald vidnesbyrd om, at familien har forladt Berlin c. 1815. Herimod taler dog, at sønnen ikke synes at være konfirmeret i København. Oplysningen om Jens Holms daab 1776 skyldes meddelelse af S. Otto Brenner.

Tavle II.

Henrik Gustav Ferdinand Holm $^{23}/_4$ 1803 $^{22}/_5$ Berlin St. Georgen — $^{1}/_5$ 1861 $^{7}/_5$ København Trinitatis. Maler og kobberstikker, uddannet af faderen, sammen med hvem han udgav »Sjællands yndigste egne« 1826—38. 1832 udførte han efter W. A. Graahs skitser 8 kolorerede billeder, som dels blev stukket i kobber af faderen, dels af Bagge. Han udstillede 1832 paa Charlottenborg planer og billeder af karantæneanstalten paa øen Kyholm og i 1851 6 billeder. Han var en begavet og flittig kunstner, der for overordentlig smaa beløb tegnede meget omhyggelig udførte udsigter og bygningstegninger til tilrejsende. Der kendes et ret stort antal af hans prospekter, som nu værdsættes højt af samlere. Det tidligst kendte er fra 1821 af Marienborg ved Helsingør. Det blev stukket i kobber i Edinburgh, saa maaske han ved denne tid har foretaget en rejse til Skotland. Men synligt har dette ingen spor sat sig i hans produktion, der er forbavsende ensartet i udførelse og præg lige fra hans første billede til hans sidste, i mærkelig modsætning til det ganske ureglementerede liv han førte. Gift 1828 $^{23}/_7$ Gentofte Karen Marie Nielsen født c. 1801°) — $^{16}/_7$ 1853 København. Hun døde under koleraen, hvor familien siges at have haft ophold i teltlejren eller barakkelejren paa det nuværende vandværks grund, og hvorfra der da ogsaa foreligger tegninger af Holm. Dette er formentlig grunden til, at hendes begravelse ikke har kunnet findes, derimod findes en registrering af $^{16}/_7$, der afholdtes i Store Kongensgade 267, og som straks afsluttedes med en erklæring om at hun intet havde efterladt sig, afgivet af Thorvald Stenger, som mødte paa den fraværende enkemands vegne.

Børn:

1. Axeline Frederikke Holm $^{24}/_2$ 1827 $^{24}/_2$ København fødselsstiftelsen — $^{20}/_{12}$ 1874 $^{27}/_{12}$ Københavns St. Johannes. $^9/_{10}$ 1842 konfirmeret Trinitatis som datter af forældrene, 1874 bosat i Viktoriagade, men død paa kommunehospital. Skifte $^{22}/_{12}$ 1874 — $^7/_{1}$ 1875. Det ringe bo udleveredes til svogeren Sommersted, som havde bekostet begravelsen.
2. Frederikke Mathilde Louise Holm $^{11}/_4$ 1829 $^5/6$ København Trinitatis — $^{31}/_7$ 1909 $^6/8$ St. Hans hospital ved Roskilde. Gentagne gange straffet for rapseri og hæleri, og $^{19}/_3$ 1885 indlagt paa St. Hans hospital som sindssyg. Udenfor ægteskab 1 dødfødt datter født $^2/_{10}$ 1855 og 1 søn født $^4/4$ 1862.

⁶⁾ Opgives født i København, men synes isaafald født paa fødselsstiftelsen af ukendte forældre.

3. Axel Harald Valdemar Holm $^{26}/_1$ 1831. 1832 $^{22}/_6$ København Garnisons — $^{26}/_5$ 1909 $^{2}/_6$ St. Hans hospital ved Roskilde. 1850 cigarmager, $^{1}/_6$ 1858 indlagt som ugift cigarmager og fabriksarbejder paa St. Hans hospital. Uden børn.
4. Knud Harald Thorvald Holm født $^{9}/_6$ 1833 $^{16}/_{11}$ København Garnisons, død $^{7}/_8$ 1838 $^{13}/_8$ København Frelser. 6 aar gl.
5. Amalie Ottilie Holm $^{7}/_9$ 1836 $^{4}/_{12}$ København Frelser — $^{3}/_2$ 1925 $^{8}/_2$ København »De gamles by«. 1855 i konditorbutik, 1860 selvstændig modehandlerinde. 1876 tog hun en søsterdatter til sig som plejebarn, idet dennes broder allerede forinden var kommet i pleje hos skolelærer og kirkesanger F. A. Petersen i Tjustrup. Efter konfirmationen kom han dog ogsaa en tid til hende. c 1896 — c 1903 boede hun sammen med en broder til hendes afdøde mand i »Lille Eje« i Ordrup, som hun om sommeren lejede ud til sommergæster. Derefter i huset hos sin ovennævnte plejesøn, indtil hun $^{8}/_5$ 1924 blev optaget i »De gamles by«. Gift 1873 $^{22}/_5$ Københavns St. Johannes Niels Julius Sommersted $^{24}/_1$ 1826 $^{19}/_5$ København Trinitatis — $^{26}/_{12}$ 1879 København Holmens, begravet 1880 $^{1}/_1$ Frederiksberg, søn af kontrollør Jens Petersen Sommersted og Louise Birgitte Schmidt. $^{16}/_{12}$ 1879 gensidigt testamente, ifølge hvilket hun efter mandens død overtog boet, der vurderedes til c. 1500 kr. Ingen børn.
6. Juliane Valborg Holm $^{16}/_{12}$ 1838. 1839 $^{14}/_7$ København Frelser — $^{28}/_9$ 1902 $^{5}/_{10}$ St. Hans hospital ved Roskilde. Boede 1874 sammen med den ældste søster, og $^{23}/_{12}$ 1875 indlagt paa St. Hans hospital. Udenfor ægteskab 2 børn født henholdsvis $^{5}/_{10}$ 1864 og $^{3}/_{10}$ 1866.

Stamtavlen viser, som det saa ofte er tilfældet, at springet mellem sindssyge og kunstneriske anlæg ikke er stort. Men selv om ikke mindre end 3 af Holms 5 voxne børn blev sindssyge, saa bør man dog vogte sig for heraf at slutte til arvelige anlæg i saa henseende. Fattigdom, drik og daarlige sociale forhold kan lige saa vel have ført til dette resultat. I virkeligheden kan man lige saa godt stille regnestykket omvendt op og beundre den modstandskraft, som udvistes.

Den eneste rigtig svage var sønnen. Han blev indlagt i 1858 i en alder af 27 aar, men naaede dog paa St. Hans at leve i endnu 50 aar. Da han blev indlagt havde moderen været død i 5 aar, alligevel syntes søstrene at have arbejdet paa at holde familiens anseelse oppe. Den næstældste af døtrene havde ganske vist $1\frac{1}{2}$

aar efter moderens død i 1855 født en datter, men barnet var dødfødt, og først 7 aar senere, 1 aar efter faderens død, fik hun i 1862 sit næste barn. Han gik det økonomisk set helt godt; han kunde vende hjem fra Amerika med penge nok til at kunne leve en ubekymret alderdom til sin død, der indtraf da han var 68 aar gammel, og der foreligger intet om sindssyge hos ham. 2 aar senere fulgte den yngste datter efter. I 1864 fik hun en søn, i 1866 en datter. Da begge fik samme fornavne har det øjensynligt været med samme mand, og faderen har sikkert været sund, ti det gik børnene godt, skønt deres mor faldt fra dem i ung alder.

At det under disse forhold var svært for de 4 søstre at klare sig, ligger i sagens natur. Den næstældste af dem kom gentagne gange i konflikt med loven, for betleri og hæleri fik hun domme over sig $\frac{4}{3}$ 1865, derefter $\frac{11}{5}$ og $\frac{14}{9}$ 1867, og $\frac{23}{3}$ 1869; alt for ubetydeligheder, men det skulde jo ikke gøre hende tilværelsen lettere, selv om sønnen kom i pleje i Jylland. Den næst yngste udnyttede sin kunstneriske arv som modehandlerinde og ægtede i 1873 en lidt over 10 aar ældre mand, der døde 6 aar senere. Der kom ikke børn, og denne datter lykkedes det ikke blot økonomisk at klare sig, men hun blev baade aandeligt og økonomisk familiens faste støttepunkt. Hun opdrog fra 1875 den yngste søsters 2 børn, og naede den høje alder af 88 aar.

Den ældste og yngste søster boede sammen, og opdrog den yngste søsters 2 børn, men da den ældste søster døde 1874 kun 47 aar gl., blev det den yngste for svært at klare livet. Lillejuleaften 1875 blev hun indlagt paa St. Hans, kun 37 aar gl. Der døde hun, dog først 27 aar senere. Den gifte søster betalte det første aar for hendes ophold og tog sig af børnene.

Foruden hende var der nu den næstældste af søstre ude i det fri liv, hvis man kan kalde det saadan. Fra $\frac{23}{3}$ 1869 sad hun inde i 2 aar til 1871. $\frac{3}{10}$ 1874 fik hun 30 dages tvangsarbejde, $\frac{25}{4}$ 1876 48 dages for at have betlet og for at have undladt at efterkomme et hende den $\frac{1}{9}$ 1875 givet tilhold om at melde sig. $\frac{14}{6}$ 1876 fik hun et nyt tilhold, som hun fra $\frac{14}{9}$ undlod at efterkomme, og da hun senere paa aaret overbevistes om at have rapsset, dømtes hun og en medhjælper $\frac{13}{1}$ 1877 til hver 4 aars tugthus. Ikke et aar efter at hun igen var kommet fri fik hun $\frac{27}{9}$ 1881 tugthus i 2 aar, $\frac{28}{4}$ 1884 simpelt fængsel i 8 dage og $\frac{19}{7}$ 1884 tugthus i 3 aar, for⁷⁾

»dels at have den 23. maj d. a. frastjaalet urtekræmmer Fritz Skjeltved en flaske med hindbærsaft af værdi 1 kr. 30 øre, som henstod paa

⁷⁾ Dombog nr. 58 (1884), 426 f.

disken i bestjaalnes butik, hvor arrestantinden havde indfundet sig for at handle.

dels at have overtraadt et hende den 7. maj d. a. til Københavns politiprotokol over mistænkelige personer under sædvanlig straffetrusel givet tilhold ved den 22. ds. da hun havde haft udgangstilladelse, at undlade at vende tilbage til ladegaarden, hvor hun af fattigvæsenet var udlagt, samt udeblive derfra, indtil hun den følgende dag blev anholdt i anledning af fornævnte tyveri«.

Naar man læser saadanne domme, forstaar man de moderne kriminalisters syn, at domme af den slags ikke kan forbedre, men blot skabe mennesker, der kan bruges som levende brændsel i den ovn, der driver hele fængselsvæsenet; og at det er billigere at give understøttelse stor nok til, at de kan klare sig.

At hun tilsidst ikke kunde mere, er der intet mærkeligt i. Allerede et halvt aar efter, ¹⁹/₃ 1885, blev hun indlagt paa St. Hans, hvor hun saa tilbragte sine sidste 24 aar.

Den lange tid, de 3 sødskende har tilbragt paa St. Hans, henholdsvis 50, 27 og 24 aar, og de høje aldre de naaede, henholdsvis 77, 64 og 80 aar, viser, at de dér har levet under tryggere kaar, end livet iøvrigt bød dem, og at de maaske havde kunnet klare tilværelsen, om man havde hjulpet dem lidt.

Dette gælder dog ikke broderen, hvis sindssygdom begyndte med forestillinger om, at hans far var umaadelig rig, og som hurtigt nedsank i dybeste sløvsind ledsaget af epileptiforme kramper, men maaske Juliane, hvis sindssygdom begyndte med forfølgelsesvanvid, og navnlig Frederikke, hvis vrangforestillinger og hallucinationer efterhaanden ophørte, saa hun faldt til ro i et stereotypt væsen.

Men en ting forbavser en, og det er, at man overhovedet ikke paa hospitalet har opdaget, at de var sødskende. Ingen antydning heraf findes i protokollerne, og ved alle 3's død hedder det enslydende: »ingen paarørende kendes«. Og dog levede de alle 3 i hele 17 aar sammen indenfor hospitalets mure, og dog overlevede den næstyoungste af søstrene i over 22 aar den søster, for hvis ophold hun havde betalt det første aar, og i over 15 aar broderen og den ældste søster.

Mere l e v e n d e kan man vel ikke være begravet paa denne jord, og da man ved, at der nu lægges megen vægt paa sindssygehospitalet paa at belyse de sindssyges slægtskabsforhold, saa forbavser det en, at en saadan ligegyldighed har været til endnu i 1909.

Men da man kan paavise en tydelig fremgang i behandlingen af de sindssyge lige fra pesthusets dage til vor tid, saa har man lov at haabe, og vel ogsaa kræve, at noget saadant ikke sker tiere. Ti det kan ikke undskyldes med, at saadanne oplysninger ikke

har kunnet fremskaffes — de her givne undersøgelser viser, at administrationen i dette land efterlader oplysninger nok til at det kan opklares. Og saa maa det ogsaa være alministrationens pligt at faa disse oplysninger til at flyde ind til de steder, hvor der er brug for dem.

SMAA MEDDELELSER.

ARKIVAR I RIGSARKIVET HANS CHRISTIAN ROEDE.

23. April 1865—6. Marts 1934.

H. C. Roede, der har indlagt sig Fortjeneste af dansk Ætte- og Persongranskning ved at meddele Udtog af Kancelliets Brevbøger vedrørende Testamenter, Tilladelse til Hjemmevielser og Begravelser i Tidsrummet 1660—1700 (Persh. Tidsskr. 6. II—7. II), blev 1882 Student og tog 1888 juridisk Embedsexamen. Efter at have gjort Tjeneste i et Par Aar i Landsover- samt Hof- og Stadsretten fik han 1895 Ansættelse som Assistent i Rigsarkivet og havde saaledes ved sin Død saanær 40 Aar arbejdet i denne Institution. Roedes Interesser gik tidligst i æsthetisk Retning, hvormod vidner hans omhyggelige og smagfulde Oversættelser af Lessings »Nathan der weise« (1884), Goethes »Torquato Tasso« (1895) og Byrons »Manfred«. Hans Indtræden i Arkivgerningen førte ham ind paa personhistoriske, rets- og lavshistoriske Studier.

Arkivar Roede havde i en Aarrække været sysselsat med Udarbejdelsen af en Etat over danske Hofembedsmænd og Funktionærer. Dette Arbejde han desværre ikke fik bragt i trykfærdig Stand. Det foreligger i alfabetisk ordnede Sædler, der, sammen med hans øvrige efterladte Manuskripter, af hans Datter er skænkede til Rigsarkivet. Særlig for de underordnede Hoffunktionærer, f. Ex. Kunstnere og Kunsthaandværkere findes Oplysninger af Værdi.

Roedes øvrige haandskrevne Udarbejdelser er:

Optegnelser om Lavene, alfabetiske og kronologiske med Oversigtstavler over samtlige Lav. Lexikalsk Fortegnelse over Lavsudtryk. En Afhandling paa dansk og i tysk Oversættelse om Gilder og Lav (jvfr. M. Pappenheim, Die dänischen Schutzgilden, Berlin 1885). Meddelelser om Skipperlavet og Skipperforeningen i Kbhvn. — Var Ledingspligt og Selvejerjord fri? — Optegnelser om Møller i og udenfor Kbhvn.

KJØBENHAVNS GARNISONSPROTOKOLLER.

I Hærens Arkiv, Krigsministeriet, opbevares de saakaldte »Copen Hagenischguarnisons Journal« er for Aarene 1663—69 og 1671, hvilke blandt andet indeholder Oplysninger om Indrejsende til og Udrejsende fra Kjøbenhavn de nævnte Aar. Disse Oplysninger fremkom ved indsendte Fortegnelser fra Vagterne ved Adgangene til Staden, suppleret med Anmeldelser fra Gæstgiversteder, Logihuse og Privatpersoner, der havde faaet Gæster.

For at gøre disse Oplysninger lettere tilgængelige for Personalhistorikere og andre Interesserede er der ved det nævnte Arkiv udarbejdet Seddelfortegnelser i tre Sæt: et med den Rejsendes fulde Navn og, forsaavidt det er opnoteret, hans Livsstilling, Hjemsted, Ind- og (eller) Udrejse samt Sted i Journalen for muligere yderligere Oplysninger, f. Ex. Logi. Dette Sæt findes i Hærens Arkiv, hvor ogsaa selve Journalerne er tilgængelige. De to andre Sæt er ens og har alene fulde Navn og Sted i Protokollen; de er ordnet efter Navn,

medens det fuldstændige Sæt er ordnet efter Livsstilling — for nogle Kategoriers Vedkommende yderligere efter, om Personerne er eller antages at være Indlændinge (Danske, Norske, »Holstenerne«) eller Udlændinge. I de fleste Tilfælde er Hjemsted opnoteret i Journalen, i mange Tilfælde ikke. Et Skøn har da maattet afgøre Spørgsmaalet. Af de to Navnesæt findes det ene i Raadstuearkivet, det andet sammen med Journalerne i Hærens Arkiv.

Antallet af ved Navn opnoterede Rejsende i de otte Aar er omtrent 35000, altsaa omtrent ligesaa stort som Hovedstadens egen Befolkning i disse Aar, hvorved dog bør bemærkes, at, som det kunde ventes, et Antal Personer, Mænd, er optegnet flere Gange. Derimod findes der saagodtsom ingen Oplysninger om Kvinders Rejser, skønt selvfølgelig mangfoldige Hustruer, Døtre osv. har ledsaget Mændene eller har rejst alene. Endvidere er der, bortset fra Haandværkssvende, kun oplyst om et ringe Antal egentlige Almuesfolk: Arbejdere, Bønder, Matroser paa Skibe m. fl., og ikke sjælden lyder Dagens Melding paa, at der ikke er passeret »Folk af Condition«. Med andre Ord: Tusinder af Kvinder og Almuesfolk er passeret ud og ind ved Vagterne, uden at der er gjort Optegnelse derom, og uden at mulige Meldinger fra Gæstgiversteder m. fl. om dem er optaget i Journalerne.

Det omtrentlige Antal Rejsende i nogle af de vigtigste Kategorier er: Danske Borgerlige med angivet Livsstilling 2000, Do. uden 3500, udenlandske Do. med 3000, Do. uden 2500, særlig Haandværkere 2000, Skippere o. l. 2500, Folk af den højere eller lavere Tyendeklasse 2000, Lærde, fra Studenter til Professorer 2000, Kunstnere 500. Meget talrige er endvidere Danske og Udlændinge af Adel, Embeds- og »Bestillings«-mænd, Officerer, Underofficerer og menige Soldater — danske som udenlandske. Om Kongehusets Rejser gives der nøje Oplysninger, ligesom om Besøg af udenlandske fyrstelige Personer, om fremmede Diplomater osv.

Trods det betydelige Antal Oplysninger om »Lærde«, omtrent 2000, er dog ikke Navnene paa samtlige ud- og indpasserende Studenter optegnet, thi af og til træffes Bemærkning om, at foruden et Antal ikke specificerede Haandværksburscher er ogsaa et Antal ikke specificerede Studenter passeret. Studenterne er saaledes ikke altid blevet betragtet som Rejsende af »Condition« — maaske fordi de ligesom Haandværkssvendene har færdedes tilfods ad Landevejene. Derimod er f. Ex. de rejsende Handelsfolk, Købmænd og Købsvende, næsten altid angivet ved fulde Navn m. m.

Skønt der ved Journalernes Optegnelser klæber adskillige Mangler saasom Ufuldstændighed, jævnlige Mishandlinger af Person- og Stednavne m. m., er Garnisonsprotokollerne en Kilde til Oplysning, som fortjener at kendes og benyttes, og der kan næppe paavises noget tilsvarende fra en anden stor By i en saa fjærr Tid.

Idet der iøvrigt henvises til en udførligere Artikel om disse Journaler i Hist. Meddelelser om Kjøbenhavn, skal kun tilføjes, at Journalerne ogsaa i den Henseende svarer til deres Navn, at de jævnlig har korte Optegnelser om Begivenheder i Hovedstaden, der mere eller mindre havde Betydning for Ganssonen.

Rockstroh.

FIRE HOLBERG-AUTOGRAFER.

Holberg-Autografer er jo ikke netop hyppigt forekommende, og det har derfor stadig Interesse, naar saadanne kan paavises.

I en Pakke i Landsarkivet for Sjælland, betegnet »Roskilde Købstads Skiftedokument 1738—39«, findes fire, hidtil vistnok ubemærkede, Holberg-Autografer, alle blandt Dokumenterne til et større Skifte, paabegyndt 13. Juni

1738, efter Universitetets Ridefoged Christen Knudsen. Paa en København 16. Juni 1739 dateret Skrivelse findes kun Holbergs Underskrift. Den anden er lidt mere fyldig, idet ogsaa Dateringen, Kiøbenh. d. 20. Sept. 1738, skyldes Holbergs Haand. Som Nr. 23 findes en Kvittering, der helt er skrevet af Holberg og lyder:

»Anno 1731 d. 24. November Seigr. Christen Knudsen paa Hans Andersen i Onsagers Vegne betalt penge 11 Rdl.«

og er underskrevet af Holberg.

Endelig den fyldigste, Nr. 24 i Pakken, en Specification af 27. Aug. 1737, der lyder saaledes:

Jeg underskrevne tilstaaer at have bekommet af Seigr. Christen Knudsen først udi reede penge for tvende kvartaler paa skatt, som skal leveres til Kiøbenhavns Amtsstue, et hundrede og otte Rigsdaler, 2 mark, 1 sk.

2. En pante obligation af Niels Rasmussen Lange paa 200, siger to hundrede Rigsdaler item 20, siger tyve Rigsdaler i reede penge.

3. En obligation paa 190, siger hundre og halvfemti sinds tyve Sletdaler.

4. Hans Skifteprotokoll, som blev af mig leveret til Seig. Anders Pedersen.

L. Holberg.

I alle fire Tilfælde drejer det sig om finansielle Universitetsforretninger, som Holberg har ordnet.

T. Vogel-Jørgensen.

SPØRGSMAAL OG SVAR.

SPØRGSMAAL.

1.

Krag. — Tamdrup.

1. I Aaret 1708 blev Søren Knudsen, Bager i Holbæk, gift med Else Jensdtr. Krag. Sted og Dato for Giftermaalet søges.
2. Herkomst og Død søges for Hedvig Sophie Tamdrup, der blev gift i Horne (Fyen) d. ²⁴/₁₁ 1741 med Kateket, senere Præst til Hjortshøj, Elev og Egaa, Jens Sørensen Krag.

S. Ringsted.

2.

Bøchmann.

Oplysning søges angaaende Forældre og Søkende til Christian Mathiesen Bøchman, Gaardmand og Smed i Sødinge, Ringe Sogn. Han blev viet ²³/₇ 1711 til Magdalene Nielsdatter og blev begravet i Ringe den ³/₁₀ 1745, 63 Aar gl. En Broder til ham hed Adolph.

R. Faber,
Oberstløjtnant,
Eckersbergsgade 24,
København, Ø.

S a r a u w.

I Albert Fabritius' Bog: Slægten Schwensen fra Aabenraa, S. 175 nævnes blandt Kreditorerne i Schwenne Truelßens Konkursbo i Aabenraa salig Bager Bartold Sarauws Enke. Navnet lader formode, at han kan være Bedstefader til Slægten Sarauws Stamfader, Gehejmelegationsraad Friedrich Barthold Sarauw, født 1703 i Slesvig (se Patriciske Slægter IV, S. 151). Kan nogen give yderligere Oplysninger om Bartold Sarauw og hans Slægt?

Hauch-Fausbøll,
 Dansk Genealogisk Institut,
 Dosseringen 26 B.

SVAR.

(9. VI. 27).

Aakerfeld, Gotthard Wilhelm, kom i 1769 som Svend til Peder Als, hvem han bistod til A.s Død 8. 7. 1776; i A.s under s. D. oprettede Testamente betænkte »Ockerfeldt« for hans Opvartning under A.s Sygdom med 30 Rdl. Det overdroges ham »som den der var bedst øvet udi Alsted Manière at male« at fuldføre en Kopi efter Maleriet af Chr. VII. Den 17. Jan. 1777 søgte han — der da tituleres »Malersvend« — om Naturalisation, hvorom Danske Cancelli æskede Kunstakademiets Erklæring; dette anførte det ovenfor angivne og tilføjede, at »iøvrigt er Aackerfeldt ikke videre engageret, enten udi Kongel. Tieneste, eller her ved Academiet«. Andragendet afsloges iøvrigt. A. skal være født i Jemteland.

R. H. Brask.

SAMFUNDETS ANLIGGENDER.

Samfundet har i indeværende Aar afholdt et Medlemsmøde. Dette fandt Sted d. 12. Marts i »Borgernes Hus«. Sekretær i Justitsministeriet, cand. jur. Stig Iuul holdt Foredrag om »Kommissionsdommen over Struensee og Brandt«. Det meget interessante og velholdte Foredrag efterfulgtes af Diskussion. Mødet var vel besøgt.

D. 28. November havde »Dansk Ingeniørforening« vist Samfundet den Velvilje at give dets Medlemmer Adgang til et Medlemsmøde, paa hvilket Ingeniør Marstrand talte om »Vikingtidens Bydannelser i Nord- og Østeuropa«.

I Aarets Løb har efternævnte indmeldt sig i Samfundet: Oberstløjtnant C. P. Bokkenheuser, Kaptajnløjtnant i Flaaden F. K. Brummerstedt, Overlæge E. C. Egede, Odense, Retspræsident Johs. Hørring, Viborg, Læge Eiler Høeg, Jægerspris, Orlogskaptajn H. F. Kiær, Landsarkivet for Sønderjylland, Aabenraa, Randers Centralbibliothek, Randers, Overinspektør C. E. Ruge, Aalborg, og Distriktslæge Aas, Yttre Enebak. Samfundet har derefter pr. 1. December 243 Medlemmer i Danmark, 2 paa Island, 53 i Norge og 14 i det øvrige Udland, ialt 312.

Samfundets Bestyrelse bestaar for Tiden af nedennævnte Medlemmer :

Ordenshistoriograf, Dr. phil. Louis Bobé*, Formand.	Hovedarkivar i Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet H.
Landsdommer A. Drachmann Bentzon.	Hjorth-Nielsen, Sekretær. Postmester C. Klitgaard.
Hofjægermester, Lensbaron H. H. A. Berner Schilden Holsten.	Arkivar i Rigsarkivet, Dr. theol. Bjørn Kornerup.*
Kontorchef i Nationalbanken O. H. Clementsen, Kasserer.	Kammerherre, Etatsraad, G. Krag.
Direktør Th. Hauch-Fausbøll.	Arkivar i Rigsarkivet S. Nygård.*

De med * betegnede Herrer danner Skriftudvalget.

Samfundets Revisorer er Kontorchef i Landmandsbanken L. Bie og Overretssagfører St. Hetsch.

**Fortegnelse over Medlemmerne af
Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie.**

(1. December 1934).

Æresmedlemmer.

Statsarkivar *E. A. Thomle*, Oslo.
Rigsheraldiker, Greve *Adam Lewenhaupt*, Stockholm.
Ridderhusgenealog, Universitetssekretær, fil. mag., Friherre *Tor Carpelan*, Helsingfors.

Korresponderende Medlemmer.

Bouly de Lesdain, Louis, Dr. jur., Dunkerque.
Durchmann, Osmo, Kamrerar, Sekretær i Styrelsen for Genealogiska Samfundet i Finland, Helsingfors.
Elgenstierna, Gustaf, Registrator i den svenske Generalpoststyrelse, Stockholm.
Hildebrand, Bengt, Sekretær, Redaktør af Personhistorisk Tidsskrift, Stockholm.
Kellinghusen, Hans, Professor, Arkivraad ved Statsarkivet i Hamburg.
von Rahden, Nicolai, Friherre, Forstander for Letlands genealogiske Selskab, Mitau.

Medlemmer i Danmark.*)

Hs. Majestæt Kongens Haandbibliotek.

Aalborg Haandværkerforenings Bibliotek, Aalborg.
Abildgaard, Carl, Apoteker, Nykøbing Falster.
Ahlefeldt-Laurvig, C. J. F., Greve, Hofjægmester, Lundsgaard, Kerteminde.
Ahlefeldt-Laurvig, C., Greve, Overretssagfører.
Andersen, J. O., Dr. theol., Professor v. Universitetet.
Antropologiske Komité, Den.
Arctander, C., Forfatter.
Arends, Otto Fr., Kommunelæge, Asnæs.
Arhnung, J. O., Adjunkt, Roskilde.
Barth, E. D., Overretssagfører.
Bendz, Frk.
Bentzon, Poul, Etatsraad.
Bentzon, A. Drachmann, Landsdommer.
Berner Schilden Holsten, H. H. A., Lensbaron, Hofjægmester, Langesø.
Biblioteket for Thisted By og Amt, Thisted.
Bie, L., Kontorchef i Landmandsbanken.
Binzer, O., fhv. Kolonibestyrer.
Blomberg, Aage Fasmer, cand. mag.
Blædel, Werner, Kontorchef.
Bobé, Louis, Dr. phil., Kgl. Ordenshistoriograf.
Boeck, H., Kaptajn, Kammerjunker.
Boie, Fuldmægtig.
Bokkenheuser, C. P., Oberstløjtnant.
Borberg, Svend, Redaktør.

*) Hvor ingen Bopæl er anført, er denne København.

Bornholms Centralbibliotek, Rønne.
Brandorff, I. O., Kæmner, Kolding.
Brenner, Franz, Dr. med., Læge, Tønder.
Bretteville-Plum, F. C., fhv. Bankdirektør.
Brummerstedt, F. K., Kaptajnløjtnant i Flaaden.
Bruun, A., Dommerfuldmægtig, Køge.
Bryndum, V. G. F., Stadsingeniør, Horsens.
Carlsen, Olaf, Dr. phil., Forfatter, Taastrup.
Centralbiblioteket, Holstebro.
Centralbiblioteket for Hjørring Amt, Hjørring.
Christensen, Will., Dr. phil., fhv. Arkivar i Rigsarkivet.
Classenske Bibliotek, Nykøbing Falster.
Clausen, Julius, cand. mag., Bibliotekar.
Clementsøn, O. H., Kontorchef i Nationalbanken.
Cold, Fr., Kontreadmiral.
la Cour, G., Ingeniør.
Dahl, Frantz, Dr. jur., Professor ved Universitetet.
Dahl, Aage, Sognepræst, Guderup.
Dansk biografisk Leksikon.
Ebstrup, H., Overretssagfører.
Eegholm, A. J. P., mag. art., Registrator i Rigsarkivet.
Egede, E. C., Overlæge, Odense.
Ehrencron-Müller, H., Bibliotekar.
Ehrenreich-Hansen, Frk., Randers.
Eigtved, V., Bankdirektør.
Esmer, Einar, Grosserer.
Estrup, J., cand. theol., Godsejer, Skafføgaard, Mørke.
von Eyben, Werner, Fuldmægtig.
Fabritius, Albert, Genealog.
Falk-Jensen, A., cand. jur., Ekspeditionssekretær.
Finansministeriet.
Flensborg, Andreas, Boghandler, Roskilde.
Foreningen til Udgivelse af Danmarks Adels Aarvog.
Forplejningskorpsets Bibliotek.
Foss, E., Frue, Aalsgaarde.
Frederiksborg Kommunalbestyrelses Haandbibliotek.
Frederiksborg Kommunes Folkebibliotek.
Früs, Aage, Dr. phil., Professor ved Universitetet.
Früs-Petersen, Fr., Vice-Skoleinspektør.
Früs-Petersen, H., Grosserer, Aarhus.
Fugl, I. F., Apoteker, Vejen.
Fyns Stiftsbibliotek, Odense.
Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk.
Færø Amts Bibliotek, Thorshavn.
Garnisonsbiblioteket.
Geill, H., Overlæge, Charlottenlund.
Gentofte Kommunebibliotek.
Glahn, Hans Egede, cand. jur., Ekspeditionssekretær.
Glenthøj, R. A. L. T., Sognepræst, Nestelsø.
Grandjean, P. B., Arkivar i Rigsarkivet.
Gribsvad, Frode, Landsarkivar, Aabenraa.
Grut, Andreas, Grosserer, Birkerød.
Grønvald, Fr., Direktør.
Grønvald, F. C., cand. jur., Ekspeditionssekretær.
Grønvold, P. R., Kontorchef.
Haase, E., Forlagsboghandler.
Haderslev Centralbibliotek, Haderslev.
Hahn-Thomsen, C., cand. pharm.
Harbou, Dommerfuldmægtig, Aarhus.
Harries, O., Dommerfuldmægtig, Svendborg.
Hartmann, Hjalmar, Generalkonsul.

Hatt, Harald, Landsarkivar, Odense.
Hatt, Thorvald, Genealog.
Hauch-Fausbøll, Th., Direktør.
Heilskov, Chr., Bibliotekar, Gug.
Herlufsholms Skoles Bibliotek, Næstved.
Hetsch, Stephan, Overretssagfører.
Hjorth-Nielsen, H., Hovedarkivar.
Holck, Harald, Ekspeditionssekretær i Statsministeriet.
Honnens de Lichtenberg, G., Kaptajn.
Hostrup, Aage, Vicedirektør.
Hvass, H. H., Dommer, Aarhus.
Hvidt, L. N., Dispachør.
Hærens Arkiv.
Høeg, Eiler, Læge, Jægerspris.
Høegh-Guldborg, Fritz, Kaptajn.
Hørring, Johs., Retspræsident, Viborg.
Ingemann, B., Frue, Rungsted.
Ingemann, Godsejer, Egebjerggaard pr. Kappendrup.
von Irgens-Bergh, G. O. A., Oberst, Aarhus.
Iuul, Stig, cand. jur.
Jacobsen, C. R.
Jacobsen, Frits, Stabslæge, Kgl. Livlæge.
Jelling Seminarium, Jelling.
Jensen, C. A., mag. art., Museumsinspektør.
Jensen, Regnar, Politifuldmægtig, cand. jur., Kolding.
Jonassen, A., Boghandler.
Juel Hansen, E., Sparekasseassistent, Odense.
Jørgensen, C., Bankdirektør, Aalborg.
Jørgensen, Harald, Arkivar i Rigsarkivet.
Kalundborg Centralbibliotek, Kalundborg.
Kindt, G., Frue, Haslev.
Kiær, H. F., Orlogskaptajn.
Kjerulf, A., Redaktør.
Kjølby, A., Lærer, Svaneke.
Klitgaard, C., Postmester, Hjørring.
Koch, Poul, stud. art.
Kolding Bibliotek, Kolding.
Kornerup, Bjørn, Dr. theol., Arkivar i Rigsarkivet.
Krag, C. M. G. R., Kammerherre, Etatsraad.
Krak's Forlag.
Københavns Kommunes Folkebibliotek.
Køster, G., Lærer, Kolding.
Landsarkivet for Fyn, Odense.
Landsarkivet for Jylland, Viborg.
Landsarkivet for Sjælland.
Landsarkivet for Sønderjylland, Aabenraa.
Lange, N. D. V., Frk., mag. art., Arkivregistrator.
Lassen-Landorph, A., Overretssagfører, Randers.
Lauridsen, Henry, stud. med.
Lemche, Gyrithe, Frue, Forfatterinde, Lyngby.
Levin, Anna, Frue.
Levin og Munksgaard, Forlag.
Linde, O., Landsretssagfører.
Linvald, A., mag. art., Rigsarkivar.
Luja, A., Hovedkasserer.
Lyngby Bibliotek, Lyngby.
Lyng, H., Boghandler.
Magius, A., Postmester, Raadmand.
Malling, H., Overretssagfører.
Malling, O., Fabrikbestyrer.
Maribo Stiftsmuseum, Maribo.

Marquard, E., Arkivar i Rigsarkivet.
Marstrand, W., Ingeniør.
Meyer, Karsten, Højesteretssagfører.
Middelfart Folkebogsamling, Middelfart.
Moltkeske Bibliotek, *Det grevelige*.
Monberg, Erik S., Grosserer.
v. Munthe af Morgenstjerne, B. O. A., Kammerjunker, Ekspeditionssekretær.
Müller, Wanda, Frue.
Møns Folkebibliotek, Stege.
Mørkeberg, H. H., Sagfører.
Nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg Slot, Det, Hillerød.
Nationalmuseets 2. Afdeling.
Neiiendam, R., Teaterhistoriker.
Nobel, O. K., Konsul.
Nordjydske Landsbibliotek, Det, Aalborg.
Nordsjællands Centralbibliotek, Helsingør.
Norrie, Gordon, Dr. med., Stabslæge.
Nutzhorn, Fr., Assistent, Klampenborg.
Nygaard, G., Redaktionssekretær.
Nygaard, S., Arkivar i Rigsarkivet.
Nystrøm, Eiler, Dr. phil., Arkivar i Rigsarkivet.
Ogaard, H., Genealog.
Olrik, H. G., Kontorchef.
Olsen, Axel, Overretssagfører.
Ordenskapitlets Sekretariat.
Ostermann, H. P. S., Sognepræst, Greve, Taastrup.
Ottesen, C., Forstander.
Petersen, Carl, S., Dr. phil., Overbibliotekar.
Petersen, P. J. H., fhv. Apoteker.
Pontoppidan, A., Kammerjunker, Kaptajn, Klampenborg.
Post- og Telegrafbiblioteket.
Prytz, H., Dommer, Terndrup.
Raadhusbiblioteket.
Rahbek, O., Apoteker, Brønderslev.
Ramsing, H. U., Generalmajor.
Randers Centralbibliotek, Randers.
Rehling-Quistgaard, P. C., fhv. Forpagter, Nyraad St.
Repsdorph, H., Overretssagfører.
Rigsarkivet.
Rigsdagens Bibliotek.
Ring, G. V., Laboratorieforsøger.
Ringsted S., Driftsingeniør, cand. polyt.
Rode, E., Overretssagfører.
Rosenørn, F. C., Kammerjunker, fhv. Intendant.
Rosenørn-Lehn, F. M. Baron, Kammerherre, Hofjægermester, Orebygaard, Saxkøbing.
Roskilde Bibliotek, Roskilde.
Ruge, C. E., Overinspektør, Aalborg.
Rump, C. D., Højesteretsdommer, Gentofte.
Rye, H. J. O., Kammerjunker, Kaptajn, Hellerup.
Rønne, Flemming, cand. pharm.
Rørsig, P. M., Lærer, Hallund, Brønderslev.
Saxkøbing og Omegns Folkebogsamling, Saxkøbing.
Schou, L., Fabrikant.
Schæffer, Aage, Apoteker.
Seerup, Asger, Politimester, Ringkøbing.
Sidelmann, A., Lærer, Ramsing.
Silkeborg Bibliotek, Silkeborg.
Sjællands Stiftsbibliotek, Roskilde.
Skive Folkebibliotek, Skive.

Sortfeldt, S. C., Førstelærer, Skjoldborg, Vildsund.
Sorø Skoles Bibliotek, Sorø.
Sprechler, H. W., Direktør, Premierløjtnant.
von Spreckelsen, E., Frue, Randers.
Statens Lærerhøjskole.
Statsbiblioteket, Aarhus. (3 Ekspl.).
Statsministeriet.
Studerterforeningen.
Sundbo, Arne, Overretssagfører.
Swane, J., cand. jur., Kgl. Fuldmægtig.
Svendborg By og Amts Bibliotek, Svendborg.
Sønderborg Bibliotek, Sønderborg.
Sønderjydske Landsbibliotek, Det, Aabenraa.
Tegner, L. F., Direktør.
Teist, F., Højesteretssagfører.
Thaulow, Th., Kammerjunker, Oberstløjtnant.
Thiset, Olivia, Frue, Klampenborg.
Thomsen, C. J. T., Overretssagfører, Aarhus.
Topsøe-Jensen, Th. A., Kontreadmiral.
Udenrigsministeriet.
Varder, Inger, Frk., Kolding.
Vejle By og Amts Bibliotek, Vejle.
Vemmetofte Klosters Bibliotek, Faxø.
Viborg Centralbibliotek, Viborg.
Vogel-Jørgensen, T., Redaktør.
Voldmester, Vilh., Ingeniør v. Statsbanerne.
Weberg, O., Ingeniør.
Weilbach, Fr., Forfatter, fhv. Adjunkt, Snekkersten.
Werner, Johs., Overretssagfører.
Werner, Hans, mag. art.
Willadsen, Poul, Grosserer.
Willemoës, A., Kammerherre, Oberst.
Wolff, O., Ingeniør.
Zahrtmann, H. C., Assistent ved Post- og Telegrafvæsenet.
Zimmermann, Frk.

Medlemmer paa Island.

Fontenay, F. le Sage de, Danmarks Minister, Reykjavik.
Islands Landsbibliotek, Reykjavik.

Medlemmer i Norge.*)

Aall, C., Kammerherre, Ulefoss.
Aas, Distriktslæge.
Bergens Museums Bibliotek, Bergen.
Bergens offentlige Bibliotek, Bergen.
Bull, Th., Grosserer.
Bull, Francis, Professor.
Daae, Anders, Apoteker, Skjervøy.
Deichmanske Bibliotek, Det.
Drammens Folkebibliotek, Drammen.
Engelstad, Bjarne, Kaptajn, Generalsekretær, Bækkelaget.
Finne-Grønn, S. H., Arkivar.
Frederiksstads Folkebibliotek, Frederiksstad.
Gløersen, Jørgen, Ingeniør, Hønefoss.
Gram, Harald M., Høvik St.
Heiberg, G. F., Godsejer, Amble i Sogn.
Heiberg, J. V., Raadmand.

*) Hvor ingen Bopæl er angivet, er denne Oslo.

von Hirsch, Per E., Premierløjtnant, Overretssagfører, Volda, Sunmøre.
Holst, J. C., Ingeniør.
Horn, K. Frk., Bibliotekar.
Huitfeldt, Carl, Redaktionssekretær.
Irgens, Aage, cand. oecon, Bankinspektør, Sandefjord.
Jansen, Einar, Arkivar.
Juel, A., Overretssagfører, Drammen.
Koht, Halvdan, Professor, Lysaker.
Kolsrud, Oluf, Professor.
Kommunebiblioteket, Stavanger.
Langfeldt, Ferdinand, Skibsreder, Kristianssand S.
Mathiesen, Jørgen, Godsejer, Eidsvold.
Meidell, S. S., cand. jur., Direktør, Vinderen.
Midttun, Ruth, Frue, Oslo.
Munthe, C. M., Bureauchef.
Neumann, H. H., Provst, Böverbru.
Prebensen, N. C. G., Minister, Utnes, Arendal.
Riksarkivet, Oslo.
Rüber, Thaulow P., Overretssagfører, Sogn i Vester Aker.
Rynning, Carsten, Departementssekretær.
Rønne, Cato Krag, Arbejdsleder, Hakadal.
Sandberg, J., Generalsekretær.
Schjøth, Emil, Dr. phil., Bestun.
Schmidt, Ellen, Frk.
Skjelderup, Arthur, Højesteretsadvokat.
Solberg, Georg, Fylkesbetjent, Drammen.
Sollied, Olaf, Overlæge, Bergen.
Sollied, Peter Ravn, Ingeniør.
Statsarkivet, Bergen.
Statsarkivet, Hamar.
Statsarkivet, Oslo.
Statsarkivet, Trondheim.
Tillier, Odd, cand. oecon.
Trondheims Folkebibliotek, Trondheim.
Universitetsbiblioteket. (2 Ekspl.).
Videnskabselskabet, Biblioteket ved, Trondheim.
Wiesener, A. M., Bibliotekar, Bergen.

Medlemmer i det øvrige Udland.

Danish Genealogical Society, Salt Lake City, Utah, U. S. A.
Gibbins, Signe, Frue, Winnemucca, Nevada, U. S. A.
Göteborg Stadsbibliotek, Göteborg.
Hjortaaas, H. Chr., Redaktør, Minneapolis, Minn., U. S. A.
Lagerfelt, K. G., Friherre, Upsala.
Lundequistska Bokhandel, Upsala.
von Marchtaler, Hildegard, Frue, Hamburg.
Paus, Chr., Kammerherre, Herrestad Herregaard, Mariefred, Sverige.
Stockholms kgl. Bibliotek, Stockholm.
Stockholm Stads Bibliotek, Stockholm.
Swartz, Erik C:son, Redaktør, Stockholm.
Universitetsbiblioteket, Lund.
University of Minnesota Library, Minneapolis, U. S. A.
Widtsoe, John K., Dr. phil., Missionspræsident, Liverpool.

REGISTER

Af *Albert Fabritius*.

Personerne anføres som Hovedregel paa deres Slægtsnavn, et saadant, der ikke er opstaaet alene ved at sætte »sen« til Faderens Fornavn, en Skik, der for Landboernes Vedkommende varer til ca. 1828, jfr. Forordn. af 30. Maj s. A. Føres et saadant Slægtsnavn ikke, anbringes Vedkommende paa Fadersnavnet, eller bliver eventuelt at udelade, naar han ikke i Teksten er nærmere bestemt.

Desuden udelades de Personers Navne, hvorom intet af videre Betydning siges i Teksten, f. Eks. Førere for Hærafdelinger, Konger og Fyrster, i hvis Tjeneste de i Teksten nævnte Personer staar, Forfattere, hvis Værker citeres osv.

Hvad den nyere Tid angaar — Grænsen kan vel sættes ved ca. 1700 — anføres Hustruerne paa deres Pigenavn og paa det Navn, de faar ved Giftermaalet.

For den ældre Tids Vedkommende sættes de kun paa Pigenavn; er dette ikke noget egentligt Slægtsnavn, bliver det at udelade.

Er Navnene latiniserede, bibeholdes denne Form i Registret, medmindre Teksten oplyser, hvorledes de skal gengives paa Dansk.

Nævnes en Person flere Gange paa samme Side, antydes det, hvor saadant anses fornødent, i Registret ved et mindre Tal foroven, tilhøjre for Sidetallet.

Fyrster sættes paa deres Navn, ikke paa Landets, medmindre dette anses mest praktisk, da tillige derpaa.

Sammensatte Efternavne, f. Eks. Lente-Adler, sættes paa første Dels Begyndelsesbogstav, altsaa i det nævnte Tilfælde paa L.

Partikler, som von, de, des, de la, zum osv. ses der bort fra; Eks.: des Vignes sættes under V.

Begynder Efternavnet med le eller la, sættes det under L. Er Partiklen, f. Eks. du, smeltet saaledes sammen med Navnet, at et nyt Ord er dannet, f. Eks. Dupuy, anbringes Navnet paa Partiklens Begyndelsesbogstav, her altsaa D.

Lokaliteter og Institutioner, hvorom Teksten har Bemærkninger af særlig Betydning, er optagne i Registret.

Aakerfeld, Gotthard Wilhelm 277.
Aalborg, Chr., Kapt. 194.
Abildgaard, Anders Pedersen 209.
— Ane 211. — Anna Sylvia 210.
— Bertel Terkelsen, Foged 211.
— Christian Ulrich, Rektor 208
f. — Elisabeth 210. — Hans Pe-

dersen, Politibetjent 209. — Inger 210. — Jakob Terkelsen, Pr. 211. — Jens, Sgpr. 208. — Jens, Sgpr. 208. — Jens Pedersen, Ltnt. 207—11. — Martin, Sgpr. 208 f. — Nicolai Abraham, Maler 210. — Nicolai Han-

- sen, Guldsmed 210. — Peder 208. — Peder Hansen, Tolder 210 f. — Peder Pedersen 209. — Peter, Sgpr. 208. — Peter, Sgpr. 211. — Peter Christian, Prof. 210. — Peter Hersleb, Sgpr. 208. — Peter Terkelsen, Pr. 211. — Rasmus Hansen, Tolder 209. — Rasmus Rasmussen, Toldinsp. 209. — Søren Pedersen 208 f. 211. — Søren Pedersen, Arkivtegner 210 f. — Terkel, Mag. 211 233. — Tyge 211.
- Abrahamsdatter, Berette 8.
- Abrahamson, Joseph Nicolai Benjamin, Oberst, Kmhr. 63.
- Ahlefeldt-Laurvig, Frederik, General 90 92 98.
- Ahmmüller, Hans 155. — Margrethe 155.
- Albek, Christian 244 264.
- Alberti, P. A., Min. 193.
- Als, Peder, Maler 277.
- Andersdatter, Else 200. — Ingeborg 102 f. — Maren 225. — Mette 157.
- Andersen, Christen 153. — H. C. 66—74. — Hans 276.
- Angé, Antoine, Traktør 90 f. 98.
- d'Arabé, Konsul 71.
- Arenfeldt, Christian Ditlev Adolf, General 63.
- v. Baden, Ernst Ernstsen, Bgmst. 55. — Gustav Ludvig, Landsdom. 89 98.
- Bagge, Dorte Jensdatter 57. — Jens Sørensen, Sgpr. 57.
- Bagger, Hedeveg Johanne, Værts-husholderske 240 263. — Marcus Marcussen 263. — Rasmus Langeland, Bgmst. 241 263.
- Baggesen, Aug. Haller, Officer 239. — Bagge, Kornskriver 239, 241 263. — Jens 238—265.
- Baggi, Ole Olsen, Skipper 46 f.
- Bakkesen, Daniel 204.
- Bang, 251.
- Banner, Preben, til Stenshede 55.
- Bardenfleth, Johan Frederik, Ritmester 60.
- Basse, Maren 24.
- Bech, Iver, Birkeskriver 252 265.
- Beck, Kirstine, til Vraa 195 f.
- Beierholm, Lene 251 265. — Peder, Værtshushld. 251 265.
- v. Benzon, Catherine Hedeveg 77. — Lars, Major 77 f.
- v. Bergmann, Ernst, Prof. 169.
- v. Berkentin, Claus Hartvig 60.
- Berner-Schilden-Holsten, H., Lensbaron 100.
- Bernstorff, J. H. E. 265.
- v. Bertouch, Ernst Albrecht 30.
- Bielke, Birgitte Turessdatter 5 f. 9 33. — Margrethe Turessdatter 20 f. 25 27 f. — Sten Bengtsson 25. — Ture Stensson 7—9 25 27 40. — Ture Turesson 5—7 9 f. 20 25.
- Bierring, Niels Chr., Fuldm. 86.
- Bil, Hans, Skræder 80 f.
- Bild, Evert, til Ravnholt (d. 1567) 1 19 23 28 38.
- Bille, Anders, (d. 1555) 11 19 27 36. — Bent Andersen 19 27. — Clara Andersdtr., g. J. Sparre 36. — Elisabeth 195 f. — Hans Andersen 19 27. — Jens 14. — Jørgen, Etr. 195 f. — Knud Stensson 23. — Sten Holgersen, Lensmd. 53—55.
- Birch, Sophie 56.
- Bjerregaard, Hans Hansen, Pr. 265. — Hans Jensen 249 265. — Lene 251 265.
- Bjørn, Andreas Niegelsen, Guvernør. 89.
- Blicher, Gye Kirstine 202. — Jens Nielsen, Sgpr. 202. — N. Gudme, Sgpr. 203. — Niels, Pr. 99 101.
- Blixen-Finecke, Carl, Politiker 217 219 f.
- v. Bobart, 234.
- Boisen, Boie Frederik Outzen, Pr. 214. — Carl Christian, Pr. 214. — Frederik Engelhart, Pr. 214.
- Borch, Maren 202 205. — Niels, Mag. Conrector 239 241 263. — Sidsel Marie 239 263 f.
- Borring, Byfgd. 87.
- v. Boyneburg, Burchard 36.
- Brahe, Axel 36. — Axel Pederssøn 6. — Magdalene Tygesdatter 13. — Sophie, Slægtehogsforf. 2 4 19 f. 22 f. — Tyge 23.
- Brandt, Anders Pedersen, Tobaksfabr. 159. — Andreas Knudsen 159. — Andreas Petersen, Tobaksfabr. 159. — Anna Cathrine 159. — Christen Pedersen, Farver

159. — Christen Thomsen, Farver 159. — Christiane Elisabet 159. — Gomme Frederik, Pr. 89 98. — Hanne 159. — Inger Marie 159. — Jens Chr. Pedersen 159. — Karen Pedersdatter 158. — Kirstine Margrethe 159. — Knud Rasmussen, Guldsmed 159. — Maren 158. — Maren Pedersdatter 158. — Morten Kisbye, Kirkesanger 159. — Nicolai Knudsen 159. — Peder Jensen 158. — Peder Knudsen 159. — Rasmus 159. — Vibeke 159.
- Breide, Jochim 26.
- Breson, Hans Christophersen 247 264.
- Brochmann, Gudmandsøn, Sgpr. 157.
- Brockenhuus, Ove Frederik, Generaltn. 61.
- Broderssøn, Abraham 6 32.
- Brorson, Frederik Quist, Justitsraad, Herredsfgd. 241 f. 264. — Hans 263.
- Broun, Oberstinde 240.
- Brumkost, Wibeke 47.
- Brun, Augustinus Meldal, Sgpr. 155.
- Bruun, Anders Iversen, Pr. 202 205. — Andreas, Pr. 202—204. — Anna Kirstine 202. — Anna Kirstine 203. — Anna Maria 202. — Anna Maria 206. — Bertel 204. — Bertel Johansen, Fabrik-ejer 203. — Bertel Johansen, Rdmd. 201 204. — Cathrine 206. — Gye Kirstine 202 f. — Hans, Kæmner 202. — Hans 206. — Herman Peter 202 f. — Iver 202 205. — Janus 205. — Jens, Pr. 201—03 205. — Jens, Student 206. — Johannes Iver, Rdmd., Stadshpmd. 201 204. — Johs. Iversen 203 f. — Karen 204. — Kirsten 201 f. 204 f. — Kirsten 202, 205. — Kirsten 206. — Kirstine Marie 201 203—05. — Knud, Rdmd. 201 204. — Knud 206. — Mads Pagh 204 f. — Maren 202 205. — Maren 203. — Mette Maria 205. — Niels, Sgpr. 201—206. — Niels 201 203 205. — Søren, Overlandmaalingsinsp. 201 203. — Søren Vedege, Sgpr. 203.
- de Bruyn, Katrine 57.
- Bryske, Eiler 20. — Lisbet, Slægtetogsforf. 2 23.
- Brøchner, Hans, Sgpr. 201. — Kirstine Marie 201 203—05.
- Brøndsted, P. O., Arkæolog 70.
- Budde, Alexander, Sec.lt. 198. — Anne Marie 197. — Anne Sofie 198. — Birgitte Kristine 197—99. — Birte (Birgitte) 199. — Caspar 200. — Casper 200. — Christian Jørgensen, Undertoldbetjent 199. — Christoffer Giedde, Ltnt. 198. — Claus 200. — Dorteia Barbara 200. — Dorteia Margrete 197. — Else Johanne 199. — Else Marie 199. — Else Vind 197. — Frederik 200. — Frederik 200. — Ide 199. — Ide Kirstine 198. — Jakob 198. — Jakob 199. — Jochum Johan 197. — Jørgen Henrik Vind 199. — Kirstine 200. — Mathias Frederiksen, Ob.lt. 194 199. — Markus Rodsteen, Sergeant 197 199. — Markvor Mathias (Markus Rodsteen), Sergeant 197 199. — Nikolaj 200. — Ove 198. — Ove 199. — Ove Giedde, Kapt. 196—98. — Ove Mathiassen, Kapt. 194—97. — Peder 197. — Peder 200. — Peder 200. — Sofie 197. — Sofie 198. — Sofie 199. — Vincents, General 207. — Wulff 200. — Øllegaard 200.
- Budh, Niels 236.
- Bugge, Hilleborg 208. — Jens Christensen, Pr. 208.
- Buntzen, Andreas, Prof. 190.
- Buscou, Kirstine 156.
- Byssing, Cathrine 155. — Claus, Handelsmd. 155.
- Bøchman, Adolph 276. — Christian Mathiesen, Smed 276. — Magdalene 276.
- Bølle, Erik Madssøn 20 f 35 37 39 f.
- Carl XV, Konge 220.
- Carlsen, Emmy, Stiftsdame 221. — Hans Rasmussen, Hofjægermst. 213—224. — Jutta 213 216. — Marie 213.

- Casstrøm, Chargé d'Aff. 75.
 Castenschiold, Joachim Melchior
 Grevenkop, Chargé d'Aff. 67. f.
 71.
 Chapsal, Charles Pierre, Gramma-
 tiker 72.
 Christensdatter, Dorte 44. — Inge-
 borg 57. — Ingeborg 199. — Jo-
 hanne Marie 157. — Karen 44.
 — Maren 158.
 Christensen, Anders 157. — An-
 ders, Skipper 46 f. — Balthasar,
 Politiker 217 219—22. — Chri-
 stien 200. — Frederik Christian
 240 251 263 265. — Iver 153. —
 Karen 85. — Niels 157. — Peder,
 Bødker 82, 85, 94. — Severin
 157.
 Christian VIII 97.
 Christian IX 223.
 Clausen, Rasmus 225.
 Cocters, Ludumella 228.
 Collin, Edvard 66 69 74.
 Dam, Jens Chr., Gaardejer 100.
 Dan, Lars Christian, Sgpr. 264. —
 Marie Dorothea 264.
 Danielsen, Karen 204.
 Danner, Louise, Lensgrevinde 61 f.
 Danneskiold-Laurvigen, Juliane
 Sophie, Grevinde 62.
 Delong, Albert Herman Peter Ga-
 briel, Baron 67 f. 71.
 Dich, Eskild Magnus, Prokur. 86 f.
 98.
 Dinesen, Adolph Wilhelm, Gods-
 ejer 67 f. 70 73 f.
 Due, Mandrup, til Halkær 53.
 Dyrskjød, Peder 15 f.
 Engelhardt, Conrad, Arkæolog 113,
 115.
 Engelsted, Sophus, Overlæge 165 f.
 172 191—93.
 Eriksen, Mathias, Abbed 236.
 Erikson, Andreas, Sgpr. 248 265.
 Erslev, Edvard, Geograf 117, 123.
 Faber, Hans, Pr. 200. — Mathias
 A. P., Provst 263. — Sophie 265.
 Fabritius-Tengnagel, Adolphine 76.
 — Adolphine Wilhelmine Frie-
 derike 76—79 93 97 f. — Cather-
 ine Hedevig 77. — Constance
 Henriette 79 88. — Michael,
 Kfrd. 76.
 Falbe, Christian Tuxen, Arkæolog
 67 f. 72 f. — Clara 73.
 Farup, Anna Cathrine Dorothea
 263.
 Fausing, Søren, Podemstr. 56.
 Fenger 201 f. — Carl Emil, Dr. med.
 Prof. 171. — Chr., Prosektor 171.
 Michael 202.
 Ferslev, Jens, Subrektor, Sekretær
 246, 264. — Johanne Margrethe
 253 265.
 Fich, Christen Andersen, Pr. 153.
 — Hans, Sgpr. 153.
 Fincke, Anna Sophie 268.
 Flensborg, Anna Cathrine 159. —
 Anne Bolette 157. — Jens, Land-
 maaler, Traadhd. 156 f.
 Flindt, Jacob 98.
 Flor, Christian, Politiker 216 f.
 219 f.
 Fogh, Jens, Møller 102.
 Franck, I. S. 84—86 88 90 98. —
 Rakel 98. — Rebecca 98. — Rosa
 98.
 Freigang, J., Livlæge 75.
 Friborg, Eggert Christian, Forv.
 246, 264.
 Frick, Christian Andersen 153.
 Friis, Hans Ditlef, Sgpr. 204.
 Fromeling, Bartram, Uldvæver
 152.
 Gad, Carl August, Overlæge 173 178
 181, 184.
 Galde, Dorte 200.
 Gassum, Christen, Sgpr. 56.
 v. Gersdorff, Christopher, til Søby-
 søgd. 44. — Elisabet Caspers-
 datter 194.
 Gertsen, Didrik, Skipper 47.
 Gesmell, Gert Hermansen, Rdmd.
 49 f. — Herman, Rdmd. 48. —
 Samuel Hermansen 55.
 Giedde, Regitze Sofie Ovesdatter
 194.
 Giedsman, Andreas Jakobsen,
 Rdmd. 49 f 55.
 Giøe, Albert Mogensson 22. — Eli-
 ne 12.
 Glasmeier, Daniel, Prok. 195.
 Glise, C. F., Kancelliraad 246 264.
 Glørfeldt, Hanne 159.
 Gottschalch, Johan, Mag. Conrec-
 tor 239 263.
 Graah, W. A. 269.
 Gram, Overbarber 57. — Anne
 Nielsdatter 56. — Christen Han-
 sen 57. — Christian 56. — Fre-

- derik Hansen, Kbmd. 56. — Hans, Prof. 43 56. — Iver 56. — Johanne Nielsdatter 56. — Karen Nielsdatter 56 f. — Katrine Hansdatter 57. — Kirsten Nielsdatter 56. — Laurids Nielsen, Kpl. 43. — Laurs, Sgpr. 56. — Laurs Christensen, Skoleholder 57. — Margrete Nielsdatter 56. — Mogens, Sgpr. 56. — Niels (1495) 43. — Niels Hansen, Degn 57. — Niels Hansen, Sgpr. 56. — Peder, Slotsfgd. 43. — Peder Hansen, Ltnt. 57. — »Sophie«, se Birch.
- Griffenfeld, Peder 64.
- Grubbe, Eiler, Rigskansler 149. — Erik, til Tjele 49. — Peder, til Lystrup 149. — Regitze Sivertsdatter 5. — Tønne, til Lystrup 149.
- Grundet, Jens Pedersen 233.
- Grundtvig, Asta Tugendreich Adelheid 217 221. — Frederik Lange 213 216. — Johan D. N. Blicher, Historiker 216. — Marie 213. — N. S. F. 213—224. — Svend, Folkemindeforsker 216.
- Gudesen, Jens 197.
- Gudme, Gye Kirstine 202. — Herman Peter Nielsen, Dr. theol. 204 f. — Kirsten 201 f. 204 f. — Kirsten 202 205. — Maren 202². — Niels, Pr. 202 205.
- Gyldenløve, Ulrik Christian 64. — Ulrik Frederik 64.
- Gyldenstjerne, Anne Mouridsdatter 11. — Hilleborg Christophersdatter 23. — Mogens 24. — Mourids Nielssen 20 25 27 f.
- Gøye, se Giøe.
- Haderup, Andreas 250 265.
- Haffner, Wentzel, Kmjkr. 67 f. 71 f.
- Hammer, Else Kirstine 159. — H, Kapellan 263. — Jens Chr., Sgpr. 159. — Vibeke Christine 159.
- Hansdatter, Ivara Margrethe 153.
- Hansen, exam. jur. 91—93 95. — A., Kommissær 87 89. — Christen (c. 1650) 44 56. — Hans, Maler 79. — Hans, Rektor 203 f. — Hans Jacob, Prlt. 68. — Niels, Propr. 81 85 98.
- Hartvigsen, Ove, Ritm.lt. 195.
- Hassen, Frederik, Korporeal 197.
- Hayen, Familien 234. — Geh. Ober Kirchenrat 234.
- Heidemann, se Heilmann.
- Heilmann (Heidemann), Kbmd. 81 86.
- Helt, Peder 225.
- Hemme, Niels Boie, Dr. med. 162.
- Henrichsen, Anna Cathrine Dorothea 263.
- Henrik Gigler, Instrum. 225.
- Henriksdatter, Dorthe 229.
- Henriques, Markus Martin, Guldsmedemst. 67—69.
- v. Herbst, Christian Frederik, Arkæolog 109 116 f. 123.
- Herrested, Lars Nielsen, Kbmd., Bogbinder 225 265.
- Heuffelder, Jørgen, Apoteker 47. — Maximilianus Jørgensen, Kbmd. 47.
- Hoe, Bartold, Pr. 205.
- Holberg, Ludvig 275 f.
- Holck, Frederik Vilh. Conrad, Ghkfrd. 62.
- Holm, Amalie Ottilie 270. — Ane Louise 268. — Axel Harald Valdemar, Cigarmager 270. — Axeline Frederikke 269. — Frederikke Mathilde Louise 267 269. — Gottlieb 268. — Henrik Gustav Ferdinand, Maler, Kobberstk. 266—273. — Jens, Kobberstikker 268 f. — Juliane Valborg 270. — Karen Marie 269. — Knud Harald Thorvald 270. — Maria 268. — Maria(na) Henriette Louise 268. — Niels Lassen, Sgpr. 157. — Peter Jensen, Brændevinsbr. 268.
- Holmer, V., Prof. 162.
- Holst, Knud Thomsen, Ridefgd. 48 55. — Reinhold Jensen 200. — Wilhelm, Skuespiller 70.
- Honhoff, Diderik 151.
- Hornbech, Christen Sørensen, Akciseskr. 57.
- Huitfeldt, Lisbet, Slægtbogsforf. 12 41.
- Hvalsøe, Jacob, Sgpr. 205.
- Høffding, Jacob Krag, Lærer 239.
- Høg, Jens, til Vang 53. — Mette Stygesdtr. til Vinderslevgd. 55.
- Høgsbro, Sofus, Politiker 221—23.
- Høier 67 74.

- Hørberg, Sidsel Marie 239 263 f.
 Igelstrøm, Kmhr. 75.
 Ingvarsen, Casimir Martin, Apot. 204.
 Ipsen, Clara 73.
 Irgens, Joachim 158.
 Iversen, Søren Gudme 202 204.
 Jacobæus, Heinrich, Apoteker 250 265.
 Jakobsdatter, Sara 198.
 Jakobsen, Hans 200.
 Jensdatter, Birgithe 208.
 Jensen, Elias 44. — Henrik 26. — Inger Marie 159. — Niels, Skræder 48. — Ole, Ladefgd. 264.
 Jespersen, Knud 46. — Otto, Læge 178 f.
 Johansdatter, Maria 268.
 Johansen, Wilhelm, Skytte 99—105.
 Jonasdatter, Margrete 56.
 Juel, Jens 149. — Sophie Catharine 149.
 Juul, Niels Axelssøn 15 f.
 Kaas, Birte Margrete Enevoldsdatter 194. — Helvig, Slægtebogforf. 6 f. 9—12 18 20 27 f. 31—35 38—41. — Hilleborg Sophie 80 f.
 Kamman, Kamman(n), Anna Margretha 156. — Anne Kirstine 155. — Birthe 156. — Jacob 156. — Jens Martin 156. — Johan Friedrich 156. — Kordt David 156. — Kordt Jacob 156. — Margrethe 155. — Mathias Hansen, Snedker 155 f.
 Kastrup, Jørgen, Forv. 88 f. 98.
 Ketilson, John 264.
 Kikebusk 240.
 Kjeldsdatter, Mette 99 101 f 104.
 Kjeldsen, Jens 102. — Steen 102.
 Kjerulf, Holger, Sgpr. 251 265.
 Kjær, Edel Marie 106.
 Klingberg, Christian, Højesteretsadv. 95 98.
 Kloch, Lærer 103.
 Klyne, Anders, Sgpr. 153. — Magdalene Andersdatter 153 f.
 Knivholt, Peder Christensen, Bgmstr. 48—50 53 55.
 Knoke, Hanse 152.
 Knudsen, Christen, Ridefgd. 276. — Søren, Bager 276.
 Kousted, Johanne Dorothea 157.
 Krabbe, Anne, Slægtebogforf. 1. — Christopher, Politiker, 222. — Elsebe, g. P. Skram 36. — Mogens Nielssøn 26. — Niels 26. — Niels Mogensen 26.
 Krag, Else Jensdatter 276. — Else Kirstine Johansdatter 159. — Hedvig Sophie 276. — Jens Sørensen, Pr. 276. — Otte 52.
 Krag-Juel-Vind-Frijs, Asta Tugendreich Adelheid, Ctsse 217 221.
 Krakowitz, Michel 155.
 v. Krogh, Georg Frederik, General 63.
 Krognos, Anne Olufsdatter 1. — Mourids Olsson 12.
 Krumhar, Jakob, Værtshushld. 255 264. — Johan, Værtshushld. 255 264. — Johan Frideric 264 f.
 Krummedige, Margrethe Eriksdatter 9 25 40.
 Krumpen, Otte 236. — Stygge, Bisk. 231.
 Kruse, Dorte 57.
 Kurtz, Joachim 155. — Marcus 155.
 Küchler, Albert, Maler 73.
 Kyrning, Slægten 7. — Inger 9.
 Köhler, Ane Louise 268. — Anna Sophie 268. — Johan Michael, Kanonér 268.
 Køsters, Ludumella 228.
 Lambert, Hans, Væver 80 f.
 Lange, Apotekersvend 250 265. — Gunde Hansen, Lensm. 52. — Hans Mossin, Prokur. 93—95 98. — Niels Rasmussen 276. — Thomas, Consumptionskontrollør 241 264. — Victor, Ørelæge 161—93.
 Langeland, Hedevig Johanne 240 263. — Rasmus, Kbmd. 263.
 Langkilde, Rasmus Hansen, Forpagter 89 98.
 Lassen, Jens, Landsdommer 195. — Knud 234.
 Laursdatter, Kirstine 158.
 Leganger, Elisabeth 210. — Jørgen Hiorth, Skipper 210.
 Leth, se Steensen-Leth. — Adolphine 76. — Anna Sophie 79 81—83 85 93. — Jørgen Ernst 76 79. — Matthias Christian, Ltnt. 75 f. 79.

- Levin, Rebecca 98.
 Lihme, Slægten 235. — Lauritz 235.
 de Linas, Charles 123.
 Linde, Charlotte Christine 107.
 Lindenblad, Peter Christian, Klokker 248 265.
 Lindenov, Anne Andersdatter, g. Viffert 8.
 Lorch, se Lorich.
 Lorich (Lorch), Otte 158.
 Lunds (Lunov?), Margrete 197.
 Lunge, Aage (Ove) 24.
 Lunov, Margrete 197.
 Lydersdatter, Dorothea 225 f.
 Lykke, Kirsten, g. Grubbe 149.
 Lyskander, Claus 149.
 Løffler, Louise Marie 155.
 Madsdatter, Maren 197.
 Madsen, Andreas Peter, Arkæolog, Maler 111 f. — Lauge, Ridefoged 229.
 Madvig, I. N., Sprogforsker 161.
 Mandix, Jfr. 251. — Ane Lisbeth 157. — Anna Hansdatter 157. — Anne Marie 157. — Conradus 157. — Gedske 157. — Hans 157. — Hans Jacobsen 158. — Inger Margrethe 158. — Jens Mouritsen 158. — Jens Mouritsen, Byfgd. 158. — Laurits 157. — Laurits 157. — Laurs 157. — Maren 157. — Mette Danielsdatter 157. — Mouritz Mouritzen, Sgpr. 157. — Ole 157. — Oluf Pedersen, Forp. 158. — Peder 157. — Peter 157. — Sophie Margrethe 157.
 Markvorsdatter, Katrine 45 47 f. 51.
 Markvorsen, Claus, Rdmd., 48. — Johan, Rdmd. 48.
 de Martonnière, Guillaume, se Johansen, Wilhelm.
 Mathiasen, Ove, Kapt. 195.
 Meier, Forv. 85. — jfr. Mejer, Meyer.
 Mejborg, R. F. S., Tegner 109 f. 112 116 123.
 Mejer, Kmdr. 253. — jfr. Meier, Meyer.
 Meller, Vilh., Klokker 157.
 Melsted, Ketil Johnsen, Major 245 264.
 Mestorf, Johanne, Arkæolog 122.
 Meyer, Wilh., Dr. med. 172 f. — jfr. Meier, Mejer.
 Mikkelisdatter, Anne 57.
 Mogensen, Chr., Prokurator 92 f. 95 98.
 Moltke, Anne Katrine 198. — Christoffer Henrik, Ob. 198.
 Montelius, Oscar, Arkæolog 115.
 Montoya, Ob.lt. 45.
 Morville, Henrik, Pr. 202. — Maren 202². — Niels, Kmrdr. 202.
 Mouridsdatter, Maren 55.
 Mule, Anne Christensdatter 57. — Anne Christensdatter, g. Gram 56. — Christen Rasmussen, til Attrup 56. — Kjeld Christian, Kbmd. 56. — Margrete 56.
 Munch, Anna Sylvia 210.
 Munk, Iver, Bisk. 237.
 Müller, Ludvig, Numismatiker 70. — Otto Frederik, Auditør 67 f. 70. — P. E., Biskop 70. — Sophus Otto, Arkæolog 118.
 Møller, Jørgen 205.
 Mørck, Maren Petersdatter 229.
 Napoleon III 224.
 Neergaard, de Neergaard, 241. — Joachim Peter Christian Bruun, Ghkfrd. 67 f. 73 f. — P., Godsejer 100.
 Nellemann, Johannes Magnus, Byfgd. 90 f. 98.
 Nenees, Johs. Chrf., Rektor 205.
 Nielsdatter, Kirstine 157. — Magdalene 276. — Maren (d. 1637) 43 f. 56.
 Nielsen, Aage, se Ulfeldt. — Hans, Bgmst. 43—57. — Karen Marie 269. — Kjeld, Skovfgd. 102. — Kjeld, Sgpr. 57. — Lars 82 94.
 Nielskone, Kirsten 234.
 v. Numsen, Fr., General 101 f. 104.
 Nygaard, Cathrine Margrethe 157.
 Nysted, Oluf Hermanssøn 14 31.
 Olesen, M., Kbmd. 45.
 Olivarius, Holger de Fine, Prof. 205.
 Olufsdatter, Karen 197.
 Orning, Christoffer 200.
 Pachs, Anne Sofie 195 f. — Holger 195.
 Pagh, Anne Christine 204. — Gye Marie 204. — Mads, Kbmd. 204. — Maren 203.
 Parsberg, Anna 153. — Holger, Landsdom. 12—17. — Ingeborg

- Nielsdatter 23. — Jytte 153. — Jørgen 153. — Niels 153. — Tønne, Rigsrd. 152 f. — Valdemar 153. — Verner 153. — Vibeke 153.
- Pedersdatter, Anne Christine 204.
- Pedersen, Anders 200. — Anders 276. — Jens, Skipper 47. — Mads, Ladefoged 197. — Otto, Skipper 47. — Svend 236. — Søren 104.
- Petersen, F. A., Skolelærer 270. — Henry, Arkæolog 109—24. — Johan Chr. Ludv., Skoleinsp. 110 117. — Magnus, Tegner 111 f.
- Pinel, Phillippe, Overlæge 177.
- Ploug, Carl 59 187.
- Plum, C., Sgpr. 263.
- Podebusk, Claus (c. 1470) 23. — Claus 1 19 28 34 36. — Claus Mouridssøn 26 29. — Erik 19. — Gisel 8 19. — Ingeborg 152 f. — Otto 19. — Predbjørn 7 34. — Vibeke, Slægtbogsforf. 1—42.
- Pors, Anne Katrine 198. — Axel 194.
- Prang, Jens Christensen, Ridefgd. 51.
- Quistgaard, J. R., Major 89.
- Rafenius, Bogbinder 241 264.
- Raffn, Hendrich Pedersen, Kbmnd., Rdmd. 226.
- Rafin, Bogbinder 241 264.
- Rantzau, Sophie 24.
- Rasmussen, R. P., Pr. 266. — Søren, Skipper 47. — Vald., Overlæge 171.
- v. d. Recke, Ernst, Dr. phil. 149 f.
- Reenberg, Claus Christensen, Borgmst. 55. — Peder Christensen, Tolder 55.
- Reiming, Elisabeth Johansdatter 226. — Herman, Apoteker 226 228. — Johan, Kbmnd. 226. — Maren 226. — Margrethe 228. — Margrethe 228.
- Rhud, Otto, Rektor 238.
- Rodsteen, Else Katrine Markvorsdatter 195 f. — Frederik 195. — (Budde?) Markus 197.
- Roede, H. C., Arkivar 274.
- Rohmell, Oscar Julius, Overlæge 173 182.
- Rosenkrantz, Anne 22. — Holger Eriksen 43. — Ole, til Engholm 49.
- Rosenørn-Teilmann, Theodor, Godsejer 112.
- Rosmus, Jens Thomsen, Byfgd. 48.
- Rostrup, Emil, Botaniker 111.
- Rud, Sophie, Slægtbogsforf. 6 13 20—22 24 35 f. 40.
- Rugaard, D. E., cand. phil. 267.
- Ryberg, Niels Svendsen, Forp. 56.
- Rützow, 246.
- Rønno, Karen, g. Bille 14. — Markvard 12 19.
- Rørdam, Jutta 213 216. — Peter, Pr. 213 216 218 f.
- Røring, Jørgen Pedersen, Garver 197.
- v. Sack, Heinrich, Oberst 49 f. 52 f.
- Sadeler, se Sedeler.
- Sager, Hans Carl, By- og Hrdsgd. 71.
- Sandberg, Henrik, Oblt. 53 f.
- Sandvig, B. C., Historiker 1 30 34.
- Sarauw, Bartold, Bager 277. — Friedrich Barthold, Gehejmelegationsraad 277.
- Scheel, Vibeke 149.
- Scherer, Barthold 152. — Gisela 152.
- Schieltved, Fritz, Urtekr. 271.
- Schild, Schildt, Schilt. — Antonius, Organist 151 f. — Barthold 152. — Christoffer 152. — Cordt 152. — Diderik, Musiker 152. — Gerdt, Organist 151 f. — Gerdt d. y. 152. — Hans 152. — Hans, Uldvæver 152. — Harmen 152. — Hinrik 152. — Jutta 151. — Ludeke 151. Ludolf, Organist 152. — Melchior, Kapelmester 152. — Peter 152.
- Schilden, se Schild.
- de Schinkel, Fr. Landsdommer 101 104.
- Schiødtz, N. Simonsen 88.
- Schjelderup, Inger 210.
- Schmidt, Louise Birgitte 270.
- Schorler, Sophie 249 265. — Thomas, Guldsmed 265.
- Schou, 67 74.
- Schow, Peter Olsen Neergaard, Sgpr. 244 264.
- Schram, se Skram.
- v. Schreeb, Eberhard Kolbe, Rigs-

- friherre 234. — Kolbe 234. — Tor, Hovedboghld. 234.
 Schrøder, Hans Ditlefsen 157.
 Schubart, Gesandt 71.
 Schumacher, Johan Adolph, Apoteker 158. — Peter Christian, Amtmd. 81 f. 84—87 89 91 93.
 Schwartsen, Julius, Sanger 67—69.
 Schwensen, Familien 277.
 Secher, Oscar, Kommunelæge 173.
 Sedeler (Sadeler), Anna 152.
 Seemann, Corfitz, Skuespiller 67—70.
 Sehested, Anders, Godsejer 106. — Charlotte Christine 107. — Edel Marie 106. — Hannibal, Godsejer 112 f. 123. — Hilda 114. — Niels Frederik Bernhard, Arkæolog 106—124. — Thyra, Historiker 114 122.
 Siversen, Georg Wilhelm, Lakaj 86 90.
 Skeel, Albret 50. — Jørgen, Kapt. 195.
 Skjeltved, Fritz, Urtekr. 271.
 Skovgaard, Anne Jørgensdatter 26.
 Skram, Erik, Forf. 72. — Johan Christian Gustav, Fuldm. 67—69 72 74. — Peder, Adm. 36.
 Smith, Apoteker 265.
 Snedker, Otto Lauridsen 46.
 Sommer, Fritz, Kontorchef 151. — L. C. A., Gross. 151.
 Sommersted, Amalie Ottilie 270. — Jens Petersen, Kontr. 270. — Louise Birgitte 270. — Niels Julius 269 f.
 Sparre, Jacob Mouridssøn 35 f. — Jens 54.
 Splett, Anders Balthasar 205. — Anna Hendrichsdatter 227 229. — Frederich Hendrichsen, Organist 227. — Hendrich, Rdmd. 225—27. — Hendrich d. y., Slotsfoged 227. — Hendrich Lauge- sen, Rdstskr. 229. — Herman 229. — Herman Peter, Sgpr. 205. — Kirsten 202 205. — Lyder Hendrichsen, Bgmstr. 227—29. — Marget 229.
 Splette, Familien 225.
 Spoldener, Hans 2.
 Staal, Anna Maria 202. — Niels, Toldkass. 202.
 Stadfeldt, A., Dr. med., Prof. 169. — Stage, Joh. Adolph Gottlob, Kom- munelæge 171. — Johan Adolph Gottlob, Skuespiller 67 f. 71.
 Stald, Karen 159. — Niels 159.
 Stampe, Jens, Sgpr. 56.
 Stauning, Nicolaj, Kbmd. 159. — Vibeke 159.
 Steen, Hans Olsen, Sgpr. 153.
 Steenberg, V. E., Prof. 165 173—76 178 f. 181 186.
 Steensen, Anna Sophie Kaas 79 81—83 85 93. — Carl Frederik, Ritmst. 80. — Hilleborg Sophie 80 f. — Mette Brockdorff 79—96 98. — Steen, Etr. 100 f. — Vincents, til Torpegaard 91 f.
 Steensen-Leth, Carl Frederik, Kapt. 79 82 f. 85 88—95. — Constance Henriette 79 88.
 Steenstrup, Japetus, Naturforsker 108 111 114 123.
 Steffensen, Niels, Graver 100.
 Stenger, Thorvald 269.
 Storm, Anna Maria 206. — Gye Kirstine 202 f. — Jens, Provst 206. — Jens, Sgpr. 202 205.
 Studsgaard, Carl Ludvig, Dr. med., Prof. 170 189—191.
 Stygge, Berete 47.
 Sundt, Peder Andersen, Rdmd. 49f. 55.
 Surich, Herman 48.
 Sørensdatter, Ane 156. — Ane 211. — Mette 156.
 Sørensen, Christen, Degn, Skole- hld. 157.
 Tamdrup, Hedvig Sophie 276.
 de Thestrup, Frands 31 f.
 Thodberg, Sekretær 112—14 116—19 122—24.
 Thomander, Johan Henrik, Biskop 214.
 Thomsen, Anders, 44. — Chr. Jür- gensen, Arkæolog 106 f. — Sø- ren 47.
 Thorvaldsen, Bertel 266.
 Thott, Beate Iversdatter 14 21 26. — Ingeborg Philipsdtr. 33. — Iver Axelssøn 3 6 26 33.
 de Thygeson, Kmhr. 64.
 Thøgersen, Ane Kirstine 156. — In- ger Marie 156. — Inger Marie 156. — Jens 156. — Jensine 156. — Marie 156. — Mette 156. — Rasmus 156. — Rasmus Jensen,

- Grdfæster 156. — Sidsel 156. — Søren 156.
- Tischler, Otto, Arkæolog 118.
- Toft, Harald, Godsejer 213. — Marie 213.
- Top, Anna Cathrine Dorothea 263. — August Peter, Sgpr. 251 265. — Didrik, Sgpr. 240 263. — Hans Pedersen, Etr. 264. — Henriette 241 245 264. — Johannes Peter, Skriver 243 264. — Marie Dorothea 241 245 264.
- Torbensdatter, Maren 104.
- Torkilsen, Niels, Kannik 231—237.
- Trier, Fr., Prof. 187 189.
- Trochiscus, Peder Nielsen, Sgpr. 157.
- Trolle, Anne 7. — Anne Arvidsdatter (d. 1560) 5—12 16 18—21 26 28 33—41. — Anne Nielsdatter 15. — Arvid (d. 1505) 3—7 10 14 26 32 f. 38. — Birgitte 61. — Børge 34. — Erik 7. — Erik 33. — Gustav 33. — Herluf 10. — Joachim Arvidssøn 33. — Margrethe Arvidsdatter 33. — Ture 7.
- Truelsen, Schwenne 277.
- Truschewsky, Elisabeth 75. — Jacob Johan, Skrædermst. 75. — Johan Abraham 75—98.
- (Ulfeldt) Aage Nielsen 2. — Ebbe Knudssøn 36.
- Ulf sax, Kirstine Amundsdatter 41.
- Ulfstand, Jens Holgersøn 33. — Tale, Slægtbogsforf. 15.
- Undset, Ingvald, Arkæolog 122—124.
- Unger, Birgitte Katrine 200. — Frederik, Ritm. 200.
- Urne, Carl Johanssøn 14. — Jørgen 50. — Jørgen Lagessøn 13 36. — Margrete 195.
- Urup, Arild Axelsen (d. 1587) 37. — Axel (Erikssøn) (d. 1540) 5 7 9 20 f. 26 35—38. — Erik 26. — Erik Axelsen 5. — Jens Holgersen 9 24 f. — Jørgen Axelsen 26. — Laurids 7 10 16 18 f. — Margrethe Axelsdatter, g. E. Bølle 35.
- Waagepetersen, Christian, Hofvinhdl. 67 f. 70.
- Vasa, Krister Nilsson 9 25 40.
- Vedel, Emil, Arkæolog, Amtmd. 109 115 123.
- Werner, Johannes, ORS. 150.
- Wexels, Wilhelm Andreas, Pr. 214.
- Weyle, Elisabeth Andersdatter 195.
- Weyse, C. F. 69.
- Whitte, Adolphine Wilhelmine Friederike 76—79 93 97 f. — Johannes Köhlen, Konsul 79.
- Wiehe, Michael Rosing 70.
- Viffert, Axel Tønnessøn 8.
- Wilckens, C. F., Kammertjener 266.
- Wildgaard, Carl Frederik 241 264.
- Wilhelmsdatter, Ane 102 104. — Anne Cathrine 102. — Christiane 102. — Karen 102.
- Wilhelmsen, Andreas 102 f. — Johannes 102 f. — Joseph 102 f.
- Wilke, Melchior 152.
- Wilken, Dietrich 152. — Melchior 152.
- Willumsen, Anne Bolette 157. — Johanne Dorothea 157. — Peter Boesen 157.
- Wilsbech, Rasmus, Ridefgd. 44.
- Vind, Frederik, Stiftamtmd. 149.
- Winding, Knud, Apoteker 158.
- Winter, Anders, Kornmaaler 229. — Anders Jørgensen 229. — Anna Mette Jørgensdatter 229. — Chr. 264. — Hans Chr., Sgpr. 245 264. — Johannes, Klokker 243 264. — Jørgen Andersen, By- og Rdtskr. 229. — Maren Jørgensdatter 229. — Rasmus, Hører 239 263 f. — Sidsel Marie 239 263 f.
- Wivet, Nicolaj, Oberstlt. 198.
- Wleugel, Johan Peter, Admiral 62 f.
- Voigt, Christian 74.
- Wolff, 248 265.
- (Worm) Anne Jensdatter 48 f. 51 f. 55—57.
- Worsaae, J. J. A., Arkæolog 108 114 f. 116 123.
- Worsøe, J., Kommissionær 86.
- Wægner, Johannes Olsen 247 264.
- Wøldike, Peter, Rektor 238 f. 257—261.
- Zeuthen, Jens Rasmus, Sgpr. 251 265.
- Zinck, Ludvig Henrik Olaus, Arkæolog 108 123.
- Oehlenschläger, Adam Gottlob 239.
- Ørsted, Anders Sandøe, Prof., Botaniker 185.

INDHOLD.

Vibeke Podebusks Slægtbog? Af Arkivar i Rigsarkivet, Dr. phil. William Christensen	1
Slægten Gram fra Sæby (Borgmester Hans Nielsen). Af Postme- ster C. Klitgaard	44
Lidt heraldisk Kritik. Af Arkivar i Rigsarkivet Poul Bredo Grandjean	59
H. C. Andersen og de danske i Paris. En Vise og lidt Kommentar. Ved Bibliotekar H. G. Topsøe-Jensen	66
Forretning og Forlovelse. Av Johan Abraham Truschewskys Papi- rer. Af Adjunkt Hans H. Fussing	75
Skytten paa Aunshjerg. Guillaume de Martonnière — Wilhelm Jo- hansen. Af Kaptajn, Kammerjunker Hector Boeck	99
N. F. B. Sehested til Broholm som Arkæolog. Af cand. mag. Poul Møller	106
Om Systemer for Opstilling af Efterslægtstavler. Af Albert Fabritius	125
Gensvar. Af Arkivar i Rigsarkivet S. Nygård	136
Anmeldelse	148
Smaa Meddelelser	149
Spørgsmaal og Svar	155
Regnskab for Aaret 1933	160
Erindringer fra Aarene som Volontør og Kandidat i Kommune- hospitalet og i St. Hans Hospital. Af Dr. med. Victor Lange	161
Slægten Budde fra Hindsels og Lengsholm. Af Postmester C. Klitgaard	194
Familieoptegnelser af Amtsprovst Niels Bruun. Ved Fuldmægtig i Finansministeriet Jørgen Swane	201
Den dansk-norske Abildgaard-Slekts Oprindelse. Av Kaptein O. T. C. Abildgaard	207
Uddrag af Brevvekslingen mellem N. F. S. Grundtvig og H. R. Carlsen. Ved cand. mag. Poul Møller	213
Familien Splett i det 17. Aarhundrede. Af Oberstløjtnant Chr. Bokenheuser	225
Kanniken Niels Torkilsens Adelsbrev. Af Arkivar i Rigsarkivet, Dr. theol. Bjørn Kørnerup.....	231
Jens Baggesen og Slagelse Latinskole. Af stud. mag. Grethe Wille	238
»Stille Holm« og hans Slægt. Af Ingeniør, cand. polyt. Vilhelm Marstrand	266
Smaa Meddelelser	274
Spørgsmaal og Svar	
Samfundets Anliggender	
Fortegnelse over Medlemmerne af Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie. (1. December 1934)	
Register	

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

55DE AARGANG
(10. RÆKKE 1. BIND)
1934

UDGIVET AF
SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI
OG PERSONALHISTORIE

I KOMMISSION:
LEVIN & MUNKSGAARDS FORLAG
(EJNAR MUNKSGAARD)
KØBENHAVN 1934

Redigeret af Samfundets Skriftudvalg
ved
H. HJORTH-NIELSEN

TRYKT I SPECIALBOGTRYKKERIET

• N Y E B Ø G E R •

H. C. ANDERSENS BREVVEKSLING MED EDVARD OG HENRIETTE COLLIN

Udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab af C. Behrend
og H. Topsøe-Jensen.

Bind I. 1828-43	351 Sider	Kr. 9,00
Bind II. 1844-60	400 Sider	Kr. 9,00
Kommentarhefte 1/2	256 Sider	Kr. 5,00

Komplet i 4 Tekstbind og 1 Kommentarbind.

ANDERSENIANA

Udgivet af H. C. Andersen-Samfundet.

Bind I. H. C. Andersen og Odense. 1866—75. Dagbøger og Breve. Udgivet af Chr. M. K. Petersen og Sv. Larsen. 136 Sider. Illustr.	Kr. 6,00
Bind II. H. G. Olrik: Om Personer af H. C. Andersens mødrene Slægt. Eiler Høeg: Af og om H. C. Andersen i Illustreret Tidende. 108 Sider. Illustr.	Kr. 5,50

SØE-LIEUTENANT-SELSKABET 1784—1934

570 Sider.	3 Plancher.	Kr. 15,00
------------	-------------	-----------

DANSKE DIGTERE VED ARBEJDET

Udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab under Redaktion af Paul V. Rubow.

Bind I. <i>H. C. Andersen Manuskripter</i> : Historien om en Moder, Kejsere nye Klæder.	Kr. 12,00
Bind II. <i>Holger Drachmann Manuskripter</i> : Syv Kærlighedsdigte. Facsimileudgave med Indledninger af Paul V. Rubow.	Kr. 9,00

Som Medlem af Det danske Sprog- og Litteraturselskabs Prænumerant-afdeling — Aarskontingent Kr. 6,00 — faaes denne Publikation vederlagsfrit, ligesom f. Eks. H. C. Andersens Brevveksling kan erholdes til nedsat Pris.

LEVIN & MUNKSGAARD
EJNAR MUNKSGAARD - KØBENHAVN

DR. K. CARØE:

DEN DANSKE LÆGESTAND I—V.

- I. Doktorer og Licentiatere 1479—1788.
II. Kirurger. 1738—1785.
III. Den Danske Lægestand 1786—1838.
IV. Den danske Lægestand.
Supplementsbind til 7 Udg. (Læger, der har taget Eksamen
efter 30. Januar 1838 og er døde inden 1. Januar 1901).
V. Supplementsbind til I—IV.
I—V Kr. 8,—. Enkelte Bind Kr. 2,—.

HENRY BRUUN:

DANMARKS AMTSFORVALTERE 1660 — 1848

Kr. 3,25.

FRITZ JÜRGENSEN WEST:

DE KONGELIGE AMTMÆND I HERTUGDØMMET
SLESVIG 1660—1864

Kr. 2,—.

samt

INDHOLDSFORTEGNELSE

TIL PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFTS

FØRSTE 50 BIND

1.—9. Række II (1880—1929)

Kr. 2,—.

Henvendelse sker til Levin & Munksgaard, Ejnar Munksgaard, Nørre-
gade 6, København K., Tlf. Central 6970.
